

**НАЦІОНАЛЬНА АКАДЕМІЯ ПЕДАГОГІЧНИХ НАУК УКРАЇНИ
ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ І ОСВІТИ ДОРΟΣЛИХ
ІМЕНІ ІВАНА ЗЯЗЮНА**

Заєць Іван Віталійович

СУЧАСНА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА ДІАГНОСТИКА

Практичний посібник

Київ – 2025

Рекомендовано до друку вченою радою Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України протокол №13 від 27.10.2025 р.

Рецензенти:

Л. О. Хомич – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з наукової роботи Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

О. О. Олійник – кандидат психологічних наук, доцент, доцент кафедри психології Національного університету біоресурсів і природокористування України.

Заєць І.В. Сучасна профорієнтаційна діагностика / Практ. посіб. – К., ІПОД імені Івана Зязюна НАПН України, 2025. – 278 с.

У практичному посібнику автором представлено комплекс профдіагностичної діяльності спеціаліста з професійної орієнтації. Він містить у собі систематизований практичний матеріал для професійної профорієнтаційної роботи з учнівською молоддю та дорослим населенням. У змісті посібника розглянуто актуальність професійної орієнтації в умовах світових змін, а також представлено систему профорієнтаційної діагностики особистості. Актуальні модернізовані методики дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості, профорієнтаційні методики, методики психологічної діагностики інтелекту та мислення, проєктивні методики та психологічні вправи, які рекомендовано використовувати у профдіагностичній роботі. У практичному посібнику презентовано авторські та модернізовані психодіагностичні та профорієнтаційні методики, а також акцентовано увагу на розширенні та деталізації інтерпретації результатів.

Практичний посібник «Сучасна профорієнтаційна діагностика» може бути корисним спеціалістам з професійної орієнтації, кар'єрним консультантам, практичним психологам, соціальним педагогам, а також усім, хто зацікавлений у профдіагностичній роботі та профконсультуванні.

ЗМІСТ

Вступ.....	5
I. Сучасна професійна орієнтація та профорієнтаційна діагностика особистості.....	7
1.1 Актуальність професійної орієнтації в умовах світових змін.....	7
1.2. Профорієнтаційна діагностика особистості.....	15
II. Методики дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості	23
2.1. Методика «Формула темпераменту»	23
2.2. Методика «Самооцінка психічних станів».....	33
2.3. Методика «Дослідження типу акцентуації характеру та темпераменту особистості».....	36
2.4. Методика «Психотип особистості» (модернізація інтерпретації Заєць І.В.).....	59
2.5.Методика«Індивідуально-типологічний опитувальник».....	66
2.6. Методика «П'ятифакторний опитувальник особистості» (модернізація інтерпретації Заєць І.В.).....	88
III. Профорієнтаційні методики	111
3.1. Методика «Диференційно-діагностичний опитувальник-2» (модернізація Заєць І.В.).....	111
3.2. Методика «Визначення професійного типу особистості» (модернізація Заєць І.В.).....	122
3.3. Методика «Матриця професійного вибору» (модернізація інтерпретації Заєць І.В.)	131
3.4. Методика «DISC».....	139
3.5. Методика «Перспектива» (Заєць І.В.).....	148
3.6. Методика «Кейрсі» (модернізація інтерпретації Заєць І.В.).....	187
3.7. Методика «Професійні цінності» (модернізація Заєць І.В.).....	230

IV. Методики психологічної діагностики інтелекту та мислення	232
4.1. Методика «Короткий орієнтовний тест»	232
4.2. Методика «Тип інтелекту»	240
4.3. Методика «Тип мислення»	245
V. Проективні методики та психологічні вправи	248
5.1. Проективна методика «Психометричний тест»	248
5.2. Психологічна вправа «Мої позитивні сторони» (Заєць І.В., Шевченко А.М.)	256
5.3. Профорієнтаційна вправа «Мої професії» (Заєць І.В.)	257
5.4. Анкета «Мої улюблені справи» (Заєць І.В., Шевченко А.М.)	258
Таблиця професій	260
Список використаних джерел	275

Вступ

У практичному посібнику «Сучасна профорієнтаційна діагностика» представлено практико-орієнтований профдіагностичний комплекс, що теоретично обґрунтований, розроблений та апробований автором у відділі психології праці Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих НАПН України в процесі виконання науково-дослідних робіт (2017-2025 рр.). Доцільно додати, що автор даного посібника є спеціалістом з професійної орієнтації та має значний досвід проведення комплексної професійної орієнтації, зокрема профорієнтаційної діагностики та профконсультування.

Важливо зазначити, що термін «сучасна» профорієнтаційна діагностика включає в себе умови світових змін: розвиток ІІІ; цифрові, технологічні та ІТ-навички; інтелектуальні та творчі здібності, креативність та інноваційність; крос-галузеву спеціалізацію; актуальні зараз і в майбутньому професійні сфери та професії тощо.

Сучасна особливість професійної орієнтації полягає в тому, що людина вже зараз може змінювати професію далеко не один раз за своє життя. Саме тому спеціалістам з професійної орієнтації доцільно надавати особистості комплексний варіант рекомендованих професійних сфер та професій. Даний комплекс – система, основний профорієнтаційний «скелет», що є варіативним і людина може його використовувати навіть на етапі переорієнтації. Він може складатися з основних рекомендованих професійних сфер та професій, альтернативних варіантів, актуальних професійних сфер та професій найближчого майбутнього. Як висновок, ми отримуємо комплекс рекомендованих професійних сфер та професій на якому може базуватися професійна діяльність особистості в довгостроковій перспективі.

Тому наголосимо на важливості сучасної комплексної професійної орієнтації. Також зауважимо, що спеціаліст з професійної орієнтації є нагальною сучасною необхідністю, адже питання усвідомленого професійного самовизначення, професійної самореалізації та самоствердження, розвитку професійних здібностей та компетенцій, планування професійної кар'єри, конкурентоспроможності

особистості на ринку праці в умовах світових змін – актуальні аспекти сьогодення у нашій державі.

Запропонований у практичному посібнику профдіагностичний комплекс містить модернізовані та авторські методики, а також в ньому акцентовано увагу на розширенні та деталізації інтерпретації результатів. Даний комплекс призначений для допомоги особистості в успішному професійному самовизначенні.

Актуальність представленого в посібнику матеріалу робить його корисним для широкого кола користувачів. Поряд з цим, практичний посібник «Сучасна профорієнтаційна діагностика» призначений, в першу чергу, для спеціалістів з професійної орієнтації, кар'єрних консультантів, практичних психологів, а також усіх, хто зацікавлений у профорієнтаційній діагностиці та консультуванні.

I. СУЧАСНА ПРОФЕСІЙНА ОРІЄНТАЦІЯ ТА ПРОФОРІЄНТАЦІЙНА ДІАГНОСТИКА ОСОБИСТОСТІ

У першому розділі практичного посібника розглянуто актуальність та особливості сучасної професійної орієнтації особистості в умовах світових змін, а також представлено систему профорієнтаційної діагностики особистості.

1.1. Актуальність професійної орієнтації в умовах світових змін

Актуальність професійної орієнтації особистості в умовах світових змін зумовлена впровадженням інноваційних цифрових технологій та технологічної інфраструктури у життя людей, що прискорило трансформацію освітніх процесів, комунікацій, управління персоналом тощо. У цьому контексті постає необхідним пошук актуальних підходів до професійної орієнтації різних категорій населення. Сучасні соціально-економічні умови вимагають від особистості уміння самотійно, усвідомлено приймати рішення щодо професійного визначення, вибору шляхів отримання освіти та підготовки до професійної діяльності, нести за них відповідальність.

Слід зазначити, що з розвитком технологій ринок праці суттєво змінюється. Роботи і комп'ютери вже зараз виконують деякі завдання краще за людей, і їх роль у повсякденному житті буде тільки зростати. За прогнозом вчених з Оксфордського університету, майже половина робочих місць у Сполучених Штатах буде замінена комп'ютерами вже в найближчі 10-20 років. Світовий ринок технологій продовжує розвиватися та зростати вражаючими темпами.

Важливо відзначити, що ці фактори та тенденції впливають на професійну орієнтацію та профорієнтаційну діагностику як важливу її складову. В сучасній профорієнтаційній діагностиці доцільно приділяти увагу дослідженням оцінки цілісної індивідуальності, компоненти якої взаємодоповнюють і компенсують один одного, знаходяться в складній взаємодії та розвитку. Також у даному процесі необхідно усвідомлювати зміни вимог до професійно важливих якостей працівників; важливо орієнтуватися на актуальні, сучасні та затребувані у майбутньому професійні сфери та професії. Сьогодні набувають особливого значення методики діагностики особистісних рис, пов'язаних з успішністю

професійних видів діяльності. Необхідно сказати, що актуальним аспектом сучасної профорієнтаційної діагностики є розробка методик з урахуванням світових змін та сучасних тенденцій на ринку праці [13, с.181].

Зауважимо, що вже зараз ми повинні розуміти втрачання актуальності вибору однієї професії на все життя. Світ постійно змінюється і буде змінюватися, а людям доведеться підлаштовуватися під ці зміни. Вміння постійно вчитися – вже зараз є надзвичайно актуальним. Так само як і навички поєднувати, творчо мислити, удосконалювати принципи своєї роботи тощо. Тому рекомендувати за результатами профорієнтаційної діагностики одну єдину професію як мінімум некоректно. Доцільно, на наш погляд, представити особистості комплексний та структурний варіант рекомендованих професійних сфер та професій, що може складатися з основних професійних сфер та професій, альтернативних варіантів та актуальних професій майбутнього. Важливо зазначити, що цей комплексний варіант буде актуальним і при зміні професійної діяльності особистості [13, с. 181-182].

Також необхідно сказати, що види праці, які потребують рутинних, одноманітних дій, поступово передаються автоматичним системам. А все більше професій вимагають від працівників добре розвинутих інтелектуальних та творчих здібностей. Багато дослідників та футурологів вважають, що саме творчі професії будуть найпопулярнішими та найактуальнішими в майбутньому. Зокрема, вони зазначають, що саме креативні інсайти стануть основою для поліпшення нового світу. Буде чимало способів втілити в життя ідею, і будуть цінними унікальні ідеї, які допоможуть світу стати ще більш комфортним, безпечним та щасливим.

Важливо зазначити, що на Всесвітніх економічних форумах впродовж 2023-2025 років було представлено та опубліковано звіти «Про майбутнє робочих місць 2023-2025». В них містяться висновки опитування 803 компаній із 27 галузей, в яких працює понад 11,3 млн. працівників.

У даних звітах представлені основні сучасні тенденції ринку праці. Зокрема, доцільно звернути увагу на прогноз (поточний момент), щодо переміщення та створення нових робочих місць 2025-2030 рр. (макротенденції). Мова йде про 22%

сьогоднішньої загальної кількості (офіційних) робочих місць. Зокрема, макротренд створення нових робочих місць становитиме 170 мільйонів, що еквівалентно 14% від сьогоднішньої загальної зайнятості. Також прогнозується переміщення та заміщення 92 млн. поточних робочих місць або 8% від загальної зайнятості. Тобто, прогнозується чисте зростання на 78 мільйонів робочих місць до 2030 року.

На нашу думку доцільно розглянути якості, навички та компетенції, що вже сьогодні стають актуальними та будуть такими у майбутньому. Зазначимо, що вже зараз в багатьох країнах цифрові навички та програмування впроваджуються в освітню програму з раннього віку, навіть в дошкільних установах. На додаток до цифрових та технічних навичок, пов'язаних з розвитком сучасних технологій, надзвичайно важливими стануть «soft skills». Це саме те, в чому роботи не можуть замінити людей. Фахівці Всесвітнього економічного форуму визначили список цих навичок і зазначили, що вони будуть мати вирішальне значення на ринку праці в найближчі роки. До них відносяться: комплексне вирішення проблем, критичне мислення, творчість, управління людьми, співробітництво, емоційний інтелект, когнітивна гнучкість, вміння приймати рішення та вести переговори.

Слід зазначити, що вже зараз, набуває важливого значення *крос-галузева спеціалізація*. Мова йде про те, що спеціаліст повинен мати набір навичок та знань, що дадуть можливість знайти роботу на перехресті галузей. Наприклад, якщо людина має медичну або фармацевтичну освіту та непогано розбирається в ІТ, їй відкриваються нові горизонти і дану особистість з радістю забере до себе будь-який фарм-гігант на посаду біофармаколога, іт-генетика, клінічного біоінформатика, генетичного консультанта або мережевого лікаря. Тому якщо у майбутнього абітурієнта є кілька талантів, важливо подумати про те, чи зможе він стати крос-галузевим спеціалістом та не обмежувати його в одній спеціальності. Зауважимо, що цей аспект вже зараз стає актуальним і спеціалісту з професійної орієнтації доцільно використовувати його у своїй діяльності.

Також дуже важливими стають *надпрофесійні уміння та навички*. Ці якості допоможуть завжди бути затребуваним спеціалістом, здійснювати перехід між різними галузями та підвищувати власну продуктивність та ефективність. До них

можна віднести: системне мислення (вміння самостійно визначати складні задачі та вирішувати їх); мультимовність (володіння кількома іноземними мовами); «френдлі» гнучкість (уміння знаходити спільну мову і працювати із колективом, окремими людьми та групами); програмування ІТ-рішень, робота із штучним інтелектом та управління складними автоматизованими комплексами; вміння керувати проектами і процесами, ставити задачі собі самостійно, без вказівок від вищого керівництва; клієнтоорієнтованість; стресостійкість або вміння працювати у режимі швидкої зміни умов задач, уміння швидко приймати рішення, керувати та розподіляти свій час та ресурси; креативність та естетичний смак, розуміння сучасних трендів та їх тонке відчуття тощо [16, с.106-107].

Додамо, що аналітики Всесвітнього економічного форуму (2023-2025 рр.) підготували перелік основних 10 навичок, які будуть важливі для фахівців через п'ять років. Вони відносяться до 4 груп: розв'язування проблем; самоменеджмент; робота з людьми; використання та розробка новітніх технологій. Про які конкретні навички йде мова: 1. Аналітичне мислення та інновації. 2. Здатність активно та систематично вчитися. 3. Вміння комплексно розв'язувати проблеми. 4. Критичне мислення та аналіз. 5. Креативність та оригінальність. 6. Лідерство та соціальний вплив. 7. Вміння користуватися технологіями. 8. Технології дизайну та програмування. 9. Стресостійкість та ментальна гнучкість. 10. Вміння розв'язувати проблеми та генерувати ідеї.

Тепер на першому місці опинилися аналітичне мислення та інноваційність, а на другому – активне навчання та навчальні стратегії. Навичка комплексного вирішення проблем, яка була лідером списку для 2015 та 2020 років, тепер на третьому місці. Традиційно важливими залишаються критичне мислення та аналіз, креативність, оригінальність та ініціативність. Цілковито новими у списку стали цифрові навички: використання, моніторинг та контроль технологій, технологічний дизайн та програмування. Також надзвичайно важливими будуть стійкість, опірність стресам та гнучкість, а також уміння взаємодіяти з іншими – лідерство та соціальний вплив.

Зауважимо, що хоча аналітичні здібності залишаються на першому місці, креативність набуває дедалі більшого значення. У 2020-х роках тих, хто основною навичкою вважав аналітичне мислення, було на 38% більше, ніж тих, хто робив ставку на творче мислення. Нині ж ця різниця становить лише 21%. Дослідники вважають, що за п'ять років популярність аналітичного мислення впаде ще на 9%. У жодному питанні стосовно навичок немає такої однаковості, як стосовно креативності у сфері послуг (84% компаній оцінили її дуже високо). Необхідно сказати, що технологічна грамотність знаходиться на сьомому місці за важливістю, але вона є третьою навичкою (після аналітичного і творчого мислення) за швидкістю зростання значущості. Це пов'язано з неочікувано високими темпами впровадження нових технологій. Наприклад, прогнозують, що важливість цієї навички різко підвищиться в сільському господарстві та використанні природних ресурсів.

Доцільно додати, фахівці Всесвітнього економічного форуму у своєму звіті за 2025 рік зазначають список найбільш швидкозростаючих навичок: технологічна грамотність, навички пов'язані з ІІІ та великими даними, мережами та кібербезпекою. Зауважимо, що порівняно із звітом за 2023 рік, відбулися деякі зміни, що стосуються основних навичок. Зокрема, лідерство та соціальний вплив, ІІІ та великі дані, управління талантами та орієнтація на обслуговування клієнтів помітно зросли за своєю актуальністю [16, с.105]. Варто наголосити, що спеціалісту який займається професійною орієнтацією доцільно розбиратися у вищезазначених сучасних тенденціях та використовувати їх у своїй роботі.

Також експерти WEF вкотре дослідили вплив новітніх технологій на ринок праці. Результати цього дослідження дозволили встановити, на які професії протягом наступних п'яти років попит знизиться, на які – збільшиться. Зокрема, знизиться попит в кількості 85 мільйонів робочих місць. Згідно прогнозів, можуть стати непотрібними такі фахівці: адміністративні та виконавчі секретарі, бухгалтери, аудиторі, банківські службовці, касири, діловоди, адміністратори, фахівці з охорони, продавці, технічні фахівці з введення даних, робочі працівники заводів, менеджери бізнес-сервісів, працівники відділів інформування та

обслуговування клієнтів, операційні менеджери, механіки та авторемонтники, технічні працівники, які відповідальні за облік пересування речей на складах тощо. Розширення цифрового доступу, ІІІ та технології обробки інформації, роботи і автономні системи є основними драйверами для цього зниження.

Натомість, зросте попит в кількості 97 мільйонів робочих місць на таких позиціях: аналітики даних, спеціалісти із штучного інтелекту та машинного навчання, спеціалісти великих даних, спеціалісти з цифрового маркетингу та стратегій, автоматизатори процесів, спеціалісти з розвитку бізнесу, фахівці цифрових трансформацій, аналітики інформаційної безпеки, розробники програмного забезпечення та додатків, системні інженери тощо.

Також доцільно зазначити професії, що швидко стають популярними: фахівці з кібербезпеки, робототехніки, AR-дизайнери, спеціалісти Big Data, програмного забезпечення, інженери FinTech, AI та Machine, інженери відновлювальних джерел енергетики, інженери сонячних електростанцій, 3D-проектувальники, розробники та фахівці з автономного транспорту та електромобілів тощо.

Розширення цифрового доступу, прогрес в сфері ІІІ та обробки інформації, розвиток технологій, робототехніки та автономних систем – важливі драйвери, які вже зараз впливають на зростання та скорочення робочих місць у світі.

Слід зазначити, що генеративний штучний інтелект (GenAI) зазнав швидкого зростання як інвестицій, так і впровадження в різних секторах. З моменту випуску Chat GPT у листопаді 2022 року інвестиційні потоки в ІІІ зросли майже у вісім разів.

Необхідно сказати, що технологія GenAI демонструє високий потенціал в навичках, що пов'язані з використанням теоретичних знань і цифрових маніпуляцій. До них відносяться деталізовані навички в області ІІІ та великих даних, наприклад інтелектуальний аналіз даних і програми машинного навчання.

Також доцільно відзначити, що повний масштаб довгострокового підвищення продуктивності від цієї технології залишається невизначеним. Дослідження виявили різні можливості ІІІ для покращення людських навичок та продуктивності. Деякі з цих досліджень виділили способи, за допомогою яких

генеративний ШІ покращує основні людські навички та знання серед нових працівників. Інші дослідження показали, що генеративний ШІ може покращити знання, якщо застосовується належним чином у межах своїх можливостей, але ризикує призвести до негативних наслідків, коли користувачі несвідомо розширюють його можливості.

Деякі експерти стверджують, що генеративний ШІ може надати менш спеціалізованим працівникам можливість виконувати ширший спектр «експертних» завдань, розширюючи можливі функції таких ролей, як бухгалтери, медсестри, асистенти викладачів тощо. Аналогічно, ця технологія може забезпечити кваліфікованих фахівців, таких як електрики, лікарі чи інженери, передовими світовими знаннями, що дозволить їм ефективніше вирішувати складні проблеми. Такі результати, які створюють справжні зрушення в кількості або якості продукції, з більшою ймовірністю відбудуться, якщо розвиток технологій буде зосереджений на покращенні, а не на заміні людських можливостей.

Необхідно сказати, що на сьогоднішній день лідерами з впровадження ШІ є сфери роздрібної торгівлі (72%), охорони здоров'я (68%), ІТ та телекомунікацій (63%), автомобільної промисловості (44%), туризму і готельного бізнесу (25%).

Також доцільно зупинитися на перспективних професіях у сфері ШІ: AI Research Scientist (науковець-дослідник у галузі AI); AI Software Developer (розробник ПЗ на основі AI); Robotics Engineer (інженер-робототехнік); Data Engineer (інженер з даних); Business Intelligence Developer (розробник бізнес-аналітики); NLP Engineer (інженер з обробки природної мови); AI Project Manager (менеджер проектів AI); Cybersecurity Analyst (аналітик кібербезпеки); AI Content Writer (райтер із досвідом роботи з AI); Digital Marketing Specialist with AI Experience (цифровий маркетолог із досвідом роботи з AI) тощо [17, с. 49].

У сфері роботизації та автоматизації, можна зазначити, що щільність робіт зросла майже вдвічі з 2018 року, досягнувши 126 робіт на 10 тис. працівників. Після повної модернізації всі виробничі завдання зможуть виконувати у п'ять разів менше працівників, ніж нині.

На освіту очікує масштабне зростання вакансій (приблизно на 10%), що дасть до 3 млн додаткових посад для викладачів університетів та вчителів (вища та середня освіта), викладачів закладів професійно-технічної освіти, наставників і тренерів. Актуальний список професій у сфері освіти: модератор, розробник освітніх траєкторій, тьютор, організатор проектного навчання, координатор освітніх онлайн платформ, ментор стартапів, ігромастер, ігровикладач, тренер із майнд-фітнесу тощо.

Важливо відмітити прогноз, щодо актуальних сфер діяльності: цифрові платформи та програми; освіта; технології розробки; аналітика великих даних; інтернет речей; хмарні обчислення; шифрування та кібербезпека; програмування; електронна комерція та цифрова торгівля; штучний інтелект та великі дані; технології природокористування; технології пом'якшення наслідків зміни клімату; доповнена та віртуальна реальність; зберігання та генерування енергії; електричні та автономні транспортні засоби; робототехніка та автоматизація; технології здоров'я та догляду; 3D і 4D друк, дизайн і моделювання; квантові обчислення; нанотехнології; технології захисту біорізноманіття; нові матеріали; біотехнології; криптовалюти; технології сільського господарства; супутникові служби та космічні польоти; крос-культурне управління; управління ресурсами; управління талантами; цифровий маркетинг тощо [14, с. 88]. Спеціаліст з професійної орієнтації повинен розбиратися у даних актуальних спеціальностях та професіях.

Також слід зазначити, що за результатами аналізу актуальних публікацій на тему професій для відновлення України, можна виділити такі пріоритетні сфери: безпека та оборонна промисловість; медичні послуги та охорона здоров'я; будівництво, архітектура та інфраструктура; агропромисловість та сільське господарство; ІТ та цифрові технології; енергетика; соціальні послуги та психологічна підтримка; роздрібна торгівля; транспорт та логістика; освіта та наука. Фахівцям, що займаються професійною орієнтацією необхідно враховувати дані аспекти [8, с. 65].

Отже, ми бачимо, що в умовах світових змін пришвидшилися процеси діджиталізації та автоматизації. А події останніх років лише вплинули на ритм

трансформацій. Світ і ринки праці будуть змінюватися, однак незмінним лишиться попит на кваліфікованих фахівців, підготовлених за програмами, що відповідають сучасним вимогам індустрії.

Спеціалістам з професійної орієнтації у своїй діяльності необхідно спиратися на сучасні тенденції в умовах світових змін, а також на аспекти, що стануть провідними на ринку праці у найближчому майбутньому.

1.2. Профорієнтаційна діагностика особистості

Профорієнтаційна діагностика є однією з головних складових професійної орієнтації і відіграє важливу роль у діяльності відповідних спеціалістів.

Необхідно сказати, що сучасний спеціаліст з професійної орієнтації чи практичний психолог, де б він не працював, чим би не займався, постійно має справу з психодіагностичним (профдіагностичним) інструментарієм. До того ж, спеціалісти названого профілю мають справу з найскладнішим об'єктом пізнання і дослідження – людиною. Тому це накладає певну відповідальність і збільшує вимоги до їх професійної підготовки та компетентності в оволодінні психодіагностичними (профдіагностичними) методами.

У першу чергу спеціалісти з профорієнтації повинні:

- досконало знати психологічні теорії, на яких будуються психодіагностичні методи, які використовуються;
- досконало розбиратися в психодіагностичних та профдіагностичних методиках та умовах їх коректного застосування;
- використовувати у роботі методики психодіагностики та профдіагностики, що відповідають критеріям надійності, валідності та володіти засобами їх перевірки;
- дотримуватися технології проведення психодіагностичного (профдіагностичного) обстеження;
- нести повну особисту відповідальність за інтерпретацію результатів, що здійснюється на основі психодіагностичного (профдіагностичного) обстеження;
- прогнозувати особистісні зміни та окреслювати напрямки розвитку особистості;

➤ використовувати у процесі роботи методи візуальної діагностики (міміка, жести, інтонації тощо);

при проведенні психодіагностичного (профдіагностичного) обстеження дотримуватися професійно-етичних норм і правил [18, с. 10-11].

Важливо зазначити, що основним критерієм якості психодіагностичної, профдіагностичної методики є її валідність. Валідність – критерій якості психодіагностичної методики, що виражає практичну корисність, діагностичну та прогностичну доцільність і реальність її використання з певною метою. Валідність методики передбачає пошук відповіді на запитання, чи вимірює дана методика те, що вона повинна вимірювати, і наскільки точно вона це робить. Слід відмітити, що при створенні методики оцінити її валідність дуже важко. Зазвичай, валідність психодіагностичної методики перевіряється і уточнюється в процесі довготривалого використання. Також однією з важливих вимог до психодіагностичної, профдіагностичної методики є надійність, що характеризує її з точки зору стабільності результатів, отриманих при повторному використанні цієї методики за аналогічних умов. Надійність методики показує точність психологічного вимірювання, ступінь довіри до отриманих результатів та її стійкість до впливу сторонніх випадкових факторів

Слід зазначити, що зараз деякі спеціалісти, які займаються профорієнтацією пропускають етап профорієнтаційної діагностики. Вони акцентують свою увагу на профорієнтаційній консультації, кар'єрному консультуванні, тренінгах тощо. Але постає питання: на які критерії, дані вони взагалі спираються? На нашу думку, саме профорієнтаційна діагностика є основним ядром, структурним фундаментом при проведенні профорієнтаційного консультування та головною складовою у кваліфікованій допомозі особистості, щодо вибору професійних сфер та професій.

Відмітимо, що запропонований комплекс методик покриває більшість запитів клієнтів, що стосуються профорієнтації. Додамо, що індивідуально підібраний профдіагностичний комплекс може складатися з 10-16 методик. Але слід зазначити, що кількість методик безпосередньо залежить від запиту. Також

запропонований комплекс дає можливість, у загальному вигляді, охарактеризувати психологічний портрет особистості.

Необхідно сказати, що згідно нашого досвіду, профорієнтаційну діагностику та консультування рекомендовано проводити з 16 років. Така особистість краще справляється із запропонованим профдіагностичним комплексом. Але ми не виключаємо можливості проведення профорієнтаційної діагностики з 15 років і навіть в окремих випадках з 14 років. Зауважимо, що при проведенні профдіагностики та інтерпретації результатів слід звертати свою увагу на вікові особливості особистості. Наприклад, зміни настрою можуть бути викликані гормональним фоном.

Розглянемо технологію проведення профорієнтаційної діагностики. Спочатку потрібно домовитися з клієнтом про зручну дату та час для проведення профдіагностичного обстеження. Не слід його призначати на ранній чи пізній час. Оптимальним варіантом є години найвищої працездатності людини (з 10 до 13 та з 15 до 17). Не рекомендовано домовлятися про зустріч на вечір, особливо після школи або додаткових курсів. Планувати час на проведення обстеження потрібно таким чином, щоб не перевантажувати досліджуваного. У більшості випадків, профорієнтаційна діагностика триває 2-3 години. Але в окремих випадках, може тривати до 4 годин, адже це все – індивідуальний процес.

Зазначимо, що для якісного проведення профорієнтаційної діагностики важливим є знайомство спеціаліста з клієнтом, встановлення контакту та взаєморозуміння між ними. Позитивний психологічний клімат, довірливі стосунки є необхідною умовою для послаблення психологічної напруженості і внутрішнього опору досліджуваного.

Перед початком обстеження бажано провести бесіду, спрямовану на встановлення контакту з клієнтом, створення позитивного ставлення, мотивації до роботи. Важливо пояснити клієнту мету профорієнтаційної діагностики, структуру взаємодії та процедуру дослідження. Вона проводиться, в першу чергу, для допомоги клієнту, включаючи визначення його сильних сторін, а також про те який результат він отримає. Продовжити бесіду доцільно із збору «анамнезу». Він може

складатися з наступних запитань: де навчається клієнт, які предмети у школі подобаються та легко даються, а які – ні; чи вирішив клієнт, ким хоче стати у майбутньому, які професії він розглядає, що йому подобається робити; у яких професійних сферах працюють члени його сім'ї, чи є професійні династії; чи є проблеми із здоров'ям, що можуть впливати на майбутню професійну діяльність тощо. Далі поступово, по мірі встановлення контакту, спрямовувати його в русло профдіагностичної роботи. Відзначимо, що в багатьох випадках, бесіда з обстежуваним суттєво впливає на подальший хід профорієнтаційної діагностики, надаючи їй необхідної спрямованості для подальшої ефективної роботи.

Необхідно сказати, що важливим елементом проведення профдіагностичного обстеження є загальна інструкція. Доцільно пояснити клієнту, що насамперед нас цікавлять відповіді, які відразу спали йому на думку. Також якщо у клієнта будуть уточнення чи запитання, то ми допоможемо йому. Зазначити, що ми обговорюємо всі нюанси у процесі профдіагностики, допомагаємо клієнту з уточненнями, які потребують цього.

Також додамо, що виконанню завдань кожної психодіагностичної та профдіагностичної методики передують інструкції. Від якої багато в чому залежить, як досліджуваний зрозуміє і виконає завдання. Слід пам'ятати, що нечітко подана інструкція може бути причиною викривлення результатів виконання завдань досліджуванним. Тому вона повинна бути відпрацьована, попередньо перевірена, лаконічна. У деяких випадках, на початку роботи з методикою, інструкцію необхідно «підкріпити» одним-двома прикладами. Якщо клієнт не справляється із завданням, необхідно з'ясувати причини цього, бо іноді в основі утруднень лежить не досить чітке розуміння інструкції, а також сором'язливість, хвилювання, невпевненість в своїх можливостях тощо.

Слід зазначити, що найбільш відповідальною частиною технології профдіагностичного обстеження є його проведення. На цьому етапі доречно відслідковувати рівень продуктивності клієнта, можливі проблемні аспекти та допомагати вирішувати їх, а також контролювати сам процес. Зауважимо, що саме

психологічний супровід клієнта та комплексний контроль профдіагностичного процесу є важливими ознаками успішності його проведення.

Також при проведенні профорієнтаційної діагностики доцільно використовувати певну послідовність методик. Наприклад, методики, що досліджують індивідуально-типологічні особливості та безпосередньо профорієнтаційні методики чергувати з вправами та проєктивними методиками. В такий спосіб ми надаємо можливість клієнту відпочити та переключитися.

Необхідно сказати, що одним із найскладніших процесів технології профдіагностичного обстеження є **аналіз, узагальнення та інтерпретація отриманих результатів, підготовка висновків, написання заключної профорієнтаційної характеристики.**

Інтерпретація отриманих даних – складний процес, що вимагає від спеціаліста з професійної орієнтації, практичного психолога уважного врахування багатьох факторів, що можуть впливати на результати обстеження, обережності та коректності у висновках. При цьому він має володіти розвиненими аналітичними здібностями, логічним мисленням, стратегічним мисленням, вмінням систематизувати дані, виявляти взаємозв'язки, тенденції та закономірності. А також визначати та будувати систему і структуру, ґрунтуючись на отриманих результатах діагностики, для формування обґрунтованих рекомендованих професійних сфер та професій.

Слід зазначити, що необхідно виявляти взаємозв'язки як по кожній методиці, так і системно, згідно усіх профдіагностичних інструментів комплексу. Можна сказати, що ми застосовуємо стратегічне мислення та бачення системи взаємозв'язків, тенденцій, закономірностей, згідно загальної картини інтерпретації результатів діагностики. І вже на основі цього відбувається побудова структури рекомендованих професійних сфер та конкретних професій.

Також необхідно сказати про індивідуальний підхід до кожного досліджуваного. Зауважимо, що ми індивідуально працюємо з кожною методикою, виокремлюючи найбільш значимі результати. Важливо підкреслити, що кожен компонент, навіть «мікродеталь» при інтерпретації можуть виступати вагомими

факторами в побудові системи рекомендованих професійних сфер та професій. Аналізуючи результати дослідження, доцільно акцентувати увагу, здебільшого, на підвищених, виражених та високих рівнях, в окремих випадках – на середніх рівнях компонентів. При написанні профорієнтаційної характеристики ми детально працюємо з текстом інтерпретації: описуємо головні та важливі характеристики, взаємозв'язки згідно методик. Також виокремлюємо вагомі аспекти, що потребують додаткового пояснення (наприклад: проявляються в залежності від конкретних ситуацій). Слід зазначити, що в процесі інтерпретації результатів досліджуваного можливе коригування переліку професійних сфер та професій (зокрема додавання або видалення можливих варіантів) відбувається в межах конкретних методик профорієнтаційної діагностики відповідно до системи. У методиках профорієнтаційного комплексу, де широкий спектр видів діяльності – виділяємо професії, згідно системи та взаємозв'язків. Це все індивідуальна робота спеціаліста. У висновках зазначаємо основні рекомендовані варіанти професійних сфер та професій (розставляємо їх по місцях, згідно профорієнтаційної системи, результатів та взаємозв'язків). Наприклад: 1 та 2 місце або тільки один варіант – відповідно 1 місце. А також альтернативні варіанти рекомендованих професійних сфер та професій, де взаємозв'язків менше або вони не такі значимі, але їх достатньо для повного опису. Наприклад: може бути 2-3 варіанти професійних сфер та професій, які також доцільно розставити по місцям.

Важливо підкреслити, що діагностичні показники рекомендовано співставляти з відповідними об'єктивними життєвими ситуаціями. І цей процес відбувається вже на етапі профорієнтаційної консультації. При інтерпретації отриманих даних та прогнозу слід мати на увазі, що висновки доцільно робити дуже обережно, уникаючи негативних, полярних оцінок, ні в якому разі не «навішувати ярликів».

Висновки профдіагностичного обстеження повинні бути відповіддю на запити, що були обговорені на початку дослідження. Отримавши результати профдіагностики, спеціаліст з професійної орієнтації надає клієнту заключну профорієнтаційну характеристику з інтерпретацією результатів дослідження,

висновками та рекомендаціями стосовно його профорієнтаційного запиту.

Заклучна профорієнтаційна характеристика за обсягом, в більшості випадків, складається з 20-30 сторінок. Вона може мати наступну структуру: інтерпретація, опис та висновки по кожній діагностичній методиці; виявлення взаємозв'язків, закономірностей та визначення головної системи побудови рекомендованих професійних сфер та професій. Загальні висновки, що включають основні та альтернативні варіанти рекомендованих професійних сфер та професій, а також актуальні професійні сфери та професії найближчого майбутнього та їх короткий опис. У висновках також доцільно зазначити перелік професій без характеристики, де виявлено меншу кількість взаємозв'язків і вони не є провідними. На сам кінець, рекомендовано відмітити конкретні складові, які потрібно розвивати та покращувати за допомогою курсів, тренінгів або інших шляхів. Наприклад: лідерські якості, ораторське мистецтво тощо. Крім того, в деяких випадках, доцільно зазначити індивідуальні властивості особистості, з якими рекомендовано попрацювати з психологом. Наприклад: тривожність, фрустрація, агресивність тощо.

Зауважимо, що для своєї професійної діяльності, спеціаліст з профорієнтації повинен мати розширені каталоги професійних сфер та професій. Вони можуть складатися з актуальних в наш час та в найближчому майбутньому професійних сфер та професій. Дані каталоги доцільно постійно доповнювати та розширювати. Також бажано мати психотипи та профтипи багатьох актуальних професій.

Необхідно сказати, що зазначені профорієнтаційні етапи (профдіагностика, профорієнтаційна характеристика, профконсультація) можуть займати, в часовому еквіваленті, від 3 до 7 днів. Зазначимо, що цикл профдіагностичної діяльності спеціаліста з професійної орієнтації, практичного психолога можна структурно представити таким чином: формулювання та вивчення запиту (індивідуального чи від організації); підбір конкретних психодіагностичних та профорієнтаційних методик; проведення профдіагностичного обстеження; обробка, аналіз та інтерпретація отриманих результатів; написання висновків (профорієнтаційної характеристики), розробка обґрунтованих рекомендацій та прогноз (згідно запиту);

програми психокорекційної та розвивальної роботи (за потребою).

Отже, результати профдіагностики є основою для розробки спеціалістом з професійної орієнтації рекомендацій, щодо оптимізації професійного самовизначення особистості та проведення подальшої профконсультації. Етап профорієнтаційного консультування може включати в себе обговорення інтерпретації результатів та висновків методик, а також взаємозв'язків між ними; загальних висновків, що включають рекомендовані професійні сфери та професії; відповіді на запитання; обговорення варіантів професійного вибору клієнта тощо.

Таким чином, можемо констатувати, що профорієнтаційна діагностика – це необхідний та важливий компонент діяльності спеціаліста з професійної орієнтації. Також вона є інструментом виявлення прихованих ресурсів та актуальних можливостей особистості у професійному просторі.

Примітка: слід зазначити, що представлено авторське бачення процесу профорієнтаційної діагностики. Також варто зауважити, що акцентувалася основна увага, саме на індивідуальній та детальній профорієнтаційній діагностиці. Профорієнтаційний комплекс автора (що використовується для допомоги в професійному самовизначенні), в більшості випадків, становить 15 методик.

II. МЕТОДИКИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІНДИВІДУАЛЬНО-ТИПОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ

У другому розділі практичного посібника представлено методики дослідження індивідуально-типологічних особливостей особистості з розширеною інтерпретацією, що рекомендовано застосовувати у профдіагностичній роботі.

2.1. Методика «Формула темпераменту»

Методика «Формула темпераменту» (А. Белов) використовується для визначення рівнів вираженості, у процентному співвідношенні, типів темпераменту. У даній методиці доповнено та розширено інтерпретацію типів темпераменту, зокрема і аспектів, що стосуються професійних особливостей, професійних сфер та професій.

Примітка: слід зазначити, що в даній методиці ми досліджуємо рівні вираженості типів темпераменту, що перебувають у складній взаємодії. «Чисті» типи темпераменту зустрічаються рідше, чим типи з перехідними властивостями темпераментів. Не існує ідеальних темпераментів. Кожен тип темпераменту має і позитивні і негативні сторони, а разом вони доповнюють один одного.

Також, автор згоден з твердженням, що переважаючий (чистий) тип темпераменту доцільно визначати за допомогою апаратних методик, а також, наприклад, методики об'єктивного визначення темпераменту Б.Й. Цуканова.

Робочий бланк методики «Формула темпераменту»

Інструкція: уважно перечитайте твердження та поставте знак «+» біля всіх тверджень, що відповідають Вашій поведінці, характеризують Вас за кожним із типів темпераменту. Бажаємо успіхів!

Холеричний темперамент:

1. Ви непосидючі та метушливі.
2. Невитримані й запальні.
3. Нетерплячі.
4. Різкі та прямолінійні у відносинах з людьми.
5. Рішучі та ініціативні.
6. Вперті.
7. Спритні та влучні у суперечках.
8. Ви працюєте ривками.
9. Ви схильні до ризику.
10. Ви незлопам'ятні.
11. Ви маєте швидку, пристрасну мову.
12. Ви невірноважені та схильні до гарячування.
13. Вас можна назвати забіякою.
14. Ви нетерпимі до недоліків інших людей.
15. Ви маєте виразну міміку.
16. Ви здатні швидко діяти та приймати рішення.
17. Ви невпинно прагнете до нового.
18. Ви маєте різкі та рвучкі рухи.
19. Ви наполегливі у досягненні поставленої мети.
20. Ви схильні до різких змін настрою.

Сангвінічний темперамент:

1. Ви веселі та життєрадісні.
2. Енергійні та діловиті.
3. Ви часто не доводите розпочату справу до кінця.
4. Схильні переоцінювати себе.
5. Здатні швидко схоплювати нове.
6. Ваші інтереси нестійкі.
7. Ви легко переживаєте свої невдачі, неприємності та поразки.
8. Ви легко пристосовуєтесь до різних обставин.
9. Із задоволенням беретесь за нову справу.
10. Легко залишаєте справу, якщо вона перестає Вас цікавити.
11. Ви швидко включаєтесь у роботу й швидко переключаєтесь з однієї діяльності на іншу.
12. Вас обтяжує одноманітність та клопітка робота.
13. Ви товариські й чуйні, не відчуваєте скутості у стосунках з новими людьми.
14. Ви витривалі та працездатні.
15. Ви маєте голосну, швидку та чітку мову, що супроводжується жвавими жестами, виразною мімікою.
16. Ви зберігаєте самовладання у несподіваних, складних ситуаціях.
17. У Вас завжди бадьорий настрій.
18. Ви швидко засинаєте і прокидаєтесь.
19. Ви буваєте незібрані, виявляєте поспішність у рішеннях.
20. Ви часто відволікаєтесь, схильні до поверховості.

Флегматичний темперамент:

1. Ви спокійні та холоднокрівні.
2. Послідовні і детальні у справах.
3. Обережні й розважливі.
4. Ви вмієте чекати/вичікувати.
5. Ви мовчазні, не любите зайвих балачок.
6. Ви маєте спокійну та врівноважену мову.
7. Ви стримані й терплячі.
8. Доводите розпочату справу до кінця.
9. Ви не розтрачуєте даремно сил.
10. Суворо дотримуетесь встановленого розпорядку життя та системи в роботі.
11. Ви легко стримуєте пориви.
12. Не берете близько до серця похвалу чи осуд.
13. Незлобливі, поблажливо ставитеся до критики.
14. Ви постійні у своїх стосунках та інтересах.
15. Повільно включаєтесь в роботу та переключаєтесь з однієї справи на іншу.
16. Емоційно рівні у стосунках з людьми.
17. Любите охайність і порядок у всьому.
18. Ви важко пристосовуєтесь до нових обставин.
19. Маєте витримку.
20. Ви дещо повільні, інертні.

Меланхолічний темперамент:

1. Ви сором'язливі.
2. Губитеся в нових обставинах.
3. Ви важко встановлюєте контакт з незнайомими людьми.
4. Вам важко повірити у свої сили.
5. Легко переносите самотність/усамітненість.
6. Почуваєте пригніченість та розгубленість при невдачах.
7. Схильні заглиблюватися в собі.
8. Ви швидко втомлюєтесь.
9. Ви маєте тиху, неспішну мову.
10. Ви мимоволі пристосовуєтесь до характеру співрозмовника (підпадаєте під його вплив).
11. Ви вразливі та співчутливі до сліз.
12. Висуваєте високі вимоги до себе та оточуючих.
13. Надзвичайно сприйнятливі до похвали чи осуду.
14. Схильні до самоаналізу/постійно передумуєте те, що вже відбулося.
15. Болісно чутливі, легко ранимі.
16. Надмірно образливі.
17. Потайливі та нетовариські, не ділитеся ні з ким своїми думками.
18. Малоактивні та боязкі.
19. Вас легко переконати, ви схильні до покірності.
20. Прагнете викликати співчуття та допомогу оточуючих.

Обробка результатів: для визначення рівня виразності того чи іншого типу темпераменту необхідно за кожним із чотирьох типів підрахувати кількість плюсів (позитивних відповідей). Потім потрібно скласти всі позитивні відповіді за всіма типами темпераменту, таким чином Ви отримаєте загальну кількість плюсів (балів).

Далі необхідно знайти процентне співвідношення кожного із типів у відповідності до загальної суми. Наприклад, якщо кількість плюсів холеричний тип темпераменту налічує – 4, а загальна кількість позитивних відповідей за всіма типами дорівнює 30, то $4 \times 100 = 400 : 30 = 13,3\%$, це низька виразність холеричного типу темпераменту. Кількість позитивних відповідей за сангвінічним типом дорівнює 17, то $17 \times 100 = 1700 : 30 = 56,6\%$, це домінуюча виразність сангвінічного типу темпераменту. Таким чином відбувається підбиття результатів за кожним типом.

- Домінуючий рівень виразності типу темпераменту – 40% і вище;
- Високий рівень виразності типу темпераменту – 30-39%;
- Середній рівень виразності типу темпераменту – 20-29%;
- Низький рівень виразності типу темпераменту – 10-19%;
- Дуже низький рівень виразності типу темпераменту – 1-9%.

Інтерпретація результатів:

Холеричний тип темпераменту – сильний, рухливий, але нестабільний тип. Для холерика властиві високий рівень нервово-психічної активності та енергійність, різкість та поривчастість рухів, висока імпульсивність, яскравість емоційних переживань (процеси збудження переважають над гальмуванням). Психічні процеси у даних особистостей перебігають швидко, їм характерна швидкість рухів та дій.

Людину холеричного типу темпераменту можна охарактеризувати як швидку, поривчасту, здатну віддаватися справі з пристрастю, але неврівноважену, схильну до бурхливих емоційних спалахів і різких змін настрою. Холерик – активний, збудливий, агресивний, імпульсивний, оптимістичний, вразливий, непостійний. Така людина – гарний ініціатор змін, керівник проекту. Але через

вибуховий характер і запальність холерик відчуває деякі складнощі у спілкуванні з колективом. Він часто ображається (але швидко заспокоюється) та схильний ображати інших. Холерик прагне бути лідером, але часто обмежує ініціативу колег, нав'язуючи їм свою думку, бачення та волю. Також холерик нетерплячий (очікування здатне вивести його із себе). Коли він захоплюється, то його важко зупинити.

Серед позитивних якостей холеричного типу темпераменту можна зазначити високий рівень психічної активності, ініціативність, цілеспрямованість, енергійність та витривалість. Сила нервової системи дозволяє холерику в критичні моменти працювати довго і невпинно. Холериків не лякають труднощі, але їх працездатність залежить від настрою, який часто змінюється. Холерик – справжній майстер подолання перешкод. Йому властивий азарт, він з легкістю йде на ризик і готовий долати перешкоди на шляху до досягнення мети. Однак невірноваженість нервових процесів холерика визначає циклічність у зміні його активності та бадьорості. Він із захопленням береться за справу, проявляє ініціативу, працює з підйомом. Але через нераціональне витрачання енергії, запас її у холерика швидко виснажується, настрій різко падає. Така циклічність активності – одна з характерних особливостей холеричного темпераменту. Чергування позитивних циклів підйому настрою й енергійності з негативними циклами спаду, обумовлюють нерівність поведінки і самопочуття, підвищену схильність до невротичних зривів та конфліктів.

Рекомендації для холериків: рекомендована циклічна робота з чергуванням напруженої діяльності зі спокійною роботою. Ідеальним варіантом буде індивідуальний графік роботи. Важливим є не лише вибір професії, а й спеціалізації разом з місцем роботи. Протипоказана діяльність, де необхідною умовою виступає монотонна робота та емоційна стриманість. Холерик, часто, домагається успіху в роботі, де цінується активність, ініціативність, напористість, нестримність, здатність до ризику та авантюризму. Такі особистості більше придатні для активної та ризикованої діяльності. Також холерики досягають успіхів в тих професіях, де є значущим людський фактор, де важливо вміти встановлювати контакти і викликати

прихильність до себе. Холерик легко включається в нову для себе діяльність, швидко пристосовується до змін. І, навпаки, важко переносить одноманітну монотонну діяльність, швидко втомлюючись від неї. Холерику важко дається необхідність досконалого вивчення якогось предмета або відточування навички. Для підтримки працездатності на високому рівні йому потрібне постійне емоційне підкріплення, підтримка інтересу до роботи, нові ідеї. Висока стійкість до стресів дозволяє холерикам бути хорошими керівниками. Сильні сторони такого керівника – вміння швидко генерувати нові ідеї в ситуації, що несподівано змінилася; зарядити енергією і повести за собою оточуючих, не важливо, підлеглий це, клієнт або вищий за рангом керівник. А недоліком може бути його відстороненість від технічних аспектів виробництва та орієнтація насамперед на людей.

Успішні сфери діяльності: холерик може бути успішним в широкому колі професій, якщо його діяльність буде побудована за проектним типом (фахівець береться за певну задачу, вирішує її від початку до кінця, і потім береться вже за зовсім нову задачу). Важливо вибирати професії і місце роботи, де ефективність оцінюється за результатами, а не за кількістю витраченого часу. Холерик ефективніше працює за індивідуальним графіком. У холерика більше шансів бути успішним у професіях, пов'язаних, скоріше, із спілкуванням, ніж з документацією і технікою.

Холерики важко переносять професійну діяльність, що пов'язана з прийняттям обдуманих рішень, емоційною врівноваженістю, роботу у якій результат не видно довгий час та потрібне терпіння.

Можливі варіанти професійних сфер та професій: проектний менеджер, підприємець, репортер, журналіст, ведучий радіо і телебачення, менеджер з продажу, фахівець з PR та рекламних технологій, гід-перекладач, пожежник, рятувальник тощо.

Сангвінічний тип темпераменту – це сильний, рухливий, врівноважений тип. Сангвінічний тип володіє підвищеною реактивністю та активністю, внаслідок чого він жваво відгукується на усе нове. Співвідношення активності і реактивності врівноважене, внаслідок чого такі особистості можуть стримувати свої реакції та

прояви почуттів. Темп реакції високий, що проявляється у швидких рухах, мовленні, мисленні, яскравій міміці тощо. Такі люди схильні до позитивних емоцій, відкриті, життєрадісні, товариські, оптимістичні. Вони – ініціативні, мобільні та гнучкі. Сангвініки – люди із сильною нервовою системою, м'яко реагують на зовнішні зміни, швидко знаходять спільну мову з іншими людьми. Зазвичай сангвінік захоплюється якоюсь ідеєю, а потім втрачає до неї інтерес, переключаючи увагу на щось інше, що його захопило. Сангвініки – гарні організатори. Вони – «душа» компанії, дружелюбні, навколо них гуртуються люди. Сангвініки швидко пристосовуються до нових умов, вони комунікативні, легко вступають в контакт із новими людьми, і тому мають широке коло знайомств, хоча і не відрізняються сталістю в спілкуванні, прихильностях, інтересах, поглядах. Почуття сангвініків швидко виникають, а також швидко зникають. Завдяки життєрадісності сангвініку властива висока опірність труднощам життя. Але слід зазначити, що вони можуть не виконувати своїх обіцянок.

Рекомендації для сангвініків: включатися в активну діяльність, ставити перед собою нові цілі та завдання. Ваші природні задатки будуть у нагоді скрізь, де потрібні мобільність та вміння швидко переключатися з одного виду діяльності на інший. Сангвініки вирізняються прекрасними організаторськими здібностями та стабільною самооцінкою. Вони дуже продуктивні, але лише тоді, коли мають багато цікавих справ (тобто відбувається постійне збудження). У стресовій ситуації діють активно, зберігають самовладання. Сангвініки схильні до виконання спільної діяльності. Особистості даного типу – прекрасно генерують нові ідеї.

В цілому цей тип темпераменту найбільш універсальний з точки зору вибору професії. Даний тип вирізняється стабільною працездатністю, практично не залежить ні від зовнішніх, ні від внутрішніх чинників, що дозволяє сангвінікам успішно реалізуватися в багатьох професіях, де використовується як фізична, так і розумова праця. Сангвініки легко адаптуються до будь-якого графіку роботи, з готовністю приймають будь-які нововведення в професійній діяльності.

Сангвініки люблять роботу, яка потребує зміни ритму, динамічності, вони довго не можуть сидіти на одному місці. Важко переносять діяльність, де

необхідною умовою виступає одноманітна кропітка робота та обмежене коло спілкування. Сангвінікам важко дається робота, що вимагає підвищеної уваги до деталей і постійної зосередженості. Відсутність чіткої мети, не включеність сангвініка у активну діяльність поступово формує у нього поверховість та нестабільність.

Успішні сфери діяльності: сфера організації та управління, сфера адміністрування, комунікацій; успішна реалізація у багатьох професійних сферах. Комунікативні навички сангвініка будуть допомагати у реалізації в професіях управлінської сфери та сфери послуг. Проте технічні моменти у роботі можуть викликати у сангвініків труднощі (наприклад, планового виробництва).

Можливі варіанти професійних сфер та професій: менеджер, адміністратор, журналіст, педагог, продавець, менеджер комунікаційних технологій, менеджер з персоналу, PR-менеджер, сфера обслуговування тощо.

Флегматичний тип темпераменту – самий стабільний тип нервової системи, це – сильний, урівноважений, але дещо інертний тип. Серед характерних якостей цього типу темпераменту можна зазначити високу працездатність, здатність приймати обдумані стратегічні рішення, наявність аналітичних здібностей, надійність, старанність, плановірність, наполегливість, розсудливість, врівноваженість, спокій. Флегматик схильний до стабільності настрою та уподобань. Флегматик зазвичай економить свої сили, довго налаштовується на виконання свого завдання, але потім все виконує швидко та якісно. Він воліє закінчити одну справу, а потім братися за іншу. Слід зазначити, що флегматика марно підганяти та квапити, він все одно буде працювати у зручному для себе ритмі (неквапливо). Проте його деяка інертність має і позитивне значення: якщо флегматик щось запам'ятовує, то надовго; якщо щось робить, то дуже ґрунтовно. Флегматик є стратегом, і тому він постійно звіряє свої дії з перспективою. У відносинах з людьми завжди рівний, спокійний, його нелегко вивести з себе, ухиляється від сварок. Стикаючись з серйозними неприємностями, флегматик залишається зовні спокійним та незворушним. Флегматику властиво здійснювати опір сильним і тривалим подразникам, але він не здатний швидко реагувати у несподіваних важких

ситуаціях. Флегматик схильний до порядку, не любить змінювати свої звички, розклад життя, роботу і друзів. Він важко і повільно пристосовується до нових умов; довго коливається, приймаючи рішення, але, на відміну від меланхоліка, обходиться без сторонньої допомоги.

Рекомендації для флегматиків: включатися у планомірну діяльність, що потребує розробки стратегії, планування етапів роботи та конкретного кінцевого результату. Флегматику підходить робота у сфері виробництва, де потрібно вміти підтримувати поточні процеси в стабільному стані. Флегматик любить, коли з ним погоджуються, коли його ідеї визнають та схвалюють. Для флегматика важливо, щоб професійна діяльність була з чітким графіком, зрозумілими алгоритмами, ясно поставленими завданнями і точними термінами їх реалізації.

Успішні сфери діяльності: найкращих успіхів флегматик може досягнути у роботі, де потрібна послідовність, посидючість, наполегливість. Флегматик – рекордсмен з працездатності, він як ніхто інший може довго і якісно виконувати будь-яку монотонну роботу, займатися діяльністю, що вимагає ретельності. Ґрунтовність флегматика корисна у всіх сферах діяльності, де потрібно аналізувати ситуації та приймати зважені рішення. Флегматик незамінний у виробництві, адмініструванні і всюди, де потрібно підтримувати процеси в стабільному стані. Також підходять професії, що пов'язані із спілкуванням з людьми, але в більшій мірі, професії, де активна роль особистості, не відіграє провідного значення. Флегматикам підходить робота, що вимагає методичності і тривалої працездатності. Особистості даного типу вирізняються здатністю вирішувати питання у сфері організації та управління з вираженими схильностями до стратегічної діяльності. Керівнику високого рангу, що приймає важливі стратегічні рішення, директору підприємства, фірми – потрібні флегматичні риси. Флегматичні особистості більше придатні для планомірної та продуктивної діяльності. Люди флегматичного типу темпераменту вибирають діяльність, яка потребує ґрунтовності, старанності, вдумливості та надійності.

При всій своїй повільності, флегматик досягає кращих результатів за обсягом та якістю роботи у порівнянні з людьми будь-яких інших темпераментів у подібних

умовах. Однак для успіху йому потрібні стабільні умови роботи, а якщо ситуація постійно змінюється, працездатність флегматика падає. Флегматик добре виконує монотонну, індивідуалізовану роботу, що не вимагає швидкості дій. Він не любить аритмічну, термінову та динамічну роботу. Також флегматики важко переносять діяльність, де необхідно часто імпровізувати, діяльність в умовах мінливого середовища, діяльність, що вимагає постійного перемикання уваги та перебудови під нові завдання.

Можливі варіанти професійних сфер та професій: економіст, фінансист, бухгалтер, аналітик, податковий інспектор, програміст, аудитор, лінгвіст, філолог, юрист, системний адміністратор, редактор, лікар, інженер, ветеринар тощо.

Меланхолічний тип темпераменту – це чуттєвий тип із тонкою емоційною організацією. Серед характерних якостей меланхолічного типу можна зазначити глибину та стійкість почуттів, тонкість сприйняття оточуючого світу, добросовісність, відповідальність, наявність інтелектуальних та творчих здібностей. Меланхолік – стриманий, схильний до міркувань, чуйний, тихий, тривожний, нетовариський, дещо песимістичний, вразливий. Люди меланхолічного типу дуже глибоко переживають емоції, вони відповідальні, наполегливо виконують свою роботу, коло спілкування як правило обмежено близькими та довіреними людьми.

Меланхолік – людина зі слабкою нервовою системою, яка має підвищену чутливість навіть до слабких подразників, а сильний подразник може викликати в неї зрив, розгубленість. Саме тому в стресових ситуаціях (іспит, змагання, небезпека) результати діяльності меланхоліка можуть погіршуватись у порівнянні із спокійною звичною обстановкою. Його підвищена чутливість призводить до швидкого стомлення й падіння працездатності, а для відновлення сил йому потрібний тривалий відпочинок. Меланхолік – це людина яка гостро реагує навіть на дрібні неприємності. Незначний привід може викликати в нього образи, сльози. Емоційні стани характеризуються великою силою і тривалістю, а зовні переживання виражаються слабо. Меланхолік часто буває подавленим, невпевненим у собі, тривожним; у нього можуть виникати депресії та невротичні

розлади. У звичних обставинах меланхолік може бути контактним, відчувати себе спокійно і працювати продуктивно, успішно виконувати доручену справу, але він замкнений при зустрічі з новими людьми, нерішучий у нових ситуаціях. Мала реактивність та низька активність призводять до того, що він невпевнений у собі та схильний не доводити розпочату справу до кінця. Також відрізняється повільним психічним темпом, рухи мляві, говорить поволі. Тривала і сильна напруга викликає у нього сповільнену діяльність, а потім і припинення її. Він, часто, ухиляється від суспільного життя колективу.

Рекомендації для меланхоліків: обирати діяльність, що потребує спостережливості, уважності до деталей, уникати стресових ситуацій. Меланхолікам потрібна підтримка та розуміння оточуючих. Меланхоліки досить часто мають яскраво виражені художні й інтелектуальні здібності, тому їм доцільно зосереджувати свою увагу на творчих та інтелектуальних професійних сферах. Професія меланхоліка може зовні сприйматися як монотонна, але бажано, щоб вона постійно підкріплювала його інтелектуальні та творчі здібності. Також важливо, щоб результати професійної діяльності оцінювалися за якісними показниками, а не за кількісними.

Меланхолічний тип темпераменту, здебільшого, характеризується малою пристосованістю до управлінської роботи. Таким особистостям більше підходить робота точна, кропітка, яка не потребує ініціативності, вирішення практичних завдань із багатьма невідомими. Однак серед меланхоліків, іноді, зустрічаються і непогані керівники, але їм часто доводиться приносити у жертву своє власне психологічне здоров'я через постійні емоційні перенавантаження, якими переповнена робота керівника.

Меланхоліку подобається робота, яка не пов'язана з активним спілкуванням та виключає сильний стресовий вплив. Меланхолікам слід уникати великої емоційної напруги та не перевантажувати себе контактами з людьми.

Меланхоліку, наприклад, не підходить професія рекламного агента, де велика кількість спілкування з незнайомими людьми, часті ситуації відмови та відкидання, поверховість подання інформації. При цьому в тій же самій сфері меланхолік може

бути, наприклад, розробником ефективної рекламної кампанії. Меланхоліки, часто, першими відчують напругу, у якому треба розпочинати пошук.

Даний тип темпераменту важко переносить діяльність, де часто відбуваються форс-мажори і різні зміни. Найменший стрес може сильно зашкодити їх працездатності. Також меланхолікам важко дається небезпечна робота, яка потребує прийняття важливих та відповідальних рішень.

Успішні сфери діяльності: сфера наукової діяльності, професії мистецької сфери, творчо-прикладної тощо. Такі особистості більше придатні для творчої діяльності у науці та мистецтві. Також меланхоліки успішні в діяльності, що потребує уваги до деталей і спостережливості, але не пов'язаної з великою кількістю спілкування. Предметом праці меланхоліка може стати техніка, інформація, художні образи тощо. Серед талановитих вчених багато представників меланхолічного типу темпераменту.

Багато особистостей меланхолічного типу вирізняються розвиненими інтелектуальними здібностями. Тому їм може бути рекомендована інтелектуальна сфера діяльності, де вони зазвичай почуваються впевнено. Це може бути: технології, програмування, аналітика, конструювання, планування, робота з великими обсягами «віртуальної інформації» тощо.

Можливі варіанти професійних сфер та професій: музикант, письменник, вчений, аналітик, програміст, літературний редактор, психолог (індивідуальні консультації, дослідницька та діагностична робота), художник, дизайнер; професії творчої та інтелектуальної сфери тощо.

2.2. Методика «Самооцінка психічних станів»

Методика «Самооцінка психічних станів» (Г. Айзенк) використовується для дослідження психічних станів, а саме: тривожності, фрустрації, агресивності, ригідності.

Інструкція: Вам пропонується перелік різних тверджень. Якщо твердження Вам повністю підходить (Ви згодні повністю з ним), тоді у бланку відповідей біля відповідного № запитання запишіть цифру «2», якщо частково підходить – цифру «1», якщо зовсім не підходить – зазначте «0».

Текст опитувальника

1. Не відчуваю у собі впевненості.
2. Часто через дрібниці червонію.
3. Сон мій неспокійний.
4. Легко засмучуюсь.
5. Хвилююсь через уявні неприємності.
6. Мене лякають труднощі.
7. Люблю копатися у своїх недоліках.
8. Мене легко переконати.
9. Я довго вагаюсь.
10. Важко переносити очікування.
11. Часто мені здається безвихідним становище, з якого можна знайти вихід.
12. Неприємності мене засмучують, я впадаю у розпач.
13. При значних негараздах я схильний звинувачувати себе без достатніх підстав.
14. Нещастя та невдачі нічому мене не вчать.
15. Я часто відмовляюсь від боротьби, бо вважаю її непотрібною.
16. Я нерідко відчуваю себе беззахисним.
17. Іноді я перебуваю у стані відчаю.
18. Відчуваю розгубленість через труднощі.
19. У важкі хвилини життя інколи поведжусь по-дитячому, хочу, щоб мене пожаліли.
20. Вважаю недоліки свого характеру непоправними.
21. Залишаю за собою останнє слово.
22. Під час розмови часто перебиваю співбесідника.
23. Мене легко розсердити.
24. Мені подобається робити зауваження іншим людям.
25. Хочу бути авторитетом для оточуючих.
26. Я не задовольняюсь малим, хочу найбільшого.
27. Коли розлючений, я не можу себе стримати.
28. Вбачаю себе у ролі керівника, а не підлеглого.
29. У мене різка, груба жестикуляція.
30. Я мстивий.
31. Мені важко змінювати звички.
32. Мені важко переключати увагу.
33. Дуже насторожено ставлюсь до всього нового.
34. Я не змінюю своїх переконань.
35. У мене часто присутні думки, від яких краще було б позбутися.
36. Мені важко знаходити спільну мову з людьми.
37. Мене засмучують незначні порушення планів.
38. Я часто проявляю впертість.
39. Намагаюся не ризикувати.
40. Будь-які відхилення від запланованого режиму визивають у мене переживання.

Обробка результатів:

Підсумуйте кількість балів по кожній з чотирьох груп запитань:

I	1-10 питань	тривожність
II	11-20 питань	фрустрація
III	21-30 питань	агресивність
IV	31-40 питань	ригідність

Тривожність

0-7 балів	не тривожні
8-14 балів	тривожність середня, допустимого рівня
15-20 балів	дуже тривожні.

Фрустрація

0-7 балів	ви маєте високу самооцінку, стійкі до невдач та не боїтесь труднощів
8-14 балів	середній рівень, фрустрація має місце
15-20 балів	високий рівень, у вас низька самооцінка, ви уникаєте труднощів, боїтесь невдач.

Агресивність

0-7 балів	ви спокійні, стримані
8-14 балів	середній рівень
15-20 балів	високий рівень, ви агресивні та нестримні. Є труднощі в роботі та стосунках з людьми.

Ригідність

0-7 балів	висока гнучкість поведінки, здатність до переключення
8-14 балів	середній рівень
15-20 балів	висока ригідність, стереотипність, негнучкість поведінки, впертість, страх щодо перемін, всього нового.

Бланк відповідей до методики СПС

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	ΣT
11.	12.	13.	14.	15.	16.	17.	18.	19.	20.	ΣF
21.	22.	23.	24.	25.	26.	27.	28.	29.	30.	Σa
31.	32.	33.	34.	35.	36.	37.	38.	39.	40.	Σp

Агресивність (лат. Aggressio – нападати) – це стійка характеристика суб'єкта, схильність до імпульсивної поведінки та афективних переживань (гнів, злість). Причинами агресивності можуть виступати різного роду конфлікти, зокрема

внутрішні, при цьому такі психологічні процеси як емпатія, ідентифікація, децентрація – стримують агресію, оскільки є ключем до розуміння інших і усвідомлення їх самотійної цінності.

Ригідність (від латин. *rigidus* – жорсткий, твердий) – утрудненість, аж до повної нездатності, в зміні наміченої суб'єктом програми діяльності в умовах, що об'єктивно вимагають її перебудови. Ригідність – складність або нездатність перебудовуватися при виконанні завдань, якщо цього потребують обставини. Ригідність – не гнучкість та стереотипність поведінки, мислення.

Тривожність – індивідуальна властивість особи, риса характеру, що проявляється схильністю до надмірного хвилювання, стану тривоги в ситуаціях, які загрожують, на думку цієї особи, неприємностями та невдачами.

Фрустрація (лат. *frustratio* – обман, невдача, марне очікування, розлад, руйнування (планів, задумів)) – психічний стан, що виникає в ситуації розчарування, нездійснення якої-небудь значущої для людини мети, потреби. Виявляється в гнітючій напрузі, тривожності, відчутті безвихідності і відчаю. Виникає в ситуації, яка сприймається особистістю як невідворотна загроза досягненню значущої для неї мети, реалізації тієї або іншої її потреби. Фрустрація – це такий стан психіки людини, при якому її бажання не відповідають дійсності; на шляху до них стоять непереборні перепони; можливості не покривають всіх прагнень.

2.3. Методика «Дослідження типу акцентуації характеру та темпераменту особистості»

Методика «Дослідження типу акцентуації характеру та темпераменту особистості» (К. Леонгард-Г. Шмішек) застосовується для визначення типу акцентуації характеру та темпераменту особистості. В даній методиці розширено інтерпретацію типів характеру та темпераменту, а також професійних особливостей представлених типів.

Інструкція: *«Вам пропонується відповісти на ряд запитань, що стосуються деяких сторін Вашого життя та особистості. На кожне запитання Ви повинні дати відповідь «так» або «ні». Якщо те, про що йдеться в запитанні, є правильним відносно Вас, і Ви з ним погоджуєтесь, то поставте в листі відповідей*

над номером запитання знак «+» (відповідь «так»). Якщо ж те, про що йдеться в запитанні, відносно Вас не є правильним, і Ви з ним не згодні, то поставте знак «-» (відповідь «ні») під відповідним номером запитання. Не витрачайте час на роздуми, давайте першу відповідь, що спала Вам на думку. Пам'ятайте, що тут немає «хороших» або «поганих» відповідей».

Текст опитувальника

1. Ваш настрій, зазвичай, веселий, безтурботний?
2. Чи чутливі Ви до образ, неприємностей?
3. Чи легко Вам заплакати?
4. Чи виникають у Вас по закінченні будь-якої роботи сумніви у правильності її виконання, чи перевіряєте Ви все ще раз?
5. У дитинстві Ви були такі ж сміливі, як і Ваші однолітки?
6. Чи бувають у Вас зміни настрою від дуже веселого до дуже сумного?
7. Коли Ви знаходитеся серед людей, чи любите Ви бути в центрі уваги?
8. Чи буває так, що Ви без всякої причини можете бути роздратовані настільки, що Вас краще нікому не чіпати?
9. Чи серйозна Ви людина?
10. Чи здатні Ви сильно захоплюватися?
11. Ви людина заповзятлива (активна, ініціативна, підприємлива)?
12. Чи швидко Ви забуваєте образи?
13. Чи вважаєте Ви себе доброю, м'якосердою людиною?
14. Коли Ви відправляєте електронний лист, чи перевіряєте зайвий раз, що його надіслано?
15. Ви завжди намагаєтесь бути кращим в роботі?
16. Чи боялися Ви у дитинстві грози, собак?
17. Чи вважають Вас інші люди занадто акуратним та старанним?
18. Чи залежить Ваш настрій від зовнішніх обставин?
19. Чи люблять Вас Ваші знайомі?
20. Чи буває у Вас неспокійно на душі через передчуття можливої біди, неприємностей?
21. Чи часто у Вас буває трохи пригнічений настрій?
22. Чи траплялось Вам ридати, переживати тяжкі нервові зриви?
23. Чи важко Вам довго перебувати на одному місці?
24. Чи відстоюєте Ви свої інтереси, коли з Вами повелися нечесно, несправедливо?
25. Чи можете Ви зарізати курку, вівцю?
26. Чи дратує Вас, коли штора чи скатертина висять нерівно, і чи відразу Вам хочеться їх поправити?
27. Чи боялися Ви у дитинстві залишатися вдома наодинці?

28. Чи бувають у Вас безпричинні зміни настрою?
29. Чи завжди Ви прагнете виконувати свою роботу на високому професійному рівні?
30. Вас легко розгнівати?
31. Чи можете Ви бути дуже веселим?
32. Чи доводилось Вам пізнати відчуття повного щастя?
33. Ви вмієте розвеселити друзів, бути «душею» компанії?
34. Ви, зазвичай, висловлюєте свою думку достатньо відверто і однозначно?
35. Ви хвилюєтесь, коли бачите кров? Це викликає у Вас неприємні враження?
36. Чи подобається Вам робота, яка вимагає високої особистої відповідальності?
37. Ви схильні захищати людей, відносно яких, на Ваш погляд, вчинили несправедливо?
38. Вам страшно спускатися в темний підвал?
39. Ви більше любите повільну і точну роботу, ніж швидко?
40. Чи товариська Ви людина?
41. У школі Ви охоче декламували вірші?
42. Чи тікали Ви в дитинстві з дому?
43. Чи здається Вам життя тяжким?
44. Ви коли-небудь були дуже засмучені через будь-які образи, конфлікт настільки, що займатися справою здавалося просто нестерпно?
45. Чи можна сказати, що навіть при невдачі Ви не втрачаєте почуття гумору?
46. Чи робите Ви першим кроки до примирення, якщо Вас хто-небудь образив?
47. Ви дуже любите тварин?
48. Чи поверталися Ви для того, щоб переконатися, що вдома або на роботі все у порядку і на своєму місці?
49. Чи непокоять Вас інколи думки про те, що з Вами або Вашими близькими, рідними повинно трапитись щось непоправне?
50. Чи вважаєте Ви, що Ваш настрій залежить від погоди?
51. Вам важко виступати на сцені або з кафедри перед великою кількістю людей?
52. Чи можете Ви вдарити того, хто Вас образив?
53. Вам подобається бувати серед людей?
54. Чи впадаєте Ви у глибокий відчай, розчарування?
55. Чи подобається Вам робота, що вимагає енергійної, організаторської діяльності?
56. Ви наполегливо прагнете досягнути мети, якщо на шляху до неї зустрічається багато перешкод?
57. Чи може трагічний фільм розчулити Вас так, що на очах з'являться сльози?
58. Вам буває важко заснути через якісь поточні турботи або майбутні проблеми?

59. У шкільні роки Ви підказували на уроках або давали списувати своїм однокласникам?
60. Чи було б Вам страшно пройти одному вночі через кладовище?
61. Ви ретельно слідкуєте за тим, щоб кожна річ у Вашому домі знаходилася на своєму місці.
62. Чи траплялося з Вами так, що Ви лягали спати у гарному настрої, а прокидалися у поганому?
63. Чи легко Ви пристосовуєтесь до нових ситуацій?
64. Чи буває у Вас головний біль?
65. Ви часто смієтесь?
66. Чи можете Ви бути привітним з тими, кого не любите, не поважаєте і не цінуєте?
67. Чи вважаєте Ви себе енергійною, жвавою людиною?
68. Чи страждаєте Ви від несправедливості?
69. Чи настільки сильно Ви любите природу, щоб назвати себе її другом?
70. Коли Ви виходите з дому або лягаєте спати, чи перевіряєте Ви, що двері зачинені, світло вимкнене, а газ перекритий?
71. Чи можете Ви назвати себе боягузливою людиною?
72. Чи змінюється Ваш настрій за святковим столом?
73. Вам подобається брати участь в аматорських спектаклях або драматичних гуртках?
74. Чи хвилює Вас що-небудь загадкове, невідоме?
75. Ви думаєте про майбутнє песимістично?
76. У Вас бувають неочікувані переходи настрою від великих радощів до глибокого смутку?
77. Чи легко Вам вдається підняти людям настрій?
78. Чи довго Ви не можете пробачити образи?
79. Ви довго переживаєте прикрощі інших людей?
80. Чи часто Ви у шкільні роки переписували сторінку в зошиті, якщо там були помилки?
81. Чи можна назвати Вас недовірливою людиною?
82. Вам часто сняться жахливі сни?
83. Чи виникає у Вас інколи раптове бажання кинутись під машину або вистрибнути з вікна?
84. Чи стає Вам веселіше, якщо Ви опинилися у веселій компанії?
85. Чи здатні Ви відволікатися від складної проблеми, яка обов'язково повинна бути розв'язана?
86. Чи важко Вам контролювати свої емоції? Ви людина – збудлива, емоційна?
87. Ви людина мовчазна?

88. Чи змогли б Ви, приймаючи участь у якомусь спектаклі, настільки увійти в роль, що при цьому забути, що це тільки гра?

Шкала достовірності:

1. Чи завжди Ви відповідаєте на електронні листи відразу після того як їх прочитали?
2. Зазвичай, Ви без коливань поступаєтеся місцем в громадському транспорті престарілим пасажиром?
3. Ви завжди говорите те, що думаєте?
4. Ви, не роздумуючи, повернули б зайві гроші власнику, якби виявили, що отримали їх більше?
5. Чи завжди Ви погоджуєтеся із зауваженнями на свою адресу, правильність яких усвідомлюєте?
6. Чи смієтеся Ви іноді над непристойними жартами?
7. Час від часу, Ви хвалитесь?
8. Чи брехали Ви коли-небудь у своєму житті?
9. Чи можете Ви відчувати позитивні емоції, коли у людей, яких не любите, трапляються невдачі?
10. Чи властиво було Вам в шкільні роки підказувати або давати списувати товаришам?

Бланк для відповідей:

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33
34	35	36	37	38	39	40	41	42	43	44
45	46	47	48	49	50	51	52	53	54	55
56	57	58	59	60	61	62	63	64	65	66
67	68	69	70	71	72	73	74	75	76	77
78	79	80	81	82	83	84	85	86	87	88

Бланк відповідей для шкали достовірності:

1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.
----	----	----	----	----	----	----	----	----	-----

Ключ:

1. Гіпертимний тип (значення шкали помножити на 3). «+» (відповідь «так») – № 1, 11, 23, 33, 45, 55, 67, 77.

2. Застрягаючий тип (значення шкали помножити на 2). «+» (відповідь «так») – № 2, 15, 24, 34, 37, 56, 68, 78, 81. «-» (відповідь «ні») – № 12, 46, 59.

3. Емотивний тип (значення шкали помножити на 3). «+» (відповідь «так») – № 3, 13, 35, 47, 57, 69, 79. «-» (відповідь «ні») – № 25.

4. Педантичний тип (значення шкали помножити на 2). «+» (відповідь «так») – № 4, 14, 17, 26, 39, 48, 58, 61, 70, 80, 83. «-» (відповідь «ні») – № 36.

5. Тривожний тип (значення шкали помножити на 3). «+» (відповідь «так») – № 16, 27, 38, 49, 60, 71, 82. «-» (відповідь «ні») – № 5.

6. Афективно-лабільний тип (циклоїдний) (значення шкали помножити на 3). «+» (відповідь «так») – № 6, 18, 28, 40, 50, 62, 72, 84.

7. Демонстративний тип (значення шкали помножити на 2). «+» (відповідь «так») – № 7, 19, 22, 29, 41, 44, 63, 66, 73, 85, 88. «-» (відповідь «ні») – № 51.

8. Збудливий тип (значення шкали помножити на 3). «+» (відповідь «так») – № 8, 20, 30, 42, 52, 64, 74, 86.

9. Дистимічний тип (значення шкали помножити на 3). «+» (відповідь «так») – № 9, 21, 43, 75, 87; «-» (відповідь «ні») – № 31, 53, 65.

10. Афективно-екзальтований тип (значення шкали помножити на 6). «+» (відповідь «так») – № 10, 32, 54, 76.

Достовірність (правдивість): 1, 2, 3, 4, 5 – мінус; 6, 7, 8, 9, 10 – плюс. Якщо за шкалою достовірності результат дорівнює або перевищує 6 балів – дані недостовірні.

	<i>Типи</i>	<i>Первинні бали</i>	<i>Вторинні бали</i>
I	Гіпертимний тип	×3	
II	Застрягаючий тип	×2	

III	Емотивний тип	×3	
IV	Педантичний тип	×2	
V	Тривожний тип	×3	
VI	Афективно-лабільний тип	×3	
VII	Демонстративний тип	×2	
VIII	Збудливий тип	×3	
IX	Дистимічний тип	×3	
X	Афективно-екзальтований тип	×6	

Обробка і оцінка результатів:

Відповідь, яка співпадає з ключем, наприклад № 1: «+»; № 12: «-» оцінюється в 1 бал, яка не співпадає – в 0 балів. Отриманий за допомогою ключа результат за кожною шкалою помножується на відповідний коефіцієнт (він стоїть в дужках).

Оцінка ступеня вираженості прояву акцентуації:

0-4 балів – акцентуація відсутня, фактично не проявляється.

5-8 балів – акцентуація виражена дуже слабо, її прояв мінімальний.

9-12 балів – акцентуація слабо виражена, її прояв незначний.

13-16 балів – середній рівень вираженості акцентуації, проявляється час від часу.

17-20 балів – виражена акцентуація, проявляється часто.

21-24 балів – яскраво виражена акцентуація, проявляється майже завжди.

Примітка: Згідно класифікації К. Леонгарда **темперамент:** гіпертимний, дистимічний, афективно-лабільний, афективно-екзальтований, тривожний, емотивний. **Характер:** демонстративний, педантичний, застригаючий, збудливий.

Інтерпретація результатів:

Гіпертимний тип. Гіпертимні натури дивляться на життя оптимістично, без зусиль долають смуток. Завдяки великій **потребі в активній діяльності**, вони легко

досягають успіхів у будь-якій роботі, **проявляють ініціативу, постійно спрямовані на пошук нового.**

При спілкуванні гіпертимні особистості проявляють активність, вони – цікаві співрозмовники, і часто знаходяться в центрі уваги. Як правило, мають прекрасне почуття гумору, люблять пожартувати та повеселитися. У таких особистостей, здебільшого, гарний настрій, гарне самопочуття та високий життєвий тонус. Такі люди **енергійні, активні, діяльні, винахідливі, мають достатній рівень самооцінки та високий рівень мотивації до успіху.**

У взаємостосунках з оточуючими гіпертимні натури схильні займати лідерські позиції, командувати оточуючими. Велике прагнення таких людей до самостійності може провокувати конфлікти з оточуючими. Інколи їм притаманні вибухи гніву, роздратування, особливо коли вони зустрічаються з сильною протидією, при невдачах.

Якщо гіпертимна акцентуація яскраво виражена або виражена, то можуть проявлятися «негативні» особливості гіпертимного темпераменту. Безтурботна веселість, жвавість можуть нести в собі небезпеку поверхневого ставлення до речей (до життя), до яких слід було б ставитися серйозно. Також гіпертимні особистості можуть порушувати етичні норми, втрачати почуття обов'язку, здатність до каяття. Така особистість може легковажно «поставити на карту» свій авторитет і майбутнє, може вплутуватися у авантюри і сумнівні справи. Непомірне прагнення діяльності перетворюється у безплідне «марнування» сил, людина береться за багато справ, але жодної не доводить до кінця. До правил та обов'язків, у більшості випадків, ставиться легковажно. Через нестійкість уваги і недостатню завзятість її інтереси – часто поверхневі.

Гіпертимні особистості важко переносять одноманітну діяльність, умови жорсткої дисципліни та вимушену самотність.

Соціально адаптивні особливості: оптимізм, життєлюбність, енергійність; товариськість; ініціативність; винахідливість в нестандартних, стресових ситуаціях; здатність викликати довіру; розвинене почуття гумору; висока мотивація досягнень; незалежність від думок і оцінок оточуючих; відкритість до нової інформації.

Дезадаптивні особливості: надмірна активність і товариськість; імпульсивність; метушливість; відсутність терпіння, посидючості; нездатність до тривалої концентрації уваги; бажання все встигнути в поєднанні з постійним поспіхом і запізненнями; нездатність виділити етапи в обраній

діяльності; відсутність прагнення доводити розпочату справу до кінця; схильність до невинновданого ризику (авантюризм); неадекватна легкість щодо життєвих проблем; необдуманість поведінки, висловлювань; порушення етичних норм (вульгарність, грубість); мінливість у міжособистісних відносинах; нерозбірливість в контактах; низька дисциплінованість, безвідповідальність; слабо розвинене почуття обов'язку і здатності до каяття; відсутність самокритики.

Стресогенні ситуації: одноманітність обстановки; монотонна діяльність; обмеження рухової активності; ретельна, кропітка робота; жорстко регламентована система в організації; робота в умовах нав'язаної ззовні діяльності; надмірна опіка, постійний контроль; відсутність суперництва; необхідність ретельного аналізу інформації; необхідність приймати відповідальні рішення; фрустрація потреби в самореалізації; вимушена самотність.

Типові способи впоратися зі стресом: сублімація; розширення контактів; фантазування; прагнення до посилення зовнішньої стимуляції (творчість, вибір неординарних, ризикованих рішень, актуалізація нереалізованих можливостей); вербальна агресія імпульсивного характеру; кардинальна зміна діяльності, пошук альтернатив.

Професійні особливості: гіпертимні особистості прекрасно почувають себе **на початку будь-якої справи, в новій обстановці, в екстремальних ситуаціях, в умовах ризику.** Їм підходять такі види діяльності, де необхідно проявляти **ініціативу, рішучість, швидкість**, але водночас немає потреби вирішувати проблеми, які потребують обережного і обдуманого підходу. Мотивація до діяльності формується як виклик, професійне зростання визначається високим рівнем домагань – таким людям важливо підтвердити свою здатність справлятися з труднощами на шляху до досягнення високого результату. Дефіцит матеріальної винагороди за роботу компенсується відчуттям власної значущості, а також необхідністю постійно проявляти винахідливість і здатність до творчості. Але поряд з цим гіпертимним особистостям властиво створювати видимість продуктивної діяльності. Вони з ентузіазмом беруться за будь-яку справу, будують нереальні плани, при цьому не завжди піклуються про їх втілення в життя, можуть легко відмовитися від задуманого, ігноруючи при цьому встановлені домовленості. **Можливі варіанти професійної діяльності:** діяльність пов'язана з постійним спілкуванням і передачею інформації; організаторською діяльністю; презентацією товарів та послуг; постачання і збут, логістика, спорт, театр тощо. Зміна видів діяльності і місць роботи не викликає у такої людини особливих труднощів, внутрішніх проблем, включаючи почуття провини перед «рідним колективом» і роботодавцями. Необхідно враховувати, що гіпертимний тип важко переносить монотонну рутинну діяльність, тривалу самотність та жорсткі графіки. Також його пригнічує необхідність підкорятися дисциплінарним правилам, а «читання моралі» може викликати у нього агресію.

Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності: діяльність, пов'язана з постійним спілкуванням; велика кількість поверхових контактів; необхідність оперативних рішень без їх глибокого опрацювання.

Застрягаючий тип. Основою застрягаючого типу акцентуації є **стійкість афекту.**

Афект – надто сильний і відносно короткочасний за тривалістю емоційний процес (лють, жах, відчай, екстаз), під час якого знижується ступінь самоволодіння діями та вчинками. Застрягаючій особистості достатньо лише подумки повернутися до неприємних спогадів (негативних емоцій), як афект з'являється та переживається знову і знову, людина ніби «заиклюється» на афекті. Він найбільш яскраво проявляється тоді, коли це торкається особистих інтересів особистості. Афект в таких випадках є реакцією на уражену гордість, зачеплене самолюбство, на різні

форми протидії оточуючих. Даний тип характеризується схильністю довго переживати сильні почуття: образу, гнів, страх, особливо, коли вони були виражені у реальному житті через будь-які зовнішні обставини. Ці почуття можуть спалахувати з новою силою через тижні, місяці, навіть роки. Найпоширенішими причинами для застрягання є: несправедливість, ревності, заздрість, невизнання ініціативи або винаходів тощо.

Даний тип вирізняється **наполегливістю та завзятістю**, але поряд з цим він може протистояти змінам та важко переключатися на іншу ситуацію в процесі діяльності. Також гостро реагує на несправедливість (дійсню чи уявну), часто проявляє недовірливість. Такі особистості ніколи не забувають нехтування та ігнорування їх інтересів. Застрягаючі особистості – легковразливі, образливі натури. **Честолюбство** – особливо яскрава риса застрягаючих особистостей, а також підозрілість та надмірна недовіра до всього. **Такі особистості можуть досягати значних трудових і творчих результатів, при цьому вони орієнтовані на досягнення реальних, а не уявних успіхів. У більшості випадків демонструють неабияку енергійність, впертість та цілеспрямованість.** Свої успіхи застрягаючий тип може переживати теж досить довго та яскраво. Цей тип відрізняється видатними досягненнями в різних областях, оскільки щиро та із захопленням шукає задоволення від здійснення своїх особистих планів. Застрягаючий тип прагне перевершити інших, при цьому йому потрібна реальна повага та визнання оточення, яких він намагається домогтися будь-яким шляхом. У професійній діяльності застрягаючий тип схильний до витіснення своїх конкурентів.

Соціально адаптивні риси: висока працездатність, витривалість; високий рівень домагань, високі вимоги до себе; завзятість в досягненні поставленої мети; обов'язковість, прагнення все робити ретельно; принциповість; стійкість поглядів, інтересів; вміння відстояти свою позицію (навіть у ситуаціях групового тиску).

Деадаптивні особливості: хворобливе самолюбство, образливість; самовпевненість; зверхнє ставлення до людей; обмежене коло спілкування; відсутність співпереживання і орієнтації на досягнення цілей групи; честолюбство, любов до влади; необґрунтована підозрілість; злопам'ятність, мстивість; схильність до формування надцінних ідей (фанатизм).

Стресогенні ситуації: ситуації невизначеності; порушення прогнозованої перспективи; вираз сумніву в особистих достоїнствах, глузування; ситуації, у яких на авторитет і владу зазіхає сильніший лідер.

Типові способи впоратися зі стресом: прояв ворожості; прояв підвищеної обережності; занурення в себе; набуття сенсу життя у незалежній власній діяльності.

Професійні особливості: застрягаючий тип досягає високих результатів в обраній сфері (виробничій, творчій) діяльності. Має здатність ефективно працювати в будь-яких умовах. Virізняється цілеспрямованістю, наполегливістю, послідовністю, активністю, почуттям обов'язку, принциповістю, вимогливістю до себе та до інших, високим прагненням до професійних досягнень та кар'єрного росту. ***Можливі варіанти професійної діяльності:** діяльність, яка надає відчуття незалежності та можливість проявити себе; забезпечує фінансову та службову незалежність, можливість проявити творчі здібності.*

Але поряд з цим представники цього типу дуже чутливі до образ, недовірливі та ревниві. Вони характеризуються помірною комунікабельністю, занудством, схильністю до «читання моралі», нетерпимістю до заперечень. Саме тому їм важко дається переговорна діяльність. Даному типу рекомендовано розвивати гнучкість, навіть забудькуватість.

Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності: визнання заслуг; заохочення за успіхи.

Емотивний тип. Емотивні особистості характеризуються глибокою чутливістю у сфері «тонких» емоцій та тривалим переживанням вражень. Особистостей емотивного типу турбує все, що пов'язано з емоціями, духовними проявами життя. Їх зазвичай називають м'якосердними, чутливими, задушевними, щирими, вразливими людьми. Головні ознаки емотивного типу – **емоційність та емпатійність** (співпереживання). Також емотивні особистості virізняються **чуйністю, гуманним ставленням до світу, м'якістю та душевною теплотою**. Даний тип глибоко і довго переживає життєві враження як позитивного, так і негативного змісту.

Яскравою особливістю емотивної особистості є **проникливість**. Розвинена інтуїція дозволяє їй майже безпомилково визначати ставлення до себе оточуючих. Відповідна реакція виникає негайно і відкрито, що чітко виражається в міміці. У емотивної особистості легко з'являються сльози радості та розчуленості. Як правило, її глибоко захоплюють почуття у процесі перегляду фільмів, прочитання книг, їх переказів тощо, причому такий спосіб реагування є характерним як для жінок, так і для чоловіків.

Емотивні натури проявляють жалість частіше ніж інші. **Вони відчують особливу радість від милування природою, творами мистецтва тощо.**

Особлива чутливість емотивних натур може призводити до того, що душевні потрясіння впливають на них хворобливо та мають дуже сильний ефект. Вони дуже

чутливі до думки оточуючих: будь-яке різко сказане слово може їх глибоко засмутити.

Емотивні особистості гостро реагують, коли комусь загрожує небезпека. Вони рідко вступають в конфлікти, образи носять у собі.

Емотивні люди здатні щиро радіти, відчуваючи радість сильніше за інших людей.

Емотивним особистостям притаманне **гостре відчуття обов'язку, старанність.**

Емотивні натури дуже люблять природу, рослини і тварин.

Соціально адаптивні риси: глибокі, щирі почуття; здатність до співпереживання; здатність радіти успіхам інших людей; відчуття обов'язку, старанність, працездатність; самокритичність; розвинений естетичний смак, проникливість.

Деадаптивні особливості: схильність до тривалого переживання почуттів; вразливість (зайва чутливість до критичних зауважень, болюча образливість); спалахи ревності або гніву; розгубленість у важких ситуаціях; висока суб'єктивність оцінок, «упередженість».

Стресогенні ситуації: порушення етичних норм, асоціальна поведінка оточуючих; грубість, черствість оточуючих; байдужість до емоційного стану; відсутність теплих емоційних зв'язків; хвороба (фізична і психологічна) або втрата близьких людей; публічний виступ.

Типові способи впоратися зі стресом: саморегуляція; психологічний захист (раціоналізація, «втеча в хворобу»).

Професійні особливості: глибина переживань емотивної людини зазвичай поєднується з усвідомленням особистісних смислів, які визначають всю її діяльність. Для емотивного типу є характерним **постійне прагнення до самоосвіти і особистісного розвитку.** Для нього важливі теплі і добрі взаємини з колегами, лояльне ставлення з боку начальства та загальний емоційний комфорт. Якщо перераховані вище умови дотримуються, то така людина не буде прагнути до пошуку інших місць роботи (навіть за умови великих матеріальних благ). Як правило, емотивна людина не претендує на роль лідера. Однак почуття обов'язку, відповідальність, входять в систему її ціннісних орієнтацій, що мають вплив на оточуючих, і часто стають етичними стандартами професійної діяльності колективу, в якому вона працює. **Можливі варіанти професійної діяльності:** сфера творчості (мистецтва), медицини, психології та педагогіки, виховання, соціальної роботи, консультування, обслуговування, професії пов'язані з природою, доглядом за тваринами, рослинами тощо. Емотивні особистості дуже віддані та вірні, їм притаманні альтруїзм, співчуття, доброзичливість, співпереживання, почуття обов'язку та старанність. *Емотивні особистості добре працюють там, де передбачається розуміння людських емоцій.*

Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності: спілкування в сфері мистецтв; необхідність суб'єктивного проникнення в переживання інших; відсутність формальних обмежень у спілкуванні, діяльності; відсутність зовнішнього контролю.

Педантичний тип. Педантичний тип вирізняється перебільшеною прихильністю до порядку. Зазвичай чітко слідує наміченому плану, а за умови його порушення відчуває роздратування. Він протистоїть змінам, бо йому важко переключатися на щось нове. Педантичним особистостям притаманні такі риси, як **серйозність, пунктуальність, педантизм, акуратність, формалізм, добросовісність.**

Даний тип надає великого значення зовнішній стороні справи та дрібницям, вимагає того ж від інших. Такі особливості педантичних людей визначаються їх прагненням постійно контролювати ситуацію, спробам підпорядкувати своїй волі незалежні від них обставини.

Але значні труднощі для педанта викликає **проблема прийняття рішення**, він довго розмірковує, перш ніж прийняти будь-яке рішення. Він часто перебуває у стані сумнівів та тривоги, що може знижувати ефективність його діяльності.

Якщо поведінка педантичної особистості не виходить за розумні межі, то це є перевагою в ділових питаннях. Такі риси його особистості як **грунтовність, чіткість, закінченість, акуратність, старанність, добросовісність, наполегливість** можуть робити з них хороших спеціалістів. У сфері професійної діяльності, педантична людина може досягти неабияких успіхів завдяки означеним рисам її особистості. Їх працелюбність, наполегливість, чітке і сумлінне виконання своїх обов'язків, дисциплінованість роблять з педантів надійних та ефективних працівників. Педантичні особистості прекрасні виконавці.

Педантична скрупульозність часто проявляється не лише у розвинених ділових якостях, але і в підвищеній турботі про своє здоров'я.

Соціально адаптивні риси: надійність, акуратність; чітке дотримання норм; вимогливість до себе та інших; сумлінність і ретельність в діяльності; постійне прагнення вчитися, вдосконалювати навички; дбайливість, здатність брати на себе відповідальність за здоров'я і благополуччя близьких людей.

Деадаптивні особливості: труднощі в прийнятті рішень; труднощі адаптації в нових умовах; формалізм (надає занадто великого значення зовнішній стороні справи та дрібницям); схильність до самозвинувачення; інертність, нерішучість, боязнь нещасного випадку або помилки; довге переживання травматичних подій.

Стресогенні ситуації: відсутність чітких інструкцій і переліку вимог; підвищені навантаження; умови вибору з великою кількістю альтернатив; прийняття та реалізація рішення в умовах обмежень у часі; висока відповідальність за інших людей або результат роботи групи; недооцінка заслуг.

Типові способи впоратися зі стресом: пошук структурованої та регламентованої інформації; раціоналізація; «втеча в хворобу».

Професійні особливості: у професійній діяльності риси педантичного типу необхідні та цінні. Особистості педантичного типу: сумлінні, акуратні, піддають ретельному і всебічному аналізу свою діяльність, гідні високої довіри керівництва, колег. До роботи ставляться дуже сумлінно, завжди доводять всі справи до кінця. В багатьох ситуаціях, не претендують на лідерство. Вони є надійними партнерами в бізнесі. Такі люди добре усвідомлюють відповідальність по відношенню до справи, яку їм доручено, до місця роботи, яке краще не змінювати протягом тривалого часу або протягом усього трудового життя. **Можливі варіанти професійної діяльності:** фінансист, економіст, бухгалтер, працівник служби безпеки, військовий (офіцер), юрист, викладач, офісний

працівник; «паперова робота»; професії, де необхідно підтримувати порядок тощо. Педантичні особистості незамінні в роботі, де потрібна велика точність та акуратність. Педантичний тип, в більшості випадків, не робить швидкої кар'єри, а плановірно просувається по кар'єрних сходинках. Даний тип завжди ретельно аналізує свою діяльність, він гідний високої довіри. Слід зазначити, що як керівник він дуже прискіпливий та вимогливий як до себе, так і до підлеглих. Незважаючи на перераховані переваги педантичних людей, крайні прояви цього типу можуть створювати проблеми в роботі. Так, прагнення до досконалості в деталях там, де це неважливо для справи, може призвести до конфліктів з колегами. Крім того, така позиція призводить до постійного внутрішнього напруження, не дозволяє розслабитися і відключитися від робочих проблем. Також неможливість все виконати так, як того вимагає їх сумлінність, може обмежувати можливості педантичних особистостей в кар'єрному зростанні. Даному типу важко дається професійна діяльність, де необхідно у короткий термін приймати відповідальні рішення. **Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності:** стабільність відносин; можливість реалізації завдань відповідно до чітких інструкцій або певних вимог.

Тривожний тип. Людям даного типу притаманні невпевненість у собі, боязливість, сором'язливість, мовчазність, стурбованість без видимих причин. Тривожний тип характеризується відчуттям занепокоєння, внутрішньої напруженості, схильністю до очікування неприємностей. Для даного типу характерні постійні сумніви в правильності своїх вчинків і думок, прагнення згладжувати та уникати конфліктів за будь-яку ціну.

Головні ознаки тривожного типу – **боязливість, внутрішня невпевненість у собі та власних силах, низька самооцінка.** Притаманна їм сором'язливість, невпевненість в собі, можуть заважати їм спілкуватися і зближуватися з людьми, які їм подобаються. Також простежується нездатність відстоювати свою позицію в суперечках, особливо в ситуаціях, коли противник показує силу. Такі люди легко підкоряються іншим лідерам, майже завжди виконують роль підлеглих. Тому у них можуть спостерігатися прояви боязкості, іноді покірності та приниженості.

В деяких ситуаціях тривожні особистості компенсують свою невпевненість шляхом зухвалої поведінки, проте такі реакції найчастіше виникають тільки в екстремальних ситуаціях, коли немає можливості скористатися іншими способами захисту свого «Я».

Ставлення оточуючих є для таких людей серйозною і болісною проблемою, що переживається дуже гостро.

Тривожні особистості мають високе почуття обов'язку, відповідальності, у них рано формується висока моральність і етичні стандарти.

Тривожні натури дуже чутливі і в цьому їх перевага перед іншими людьми. В значній мірі вони здатні розуміти, любити і творити прекрасне (у творчості, мистецтві тощо). Але тривожні особистості дуже вразливі і потребують з боку інших людей підтримки, розуміння та доброзичливого ставлення до себе.

Соціально адаптивні риси: висока відповідальність; обов'язковість, старанність; чітке дотримання норм, правил; здатність розраховувати свої сили; самокритичність; доброзичливість. **Деадаптивні особливості:** занижена самооцінка (постійні сумніви в собі, в своїх судженнях і вчинках); вразливість; нерішучість; невміння дати відсіч; низька стійкість в стресових ситуаціях, відчуття безпорадності, невпевненості, безсилля перед зовнішніми чинниками; низька продуктивність діяльності; тенденція «прив'язуватися» до обставин і людей; мовчазна згода з несправедливістю.

Стресогенні ситуації: незнайоме коло спілкування; необхідність приймати рішення в умовах дефіциту інформації, ліміту часу; ситуації, що вимагають мобілізації зусиль, витривалості і впевненості в собі (публічні виступи, іспити, змагання тощо); несправедливі звинувачення, глузування; розмови про смерть, хвороба або смерть близьких людей; самотність.

Професійні особливості: особи тривожного типу досягають великих успіхів практично в будь-якій діяльності завдяки розвиненій критичності та прагненню до постійного самовдосконалення. Тривожні особистості характеризуються почуттям обов'язку, відповідальністю, високими моральними та етичними якостями. Вони – дружелюбні, самокритичні та старанні, утримуються від необдуманих вчинків та поспішних рішень. **Можливі варіанти професійної діяльності:** аналітики, консультанти, експерти; професійна діяльність, що пов'язана з постійними конкретними реальними правилами, зрозумілою оплатою праці, справедливою винагородою. Також підходить чітко структурована робота з передбачуваними, стабільними умовами, з обмеженою кількістю контактів: наукова робота, діловодство, робота з текстами та об'єктами природи, ручна робота, що вимагає акуратності, посидючості, стійкості до монотонії. Деякі види професій безпосередньо пов'язані з тривожністю (наприклад, оперативно-розшукова діяльність, спорт, творчі професії). Тому що багато досягнень формуються у таких людей за принципом *гіперкомпенсації*.

Необхідно зазначити, що даному типу (виражений або яскраво виражений рівень) може важко даватися перебування на керівних посадах, оскільки він буде постійно все зважувати, переживати, що призводить до проблем з прийняттям відповідальних рішень. Керівні посади являються для нього стресовими, що в свою чергу може призвести до погіршення психологічного та фізіологічного здоров'я. Також тривожні особистості вирізняються боязливістю, покірністю, невпевненістю у власних силах, невмінням постояти за себе. Вони соромляться виступати перед аудиторією і, часто, не можуть відстоювати свої позиції у суперечці, легко піддаються впливу та зазвичай підкоряються. Тривожні особистості рідко вступають у конфлікти, відіграючи переважно пасивну роль. У конфліктних ситуаціях шукають опору та підтримку.

Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності: виконання простих, монотонних, передбачуваних операцій, не пов'язаних з емоційною напругою; точно визначені права та обов'язки; сприятливі та доброзичливі відносини з іншими людьми; заохочення за успіхи.

Афективно-лабільний (циклоїдний) тип. Головна особливість афективно-лабільного типу особистості – це **постійні коливання настрою від радості до смутку**. Такі люди ніби завжди знаходяться між двома полюсами емоцій, з легкістю переходячи від одного полюса до іншого. Радісні події викликають у

таких людей не тільки радість, а й підвищення активності, балакучість. У періоди підйому вони товариські і привітні, легко знайомляться з новими людьми, вміють знаходити з усіма спільну мову. Відповідно сумні події викликають смуток, пригніченість, зниження активності, уповільнення реакцій і мислення. У період спаду весь світ може бути пофарбований в похмурі тони, з оптимістів вони перетворюються в песимістів, важко переживають навіть дрібні невдачі. У такі моменти циклоїдні особистості уникають будь-яких контактів (не телефонують друзям, відмовляються від запрошень на вечірки, намагаються проводити час вдома, на самоті). Вони важко засинають, апетит може бути знижений або відсутній. З ранку спостерігається погіршений настрій, занепад сил і загальна «млявість». Невідповідність між об'єктивними обставинами і емоційною реакцією на них може завдати особистості неприємностей і навіть приховувати у собі загрозу (коли незначна невдача може сприйматися як велике лихо). Тим не менш, такі люди, як правило, знають, що період спаду все одно закінчиться, і у них попереду – повернення до захоплень та інтересів (уподобань). Їх життя нагадує зебру – чорні смуги чергуються з білими.

Такі люди не схильні протиставляти себе іншим, не вважають себе кращими. Як правило, вони реалісти і терпимо ставляться до недоліків оточуючих. У них можуть бути різкі спалахи, коли вони сердяться, але при цьому напруга і злість не виявляються. Швидко заспокоївшись, вони нікого не встигають образити. Особистості даного типу, у період гарного настрою, характеризуються товариськістю, винахідливістю в стресових ситуаціях; готовністю брати на себе відповідальність; вмінням викликати довіру.

Соціально адаптивні риси: нестандартне ставлення до світу, поєднання серйозності і романтичності; товарищість, винахідливість в стресових ситуаціях; готовність брати відповідальність на себе; розважливість; вміння викликати довіру.

Деадаптивні особливості: нестійка самооцінка; спалахи дратівливості; образливість, прискіпливість; відсутність послідовності, логіки в прийнятті та реалізації рішень; замкнутість, зануреність у свій внутрішній світ; панічна реакція на зміни у власній соціальній позиції; схильність до самозвинувачення; суб'єктивність оцінок.

Стресогенні ситуації: необхідність спілкування з великою кількістю людей; регламентована діяльність; необхідність тривалий час зберігати високий рівень працездатності; зміна звичної обстановки; неможливість реалізації виконуваних раніше програм; умови конкуренції; обмеження гідності; розлука з близькими людьми; емоційне відторгнення з боку значущих осіб.

Професійні особливості: до роботи і своїх обов'язків афективно-лабільні особистості відносяться сумлінно, але при підвищеному настрої можуть проявляти легковажність, безсистемність. У період зниженого настрою стають апатичними і бездіяльними, у них все валиться з рук. Робота, якою вони займалися із захопленням, починає їх обтяжувати. Також цей тип має схильність розчаровуватися в професії та змінювати місця роботи.

В силу частой зміни настрою у циклоїдних особистостей спостерігається слабкий рівень працездатності, тому їм протипоказані підвищені навантаження. У роботі в даних особистостей спостерігається швидка втома та зниження творчої активності. *Вони погано працюють у команді, для них краще підійде робота за індивідуальним (бажано гнучким) графіком та з персональною відповідальністю.*

Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності: індивідуальний темп роботи; усамітнений спосіб життя.

Демонстративний тип. Сутність демонстративного типу полягає у **проявах демонстративних рис поведінки**, а також у підвищеній здатності до витіснення (психологічний механізм захисту). Витіснення – видалення із свідомості неприємних, травмуючих для людини переживань обставин або фактів. Суть цього психологічного захисту – мотивоване забування або ігнорування неприємних фактів з метою запобігання або зведення до мінімуму почуття тривоги.

Демонстративні натури – великі актори, вони легко і повністю вживаються в роль, і не мають потреби у тривалому пристосуванні своєї поведінки до несподіваних змін у ситуації. Такі люди дуже природно і невимушено грають роль і можуть настільки вжитися в неї, що забувають навіть про реальність. Демонстративні особистості відрізняються здатністю до самонавіювання, умінням впливати на оточуючих, в тому числі викликати прихильність і довіру до себе. Даний тип легко встановлює контакт, прагне до лідерства. Вміє бачити і отримувати переваги в самих несприятливих умовах. Також він характеризується схильністю до інтриг при зовнішній м'якості спілкування.

Демонстративні особистості вирізняються **артистичністю, легкістю та невимушеністю контактів з оточуючими, неординарністю у мисленні та вчинках, прагненням до всього яскравого і нестандартного.** Демонстративним натурам у значній мірі притаманні природність, жвавість та невимушеність поведінки, багата уява і фантазія, артистизм. Але також в певній мірі егоцентризм, авантюризм, самовпевненість та самозакоханість, схильність до обману; почуття заздрості та ревнощів. Чужий успіх вони, часто, розцінюють як власну невдачу.

При цьому можуть звинувачувати оточуючих в тому, що їх недооцінили. Даний тип може дратувати інших своєю самовпевненістю, високим рівнем домагань. Демонстративний тип здатний систематично провокувати конфлікти, при цьому активно захищається.

Демонстративні особистості **постійно прагнуть бути в центрі уваги**, вимагають від оточуючих визнання та уваги до себе. Один з найбільш поширених способів домогтися уваги полягає в блискучій презентації себе і своїх здібностей (незалежно від рівня їх реального розвитку).

Основним критерієм є **вміння бачити і отримувати переваги в найнесприятливіших умовах; досягти поставленої мети, отримувати результати своєї діяльності, мати реальні досягнення у справах. Вміння пристосовуватися до середовища, добре розуміти психологію інших людей** дають демонстративним натурам певні переваги, якщо вони адекватно сприймають ситуацію і контролюють свою поведінку.

Соціально адаптивні риси: рішучість; сміливість; широке коло спілкування; доброзичлива манера спілкування; артистичність (здатність до перевтілення); особиста чарівність; яскравість у вираженні почуттів; здатність заражати оточуючих силою власних почуттів; розвинена інтуїція; здатність до емпатії; висока пластичність, переключення психічних процесів; вміння легко пристосовуватися до будь-якої ситуації; хороша саморегуляція; висока здатність до навчання; уміння перетворювати конфліктні ситуації у взаємовигідні; висока мотивація досягнень; прагнення до реалізації найвищих соціально схвалюваних стандартів у власній діяльності.

Дезадаптивні особливості: нестійка самооцінка; переоцінка своїх можливостей, змагання на першість у більшості ситуацій (часто безпідставні); відсутність кордонів між вигадкою і реальністю; авантюризм (схильність до невиправданого ризику); сентиментальність при відсутності глибоких щирих почуттів (егоїзм у масці участі); слабо розвинений етичний комплекс (лицемірство, брехливість, інтриганство); схильність до маніпуляцій (перебільшення своїх проблем; імітація гострих афективних реакцій; використання різних форм шантажу: «якщо ти не зробиш, то я...»); конфліктність; нездатність до тривалої і ретельної роботи; схильність «ухилитися» від вирішення нагальних питань у критичних ситуаціях, актуальних для спільної справи.

Стресогенні ситуації: монотонна діяльність; регламентовані умови діяльності, ліміт часу; вираз сумнівів у достоїнствах демонстранта; недооцінка заслуг, обмеження права бути «зіркою»; байдужість; можливість розкриття психологічної гри або обману.

Типові способи впоратися зі стресом: розширення контактів; зміна діяльності; психологічний захист (витіснення, фантазування, заперечення, «втеча в хворобу»).

Професійні особливості: демонстративні особистості домагаються успіху в тих професійних сферах, де на перше місце виступає проблема *оперативного орієнтування в непередбачуваній ситуації, а також в творчих, комунікативних професійних сферах*. Прагнення до неординарності, зовнішніх ефектів у поєднанні з рішучістю, артистизмом, чарівністю робить їх незамінними співробітниками у сфері ведення переговорів, наприклад, для створення і підтримки іміджу компанії. Демонстративні особистості можуть вимовляти блискучі, запальні, переконливі промови; вміють відчувати аудиторію, здатні захопити інших неординарністю мислення та

вчинків. Вони чудово підходять для виконання представницьких функцій, проведення презентацій та реклами проектів та ідей. Також вони цінують престиж і люблять бути у центрі уваги, тому для них підходить професійна діяльність, що пов'язана з виступами перед публікою; робота у ЗМІ та на телебаченні, шоу бізнес; акторсько-сценічна діяльність, політична та суспільна діяльність, модельна діяльність тощо. Демонстративні особистості – це обдаровані, талановиті люди, яким легко даються професії, пов'язані з художньою творчістю. Вони, часто, мають виражені художні здібності і являються дуже продуктивними в творчій сфері. Також їх трудове життя може бути пов'язане з професіями мистецтва не в силу того, що вони дуже талановиті, а через престиж і постійну можливість бути в центрі уваги, що для демонстративного типу є дуже важливою складовою. Крім задоволення «марнославства» дуже важливі і високі гонорари, які розцінюються як визнання виняткових заслуг і таланту. У сучасних умовах демонстративних особистостей може приваблювати, наприклад, *торгово-посередницька діяльність*. При цьому нічого не треба самому створювати, тільки рекламувати та перепродавати товар. Цим забезпечується швидкий темп діяльності, особистість знаходиться весь час на виду, може отримувати значні прибутки.

Найкраще даному типу працюється за відсутності чітко регламентованих умов та обов'язкових рамок. Йому підходить робота з постійно мінливими нетривалими контактами. Як правило, дані особистості володіють широким спектром знань у багатьох сферах діяльності, але ці знання часто не вирізняються глибиною.

Демонстративним особистостям не вистачає скрупульозності в роботі, принциповості, вміння працювати старанно та ретельно. Часто даний тип прагне отримати високу особистісну оцінку; показати свою перевагу і практично ніколи не усвідомлює своїх помилок. А якщо такі люди стикаються з труднощами, то зазвичай перекладають їх на плечі інших. Вони можуть використовувати «втечу в хворобу» не тільки для того, щоб привернути увагу і викликати жалість, але і як спосіб ухилення від виконання обов'язків, уникнення труднощів.

Демонстративні особистості часто змінюють місце роботи та професію. Звільнення з роботи, яка нібито є надто важкою, супроводжується демонстрацією «виснаження нервової системи», «перевтомою», про які об'єктивно не йдеться. Для успішної професійної діяльності їм необхідно розвивати відповідальність, самоконтроль, критичність до себе та увагу до потреб інших людей, здатність доводити розпочату справу до кінця.

Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності: можливість влаштувати «шоу», бути на сцені в широкому сенсі цього слова; можливість розпоряджатися.

Збудливий тип. Збудливість пов'язана, перш за все, з підвищеною реактивністю нервової системи, імпульсивністю, схильністю до необдуманих вчинків. Збудливі особистості характеризуються **низькою керованістю поведінки**, головним змістом поведінки є не розум, а емоції, потяги, неконтрольовані спонукання. Слова і дії оточуючих, вплив зовнішніх обставин – викликають у збудливого типу настільки сильні враження, що мислення не встигає їх всебічно оцінити і знайти оптимальний варіант реагування. У таких особистостей ускладнене сприйняття чужих думок, тому часто доводиться вдаватися до довгих і детальних пояснень, для того щоб домогтися розуміння з їх боку.

Відмінною рисою збудливих натур, також, у багатьох випадках, є нерозуміння та ігнорування етичних і суспільних норм та правил поведінки. Збудливим

особистостям притаманна **висока імпульсивність поведінки та низький контроль над емоціями, потягами та спонуканнями**. В стані крайнього афекту така особистість може проявляти не тільки словесну, але і фізичну агресію, про що потім нерідко шкодує.

Збудливі люди зазвичай вирізняються такими рисами, як грубість, гнівливість, дратівливість, конфліктність, «занудливість», агресивність, нестриманість, запальність. Такі особистості часто самі провокують конфлікти і відкрито виражають своє незадоволення оточуючими. Дані особи схильні сперечатися з найменшого приводу як з колегами по роботі, так і з керівництвом, тому в них часто виникають непорозуміння у міжособистісних стосунках з оточуючими їх людьми на роботі і в побуті, вони не вживаються в колективі і тому часто змінюють місце роботи. Також дуже збудливі особистості часто мають проблеми з алкоголем та іншими залежностями.

При незначній акцентуації здатні контролювати свою імпульсивність. Але несприятливі умови або події, негативні почуття можуть спровокувати збудливих людей на необдумані, імпульсивні вчинки.

Соціально адаптивні риси: високий рівень домагань; висока мотивація досягнень; прагнення до досягнення результату «тут і зараз»; безпосередність поведінки; рішучість, сміливість; прагнення до лідерства; чутливість, уважність до тих, хто потребує його захисту, довіряє йому, заступництво (соціально виражена роль «захисника слабких», «супергероя»); сумлінність і акуратність в емоційно сприятливих ситуаціях.

Деадаптивні особливості: в деяких ситуаціях низька контактність; труднощі, пов'язані з саморегуляцією, ослаблений самоконтроль; агресивність (запальність, дратівливість, грубість, аж до «рукоприкладства», жорстокість); ігнорування етичних норм; конфліктність, безкомпромісність в колективі; схильність звинувачувати в проблемах і невдачах всіх, крім себе; деспотичність в сім'ї; самовпевненість; порушення домовленостей (з готовністю обіцяють, але не тримають слово).

Стресогенні ситуації: звинувачення; протидія; моральний і матеріальний збиток; сумніви в особистих достоїнствах; перспектива покарання за проступки; монотонна діяльність; необхідність здійснювати вибір при наявності багатьох альтернатив.

Типові способи впоратися зі стресом: пряма вербальна або невербальна агресія; психологічний захист (заміщення-перенесення негативних реакцій на слабший об'єкт); фізична розрядка (спорт).

Професійні особливості: можливі варіанти професійної діяльності: *фізична робота, атлетичні види спорту, екстремальні умови, ситуація ризику, потужного ривка – прекрасні умови реалізації потенціалу особистості даного типу. Підходять професії, що вимагають сили, витривалості, чіткого дотримання інструкції: спорт, екстремальні види діяльності, сільське господарство, виробництво, охоронна діяльність тощо. Здатність відстояти свою позицію, помірятися силами, виступити за справедливість, прокласти шлях – в певних професіях це незамінні якості, гідні поваги.*

Дуже збудливим особистостям краще мінімізувати контакти із людьми, співробітниками. Також, в даному випадку, підійде робота на самоті.

Якщо запитати збудливих людей про причини зміни місця роботи або професії, то рідко почуєш відповідь про складність самої роботи. Зазвичай висуваються інші причини: начальник не хотів піти на поступки, колега погано ставиться, низька зарплата, не цінують тощо. Зазвичай збудливий тип дратує не стільки напруженість праці, скільки недоліки в її організації, а часта зміна місць роботи є наслідком систематичних конфліктів з цього приводу. Даному типу рекомендовано розвивати витримку та самоконтроль.

Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності: фізична активність; робота на самоті; наявність зовнішнього контролю.

Дистимічний тип. Для дистимічного типу властиві уповільнені реакції, пасивність, постійно знижений настрій. Люди цього типу занадто серйозні, схильні до пригніченого настрою. Вони звертають увагу на сумні явища життя набагато частіше, ніж на радісні події. Характерними ознаками є **песимістичність, безрадісність, стурбованість**. Дистимічні люди уникають веселих компаній, ведуть тихий, замкнений спосіб життя, за характером вони домосіди та індивідуалісти. Їм притаманні мовчазність та занижена самооцінка. Такі особистості більше за інших схильні до депресивних станів.

Але поряд з цим, дистимічні особистості вирізняються: **серйозним ставленням до життя; відповідальністю, сумлінністю, пунктуальністю; схильністю орієнтуватися на перевірені факти; захопленістю, глибоким знанням предмету, яким цікавляться; нестандартним типом мислення; незалежністю у судженнях, наявністю власної позиції; розвиненими етичними цінностями і нормами; почуттям справедливості; здатністю довго працювати на самоті.**

Дистимічні особистості мають серйозну етичну позицію, їм притаманні тонкі, вишукані почуття, що не сумісні з людським егоїзмом, грубістю.

Соціально адаптивні особливості: серйозне ставлення до життя; відповідальність, сумлінність, пунктуальність; схильність орієнтуватися на перевірені факти; захопленість, глибоке знання того, чим цікавляться; нестандартний тип мислення; незалежність у судженнях, наявність власної позиції; розвинені етичні цінності і норми; почуття справедливості; здатність довго працювати на самоті.

Деадаптивні особливості: песимізм; пасивність; інертність, уповільненість реакцій; боязкість, нерішучість; замкнутість, відлюдництво; відсутність прагнення підтримувати групу; невміння радіти разом з оточуючими; відсутність практичних навичок, фізичної спритності; грубість з близькими людьми.

Стресогенні ситуації: великі фізичні та емоційні навантаження; необхідність встановлювати контакт з новими людьми; необхідність швидко перемикатися з однієї ситуації на іншу; необхідність оперативно приймати рішення; вторгнення у внутрішній світ; необхідність реалізовувати практичні плани.

Типові способи впоратися зі стресом: вербальна непряма агресія; збільшення дистанції в контактах з людьми; психологічний захист (фантазування, раціоналізація).

Професійні особливості: у професійній діяльності дистимічна особистість вибирає найбільш енергозберігаючі тактики, неконфліктна, здебільшого спокійна, врівноважена, справляє враження життєвого філософа. Ініціатива спрямована на досягнення максимального ефекту мінімальними зусиллями. Відповідальність визначається посадовим приписом. Діяльність завжди індивідуалізована, відокремлена, передбачувана. Можливість включення в спільну (групову) роботу розглядається на спеціально обумовлених умовах. **Можливі варіанти професійної діяльності:** професії типу «людина-знакова система», «людина-природа», частково професії інтелектуальної сфери (високий інтелект); професійна діяльність, що не потребує швидкості дій та оперативного прийняття рішень; енергійності, фізичного та емоційного навантаження; встановлювати контакти з новими людьми. Дистимічні особистості добре адаптовані до рутинних, звичних операцій, але болісно сприймають радикальні зміни звичного способу дій.

Люди цього типу вирізняються серйозністю, високими моральними принципами. До обов'язків відносяться дуже сумлінно, з великою відповідальністю. Роботу виконують акуратно та ретельно. Мають розвинене почуття справедливості. У спілкуванні з оточуючими тактовні, не егоїстичні. Образи носять у собі, виходу емоціям не дають. У відносинах із керівництвом легко пристосовуються, виробляють соціально бажану поведінку.

Людам дистимічного типу притаманна занижена самооцінка, дещо уповільнене мислення, соціальна пасивність та відсутність цілеспрямованості, невпевненість у правильності прийнятих рішень. У невдачах схильні звинувачувати себе. Дистимічний тип особливо не прагне робити кар'єру, але за рахунок свого критичного мислення може отримати підвищення на роботі. Даному типу може важко даватися управлінська діяльність.

Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності: робота з інформацією; відсутність часових обмежень.

Афективно-екзальтований тип. Афективно-екзальтованих особистостей вирізняє висока пластичність, швидкість протікання психічних процесів. Головна ознака цього типу (а також відмінність від афективно-лабільного типу) – **надмірність емоційних коливань – від бурхливої радості і захоплення до повного безутішного відчаю.**

Такі особистості здатні повною мірою відчувати радість, захоплення, щастя і насолоду від зовсім незначних радісних подій. З такою ж легкістю вони поринають у глибокий смуток через незначні неприємні події. Навіть невеликий страх охоплює всю натуру екзальтованої людини, при цьому помітні фізіологічні прояви: тремтіння, холодний піт тощо. Такі часто неадекватні і надмірні коливання настрою між двома емоційними полюсами від радості до відчаю і є суттю екзальтованості. Афективно-екзальтованим особистостям властива **висока емоційність; альтруїстичність, жалість, співчуття; прив'язаність до близьких**

та друзів; естетичний смак і щирість почуттів; вміння викликати довіру, надання особливого сенсу міжособистісному спілкуванню.

У даних особистостей в повній мірі проявляється екзальтоване перебільшення почуттів, вони реагують на події життя більш бурхливо ніж інші люди. Емоційні коливання відбуваються швидко і непередбачувано, вони до того ж і щирі.

Основний недолік – велика вразливість на сумні факти і події життя, занадто болісне переживання сумних подій. Співчуття до нещасних людей, тварин здатне довести їх до відчаю.

Соціально адаптивні риси: товариськість; емоційність; добродушність; щирість; «гострий моральний зір»; чуйність; готовність допомогти.

Деадаптивні особливості: залежність від зміни настрою (під час розмови може без пояснень і видимих підстав образитися, розсердитися); ослаблений самоконтроль (драгівливість, запальність, нетерплячість); панікерство; уникнення труднощів; схильність до самозвинувачення; неможливість тривалого прогнозу діяльності.

Стресогенні ситуації: відповідальність; високі вимоги; наявність перешкод в діяльності; брак спілкування; звинувачення в непорядних вчинках; публічні вказівки на фізичні або інші вади; необхідність давати зважені оцінки.

Типові способи впоратися зі стресом: вербальна агресія; психологічний захист (заперечення, «втеча в хворобу», фантазування).

Професійні особливості: екзальтованими рисами часто володіють творчі натури, артисти, музиканти, поети тощо. У даних особистостей простежується щирість у вираженні почуттів, тонке відчуття реальності, прагнення романтизувати відносини, вишуканість, надання особливого сенсу міжособистісному спілкуванню. ***Можливі варіанти професійної діяльності:** сфера мистецтва та культури, «художні» види спорту та будь-яка інша творчість; професії пов'язані з природою. Особистості даного типу мають гарний смак, тому вони можуть стати гарними художниками, дизайнери, модельєри, декоратори тощо. Вони мають сильний потяг до всього прекрасного.*

Такі люди прив'язані до друзів і близьких, альтруїстичні, співчутливі, проявляють яскравість і щирість почуттів; володіють розвиненим естетичним смаком. Екзальтованим особистостям властива висока контактність, балакучість, закоханість. Вони часто сперечаються, але рідко доводять суперечки до відкритих конфліктів. У конфліктних ситуаціях виступають як активною, так і пасивною стороною.

Однак часті і непередбачувані зміни настрою, можуть ускладнювати їх майбутню професійну діяльність. Також цей тип людей важко переносить регламентовані умови діяльності. Афективно-екзальтована особистість є емоційно-естетичним лідером в групі, але в той же час не проявляє схильності до формального лідерства, відповідальності на себе не бере. Люди даного типу навіть при незначних невдачах можуть відчувати глибоке розчарування і припинити розпочату справу.

Ситуації, що сприяють найбільшій продуктивності: можливість перебувати та працювати в емоційно насиченому середовищі; робота яка потребує повної віддачі.

2.4. Методика «Психотип особистості» (модернізація інтерпретації Заєць І.В.)

Методика «Психотип особистості» (І. Карнаух) застосовується для визначення типу особистості, а також можливих варіантів професійних сфер та професій. В даній методиці доповнено профорієнтаційну складову.

Інструкція: *нижче наведені чотири пари тверджень. З кожної пари виберіть те твердження, яке Вас характеризує, яке Вам більше підходить та запишіть його порядковий номер. У підсумку у Вас має вийти комбінація з чотирьох цифр. Нижче, до кожної комбінації, надається інтерпретація типів особистості та рекомендації щодо вибору можливих варіантів професій.*

Перша пара тверджень

1. Ви завжди однаково працездатні. Легко дотримуєтеся заздалегідь складеного плану; майже завжди доводите розпочату справу до кінця. Не любите змінювати прийнятих рішень. Раптова зміна ситуації вибиває Вас з колії. Усі справи виконуєте вчасно, не відкладаючи на потім.

2. Ви далеко не завжди доводите розпочату справу до кінця. Для вашої працездатності характерні періоди підйомів і спадів. Вам нелегко дотримуватися заздалегідь складеного плану. При цьому Ви легко адаптуєтеся до мінливої ситуації. Ви можете одночасно працювати над кількома проектами. Волієте, в більшості випадків, діяти не за планом, а по ситуації. Легко переключаєтеся з одного виду діяльності на іншій. Часто відкладаєте справи на потім.

Друга пара тверджень

3. Ви залежите від думки оточуючих людей. Вам цікаві інші люди, їхні почуття. Ви тяжко переносите конфлікти. Вам важко об'єктивно оцінювати вчинки людей, які Вам подобаються. Ви охоче обговорюєте проблеми особистого характеру. Ви м'якосерді, дипломатичні, прагнете до компромісів. Ви намагаєтеся не говорити людям неприємні речі.

4. Ви об'єктивні. Не любите обговорювати особисте життя інших людей, адже воно Вам не особливо цікаве. Ви – тверезомисляча людина. Вчинки людей оцінюєте об'єктивно, спираючись на факти, а не на особисте ставлення до них. Ви не дуже добре розбираєтеся в нюансах настроїв та почуттів.

Третя пара тверджень

5. Ви – реаліст. Мрії і фантазії вважаєте порожньою витратою часу. Впевнено тримаєтеся на ногах, не любите абстрактних міркувань. Ви віддаєте перевагу діям, а не міркуванням. Ви, охоче, займаєтеся побутовими питаннями, легко справляєтеся з домашнім господарством.

6. Ви легко відриваєтеся від реальності, даючи волю уяві. Ви любите мріяти, шукати нові ідеї. Ви буваєте розсіяним(ою), а також невпевненим(ою) в собі. Ви – дуже допитливі, усе нове викликає у Вас інтерес. Духовні інтереси можуть переважати над матеріальними.

Четверта пара тверджень

7. Ви стримані, не любите виділятися, добре контролюєте емоції при сторонніх людях, не проявляєте ініціативи при знайомствах. Велика кількість нових вражень може Вас стомлювати.

8. Ви емоційні, імпульсивні, енергійні, проявляєте ініціативу при знайомствах, любите бути в центрі уваги, не боїтеся ризикувати. Ви завжди відкриті новим враженням.

Інтерпретація результатів тесту:

1357 – Хранитель

Ви працьовиті, відповідальні та акуратні, дуже емпатійні та чуйні. Ви прекрасно розбираєтеся у відносинах між людьми; завжди відчуваєте, хто як до вас ставиться. Зовні видаєтеся м'яким, але Вам властиві вимогливість і наполегливість у досягненні мети. Ви прекрасно справляєтеся з рутинною роботою, вона Вас не стомлює. Вам притаманний чудовий естетичний смак. Такі особистості, часто, наділені художнім талантом.

Рекомендовані професії: лікар, медсестра, психолог, ментор, вчитель початкових класів, ветеринар, вихователь, соціальний працівник, економіст, бухгалтер, декоратор, дизайнер тощо.

1457 – Системник

Ви дуже відповідальна та завзята людина. Маєте сильну волю, вирізняєтеся системністю, витривалістю і невтомністю у роботі. Для вас важливим є дотримання

законів та інструкцій; акуратно ведете документацію. Люди даного типу винятково уважні до деталей. Вони вимогливі до себе та інших, здатні налагодити чітку дисципліну. Ви прекрасно справляєтеся з роботою, де потрібна висока точність дій і здатність до концентрації уваги. Ви маєте схильність до точних наук, особливо до математики.

Рекомендовані професії: хірург, аудитор, економіст, фінансист, аналітик, бухгалтер, податковий інспектор, митник, слідчий, інженер, інженер з техніки безпеки, юрист, нотаріус тощо.

1367 – Гуманіст

Головні риси вашого характеру – любов до людей та прояв милосердя. Ви вирізняєтеся щиросердечною теплотою і чуйністю, завжди можете втішити страждаючу людину. При цьому Ви – скромні, сором'язливі та схильні до «самоїдства». Представники даного типу, часто, володіють розвиненою інтуїцією. Ви будете щасливі, якщо присвятите своє життя допомозі та служінню людям.

Рекомендовані професії: психолог, вихователь, педагог, священник, соціальний працівник, логопед, дефектолог, медсестра, менеджер по роботі з персоналом тощо.

1368 – Артист

Ви – артистичні, володієте вишуканими манерами та чудовими ораторськими здібностями. Люди даного типу вміють емоційно впливати на слухачів. Ви дуже емоційна людина; розумієте мистецтво, любите театр. Скоріше за все, у вас багато друзів, яким імponує ваша чуйність, тактовність та блискуче почуття гумору. Серед представників даного типу багато геніальних акторів та політиків. Також Ви можете стати талановитим психологом чи педагогом. У більшості випадків, люди даного типу, тяжіють до гуманітарних наук.

Рекомендовані професії: артист, актор, політик, вчитель літератури, історії, іноземних мов, журналіст, психолог, викладач, перекладач, екскурсовод, PR-менеджер, менеджер з продажу тощо.

1458 – Професіонал

У своїй діяльності Ви завжди досягаєте майстерності та професійних вершин. Відрізняєтеся винятковою працездатністю, сумлінністю; відпочиваєте вкрай рідко.

Зневажаєте ледарів та людей, які нехтують якістю продукції. Ви можете стати прекрасним керівником, який піклується про своїх підлеглих, але водночас бути вимогливим до себе та до інших, приділяючи увагу старанності та чіткості виконання справи. Як керівник – здатні налагодити виробництво високоякісної продукції. Ви – 100% реаліст. Особистості даного типу прекрасно вміють працювати руками.

Рекомендовані професії: лікар, стоматолог, фармацевт, інженер, керуючий банком, фінансист, економіст, аудитор, логіст, менеджер (управлінець), пілот, авіадиспетчер, капітан судна, механік тощо.

1468 – Підприємець

Ви – активні, рішучі та сміливі. Любите ризик і пригоди. Не любите даремно витрачати час, зазвичай, плануєте свою діяльність. У вашому характері, дивним чином, поєднуються діловий практицизм та фантазія. Це дає Вам можливість реалізувати себе в багатьох сферах професійної діяльності. Логічне мислення, авантюризм та організаторські здібності – можуть зробити Вас успішним у сфері бізнесу і фінансів; любов до спорту і потяг до пригод – в екстремальних професіях.

Рекомендовані професії: підприємець, проектний менеджер, бренд-менеджер, фінансовий менеджер, бізнес-консультант, девелопер, брокер, трейдер, каскадер, гонщик, рятувальник, пожежник тощо.

1358 – Ентузіаст

Ви – дуже емоційні і життєрадісні. Намагаєтеся уникати негативних емоцій. Ви – людина-свято, що вміє підняти людям настрій. Особистості даного типу приємні в спілкуванні, люблять ходити в гості, організовувати свята. У Вас розвинений естетичний смак. Ви моторні, добре працюєте руками, тяжієте до практичної діяльності. Ви – ідеальний працівник сфери обслуговування.

Рекомендовані професії: перукар, косметолог, торгівельний представник, PR-менеджер, костюмер, гример, декоратор, стюард, вихователь, вчитель початкових класів, педіатр, менеджер, працівник туристичного агентства, адміністратор салону краси, тамада, артист, частково event-менеджер, іміджмейкер тощо.

1467 – Аналітик

Ви володієте розвиненими аналітичними здібностями; умієте відокремити головне від другорядного, вникнути в саму суть проблеми. Будь-який предмет Ви вивчаєте ретельно і досконало. При цьому Ви – допитливі, акуратні і послідовні. Віддаєте перевагу інтелектуальній праці, а не фізичній. Ви – недемонстративні і не любите виділятися. Найкраще зможете реалізувати себе в науково-дослідній діяльності.

Рекомендовані професії: викладач вузу, аналітик, фінансовий аналітик, програміст, системний аналітик, юрист, вчений, дослідник, науковий редактор, лінгвіст, філолог, частково психоаналітик психодіагност, лікар-діагност тощо.

2357– Художник

Ви – легка у спілкуванні, безконфліктна та чарівна людина. Живете сьогоdnішнім днем; здатні отримувати задоволення від приємних дрібниць. Дуже чуттєві до фізичного та емоційного комфорту. Особистості даного типу мають прекрасний смак та можуть створювати красиві речі своїми руками. Ви любите тварин і дітей. Найкраще Ви зможете реалізувати себе в медицині, сфері обслуговування та прикладній творчості.

Рекомендовані професії: модельєр, дизайнер, художник, візажист, флорист, декоратор, актор, кухар, педіатр, медсестра, ветеринар, масажист, вихователь тощо.

2358 – Політик

Ви володієте невгамовною енергією та харизмою. У Вас велике коло спілкування, Ви вмієте знайти підхід до будь-якої людини. Ви природжений лідер: не боїтеся відповідальності, маєте гарні організаторські здібності, дуже активні та динамічні. У будь-якій компанії швидко завойовуєте загальну увагу. Тяжієте до професій, що пов'язані з інтенсивним спілкуванням з людьми.

Рекомендовані професії: топ-менеджер, менеджер комунікаційних технологій, адміністратор, PR-менеджер, політик, політичний консультант, політтехнолог, дипломат, тренер-консультант з організаційного розвитку, коуч, менеджер з продажу, торгівельний представник, менеджер з туризму, актор, страховий агент, директор школи, викладач, психолог тощо.

2367 – Лірик

Ви людина скоріше міркування, ніж дії. Вас обтяжує повсякденна рутинна. Любите природу, мистецтво; володієте високим інтелектом та тонким відчуттям прекрасного. Ви – дуже терпимі до людських недоліків. Особистості даного типу вміють вислухати, утішити. Найкраще Вам підійдуть професії, у яких предмет праці не є матеріальним: психологія і психотерапія, літературознавство, мистецтво тощо. Ви можете стати прекрасним педагогом: чуйним, що вміє відчувати людину, бачити її сутність.

Рекомендовані професії: психолог, психотерапевт, мистецтвознавець, культуролог, літератор, історик, художник, музикант, композитор, педагог, вихователь, актор, артист, частково галерист тощо.

2368 – Натхненник

Ви надзвичайно прониклива особистість, буквально бачите людей наскрізь. При цьому Ви спритні, дотепні, відкриті до світу; володієте природною чарівністю. Важко переносите самотність; спілкування необхідно Вам як повітря. Ви маєте багато захоплень, що постійно змінюються. Даний тип не любить монотонну роботу; йому постійно необхідний прилив нових вражень. Дані особистості володіють підвищеним життєвим тонусом; їм не сидиться на місці. Успішною професійною сферою для Вас може бути робота, що пов'язана з великою кількістю контактів з людьми.

Рекомендовані професії: психолог, журналіст, актор, PR-менеджер, менеджер з реклами, менеджер комунікаційних технологій, вчитель, перекладач, екскурсовод, викладач, менеджер з персоналу, менеджер з продажу тощо.

2457 – Майстер

Ви людина скоріше дій, чим міркувань. Ви – хазяйновиті, винахідливі, вмієте працювати руками. У професійній діяльності вирізняєтеся діловитістю й обґрунтованістю. Любите подорожувати і відпочивати на природі. Ваші сильні сторони: спостережливість, здатність помічати деталі, вправність, спритність, гарна орієнтація в просторі. Ви будете успішними в будь-якій практичній діяльності.

Рекомендовані професії: пілот, водій, пожежник, лікар швидкої допомоги, акушер(ка), флорист, ювелір, перукар, кухар, бариста, токар, слюсар, механік, металург, будівельник, енергетик, агроном, масажист, мануальний терапевт, ветеринар, частково інженер тощо.

2458 – Лідер

Ви маєте сильну волю та вирізняєтеся лідерськими якостями, прекрасними організаторськими здібностями. Ви – азартні, схильні до ризику. Особистості даного типу тяжіють до вирішення масштабних задач, а також здатні керувати великим підприємством. В екстремальній ситуації залишаєтеся холоднокрівним. Легко відгукуєтеся на прохання про допомогу. Ви – спостережливі, володієте логічним мисленням. Завдяки своїм здібностям, легко можете стати лідером. Не боїтеся відповідальності, прагнете до високого статусу.

Рекомендовані професії: менеджер (управлінець), топ-менеджер, проектний менеджер, бренд-менеджер, менеджер в організації (виробництво, комерційні організації), підприємець, бізнес-консультант, директор, пілот, військовий, пожежник, рятувальник, слідчий, капітан судна, прораб, спортсмен, лікар швидкої допомоги тощо.

2467 – Критик

Ви – обережні та дещо недовірливі. Не любите зайвої метушні та поспіху. Часто вагаєтеся у прийнятті рішень. У Вас чудово розвинута інтуїція, Ви легко прогнозуєте майбутні події. Ви володієте сильним інтелектом та маєте прекрасну пам'ять. Вас можна назвати ходячою енциклопедією. Вас цікавлять питання пізнавального та теоретичного характеру. У Вас блискучі здібності до вирішення складних та заплутаних задач.

Рекомендовані професії: вчений, дослідник, програміст, аналітик, генетик, біолог, фізик, хімік, криміналіст, психіатр, нейробіолог, математик, історик, антрополог, філософ, мистецтвознавець, культуролог, лінгвіст, філолог, астроном, гідролог, океанолог, критик тощо.

2468 – Новатор

Ви надзвичайно захоплива людина. Вас притягує все нове та незвичайне. Часто Ваші інтереси проявляються у сфері природничих наук. У Вас прекрасно розвинене асоціативне мислення; Ви легко генеруєте нестандартні ідеї. Ви постійно прагнете до нових знань; маєте багату уяву.

Рекомендовані професії: підприємець, інноваційний менеджер, антикризовий менеджер, Тімлід, маркетолог, директор з розвитку, астроном, винахідник, конструктор, біотехнолог, біохімік, біофізик, нанотехнолог, робототехнік тощо.

2.5. Методика «Індивідуально-типологічний опитувальник»

Методика «Індивідуально-типологічний опитувальник» (ІТО) Л. Собчик застосовується для дослідження індивідуально-типологічних властивостей особистості, а також використовується у профорієнтаційній діяльності.

Інструкція: Вам пропонується ряд тверджень, які стосуються будь-яких особливостей Вашої поведінки, окремих рішень, поглядів на життя тощо. Уважно прочитайте кожне запитання і дайте відповідь «вірно» або «невірно». Якщо Ви згодні з даним твердженням, то підкресліть «а» (вірно) біля номера відповідного твердження, а якщо не згодні з даним твердженням, підкресліть «б» (невірно). Пам'ятайте, що тут не має «поганих» і «хороших» тверджень.

Текст опитувальника

1. Моє ставлення до дослідження буде відповідальним та максимально щирим.
а) вірно;
б) невірно.
2. У мене дуже складний і важкий для оточуючих характер.
а) вірно;
б) невірно.
3. Я краще справляюся з роботою у тиші наодинці, ніж у присутності багатьох людей або шумливому місці.
а) вірно;
б) невірно.
4. Вирішуючи складні проблеми, я, як правило, обходжусь без сторонньої допомоги.
а) вірно;

б) невірно.

5. Я можу розмовляти, дуже різко, першим (першою) з незнайомими людьми.

а) вірно;

б) невірно.

6. Для мене важливо, що подумають інші люди про мої висловлювання і вчинки.

а) вірно;

б) невірно.

7. Якщо буде потрібно, я зруйную усі перешкоди на шляху до досягнення успіху.

а) вірно;

б) невірно.

8. Я часто хвилююся через дрібниці.

а) вірно;

б) невірно.

9. У моїх невдачах винні певні люди.

а) вірно;

б) невірно.

10. Для мене важливо мати спільну думку з тими людьми, з якими я, зазвичай, спілкуюсь.

а) вірно;

б) невірно.

11. Мене мало турбує усе, що трапляється з іншими людьми.

а) вірно;

б) невірно.

12. Мені цікаві яскраві, артистичні люди.

а) вірно;

б) невірно.

13. Я не переймаюся чужими стражданнями, мені вистачає своїх.

а) вірно;

б) невірно.

14. У шумній (галасливій) компанії я, частіше за все, тільки у ролі спостерігача.

а) вірно;

б) невірно.

15. Мені боляче спостерігати за стражданнями інших людей.

а) вірно;

б) невірно.

16. Я людина, абсолютно, правдива і щира.

а) вірно;

б) невірно.

17. Усі мої біди пов'язані з власним невмінням ладнати з людьми.

а) вірно;

б) невірно.

18. Я люблю шумні компанії.

а) вірно;

б) невірно.

19. Приймаючи важливі рішення, я завжди дію самостійно.

а) вірно;

б) невірно.

20. Мені завжди приємно заводити нові знайомства.

а) вірно;

б) невірно.

21. Приступаючи до будь-якої роботи, я не стану довго розмірковувати, а почну діяти.

а) вірно;

б) невірно.

22. Мене дратують люди, які намагаються змінити мою думку, коли я впевнений (впевнена) у своїй правоті.

а) вірно;

б) невірно.

23. Я часто хвилююся за близьких мені людей, навіть без серйозних на те причин.

а) вірно;

б) невірно.

24. Мені не подобається, коли хтось змінює заведений мною порядок.

а) вірно;

б) невірно.

25. Я вмію привертати до себе увагу оточуючих мене людей.

а) вірно;

б) невірно.

26. У житті я твердо дотримуюся певних принципів.

- а) вірно;
- б) невірно.

27. Я люблю відвідувати компанії, де можна танцювати або співати.

- а) вірно;
- б) невірно.

28. Я дуже чутливий (чутлива) до зміни настрою, оточуючих мене людей.

- а) вірно;
- б) невірно.

29. Я можу спокійно жартувати та «дурачитися» у веселій компанії.

- а) вірно;
- б) невірно.

30. Я спокійно ставлюся до того, що хтось, поряд, переживає з приводу своїх неприємностей.

- а) вірно;
- б) невірно.

31. Я ніколи не поводжу себе як егоїст (егоїстка).

- а) вірно;
- б) невірно.

32. Часто буває так, що через мене у оточуючих псується настрій.

- а) вірно;
- б) невірно.

33. Цікаві ідеї приходять мені в голову частіше, коли я один (одна).

- а) вірно;
- б) невірно.

34. Я можу взяти на себе відповідальність, за цілу групу людей, для користі справи.

- а) вірно;
- б) невірно.

35. Мені важко подолати сором'язливість, коли потрібно говорити перед великою групою людей.

- а) вірно;
- б) невірно.

36. Думка старших за віком або положенням людей великого значення для мене не має.

- а) вірно;

б) невірно.

37. Мені складно мотивувати інших людей діяти відповідно до моїх потреб.

а) вірно;

б) невірно.

38. Я так сильно переживаю невдачі, що в мене погіршується самопочуття.

а) вірно;

б) невірно.

39. Я завжди буваю наполегливим (наполегливою) у тих випадках, коли впевнений (упевнена) у своїй правоті.

а) вірно;

б) невірно.

40. Якщо в компанії я не знаходжусь у центрі уваги, мені стає нудно.

а) вірно;

б) невірно.

41. Ніхто не може нав'язати мені свої думки.

а) вірно;

б) невірно.

42. Мені подобається подорожувати, кожен раз, з новими попутниками.

а) вірно;

б) невірно.

43. Я можу змінити свою думку під тиском оточуючих.

а) вірно;

б) невірно.

44. У поїзді я із задоволенням проводжу час у бесіді з сусідами по купе.

а) вірно;

б) невірно.

45. Я ніколи не кажу неправди.

а) вірно;

б) невірно.

46. Я ніколи не відкладаю на завтра те, що слід зробити сьогодні.

а) вірно;

б) невірно.

47. Я завжди всім незадоволений (незадоволена).

а) вірно;

б) невірно.

48. Я люблю самотність, що дозволяє мені зосередитися на своїх думках.

а) вірно;

б) невірно.

49. Я вмію зацікавити людей і повести їх за собою.

а) вірно;

б) невірно.

50. Мені подобається командувати іншими.

а) вірно;

б) невірно.

51. Я вмію дати відсіч тим, хто втручається в мої справи.

а) вірно;

б) невірно.

52. Мені буває соромно за висловлювання і вчинки моїх близьких.

а) вірно;

б) невірно.

53. Мені нерідко доводиться захищати у бійці свої права.

а) вірно;

б) невірно.

54. Я відчуваю почуття провини (або навіть сорому) якщо мене переслідують невдачі.

а) вірно;

б) невірно.

55. Мій настрій знаходиться в сильній залежності від настрою тих, хто мене оточує.

а) вірно;

б) невірно.

56. Я добиваюся свого за рахунок наполегливості та завзятості.

а) вірно;

б) невірно.

57. Мені часто буває нудно, коли усі навколо веселяться.

а) вірно;

б) невірно.

58. Мій сумний настрій легко змінюється, якщо я дивлюся кінофільм або комедійну виставу.

- а) вірно;
- б) невірно.

59. Заради збереження добрих стосунків, я можу відмовитися від своїх намірів.

- а) вірно;
- б) невірно.

60. Я завжди дотримуюся загальноприйнятих правил поведінки.

- а) вірно;
- б) невірно.

61. Мене люблять усі мої друзі.

- а) вірно;
- б) невірно.

62. У мене трагічна доля.

- а) вірно;
- б) невірно.

63. У мене багато близьких друзів.

- а) вірно;
- б) невірно.

64. Я сама нещаслива людина на світі.

- а) вірно;
- б) невірно.

65. Мені простіше сподіватися на інших, ніж брати на себе відповідальність, навіть якщо мова йде про мої проблеми.

- а) вірно;
- б) невірно.

66. Я стараюся бути таким (такою), як усі, не виділятися серед інших.

- а) вірно;
- б) невірно.

67. Я людина спокійна, урівноважена.

- а) вірно;
- б) невірно.

68. Я можу довго не реагувати на чийсь жарти, а потім «вибухнути».

- а) вірно;
- б) невірно.

69. Я дуже чутливий (чутлива) до змін погоди.

- а) вірно;
- б) невірно.

70. Я не люблю бувати на шумних вечірках.

- а) вірно;
- б) невірно.

71. Я можу проявити безладність у справах, а потім потроху приводжу їх до порядку.

- а) вірно;
- б) невірно.

72. Я люблю ходити у гості.

- а) вірно;
- б) невірно.

73. Мені байдуже, що про мене думають оточуючі.

- а) вірно;
- б) невірно.

74. Я хвилююся тільки з приводу дуже великих неприємностей.

- а) вірно;
- б) невірно.

75. Я ніколи не відчуваю бажання вилятися.

- а) вірно;
- б) невірно.

76. Я ніколи нікого не обманював (не обманювала).

- а) вірно;
- б) невірно.

77. Мені ніхто непотрібний і я нікому непотрібний (непотрібна).

- а) вірно;
- б) невірно.

78. Я людина сором'язлива.

- а) вірно;
- б) невірно.

79. Мені страшенно не щастить у житті.

- а) вірно;
- б) невірно.

80. Я часто намагаюся дотримуватися порад більш авторитетної особистості.

- а) вірно;
- б) невірно.

81. Я б дуже хвилювався (хвилювалася), якби когось зачепив (зачепила) або образив (образила).

- а) вірно;
- б) невірно.

82. Мене нічим не налякати.

- а) вірно;
- б) невірно.

83. Я часто користуюся чужими порадами при вирішенні своїх проблем.

- а) вірно;
- б) невірно.

84. У своїх невдачах я звинувачую себе.

- а) вірно;
- б) невірно.

85. Я зовсім не звертаю уваги на свій стиль одягу.

- а) вірно;
- б) невірно.

86. Я не планую свого найближчого майбутнього.

- а) вірно;
- б) невірно.

87. Коли мене запрошують у гості, я, частіше за все, думаю: «Краще б я залишився (залишилась) вдома».

- а) вірно;
- б) невірно.

88. Я нічого не знаю про особисті проблеми оточуючих мене людей.

- а) вірно;
- б) невірно.

89. Найменша невдача різко знижує мій настрій.

- а) вірно;
- б) невірно.

90. Я ніколи не серджуся.

- а) вірно;
- б) невірно.

91. Я правдиво відповів (відповіла) на всі твердження.

а) вірно;

б) невірно.

Ключ:

L	Правдивість	Вірно: 16, 31, 45, 46, 60, 61, 75, 76, 90
F	Агравация	Вірно: 2,17,32,47,62, 64,77,79
I	Екстраверсія	Вірно: 12,27,29,42,44,72 Невірно: 14,57,87
II	Спонтанність	Вірно: 4,19,21,34,49,50 Невірно: 6,65,80
III	Агресивність	Вірно: 7,22,36,37,51,53,68 Невірно: 66,81
IV	Ригідність	Вірно: 9,24,26,39,41,56 Невірно: 71,83,86
V	Інтроверсія	Вірно: 3,5,33,35,48,78 Невірно: 18,20,63
VI	Сензитивність	Вірно: 15,28,43,59,89 Невірно: 11,13,30,74
VII	Тривожність	Вірно: 8,23,38,52,54,69,84 Невірно: 67,82
VIII	Емотивність	Вірно: 10,25,40,55,58 Невірно: 70,73,85,88

Обробка і оцінка результатів:

Обробка результатів полягає у підрахунку відповідей «вірно» і «невірно» за кожною із восьми шкал. За кожну відповідь, що співпадає з ключем нараховується один бал. Інтерпретація отриманих даних знаходиться в прямій залежності від кількості балів по кожній шкалі.

Оцінка ступеня вираженості прояву акцентуації:

- Показники у межах норми (3-4 балів) – гармонійна особистість.
- Помірно підвищені показники (5-7 балів) – акцентуаційні риси.

- Надмірно виражені показники (8-9 балів) – дезадаптивні властивості.

При цьому, якщо за шкалою неправдивість (нещирість) результат перевищує 5 балів – дані недостовірні. Якщо за шкалою агравації (підкреслення проблем) підраховано більше 5 балів – результати недостовірні.

Примітка: показники від 0 до 1 балів можуть вказувати на гіпомотивність, погане самопочуття або нещирість при тестуванні.

Примітка: дана типологія індивідуально-типологічних властивостей ґрунтується на цілісному розумінні особистості з позицій теорії ведучих тенденцій, які пронизують всі рівні особистості.

Інтерпретація результатів:

Шкала Екстраверсія відображає спрямованість уваги особистості на зовнішній, реальний світ; відкритість, схильність до відкритого спілкування і розширення контактів, комунікабельність; мотивацію досягнення; прагнення до соціальної роботи, а також до підвищеної активності та екзальтованості.

Показники (3-4 бали) за шкалою екстраверсії свідчать про спрямованість особистості в світ реальних явищ, помірну комунікативність. Підвищені показники (5-7 балів) – свідчать про високий рівень комунікативності. При результатах 8-9 балів – висока активність у спілкуванні, яка супроводжується поверховістю і відсутністю глибини у стосунках з оточуючими; нерозбірливість та настирливість в міжособистісних контактах. Показник менше 3 балів за даною шкалою – свідчить про труднощі з товариськістю.

Соціальна активність. Соціальна активність пов'язана із ступенем вираженості екстраверсії і проявляється схильністю до широких соціальних контактів, активністю, руховою розкутістю при відсутності тенденції до самоаналізу та послабленою схильністю до самовдосконалення.

Примітка: у той же час якщо водночас проявляються хоча б 3-4 бали за шкалою інтроверсії, то є підстави прогнозувати, що риси екстраверсії пом'якшуються за допомогою самоконтролю і виховання; у відповідальній обстановці може проявлятися контроль над надмірною комунікативністю та елементарна скромність.

Шкала Агресивність вказує на впевнену тенденцію до самоствердження, відстоювання своїх інтересів; наступальну позицію; потребу в самореалізації, завзятість, наявність власних принципів та інтересів; практичне сприйняття

дійсності; схильність до активної діяльності, а також до запальності, прояву егоїстичності.

Результати 3-4 бали за шкалою **агресивність** відповідають досить впевненій тенденції до самоствердження, активній самореалізації, відстоюванню своїх інтересів. Показники (5-7 балів) вказують на егоцентризм і схильність до агресивної манери самоствердження всупереч інтересів оточуючих. Високі результати за даною шкалою (8-9 балів) виявляють схильність до агресивних висловлювань або дій; жорсткість характеру, наявність бійцівських якостей; тенденцію до вираженого протистояння у відповідь на будь-який опір, незгоду, непокору. Для таких особистостей звично діяти згідно гаслу «Мета виправдовує засоби!»; їх прагнення постояти за себе може перейти у різкість висловлювань, жорсткість вчинків. Ці риси особливо виражені і можуть проявлятися як жорстокість, якщо на противагу їм немає хоча б (3-4 бали) за шкалами тривожності або сензитивності.

Шкала Спонтанність вказує на схильність до незалежності та самоствердження, в деяких ситуаціях до необдуманих вчинків; рішучість та заповзятливість; діяльнісність, підприємливість, прагнення до лідерства, наявність певних лідерських якостей; прагнення до самостійної і творчої роботи, переважно, без підпорядкування кому-небудь. Ця шкала, як правило, буває підвищеною та високою у особистостей лідерського типу, у тому сенсі, що потреба командувати, йти попереду і низька підпорядкованість переважають над іншими рисами.

Показники шкали **спонтанність** в межах 3-4 бали характерні для осіб з позитивною самооцінкою і прагненням до помірного самоствердження, а при показниках 5-7 балів – проявляються розкутість поведінки і прагнення до лідерства. Показники 8-9 балів виявляють високу імпульсивність; неконформні судження; високу потребу в незалежності. Сміливість і підприємливість можуть перерости у надмірну схильність до ризику та нездатність підкорятися начальству. Дані показники можуть свідчити про тенденцію до деспотичних проявів, щодо оточуючих осіб та вираженого егоїзму. Показник 9 балів може свідчити про авантюризм та схильність до антисоціальних вчинків.

Примітка: шкала спонтанність в поєднанні із шкалами екстраверсії та агресивності формує «сильний» (гіпертимний) тип поведінки з найбільш чітко вираженими типологічними властивостями.

Лідерство. Головні ознаки: самостійність в прийнятті рішень, підприємливість, бажання бути лідером. Шкала екстраверсії, як правило, не менше 5-ти балів у особистостей, схильних до лідерства. Також цей компонент формується підвищеним рівнем (як правило, не менше 5 балів) спонтанності та агресивності (як продовження високої активності). Але при надмірно виражених показниках цих компонентів відображає самовпевненість та невміння проявляти субординацію по відношенню до старших (за віком або статусом людей); самозакоханість та манію величчя.

Примітка: але слід зазначити, що реально лідерами стають лише ті особистості, чия особиста чарівність, знання та інтелект дозволяють претендувати на лідерство, а спонтанність та агресивність проявляється в межах (5-7 балів).

Лабільність (емотивність) – вказує на підвищену емотивність (підвищену чутливість), схильність до емоційної залученості, сентиментальність; виражені перепади настрою, мотиваційну нестійкість; риси демонстративності (особистість, що шукає визнання); схильність до роботи творчого та соціального характеру.

Шкала лабільності при показниках (5-7 балів) відображає емоційну нестійкість, легкість перевтілення у різні соціальні ролі, демонстративність, прагнення долучатися до групових інтересів значимого оточення. Настрій, мотивація та погляди варіюються залежно від думки оточуючих. Також характерне прагнення всім подобатися, справляти враження, бути у центрі уваги, з кожним знайти спільну мову. Можна сказати, що це дещо екзальтований стиль переживання та поведінки, особливо якщо при цьому підвищені бали за шкалою екстраверсії. При більш високих показниках (8-9 балів) шкала лабільності вказує на надлишкову емоційність, що може супроводжуватися вегетативними реакціями, фізичними порушеннями, істеричними проявами.

При показниках не менше 5 балів за шкалою лабільності (емотивності) та супутніх (5-7 балів) за шкалою екстраверсії проявляються такі риси, як постійна потреба у

спілкуванні, самодемонстрації, публічному стилі діяльності. При показниках 8-9 балів за шкалою екстраверсії, стиль спілкування проявляється як прагнення дружити з усіма підряд без розбору, хвалькуватість, настирливість та нестриманість у демонстрації дружелюбності та товариськості.

Комунікативність. Проявляється на стику компонентів – емоційна лабільність та екстраверсія (підвищений та високий рівень). Головні ознаки: демонстративність, пошуки визнання, висока соціальна активність.

Інтроверсія – відображає зануреність індивіда у його внутрішній світ (особистих переживань і уявлень, фантазій та мрій); схильність до ілюзорних уявлень та суб'єктивних цінностей; прагнення до відокремленої роботи, обмеження контактів з оточуючими, вибіркового спілкування.

Показники 3-4 бали за шкалою інтроверсії відображають адаптивний прояв комунікабельності в особистості, яка поводить стримано в новій обстановці і розкривається в ситуації, коли контакти налагоджені. Показники 5-7 балів вказують на зануреність індивіда у світ власних фантазій та мрій, сором'язливість, зокрема у міжособистісних контактах. Надлишковий ступінь вираженості даної властивості (8-9 балів) проявляється у замкненості, прагненні до уникнення спілкування з оточуючими, крайній вибіркової у контактах; можливо навіть аутичності.

Соціальна пасивність. Вона базується на інтровертованості. Головні ознаки: менше виражена реактивність зовнішнього прояву почуттів при одночасно багатій інтропсихічній активності, що проявляється як висока рефлексивність (чуттєвість до зовнішніх збудників); напружена внутрішньо-особистісна робота із самовдосконалення, мрійливість, схильність до фантазування.

Тривожність – вказує на обережність, обдумування рішень, почуття відповідальності по відношенню до інших; підвищену заклопотаність труднощами рідних і близьких, а також своїми власними проблемами і невдачами; прагнення до допомоги людям, роботи соціального характеру.

Шкала **тривожності** при показниках 3-4 бали виявляє обережність у прийнятті рішень; відповідальність по відношенню до інших; взаємозв'язок із соціальним

середовищем. При показниках 5-7 балів дана шкала вказує на підвищену тривожність, недовірливість, боязливість; а також про прагнення до допомоги людям. Також підвищені бали за даною шкалою характерні для сумлінної особистості, педантичної в питаннях чесності, обережної, що уникає конфліктів, в більшості випадків, зіставляє свої висловлювання та вчинки із загальноприйнятими правилами поведінки. У ситуації конфлікту чи стресу тривожність може переростати у стан тривоги. Показники 8-9 балів відображають високий рівень тривожності, боязливість, недовірливість; схильність до нав'язливих страхів і панічних реакцій, дезадаптивний стан.

Примітка: правильно організована діяльність та своєчасний зовнішній контроль з боку керівництва можуть сприяти посиленню контролю над тривожністю, успішному оволодінню ситуацією. А неадекватні методи впливу, ситуація стресу посилять тривожність; застосування жорстких методів призведе до дезадаптації та реакцій паніки.

Примітка: якщо одночасно виражені показники шкали тривожності та агресивності, то перед нами досить складна структура особистості: смілива напористість і активне самовираження при невдачі змінюються тривожними переживаннями і почуттям провини. Своїм підлеглим, такі особистості, висувають підвищені вимоги, але перед начальством включається боязливість.

Ригідність - вказує на гіпертрофоване прагнення до відстоювання своїх інтересів і принципів, критичне ставлення до позиції оточуючих; суб'єктивізм мислення, інертність установок, завзятість та наполегливість особистості, схильність до педантизму; схильність до точних наук, технічних і творчих видів діяльності.

Шкала ригідності при показниках 3-4 бали виявляє упорядкованість дій, схильність до ґрунтовності та планування; практичність, відданість своїм ідеям та прагненням, а також потенційну стійкість до стресу. Також дані показники свідчать про гармонійну особистість зі збалансованими установками, без надмірної інертності чи суб'єктивізму, а скоріше з помірним прагненням до відстоювання принципів та конструктивну наполегливість.

Показники 5-7 балів за даною шкалою вказують на структурність, ґрунтовність, прихильність до планування, завзятість та наполегливість особистості; підвищене прагнення до відстоювання своїх інтересів і принципів, критичне ставлення до позиції оточуючих; суб'єктивізм мислення, інертність установок.

Високі бали (8-9) свідчать про те, що стриманість і завзятість може змінюватися спалахами дратівливості, а негативні переживання, що накопичуються, переростають у недовірливість, ворожість та схильність звинувачувати інших людей в невдачах або непорядній поведінці. Також високі бали за шкалою ригідності можуть свідчити про схильність до конфліктної поведінки, якщо вони поєднуються з високою агресивністю. Але якщо при цьому підвищені показники за шкалою лабільності, то вони виявляють дещо більшу гнучкість та соціальність, пом'якшують риси ригідності, але одночасно збільшують ризик емоційних сплесків. Слід додати, що при показниках 8-9 балів за шкалою ригідності реагування на стрес може відбуватися не відразу. Особистість накопичує негативні емоції, що згодом проявляється афективними спалахами та призводять до конфлікту з оточенням. При одночасно підвищених показниках ригідності та інтроверсії реакції на стрес непередбачувані та ірраціональні; можуть супроводжуватися «втечею» від проблем у сферу відірваних від реальності інтересів. Здатність контролювати спалахи гніву та ірраціональні реакції відзначається, якщо при цьому ми бачимо підвищені показники за шкалою сензитивності або тривожності (безпосередні зовнішні реакції компенсуються обережністю та прагненням до конформної поведінки).

***Примітка:** при одночасно підвищених показниках за шкалами – ригідності та лабільності, динамічне дослідження може показати, що ці тенденції змінюють одна одну залежно від ситуації, і тоді поведінка особистості, в цілому, більш адаптивна. А при показниках 8-9 балів за цими шкалами може проявлятися вибухова суміш, посилення конфліктності зі схильністю до істеричних проявів.*

Індивідуалізм. Формується поєднанням інтроверсії з ригідністю і проявляється у стійкості та важливості своєї самотньої суб'єктивної думки.

Поєднання ригідності з агресивністю проявляється конфліктною, **неконформною поведінкою**. Якщо **конформність** в нормі, особистість характеризується як хранитель традицій та суспільних звичаїв, а **неконформність** – тенденція до неприйняття загальноприйнятих правил та норм поведінки, застарілих догм; супутниця радикалізму та прогресу, яка при низькому рівні розвитку або патології може призводити до антисоціальних форм поведінки.

Шкала Сенситивність вказує на підвищену вразливість і чутливість по відношенню до подій навколишньої дійсності, рефлексію; почуття провини при невдачах, неконфліктність; потребу в розумінні і гармонійних взаєминах, постійність і вірність у дружніх відносинах, гуманність.

Показники (5-7 балів) за шкалою сензитивність спостерігаються у особистостей вразливих і чутливих до тиску навколишнього середовища. Також дані показники вказують на вразливість, схильність до роздумів, готовність відступити в конфліктній ситуації. Таким особистостям властиві постійність і вірність у дружніх відносинах; в деяких ситуаціях, прагнення уникати широких контактів; схильність до глибоких переживань при невдачах; невпевненість у собі; гуманність як риса характеру; вміння аналізувати і узагальнювати складну інформацію, вдумливість, серйозність. Якщо виражені показники цієї шкали врівноважені (збалансовані) вираженими балами за шкалою спонтанності, то риси сензитивності можуть компенсуватися досить високою амбітністю, активністю, самовираженням, мотивацією до досягнення успіху, але невдачі переживаються болісно, хоча з них робляться необхідні висновки, що сприяють більшій успішності в майбутньому. Більш високі показники (8-9 балів) за шкалою сензитивність можуть свідчити про невротичну структуру переживань.

***Примітка:** у сприятливих умовах проявляється компенсаторна тенденція до самореалізації, децю більшої активності та самостійності.*

***Примітка:** сензитивність в поєднанні з інтроверсією та тривожністю формує «слабий» (гіпотимний) тип поведінки. Також сензитивні інтроверти, в більшості ситуацій, не прагнуть займати керівні ролі в колективі.*

Конформність. Проявляється на стику ведучих тенденцій тривожності та сензитивності. Головні ознаки: невпевненість в собі, орієнтованість на суспільні норми поведінки.

Підвищена тривожність в поєднанні з емоційною нестійкістю показали високу кореляцію з соціально-психологічним компонентом **«компромісність»** — схильність до самоствердження та одночасно ухилення від конфлікту з референтною групою.

«Залежність» тісно пов'язана з інтроверсією (схильність до відходу у світ ідеалів, сором'язливість, замкнутість) та сензитивністю (чутливість та вразливість до впливу середовища з вираженою потребою в глибокій і постійній прив'язаності та захисту зі сторони сильнішої особистості).

***Примітка:** тривожно-сензитивні особистості – найбільш конформні та залежні від думки значної більшості чи авторитарного члена групи.*

Акцентуації характеру проявляються високими балами за шкалами інтроверсії та ригідності (аутизм і паранояльність); інтроверсії та спонтанності (експансивний шизоїд); спонтанності та агресивності – антисоціальна поведінка; агресивності та ригідності – експлозивний тип акцентуації.

Максимальні бали можуть виявляти дезадаптивні (психопатичні) риси відповідного патерну. Для істеричної психопатії характерні максимальні показники одночасно за двома полярними шкалами лабільності та ригідності; для неврастенічного варіанту особистості – поєднання сензитивності та спонтанності (максимальних показників).

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

Соціально активні, комунікабельні екстраверти вирізняються тим, що засвоєння нової інформації дається їм легше через спілкування, комунікацію.

Екстравертно-спонтанно-стенічні особистості у різних сферах діяльності проявляються переважно як першопрохідники, першовідкривачі, реформатори, підприємці, що здатні на ризиковані авантюри та дії на межі дозволеного задля досягнення мети. Серед них більшість обирають бізнес, у якому вони процвітають, якщо їх активність не суперечить закону. Якщо відсутні здібності у сфері бізнесу та економіки їх приваблюють спорт, керування транспортними засобами, подорожі, діяльність, що пов'язана з фізичними навантаженнями тощо.

Підвищені шкали **екстраверсії** та **спонтанності** часто зустрічаються серед популяризаторів ідей, громадських діячів, особистостей, що виступають в'язучою ланкою між різними групами в колективі та різними організаціями.

Спонтанні, схильні до лідерства, неконформні особистості, коли з'являється нова інформація більше орієнтовані на свою інтуїцію. Їх знання або розуміння

проблеми можуть випереджати досвід. В процесі прийняття рішень вони керуються здогадками, передбаченнями, і здатні на основі мінімальної інформації вибудувати цільне, не використовуючи детальне про опрацювання матеріалу, що вивчається.

Рекомендовані варіанти професійних сфер та професій: підприємництво, організаційно-управлінська сфера, частково менеджмент, адміністрування тощо.

Домінуюча шкала **спонтанність** (можливий варіант поєднання із шкалами екстраверсія, стеничність, ригідність або емоційна лабільність) характерна для лідерів, підприємців, реформаторів, менеджерів з реклами, водіїв тощо.

Спонтанно-стеничні особистості схильні більше до рухливої активності та діяльності. **Рекомендовані варіанти професійних сфер та професій:** спортивна діяльність, мандрівки, військова служба, професії пов'язані з фізичними навантаженнями тощо.

Шкала **стеничність (агресивність)** в поєднанні із шкалами екстраверсії та спонтанності посилюють риси, що властиві керівнику командно-адміністративного типу, командирів військового підрозділу, охоронцю, спортсмену тощо.

Спонтанно-стеничні особистості більше прагнуть командувати іншими та протидіють спробам керувати собою. У них розвинені змагальність, спортивна наполегливість у досягненні мети, тенденція протидіяти іншим сильним особистостям в оточенні. Як керівники колективу, вони тяжіють до командно-адміністративного стилю, не визнають заперечень, можуть проявляти жорсткий стиль тиску на підлеглих. Даний тип – недовірливі та підозрілі особистості; вони легко можуть проявляти ворожість та схильні до конфліктних відносин, особливо з тими, у кому вбачають суперників на шляху до завоювання лідерських позицій.

Особистості, що мають підвищені бали за **шкалою інтроверсії** схильні до глибинного аналізу інформації, до узагальнення даних. **Можливі варіанти професійних сфер:** аналіз даних у різних сферах знань; розробка концептуальних ідей та планів, підведення підсумків роботи компаній або фірм з висновками про успішність та перспективи майбутнього тощо.

Інтровертовані особистості, при високих інтелектуальних можливостях, можуть вибирати з широкого спектру **професійної діяльності:** наука, викладання,

гуманітарні науки та природничі науки, філологія, лінгвістика, філософія, література тощо, а також наукова діяльність в будь-якій області знань, що потребують широких узагальнень, аналізу даних, усамітненого стилю професійної діяльності тощо.

***Примітка:** інтроверти, здебільшого, прагнуть до професійної діяльності «кабінетного стилю», до обмеження кола безпосередніх контактів та уникнення конфронтації з оточенням. Також для них характерна вибірковість у спілкуванні та прагнення до збереження нечисленних контактів.*

Соціально пасивні індивідуалісти та ригідні особистості, здебільшого, вирізняються здібностями до маніпулювання числами, побудови чітких схем, конкретних конструкцій та формул. **Рекомендовані варіанти професійних сфер та професій:** точні науки, математика, економіка, механіка, фізика, частково природничі науки, частково сфера ІТ-технологій тощо. Їх стиль мислення: системний, синтетичний, прагматичний, дедуктивний (будують ціле з окремих деталей).

***Примітка:** особистості з підвищеними балами за шкалою інтроверсії у поєднанні з підвищеними показниками за шкалою ригідності характеризуються схильністю до узагальнення результатів економічної (комерційної) діяльності з точки зору їх практичної значущості.*

Ригідні особистості, здебільшого, користуються мовою символів, формул і цифр. Такі особистості мають стійкі інтереси, продумані плани, вирізняються принциповістю; прагнуть зайняти в суспільстві вигідну соціально-економічну позицію і вперто її відстоювати; підозріло відносяться до уявних чи реальних суперників. Ригідні особистості добре вміють систематизувати різні дані та інформацію; раціонально продумати план подальшого розвитку виробничої структури. Також даний тип може проявляти винахідливість (підвищена шкала інтроверсії), володіти творчою інтуїцією (підвищена шкала спонтанності), мати багату уяву (підвищена шкала емоційної лабільності). **Рекомендовані варіанти професійних сфер та професій:** точні науки, математика, економіка, фінансовий облік, бухгалтерія, інженерія, будівництво, техніка, діяльність пов'язана з аналізом та переробкою інформації, військова служба, юриспруденція тощо. Також дані

особистості можуть успішно займатися ремеслами, конструюванням, художнім оздобленням, обробленням та іншими видами діяльності, де необхідна точність, чіткість рухів, гарний глазомір.

Провідна **шкала ригідність** у поєднанні з **шкалою агресивність** характерна для найбільш педантичних, наполегливих особистостей, професія яких часто пов'язана із сферою точних наук: інженер, економіст, бухгалтер, архітектор, механік, математик, спортсмен тощо.

Якщо одночасно із **шкалою ригідність** підвищені шкали **інтроверсії та сензитивності**, то така комбінація більше характерна для людей, зосереджених на науковому аналізі в сферах, що потребують точності та конкретики видів діяльності: математика, статистика, економіка, фізика, хімія тощо.

Соціально-пасивні інтроверти які типологічно відносяться до сензитивних та тривожних (конформних та залежних) більше орієнтовані на вербальний стиль дослідження матеріалу (через словесну інформацію).

Підвищена шкала **інтроверсія** у поєднанні з підвищеною шкалою **сензитивність** або **тривожність** характерні для таких професій, як вчений, дослідник, статистик, письменник, програміст, системний адміністратор тощо.

Провідна шкала **сензитивність** часто зустрічається у особистостей, яких за діяльністю можна віднести до аналітиків, вчених, дослідників, письменників, лікарів, психологів, вихователів, педагогів, філософів тощо. При цьому можуть одночасно бути підвищеними шкали інтроверсія або тривожність.

Інтроверсія у поєднанні із шкалою **сензитивність**. **Рекомендовані варіанти професійних сфер та професій:** наука, гуманітарні науки та природничі науки, викладання, філологія тощо. Також можуть бути **рекомендовані:** психологія, психіатрія, медицина, але в тому випадку, коли в людини є інтерес до цих професій. **Тривожний тип** часто зустрічається серед вихователів, вчителів, професій що потребують «самопосвяти (самопожертви)»; професій соціальної сфери (священники, місіонери, суспільні діячі, борці за гуманні ідеї тощо). Він характеризується направленістю на допомогу людям.

Шкала Тривожність. Можливі варіанти професійних сфер та професій: психолог, соціальний працівник, медичний працівник, секретар, референт, сфера обслуговування, педагог, вихователь тощо.

Також провідна шкала **тривожність** характерна для канцелярських працівників, спеціалістів зайнятих більше роботою з документами, звітами. У компаніях, фірмах, організаціях їм доцільно довіряти ті ділянки діяльності, які пов'язані з охороною праці, питаннями безпеки, розробкою інструкцій, вирішенням медико-профілактичних проблем, моральними аспектами життя колективу тощо.

***Примітка:** підвищені бали за шкалою інтроверсії, в поєднанні з підвищеними показниками за шкалою сензитивності або тривожності свідчать про відповідальність особистості, яка робить відповідні висновки, у зв'язку з чим керівник має більше підстав для впевненості в надійності отриманих результатів. В організаціях та фірмах особистості даного типу, в більшості випадків, не прагнуть до командних висот, не проявляють себе як лідери, але можуть завоювати авторитет завдяки своїм інтелектуальними здібностям, серйозності, ґрунтовності.*

Емоційно-лабільний тип характеризується коливаннями активної уваги, художнім (цілісним, образним) стилем сприйняття, емоційною переробкою і яким, артистичним відтворенням інформації, наглядно-образним типом мислення.

Професійна сфера: емоційні контакти з середовищем, де людина може змінювати соціальні ролі і бути в центрі уваги, проявляти свої художні здібності.

Рекомендовані варіанти професійних сфер професій: журналістика, артисти, частково адвокати, педагогічна діяльність, схильність до участі у суспільній діяльності, творча самодіяльність, сфера кіно та театрального мистецтва, робота в сфері обслуговування тощо.

Підвищена шкала **емоційна лабільність** у поєднанні з підвищеними шкалами **екстраверсії** та **спонтанності** часто зустрічається серед менеджерів, PR-менеджерів, менеджерів з реклами, політиків, артистів, журналістів, частково адвокатів, у співробітників, що дуже добре вміють налагоджувати контакти тощо.

***Примітка:** взаємно збалансовані та врівноважені показники (3-5 балів) за всіма шкалами – це середньостатистична норма. Такий тип особистості вважається максимально адаптованим і не вимагає диференційованого підходу. Він у будь-якому виді діяльності знайде корисні (вигідні) для себе аспекти, не схильний до*

індивідуальної вибірковості, використовує гнучку позицію у досягненні своїх цілей. Помірність та акуратність – його девіз; емоції – підконтрольні розуму.

Примітка: слід зазначити, що дана методика є складною і потребує певної підготовки для її коректного та професійного використання.

2.6. Методика «П'ятифакторний опитувальник особистості» (модернізація інтерпретації Засць І.В.)

«П'ятифакторний опитувальник особистості» (5PFQ) є одним з варіантів реалізації психологічної моделі «Велика п'ятірка» (Big Five), створений японським дослідником Хійджіро Тсуї (Heijiro Tsuji) на основі моделі П. Кости та Р. МакКрае, і який був адаптований А. Хромовим. Він використовується для визначення психологічних рис особистості. Також цей опитувальник може використовуватися у профорієнтаційній діяльності. В даній методиці розширено інтерпретацію психологічних рис особистості, а також вперше представлено професійні особливості факторів, можливі варіанти професійних сфер та професій.

Інструкція: прочитайте уважно парні висловлювання та визначте, яке з двох висловлювань вам підходить. Якщо підходить твердження, записане ліворуч від оціночної шкали, то використовуйте для оцінки цього твердження значення «-2» або «-1». Якщо вам підходить праве твердження, воно оцінюється значеннями «2» або «1». Значення «-2» або «2» вибирається в тому випадку, якщо твердження, що оцінюється, виражено сильно. Якщо це твердження виражено слабо (слабше), то вибирається значення «-1» чи «1». У тому випадку, коли жодна з альтернатив вам не підходить, а підходить щось середнє між ними, вибирається значення «0». Вибране значення записується до бланку відповідей.

Стимульний матеріал:

1. Мені подобається займатися фізкультурою	-2	-1	0	1	2	Я не люблю фізичні навантаження
2. Люди вважають мене чуйною та доброзичливою людиною	-2	-1	0	1	2	Деякі люди вважають мене холодним(ою) та черствим(ою)
3. Я у всьому ціную чистоту та порядок	-2	-1	0	1	2	Іноді я дозволяю собі бути неохайним
4. Мене часто турбує думка, що щось може статися	-2	-1	0	1	2	«Дрібниці життя» мене не турбують
5. Все «нове» викликає у мене інтерес	-2	-1	0	1	2	Часто щось «нове» викликає у мене роздратування
6. Якщо я нічим не зайнятий (а), то це мене турбує	-2	-1	0	1	2	Я людина спокійна і не люблю метушитися

7. Я намагаюся проявляти дружелюбність до всіх людей	-2	-1	0	1	2	Я не завжди і не до всіх проявляю доброзичливість
8. Моя кімната завжди акуратно прибрана	-2	-1	0	1	2	Я не дуже намагаюся стежити за чистотою та порядком
9. Іноді я засмучуюсь через дрібниці	-2	-1	0	1	2	Я не звертаю увагу на дрібні проблеми
10. Я люблю несподіванки	-2	-1	0	1	2	Я люблю передбачуваність подій
11. Я не можу довго залишатися без руху (рухливості)	-2	-1	0	1	2	Мені не подобається швидкий, рухливий стиль життя
12. Я тактовний(а) по відношенню до інших людей	-2	-1	0	1	2	Іноді, жартома, я зачіпаю самолюбство інших
13. Я методичний(а) і пунктуальний(а) у всьому	-2	-1	0	1	2	Я не дуже обов'язкова людина
14. Мої почуття легко ранимі та вразливі	-2	-1	0	1	2	Я рідко турбуюся і чогось боюся
15. Мені не цікаво, коли відповідь ясна заздалегідь	-2	-1	0	1	2	Я не цікавлюся речами, які мені незрозумілі
16. Я люблю, щоб інші швидко виконували мої розпорядження	-2	-1	0	1	2	Я не поспішаючи виконую чужі розпорядження
17. Я поступлива і схильна до компромісів людина	-2	-1	0	1	2	Я люблю посперечатися з оточуючими
18. Я проявляю наполегливість, вирішуючи важке завдання	-2	-1	0	1	2	Я не дуже наполеглива людина
19. У важких ситуаціях я весь(вся) стискаюсь від напруги	-2	-1	0	1	2	Я можу розслабитися у будь-якій ситуації
20. У мене дуже розвинена уява	-2	-1	0	1	2	Я завжди волію реально дивитися на світ
21. Мені часто доводиться бути лідером, проявляти ініціативу	-2	-1	0	1	2	Я скоріше підлеглий, ніж лідер
22. Я завжди готовий(а) надати допомогу та розділити чужі труднощі	-2	-1	0	1	2	Кожен повинен вміти подбати про себе
23. Я дуже старанна у всіх справах людина	-2	-1	0	1	2	Я не дуже стараюся на роботі
24. У мене часто виступає холодний піт і тремтять руки	-2	-1	0	1	2	Я рідко відчував(ла) напругу, що супроводжується тремтінням у тілі
25. Мені подобається мріяти	-2	-1	0	1	2	Я рідко захоплююся фантазіями
26. Часто трапляється, що я керую та віддаю розпорядження іншим людям	-2	-1	0	1	2	Я вважаю за краще, щоб хтось інший брав у свої руки керівництво

27. Я волію співпрацювати з іншими, а не змагатися	-2	-1	0	1	2	Без суперництва суспільство не могло б розвиватися
28. Я відповідально і старанно ставлюся до своєї роботи	-2	-1	0	1	2	Я намагаюся не брати додаткових обов'язків на роботі
29. У незвичайній обстановці я часто нервую	-2	-1	0	1	2	Я легко звикаю до нової обстановки
30. Іноді я поринаю в глибокі роздуми	-2	-1	0	1	2	Я не люблю витрачати свій час на роздуми
31. Мені подобається спілкуватися з незнайомими людьми	-2	-1	0	1	2	Я не дуже товариська людина
32. Більшість людей – добрі від природи	-2	-1	0	1	2	Я думаю, що життя робить деяких людей злими
33. Люди часто довіряють мені відповідальні справи	-2	-1	0	1	2	Дехто вважає мене безвідповідальним
34. Іноді я відчуваю самотньо, сумно і все валиться з рук	-2	-1	0	1	2	Часто, коли я щось роблю, то так захоплююсь, що забуваю про все
35. Я добре знаю, що таке краса та елегантність	-2	-1	0	1	2	Моє уявлення про красу таке саме, як і в інших
36. Мені подобається знаходити нових друзів та знайомих	-2	-1	0	1	2	Я волію мати лише кілька надійних друзів
37. Люди, з якими я спілкуюся, зазвичай мені подобаються	-2	-1	0	1	2	Є такі люди, яких я не люблю
38. Я серйозний(а) і вимогливий(а) у роботі	-2	-1	0	1	2	Іноді я нехтую своїми обов'язками
39. Коли я сильно засмучений(а), мені «важко на душі»	-2	-1	0	1	2	У мене дуже рідко буває похмурий настрій
40. Музика здатна так захопити мене, що я втрачаю почуття часу	-2	-1	0	1	2	Драматичне мистецтво та балет здаються мені нудними
41. Я люблю перебувати у великих та веселих компаніях	-2	-1	0	1	2	Я віддаю перевагу перебуванню на самоті
42. Більшість людей – чесні, і їм можна довіряти	-2	-1	0	1	2	Іноді я ставлюся підозріло до інших людей
43. Я зазвичай працюю сумлінно	-2	-1	0	1	2	Люди часто знаходять у моїй роботі помилки
44. Я легко впадаю у депресію	-2	-1	0	1	2	Мені неможливо зіпсувати настрій
45. Справжній витвір мистецтва викликає у мене захоплення	-2	-1	0	1	2	Я рідко захоплююсь досконалістю справжнього витвору мистецтва
46. Коли я «вболіваю» на спортивних змаганнях, я забуваю про все	-2	-1	0	1	2	Я не розумію, чому люди займаються небезпечними видами спорту

47. Я намагаюся проявляти чуйність, коли маю справу з людьми	-2	-1	0	1	2	Іноді мене не хвилюють інтереси інших людей
48. Я рідко роблю необдумані вчинки	-2	-1	0	1	2	Я волію приймати рішення швидко
49. У мене багато слабкостей та недоліків	-2	-1	0	1	2	У мене висока самооцінка
50. Я добре розумію свій «душевний» стан	-2	-1	0	1	2	Мені здається, що інші люди менш чутливі за мене
51. Я часто ігнорую сигнали, що попереджають про небезпеку	-2	-1	0	1	2	Я волію уникати небезпечних ситуацій
52. Я зазвичай розділяю радість інших людей	-2	-1	0	1	2	Я не завжди поділяю почуття інших людей
53. Я зазвичай контролюю свої почуття та бажання	-2	-1	0	1	2	Мені важко стримувати свої почуття та бажання
54. Якщо я зазнаю невдачі, то звинувачую себе	-2	-1	0	1	2	Мені часто «щастить», і обставини рідко бувають проти мене
55. Я вірю, що почуття роблять моє життя більш змістовним	-2	-1	0	1	2	Я рідко звертаю увагу на чужі переживання
56. Мені подобаються масові зібрання людей: карнавали, демонстрації тощо.	-2	-1	0	1	2	Мені не подобається перебувати у багатолюдних місцях
57. Я намагаюся поставити себе на місце іншої людини, щоб її зрозуміти	-2	-1	0	1	2	Я не прагну зрозуміти всі нюанси переживань інших людей
58. У магазині я зазвичай довго вибираю те, що хочу купити	-2	-1	0	1	2	Іноді я купую речі імпульсивно
59. Іноді я почуваюся жалюгідною людиною	-2	-1	0	1	2	Зазвичай я відчуваю себе потрібною людиною
60. Я легко «вживаюсь» у переживання вигаданого героя	-2	-1	0	1	2	Пригоди кіногероя не можуть змінити мого «душевного» стану
61. Я почуваюся щасливим(ою), коли на мене звертають увагу	-2	-1	0	1	2	Я скромна людина і намагаюся не виділятися серед людей
62. У кожній людині є щось, за що її можна поважати	-2	-1	0	1	2	Я ще не зустрічав людину, яку можна було б поважати
63. Зазвичай, я добре думаю, перш ніж діяти	-2	-1	0	1	2	Я не люблю заздалегідь продумувати результати своїх вчинків
64. Часто в мене бувають злети та падіння настрою	-2	-1	0	1	2	Зазвичай у мене рівний настрій
65. Іноді я відчуваю себе фокусником, який жартує над людьми	-2	-1	0	1	2	Люди часто називають мене нудною, але надійною людиною

66. Я – привабливий(а) для осіб протилежної статі	-2	-1	0	1	2	Дехто вважає мене звичайною і нецікавою людиною
67. Я завжди намагаюся бути добрим(ою) і уважним(ою) до кожної людини	-2	-1	0	1	2	Деякі люди думають, що самовпевнений(а) та егоїстичний(а)
68. Я завжди планую свої подорожі та мандрівки	-2	-1	0	1	2	Я не можу зрозуміти, навіщо люди будують такі детальні плани
69. Мій настрій легко змінюється на протилежний	-2	-1	0	1	2	Я завжди спокійний та врівноважений
70. Я думаю, що життя – це азартна гра	-2	-1	0	1	2	Життя – це досвід, що передається наступним поколінням
71. Мені подобається виглядати зухвало	-2	-1	0	1	2	У суспільстві я зазвичай не виділяюся зухвалою поведінкою та модним одягом
72. Дехто каже, що я поблажливий(а) до оточуючих	-2	-1	0	1	2	Кажуть, що я часто хвалюся своїми успіхами
73. Я точно та методично виконую свою роботу	-2	-1	0	1	2	Я волію «пливти за течією», довіряючи своїй інтуїції
74. Іноді я буваю настільки схвилюваний(а), що навіть плачу	-2	-1	0	1	2	Мене важко вивести з себе
75. Іноді я відчуваю, що можу відкрити в собі щось нове	-2	-1	0	1	2	Я не хотів(ла) би нічого в собі змінювати

Бланк відповідей:

	I		II		III		VI		V
1		2		3		4		5	
6		7		8		9		10	
11		12		13		14		15	
	1.1=		2.1=		3.1=		4.1=		5.1=
16		17		18		19		20	
21		22		23		24		25	
26		27		28		29		30	
	1.2=		2.2=		3.2=		4.2=		5.2=
31		32		33		34		35	
36		37		38		39		40	
41		42		43		44		45	
	1.3=		2.3=		3.3=		4.3=		5.3=
46		47		48		49		50	
51		52		53		54		55	
56		57		58		59		60	

	1.4=		2.4=		3.4=		4.4=		5.4=
61		62		63		64		65	
66		67		68		69		70	
71		72		73		74		75	
	1.5=		2.5=		3.5=		4.5=		5.5=
	I=		II=		III=		VI=		V=

Ключ до тесту:

Оціночна шкала:

	-2	-1	0	1	2
Бали	5	4	3	2	1

Обробка результатів тестування:

Кожен із основних п'яти факторів складається з п'яти первинних факторів. Наприклад: основний фактор «екстраверсія – інтроверсія» складається з первинних факторів 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5. У кількісному вираженні первинні фактори визначаються підсумовуванням трьох бальних оцінок. Наприклад, первинний фактор 1.1 «активність – пасивність» оцінюється сумою балів, отриманих на твердження 1, 6, 11.

Підсумовування бальних оцінок первинних факторів по вертикалі визначає кількісну вираженість відповідного основного фактору. Наприклад, сума балів первинних факторів 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 1.5 визначає кількісну вираженість першого основного фактору «екстраверсія – інтроверсія».

Так само визначається кількісна вираженість інших основних факторів: II (прихильність-відокремленість); III (самоконтроль-імпульсивність); VI (емоційна нестійкість-емоційна стійкість); V (експресивність-практичність).

На основі вже аналізу первинних факторів можна скласти певне уявлення про характерологічні особливості досліджуваного. Наприклад, високі бали (11-15) за первинним фактором 1.1 свідчать про певну активність досліджуваного, низькі (3-7) – про його пасивність. Результат 8-10 балів – середній рівень.

Мінімальна кількість набраних балів для будь-якого основного фактору дорівнює – 15, максимальна кількість – 75.

Рівні вираженості, яким відповідають наступні значення:

- 51–75 балів – високий рівень;
- 41–50 балів – середній рівень;
- 15–40 балів – низький рівень.

Нижче наведено характерологічні ознаки, які можуть бути визначені у респондента за допомогою первинних факторів «Великої п'ятірки».

1. Екстраверсія – інтроверсія

- 1.1. Активність – пасивність
- 1.2. Домінування – підпорядкованість
- 1.3. Комунікбельність - замкнутість
- 1.4. Пошук вражень – уникнення вражень
- 1.5. Прояв – уникнення почуття провини

2. Прихильність – відокремленість

- 2.1. Тепло – байдужість
- 2.2. Співробітництво - суперництво
- 2.3. Довірливість - підозрілість
- 2.4. Розуміння - нерозуміння
- 2.5. Повага інших - самоповага

3. Самоконтроль - імпульсивність

- 3.1. Акуратність - неаккуратність (відсутність акуратності)
- 3.2. Наполегливість – відсутність наполегливості
- 3.3. Відповідальність - безвідповідальність
- 3.4. Самоконтроль поведінки - імпульсивність (відсутність самоконтролю)
- 3.5. Передбачливість – безтурботність

4. Емоційна нестійкість - емоційна стійкість

- 4.1. Тривожність - безтурботність
- 4.2. Напруженість - розслабленість
- 4.3. Депресивність - емоційна комфортність
- 4.4. Самокритика - самодостатність
- 4.5 Емоційна лабільність - емоційна стабільність

5. Експресивність – практичність

- 5.1. Цікавість - консерватизм
- 5.2. Допитливість - реалістичність
- 5.3. Артистичність - відсутність артистичності
- 5.4. Сензитивність – нечутливість
- 5.5. Пластичність – ригідність

Інтерпретація результатів:

Екстраверсія – Інтроверсія.

Екстраверсія. Високі показники за даним фактором свідчать про те, що ви – екстраверт. Екстраверсія – це риса особистості, яка характеризується активністю,

комунікабельністю, наполегливістю, високим рівнем емоційної виразності, орієнтацією на зовнішній світ. Екстраверти – особистості, що в силу організації своїх нервових процесів потребують постійного стимулювання з боку зовнішнього середовища. Згідно сучасних досліджень, ключовою особливістю екстраверсії є чутливість до винагороди [11, с.299]. Також екстраверти вирізняються широтою діяльності (на відміну від глибини), ентузіазмом, енергійністю, орієнтацією на діяльність, надактивними зовнішніми діями. Вони почуваються найкраще, коли перебувають у великій групі людей і їм може бути важко проводити тривалий час наодинці.

Типові екстраверти характеризуються товариськістю, люблять колективні заходи, мають велике коло друзів та знайомих, відчують потребу в спілкуванні з людьми, прагнуть до розваг та екстремальних вражень, схильні до ризику, можуть діяти імпульсивно, необдуманно. Екстраверти – комунікабельні, життєрадісні, оптимістичні, безтурботні та сміливі. Але також вони можуть проявляти запальність та агресивність.

Такі особистості люблять бути в центрі уваги. Вони, як правило, впевнені в собі, охоче висловлюють свої думки. Їм подобається брати участь у різноманітних заходах, шукаючи новизни та нових вражень. Але поряд з цим екстраверти схильні говорити та діяти, а лише потім думати.

Професійна діяльність: екстраверсія вимірює, наскільки добре людина працює під час взаємодії з колегами та скільки енергії вона отримує від співпраці з ними. Якщо людина має високі показники за фактором екстраверсії, вона, як правило, заряджається під час спілкування з колегами, а також більш продуктивна в командних дискусіях. Однак самостійна робота може бути проблемою для неї.

Для екстравертів характерна поведінка, при якій людина прагне до спілкування з людьми; уваги з боку оточення; участі в публічних виступах, багатолюдних заходах тощо. Дані особистості схильні до активної діяльності, а також фізичної діяльності.

Екстраверти надають перевагу роботі з людьми. Важлива ознака екстравертів – чутливість до винагороди, яка робить їх здатними до мобілізації для досягнення певної мети. У роботі такі особистості, як правило, орієнтовані на швидкість виконання завдання, але, в більшості випадків, важко переносять одноманітну, монотонну роботу. Також у діяльності вони швидше, ніж інтроверти, витягують інформацію з пам'яті, мають перевагу в короткочасній пам'яті, краще виконують важкі завдання у ситуації дефіциту часу.

Високий рівень екстраверсії може бути корисним для роботи, яка потребує багато взаємодії з іншими людьми. Екстравертам легко заводити нових друзів і вони люблять спілкуватися. Ось чому їм доцільно вибирати професійну діяльність, що передбачає взаємодію з великою кількістю нових людей та командну роботу. Крім того, їм подобається швидка робота та стимулююча

діяльність, що викликає інтерес. Крім того, такі люди, як правило, обирають активні та практичні підходи до навчання.

Слід зазначити, що вони, як правило, відчують більше задоволення від роботи, оскільки їм подобається спілкування, спільна робота та соціальне визнання. Їх здатність спілкуватися з іншими та надихати позитивною енергією сприяє створенню позитивного робочого середовища та може підвищити загальний рівень задоволення від роботи. Але їм може знадобитися допомога, коли вони працюють самостійно протягом тривалого часу.

Екстраверти більш схильні самостверджуватись, використовувати свої організаційні та лідерські якості, створювати широкі професійні зв'язки. Багато досліджень свідчать, що вплив екстравертності на професійну діяльність пов'язаний з продуктивністю роботи та лідерством. Зокрема, дослідження показали позитивну кореляцію між екстравертністю та продуктивністю роботи в професіях, де основна увага приділяється взаємодії, впливу на інших та отримання статусу, влади. Мета-аналітичні дослідження показують, що екстравертність пов'язана із показниками продуктивності серед професій сфери продажу та менеджменту. Також мета-аналіз предикторів ефективності роботи серед продавців показав позитивну роль екстравертності. Необхідно зазначити, що екстравертність пов'язана з лідерством. Екстраверти, як правило, напористі, комунікативні, енергійні та оптимістичні – характеристики, які можуть сприяти становленню індивідів як групи лідерів. Також екстравертність тісно пов'язана з трансформаційним лідерством [11, с. 304].

Але поряд з цим, доцільно зауважити, що екстравертне лідерство, яке характеризується домінуванням, може перешкоджати продуктивності. Також екстраверти схильні робити поспішні рішення і переоцінювати власні можливості.

Можливі варіанти професійних сфер: організаційно-управлінська сфера, сфера комунікацій, зв'язків з громадськістю, продажів, політики, телебачення (хостинг, мовлення новин або акторська діяльність), шоу бізнесу, освіти, викладання, маркетингу, обслуговування клієнтів, організації заходів, сфера акторської майстерності, сфера розваг, підтримки, консультування, публічних виступів, збору коштів, особливо для некомерційної організації, спорту, частково адміністрування, право, медицина тощо.

Можливі варіанти професій: менеджер, менеджер комунікаційних технологій, крос-культурний менеджер, адміністратор, консультант з управління, PR-менеджер, HR-менеджер, менеджер з маркетингу, ведучий новин, радіожокей, менеджер з продажу, торговий представник, продавець товарів, вчитель, викладач, особистий тренер, юрист, лікар, актор, артист, журналіст, event-менеджер, психолог, соціальний працівник, бортпровідник, танцюрист, спортсмен, блогер тощо.

Інтроверсія. Дані особистості орієнтовані «всередину» або «на себе», віддають перевагу своєму внутрішньому світу – думок та почуттів, детально осмислюють все, що відбувається навколо, а також, щоб поповнити запас сил, вони відчують потребу побути на самоті. Інтроверти потребують менше стимуляції, мають нижчий рівень соціальної активності та енергії, ніж екстраверти. Такі особистості, як правило, більш стримані, у них менше енергії, яку можна витрачати на соціальні заходи, що можуть виснажувати. Також інтровертам необхідні періоди усамітнення та тиші, щоб «підзарядитися». Але це не означає, що вони недоброзичливі або

антисоціальні. Просто вони більше відсторонені та стримані в соціальних ситуаціях.

Інтроверти мають рівний, дещо знижений фон настрою. Вони стурбовані своїми особистими проблемами та переживаннями. Такі люди зазвичай стримані, замкнуті, уникають розповідей про себе, можуть не цікавитися проблемами інших людей. Вони, в багатьох випадках, надають перевагу книгам, а не спілкуванню з людьми. Дані особистості, часто, люблять працювати самотійно, вони схильні до самоаналізу. Як правило, інтроверти вміють добре слухати. Інтровертам може бути важко спілкуватися або представлятися, вони можуть відчувати втомленість після спілкування, уникати великих груп.

В багатьох людей може скластися враження, що інтроверти сором'язливі чи неприємні, але це не так, адже вони просто надають перевагу більш спокійній атмосфері та стриманому способу життя. В своїй референтній групі дані особистості можуть вести себе досить розкуто, проявляти підвищену активність, ініціативність, комунікативність тощо.

Але слід зазначити, що згідно статистичних даних, інтроверти більше схильні до психічних розладів, зокрема депресії та тривожних розладів [12, с. 306].

Професійна діяльність: інтроверти, як правило, надають перевагу самотійній роботі над проектами та досягають найкращих результатів, працюючи наодинці. Вони можуть мати хороші соціальні навички, але відмовлятися від соціальної діяльності через свою низьку соціальну готовність. Їм може бути важко співпрацювати або обговорювати ідеї з членами команди.

Дані особистості вирізняються аналітичними здібностями, люблять планувати своє майбутнє, зважують свої вчинки, намагаються контролювати свої почуття, рідко бувають нестриманими та збудженими. Інтроверти легше переносять одноманітність у професійній діяльності, краще працюють в спокійній обстановці. Вони більш чутливі до покарання, ніж до заохочення.

Інтровертам притаманний певний стиль роботи. Вони працюють повільніше й більш усвідомлено, прагнуть виконувати лише одне завдання за певний проміжок часу, вирізняються здатністю концентрувати увагу, відносно нечутливі до спокуси багатством та славою.

Інтровертам можуть подобатися теоретичні та наукові види діяльності. Також вони вирізняються креативністю та творчим підходом до роботи. У навчанні вони часто досягають помітніших успіхів, ніж екстраверти. Також інтроверти в порівнянні з екстравертами більш професійні (послідовні, цілеспрямовані); більш незалежні, менше піддаються маніпуляціям та навіюванням [12, с. 303].

Інтроверти, часто, мають здібності до «природної психології», що може бути недооціненою їх силою. Також вони більш проникливі, коли справа доходить до розуміння мотивації та поведінки інших людей, що є важливою навичкою ефективного лідерства [12, с. 303].

Варто наголосити, багато досліджень показують, що інтроверти можуть бути ефективними лідерами. Лідери-інтроверти можуть досягати кращих результатів, ніж екстраверти. Вони в середньому ефективніші лідери, та ймовірно, дозволять талановитим співробітникам реалізовувати свої ідеї [12, с. 304].

Можливі варіанти професійних сфер: наукова діяльність; сфера ІТ-технологій; аналіз даних у різних сферах знань; розробка концептуальних ідей та планів; підведення підсумків роботи компаній з висновками про успішність та перспективи майбутнього; філологія, лінгвістика, філософія, література; написання текстів; статистика, економіка, фінанси; сфера творчості, дизайну; психологія, психіатрія, медицина тощо.

Можливі варіанти професій: науковець, дослідник, аналітик, спеціаліст з планування, фінансист, економіст, ІТ-спеціаліст, програміст, проектувальник інтерфейсів, веб-розробник, дизайнер, графічний дизайнер, філософ, філолог, лінгвіст, творчий письменник, літератор, лаборант, статистик, системний адміністратор, психолог-дослідник, психіатр, соціолог, лікар-дослідник, лікар-діагност, юрист, музикант, композитор, ювелір, частково інженер, конструктор, архітектор тощо.

Прихильність – Відокремленість.

Прихильність (в цьому контексті частково можна говорити також про *доброзичливість*). Високі показники за даним фактором визначають позитивне ставлення особистості до людей. Такі особи мають потребу бути поряд з іншими людьми, прагнуть до гармонійних стосунків. Дані особистості характеризуються доброзичливістю, альтруїстичністю, чуйністю, гарним розумінням інших людей, відчуттям особистої відповідальності за їхній добробут, терпимістю до недоліків інших.

Такі люди вміють співпереживати, підтримують колективні заходи та відчують відповідальність за загальну справу, сумлінно виконують взяті на себе зобов'язання. Вони цінують командну роботу, вміють розвивати співпрацю та дипломатично вирішувати конфлікти. У групі вони, зазвичай, користуються повагою.

Особи, що мають високі показники за даним фактором, не люблять конкуренції, більше прагнуть співпрацювати з людьми, ніж змагатися. Вони схильні уникати розбіжностей, конфронтації та шукати компромісу, консенсусу. Інші можуть сприймати їх як теплих, надійних і готових до співпраці.

Також дані особистості можуть жертвувати власними потребами чи переконаннями для того, щоб зробити щасливими інших людей. Вони майже завжди готові прийти на допомогу та співпрацювати.

Такі люди вирізняються емпатією, що дозволяє їм відчувати, розуміти емоції та переживання інших. Тому вони схильні пропонувати емоційну підтримку, діяти як посередники та будувати міцні міжособистісні зв'язки.

Також дані особи вміють добре слухати, заслуговують довіри. Завдяки вищезазначеним характеристикам вони здатні завойовувати довіру колег та керівників, а також вважаються цінним активом в команді.

Але поряд з цим, дані особистості можуть бути наївними або такими, що легко піддаються експлуатації.

Професійна діяльність: даний фактор включає просоціальні риси, такі як доброта, співпраця та емпатія. Тому люди, що мають високі показники за даним фактором –хороші командні гравці та добре почувають себе у сфері освіти чи соціальної роботи. Також їм може підійти професійна діяльність, що дозволяє продемонструвати свою турботливу натуру та прагнення допомагати іншим. Дані особи мають вищу продуктивність у професійній діяльності, що вимагає командної роботи та соціальної взаємодії.

Також такі особистості можуть навчатися більш ефективно в командних умовах через соціальне навчання, тобто вони можуть розуміти та застосовувати інформацію через взаємодію з іншими.

Слід зазначити, що ефективна комунікація має важливе значення в багатьох професійних сферах, і такі люди, в більшості випадків, мають гарні навички спілкування. Вони можуть донести власну думку та шанобливо вислуховувати точку зору інших.

Дані особистості схильні допомагати іншим у вирішенні складних завдань. Вони також люблять співпрацювати з членами команди та працювати над вирішенням проблем на робочому місці. Їх здатність орієнтуватися в міжособистісній динаміці та робити внесок у сприятливе робоче середовище забезпечує почуття повноти та задоволення.

Але слід зазначити, що даним особистостям може бути важко утвердитися на керівних посадах або приймати важкі рішення.

Можливі варіанти професійних сфер: охорона здоров'я, психологія, терапія, HR-сфера, освіта, викладання, соціальна робота, консультування, догляд за хворими, обслуговування клієнтів тощо.

Можливі варіанти професій: лікар, медсестра (медбрат), терапевт, педіатр, логопед, ветеринар, консультант, психолог, психотерапевт, ментор, медіатор, працівник хоспісу, соціальний працівник, викладач, HR-менеджер, спеціаліст з комунікацій, священник, вчитель, засновник або член некомерційної організації, спеціаліст з фандрайзингу, спеціаліст з людських ресурсів (організаційний розвиток, розв'язання конфліктів, тренінги), представник служби по роботі з клієнтами, вихователь дитячого садка, координатор проектів та команд, спеціаліст дипломатичного представництва, працівник інформаційної служби, офіс-менеджер, агент із захисту тварин, еколог, адміністратор, працівник сфери послуг тощо.

Відокремленість. Даний показник свідчить про прагнення людини до незалежності та самостійності. Такі люди схильні тримати дистанцію, займати

відокремлену позицію при взаємодії з іншими. Вони уникають громадських справ, можуть недбало виконувати свої обов'язки та обіцянки.

Такі особистості ставлять особистий інтерес на перше місце і завжди готові його відстоювати в конкурентній боротьбі. Вони надають перевагу особистій вигоді, а не підтримці позитивних стосунків з іншими. Дані особи часто розглядають конфлікти як засіб досягнення цілей, а не як загрозу гармонійним стосункам.

Такі люди можуть холодно ставитися до інших, часто не розуміти тих, з ким спілкуються. Їх більше хвилюють власні проблеми, ніж проблеми оточуючих людей. Такі особистості зазвичай прагнуть до досконалості; для досягнення своїх цілей використовують усі доступні їм методи.

Даний показник включає такі характеристики як скептицизм, маніпулятивність, ворожість та відмову від співпраці. Такі особи можуть здаватися егоцентричними, впертими, надмірно критичними. Їм може бути важко довіряти іншим, оскільки вони, як правило, вирізняються підозрілістю.

Дані особистості можуть бути менш співчутливими до інших, їм важко прощати помилки, вони схильні тримати образи в собі. Також, в багатьох випадках, їх не хвилює те, що відчують інші. Такі люди можуть маніпулювати іншими, для того щоб отримати те, чого хочуть.

Але поряд з цим, такі особистості можуть бути успішними в публічних дебатах або ситуаціях, що вимагають фізичної активності. Дані особистості, в багатьох випадках, конкурентоспроможні. Також вони схильні не порівнювати себе з іншими та не турбуватися про те, що про них думають люди.

Професійна діяльність: дані особистості можуть мати труднощі в професійній діяльності, що передбачає роботу в команді, соціальну взаємодію та співпрацю. Однак, вони можуть ефективно працювати в індивідуально-орієнтованому або конкурентоспроможному професійному середовищі, де їх зосередженість на особистій вигоді може бути перевагою. Їм може бути рекомендована професійна діяльність, де цінуються особисті досягнення та конкурентоздатність. Також вони можуть досягати успіху в умовах індивідуальної та незалежної роботи, де є можливість самостверджуватися для досягання своїх цілей.

Дані особистості вирізняються переконливістю у висловлюваннях. Але їм, в багатьох випадках, доцільно працювати над тим, щоб бути більш прихильними до поглядів інших і намагатися більше прислухатися до точки зору членів команди.

Можливі варіанти професійних сфер: технології, наука, аналітика, підприємництво, професійна діяльність, що пов'язана з фізичними навантаженнями, частково сфера творчості тощо.

Можливі варіанти професій: критик, експерт, аналітик, бізнес-аналітик, фінансист, програміст, спеціаліст ІТ-технологій, фахівець з інформаційної безпеки, вчений, оглядач, оцінювач, консультант (фріланс), ревізор, податковий інспектор, аудитор, трейдер, брокер, контролер з якості, частково підприємець, спортсмен, письменник, художник, каскадер, нотаріус тощо.

Самоконтроль – Імпульсивність.

Самоконтроль (в даному контексті частково можна говорити також про *добросовісність*). Головним аспектом даного фактору є вольова регуляція поведінки.

Особистості з високими показниками за даним фактором характеризуються схильністю до самодисципліни, сумлінністю та прагненням до досягнення всупереч зовнішнім очікуванням. Також вони вирізняються відповідальністю, обов'язковістю, точністю та акуратністю у справах. Такі люди люблять порядок і комфорт, вони наполегливі та цілеспрямовані, і, зазвичай, досягають високих результатів у діяльності. Вони дотримуються моральних принципів, не порушують загальноприйнятих норм та правил поведінки у суспільстві. Їх сумлінність та свідомість, зазвичай, поєднуються із самоконтролем та прагненням до утвердження загальнолюдських цінностей (іноді всупереч особистим). Такі люди рідко почуваються настільки розкутими, щоб дозволити собі дати волю почуттям.

Дані особистості – обережні, надійні, організовані, орієнтовані на деталі та дотримання розкладу, планів. Вони схильні до планування та мікроуправління ситуаціями або завданнями. Також дані особистості вирізняються вдумливістю, хорошим контролем імпульсів та цілеспрямованою поведінкою. Вони надають перевагу спланованій, а не спонтанній поведінці, а також здатні відкладати задоволення. Такі люди – дисципліновані, скрупульозні, прискіпливі, зосереджені, обережні, вміють аналізувати та мають потребу в досягненні.

Професійна діяльність: дані особистості, зазвичай, надають перевагу структурованим, упорядкованим підходам до своєї роботи. Такі люди мають риси, які можуть бути корисними в професійній діяльності: уважність до деталей, обережність, самодисципліна, висока організованість, відповідальність, схильність до аналізу та планування, вміння встановлювати та дотримуватися графіків, методично вивчати та запам'ятовувати факти. Вони – працьовиті спеціалісти, які використовують графіки та плани для оптимізації своєї роботи.

Такі люди, як правило, досягають успіху у професійній діяльності, що потребує досвіду, організованості, надійності, точності, ретельності, орієнтації на деталі тощо. Також вони можуть бути успішними лідерами або незалежними працівниками та досягати значних успіхів у професійній діяльності, що вимагає від них високих стандартів та результатів.

Дані особистості вирізняються високим рівнем самодисципліни та самоконтролю. Їх організований та структурований підхід дозволяє ефективно планувати, визначати пріоритети та дотримуватись термінів. При цьому вони демонструють високий рівень якості в професійній діяльності. Такі люди серйозно ставляться до своїх обов'язків, дотримуються своїх обіцянок і на них можна покластися у професійній діяльності.

Такі особи встановлюють для себе високі стандарти та наполегливо працюють, щоб відповідати їм та перевершувати їх. Вони прагнуть до особистого зростання та постійного вдосконалення, що спонукає їх постійно працювати на високому рівні. Також такі люди відзначаються високою мотивацією у своїй кар'єрі та зосередженістю на досягненні поставлених цілей. Вони – надійні члени команди та добре співпрацюють з іншими.

Дані особистості отримують задоволення від своїх досягнень та насолоджуються визнанням, яке приходить за їхні послідовні зусилля. Також вони вирізняються організаторськими здібностями. Дані особи можуть рідше скаржитися на свою роботу, що сприяє здоровому робочому середовищу.

Але поряд з цим, даним особистостям може бути важко імпровізувати або розставляти пріоритети. Вони можуть бути нестерпними мікроменеджерами, надмірно турбуватися про незначні деталі та правила, мати надмірну схильність до рутини та перфекціонізму. Дані особистості – трудоголіки, і нерідко можуть стикатися з професійним вигоранням. Також їм потрібен час, щоб обдумати рішення, перш ніж його прийняти. Вони можуть легко засмучуватися, якщо щось йде не так, як планувалося.

Можливі варіанти професійних сфер: планування, аналітика, фінанси, сфера виробництва, архітектурне проектування, економіка та бухгалтерський облік, хірургія, біологія, інженерія та містобудування, повітроплавання, юриспруденція, сфера ІТ-технологій, наукова діяльність, частково організаційно-управлінська сфера, підприємництво тощо.

Можливі варіанти професій: спеціаліст з планування, аналітик, програміст, спеціаліст ІТ-технологій, лікар, хірург, консультант, фінансист, економіст, бухгалтер, інженер, вчитель, менеджер (управлінець), менеджер в організації (виробництво), юрист, нотаріус, біолог, біоетик, психолог, вчений, архітектор, менеджер ІТ-сфери, директор з виробництва, директор з технології та якості, директор з інжинірингу, фінансовий директор, технолог легкої промисловості, маркетолог, логіст, пілот, журналіст даних, письменник, частково підприємець, ризик-менеджер, ювелір тощо.

Імпульсивність. Особистості, що характеризуються імпульсивністю, можуть рідко проявляти вольові якості у своєму житті. Вони живуть, намагаючись не ускладнювати своє життя, не планують свого майбутнього, можна сказати, що шукають «легкого життя». Такі люди швидко реагують на зовнішні подразники, схильні не витрачати час на обдумування своїх вчинків, особливо не намагаються стримувати емоції, контролювати свою поведінку, враховувати інтереси оточуючих людей. Вони вирізняються недостатньою здатністю до самоконтролю та проблемами з відкладанням задоволення на майбутнє.

Дані особистості характеризуються природністю поведінки, безтурботністю, схильністю до спонтанних, необдуманих вчинків, імпульсивністю. Також такі люди часто не докладають достатніх зусиль для виконання прийнятих у суспільстві вимог та культурних норм поведінки, можуть зневажливо ставитися до моральних цінностей. Вони схильні здійснювати асоціальні вчинки, а заради своєї вигоди здатні на обман.

Дані особи часто мають проблеми з організованістю, схильні виконувати завдання в менш структурований спосіб, не виконувати або відкладати важливі справи, закінчувати завдання в останню хвилину, недотримуватися термінів. Вони можуть проявляти запальність, нестабільність, неохайність, ненадійність; ризикованість і необережність у рішеннях. Також вони здатні допускати помилки, ухвалювати необмірковані рішення та вступати в конфлікти з іншими людьми.

Такі люди вирізняються гнучкістю та спонтанністю. Слід зазначити, деякі особистості, що вирізняються імпульсивністю, можуть бути більш багатограними, творчими та дотепними. Вони здатні швидко набувати новий досвід, ухвалювати рішення та діяти без вагань у важливих ситуаціях, пристосовуватися до нових обставин.

Професійна діяльність: дані особистості гнучкі та спонтанні у професійній діяльності, їм легше виконувати неструктуровані завдання.

Такі люди можуть без проблем змінювати розклад, і їм навіть подобається такий розвиток подій. Вони зазвичай не займаються детальним плануванням та ретельною підготовкою до роботи.

Також дані особистості можуть характеризуватися невимушеністю, розслабленістю, запізненнями, відволіканням та безладністю. Вони часто неорганізовані, що може перешкоджати їхній продуктивності або здатності добре працювати з іншими. Вони можуть несумлінно ставитися до роботи, не проявляти наполегливості у досягненні мети.

Такі люди підходять для професійної діяльності, де потрібно більше ручної роботи. Також вони можуть досягти успіху в професійній діяльності, що дає можливість імпровізувати та розвиватися, де важливими складовими виступають гнучкість та спонтанність.

Слід зазначити, що деякі чудові твори мистецтва, книги та музика з'явилися на світ завдяки імпульсивним діям. Імпульсивність може прискорити й навіть посилити творчі елементи. Якщо особистість відчувала позитивні сторони імпульсивності, то їй знайоме бажання спонтанно діяти за власним потягом. Іноді, імпровізовані дії можуть служити хорошій меті. Вони дозволяють особі, яка приймає рішення, діяти швидко і скористатися можливістю, яка в іншому випадку могла б пройти повз неї. Цей тип плідної й позитивної імпульсивності отримав назву «функціональна імпульсивність».

Також імпульсивні особистості можуть вирізнятися абстрактністю, мати високий вербальний інтелект та високі показники креативності.

Необхідно сказати, що дані особи можуть успішно працювати під чітким зовнішнім контролем. Але їм може знадобитися допомога в ефективному управлінні часом або дотриманні встановлених дедлайнів.

Можливі варіанти професійних сфер: робочі спеціальності, професії пов'язані з фізичними навантаженнями, професії, що вимагають сили, витривалості: спорт, екстремальні види діяльності; сільське господарство, виробництво, охоронна діяльність, частково творча сфера тощо.

Можливі варіанти професій: рятувальник, пожежник, художник, актор, артист, модель, продавець, спортсмен, частково письменник, композитор, музикант, танцюрист, будівельник, фермер, садівник, підприємець тощо.

Емоційна нестійкість – Емоційна стійкість.

Емоційна нестійкість (в цьому контексті частково можна говорити також про *невротизм*). Особистості з високими показниками за даним фактором характеризуються труднощами або нездатністю контролювати свої емоції та імпульсивні потяги. Такі люди схильні до сильних негативних емоцій, тривожності або депресії. Вони можуть «ухилитися» від реальності, почуватися безпорадними, нездатними впоратися із життєвими труднощами. Їх поведінка багато в чому зумовлена ситуацією. Дані особи з тривогою чекають на неприємності, чутливі до критики, у разі невдачі легко впадають у відчай та навіть депресію. Їм потрібно більше часу, щоб відновитися після особистих невдач.

Такі люди часто відчуваються вразливими або незахищеними, легко піддаються стресу, схильні до хвилювань та перепадів настрою, відчувають тривогу, занепокоєння, смуток, дратівливість. Вони гірше працюють у стресових ситуаціях, тому що відчувають психологічну напругу. У них, зазвичай, занижена самооцінка, вони вразливі при невдачах, схильні до самокритики та розчарування в собі, особливо якщо зробили помилку.

Дані особистості можуть бути дуже чутливими до стресорів і схильні сприймати ситуації як загрозливі або негативні. Вони, часто, проявляють підвищену самосвідомість і зосереджуються на минулому негативному досвіді або передбачають майбутні негативні результати. Це може призвести до песимістичного погляду на життя. Також вони схильні до переживання інтенсивних емоцій, таких як смуток, гнів і страх. Вони більш сприйнятливі до повсякденних

стресів і їм буває важко контролювати свої емоційні реакції. Крім того, такі люди можуть мати проблеми з психологічним здоров'ям.

Також особистості, з високими показниками за даним фактором, можуть сприймати душевні потрясіння хворобливо (мають сильний ефект). Їх негативні емоційні реакції, як правило, зберігаються протягом довгого періоду часу, тому вони можуть часто перебувати у поганому настрої.

Такі люди схильні виявляти потребу в заспокоєнні та підтримці з боку інших. Вони можуть шукати підтримку та наставництво, щоб полегшити свою тривогу та невпевненість. Ці процеси можуть впливати на їхню самооцінку та прийняття рішень.

Дані особистості більш заглиблені в себе, ніж інші, що може допомагати їм вивчати та розуміти свої почуття.

Професійна діяльність: такі особи, зазвичай, вважають роботу в ситуаціях високого тиску складним завданням. Вони надають перевагу більш спокійній робочій обстановці, у якій їм легше уникати стресу. У напружених робочих ситуаціях, такі люди, ймовірно, боротимуться із своїми емоціями та будуть дуже стурбовані помилками.

Також даний фактор може бути пов'язаний із песимізмом щодо роботи, упевненістю, що професійна діяльність заважає особистим стосункам, вищим рівнем тривоги через тиск на роботі. Проблеми з емоційною регуляцією можуть змусити таких людей мислити менш чітко, приймати рішення з більшою кількістю помилок та менш ефективно справлятися із стресом.

Даний фактор різним чином впливає на кар'єру та задоволеність роботою. Такі люди схильні відчувати негативні емоції, такі як тривога, стрес і невпевненість у собі. Це може вплинути на просування по кар'єрних сходах, потенційно перешкоджаючи впевненості, прийняттю рішень та стійкості перед викликами.

Дані особистості можуть бути успішними в професійній діяльності, де менше занепокоєння, стресу, тривоги та надмірного тиску. Їм, здебільшого, подобається професійна діяльність, яка дозволяє працювати самостійно або з мінімальним контролем.

Також такі люди можуть досягати успіху в професійній діяльності, де необхідно спрямовувати свою енергію у мистецтво або творчість. Вони надають перевагу професійній діяльності, яка сприяє творчому самовираженню.

Дані особистості можуть спрямовувати свої емоції на продуктивні зусилля та знайти задоволення в кар'єрі. Однак, професійна діяльність з високим рівнем стресу може стати проблемою для них.

Можливі варіанти професійних сфер: сфера творчості, сфера шоу-бізнесу, театру та акторської майстерності, музики, дизайну, сфера письменництва, частково сфера екології, захисту тварин тощо.

Можливі варіанти професій: інструктор з йоги (індивідуальна робота, малі групи), масажист, художник, дизайнер-фрілансер, модельєр, сценарист, іміджмейкер, стиліст, декоратор, перукар, музикант, композитор, незалежний письменник, письменник-фантаст, поет, арт-терапевт, мистецтвознавець, частково актор, артист, волонтер, еколог (дослідження, робота в

заповіднику), зоопсихолог, грумер, кінолог, працівник зоопарку, зоолог, океанолог, археолог, культуролог тощо.

Емоційна стійкість. Такі особистості характеризуються емоційною зрілістю, розсудливістю, спокоєм, самодостатністю, впевненістю у власних силах, сміливістю, стабільністю в поведінці та емоціях. Дані особи легко пристосовуються до оточуючих, не бояться складних ситуацій, постійні у своїх планах та прихильностях, не піддаються випадковим коливанням настрою, їх важко роздратувати. Також вони вирізняються саморозумінням, прагненням до самоактуалізації та життєстійкістю.

На життя дані особистості дивляться серйозно та реалістично, добре усвідомлюють вимоги сьогодення, не засмучуються через дрібниці. Вони зберігають холонокровність і спокій навіть у несприятливих ситуаціях.

Такі люди можуть зберігати спокій у стресових ситуаціях, менше турбуються, мають більш стабільний настрій. Вони володіють здатністю витримувати життєві виклики реагувати на проблеми з ясним розумом відповідно до своїх цінностей та рішень. Вони здатні знаходити більше способів підвищити психічне здоров'я.

Дані особистості, хоча й емоційно стабільні, можуть іноді схилитися до ігнорування емоційних труднощів або мінімізації проблем.

Професійна діяльність: емоційна стійкість особистості показує наскільки емоції впливають на її рішення, взаємодію та професійну діяльність. А також чи може людина відкинути емоції та ефективно працювати в напруженому професійному середовищі.

Емоційна стабільність – важливий чинник забезпечення ефективності та надійності професійної діяльності людини. Емоційна стабільність вважається ознакою, що сприяє успішній професійній адаптації, професійному та особистісному розвитку. Особистості, що вирізняються емоційною стабільністю, здатні долати стан емоційного збудження під час виконання складної професійної діяльності. Також вони здатні демонструвати високу продуктивність та ефективність діяльності й поведінки в складних емоційно напружених умовах; швидко орієнтуватися, знаходити оптимальне рішення в складних нестандартних ситуаціях і зберігати при цьому витримку та самоконтроль. Дані особистості можуть працювати більш стабільно, передбачувано, незважаючи на ситуації високого тиску. Такі люди, у більшості випадків, мають більш позитивний прогноз, щодо складних проєктів. Вони володіють здатністю зберігати спокій в ситуаціях, де інші можуть піддаватися стресу на робочому місці, демонструвати доцільну поведінку в екстремальній ситуації.

Дані особистості мають серйозні та реалістичні погляди на речі, добре усвідомлюють вимоги дійсності; здатні адекватно аналізувати умови діяльності, завчасно планувати її, застосовувати адекватні способи дії.

Також такі люди вирізняються вмінням свідомо керувати своєю діяльністю, емоційним станом; створювати оптимальний режим роботи; забезпечувати та підтримувати оптимальну працездатність та успішність виконання діяльності; вмінням правильно оцінювати свої сили і знаходити ресурси для впевненої поведінки.

Можливі варіанти професійних сфер: професійні сфери, що пов'язані із стресовою та екстремальною діяльністю, сфера спорту, організаційно-управлінська сфера, сфера медицини, юриспруденція, правоохоронна діяльність, військова справа, освіта, психологія, журналістика, частково сфера обслуговування тощо.

Можливі варіанти професій: менеджер (управлінець), менеджер по роботі з клієнтами, лікар, хірург, лікар швидкої допомоги, медсестра (медбрат) в реанімації, генеральний директор, фінансовий директор, виконавчий директор, директор підприємства, директор з виробництва, девелопер, ревізор, аудитор, спеціаліст із забезпечення якості, вчитель, викладач, репортер, фотокореспондент, HR-менеджер, організатор заходів, психолог, психотерапевт, психіатр, ріелтор, пожежник, рятувальник, пілот, спеціаліст ІТ-сфери, юрист, нотаріус, суддя, криміналіст, слідчий, поліцейський, детектив, переговорник (спеціаліст з переговорів для звільнення заручників), працівник СБУ, працівник розвідки, військовий, військовий психолог, спортсмен, частково інженер тощо.

Експресивність – Практичність.

Експресивність (даний фактор може включати *відкритість досвіду*). Особистості з високими показниками за даним фактором часто демонструють «легке» ставлення до життя. Такі люди можуть не відрізняти вигадку від реального життя. Вони частіше довіряють своїм почуттям та інтуїції, ніж здоровому глузду, можуть не звертати особливої уваги на поточні повсякденні справи та обов'язки, уникати рутинної роботи, створювати враження безтурботних та безвідповідальних.

Експресивні особистості вирізняються емоційною виразністю, комунікативністю, соціальною адаптацією, спонтанністю, творчим підходом до вирішення проблем; вмінням нестандартними способами розв'язувати завдання; креативністю та інноваційністю.

Дані особистості задовольняють свою цікавість, проявляючи інтерес до різних сторін життя. Вони можуть насолоджуватися випробуванням нових речей, мати гарну уяву та фантазію, бути відкритими до нових ідей. Також вони легко навчаються, але недостатньо серйозно ставляться до систематичної діяльності.

Такі люди – емоційні, експресивні, володіють добре розвиненим естетичним та художнім смаком. Дані особистості вміють цінувати мистецтво, музику чи мову, оскільки все це є можливостями для самовираження.

Дані особистості – творчі, чутливі до краси та відкриті до емоцій та нового досвіду. Вони частіше дотримуються нетрадиційних переконань та можуть прагнути до самоактуалізації шляхом пошуку інтенсивних, ейфорійних переживань.

Також такі особи вирізняються розвиненою фантазією, допитливістю, відкритістю, пластичністю, артистичністю, схильністю до творчості.

Однак, поряд з цим, вони схильні вважати, що більше знайомі з предметами, про які насправді мало знають, з підозрою ставляться до традицій, повторень або рутини. Також їх можуть вважати нестабільними, непередбачуваними або такими, яким бракує зосередженості. Такі люди схильні до ризикованої поведінки. Експресивні особистості можуть бути вразливими до змін настрою або ситуацій, які впливають на їхні емоції. Вони більш вразливі до критики чи відмов. Також слід зазначити, що експресивність не лише підвищує «середні витрати психічної енергії», а й примножує важкість переживання негативних емоцій, що може стати передумовою для різних емоційно-психічних розладів.

Професійна діяльність: особистості, що мають високі показники за даним фактором, можуть досягати успіху в професійній діяльності, яка вимагає креативного мислення та гнучкості. Таким людям підходить професійна діяльність, що пов'язана з творчістю, а не робота, яка вимагає дотримання рутинного або системного підходу до вирішення проблем. Їм подобається виділятися з натовпу та досліджувати, використовуючи унікальний підхід. Вони швидко навчаються та прагнуть пізнавати нове.

Дані особистості можуть досягати успіху на робочих місцях з людьми різного культурного, релігійного та соціального походження. Вони швидко адаптуються до змін у робочому середовищі та здатні будувати гарні стосунки з колегами. Також дані особи можуть привносити нові ідеї та позитивні зміни в робоче середовище. Таким людям подобається випробовувати нові види діяльності, подорожувати та створювати унікальні враження, тому вони підходять для роботи, яка передбачає багато подорожей. Також вони готові ризикувати заради винагороди, яку можуть отримати, якщо досягнуть успіху.

Дані особи часто мають виражені художні інтереси, розуміють та люблять «прекрасне», як у мистецтві, так і в природі. Тому їм може бути рекомендована професійна діяльність, що пов'язана з творчістю та природою. Вони можуть використовувати свою креативність, розвинену уяву та фантазію для створення нового (інноваційного, незвичайного, цікавого світу). Такі люди схильні досліджувати нові можливості та ідеї, отримувати новий досвід в організації.

Однак дані особистості можуть мати труднощі з повторюваними, повсякденними завданнями, яким бракує креативності.

Можливі варіанти професійних сфер: сфера творчості та мистецтва, сфера шоу-бізнесу, медіа, письменництво, дизайн, психологія, сфера реклами, журналістики, сфера туризму, частково сфера дослідження (мистецтво), охорони природи, підприємництво тощо.

Можливі варіанти професій: арт-терапевт, мистецький, музичний терапевт, коуч, менеджер (сфера культури, мистецтво), консультант (мистецтво), журналіст, блогер, ведучий заходів, письменник-мандрівник, художник, флорист, кінопродюсер, режисер, кінодраматург, сценарист, модельєр, дизайнер інтер'єрів, графічний дизайнер, ландшафтний дизайнер, гейм-дизайнер, 3D-візуалізатор, дизайнер (в сфері кіноіндустрії), художник-постановник, арт-директор, іміджмейкер, музикант, вчитель музики, поет, event-менеджер, актор, артист, мистецтвознавець, публіцист, підприємець, менеджер з реклами, турагент, креатор, куратор колективного мистецтва, менеджер індустрії моди, менеджер творчих проєктів, особистий тьютор з естетичного розвитку, частково ілюстратор, фотограф, архітектор, еко-журналіст, екопроповідник, культуролог тощо.

Практичність. Дані особистості – реалісти, добре адаптовані до повсякденного життя. Вони тверезо і реалістично дивляться на життя, вірять у матеріальні цінності більше, ніж у абстрактні ідеї. До життя підходять, використовуючи логіку шукають раціональних пояснень та практичної вигоди. Такі особи тяжіють до стабільності та традицій почуваються комфортніше у звичній рутині чи ситуації. Вони можуть надавати перевагу більш консервативному життю, не шукати сміливих вражень, уникати змін.

Такі люди можуть бути негнучкими та неартистичними. Вони не люблять різких змін у житті, надають перевагу сталості та надійності у всьому, що їх оточує. Даних осіб важко вивести з рівноваги та вплинути на їх вибір. Такі люди часто стурбовані своїми матеріальними проблемами. Вони завзято працюють та проявляють наполегливість для втілення у життя своїх планів.

Дані особистості характеризуються практичністю, наполегливістю, ригідністю, прагматичністю, відсутністю сентиментальності, орієнтацією на факти. Вони цінують порядок та організованість, ефективність та конкретні результати, передбачуваність та ясність у житті.

Такі люди можуть бути відданими своїм поглядам та переконанням, закритими, не схильними до ризику, ухилятися від нового досвіду, відноситися з обережністю до нових і неперевіраних речей, важко адаптовуватися до змін.

Професійна діяльність: дані особистості можуть досягати успіху в професійній діяльності, що передбачає рутинну роботу і не вимагає особливої креативності та вирішення багатьох проблем. Вони можуть добре працювати у стресових ситуаціях.

Такі люди зазвичай віддають перевагу методичним і логічним підходам до своєї роботи. Вони прагнуть до порядку та організованості, ефективності та конкретних результатів, цінують чіткі інструкції та зрозумілі цілі, стабільність та передбачуваність у робочому середовищі.

Дані особистості можуть швидко вирішувати завдання, які вимагають реалістичності, здорового глузду і навіть деякої холоднокривності. Практичні люди майже завжди знаходяться «тут і зараз». Вони знають, як з будь-якої справи отримати вигоду для себе або для своїх близьких. У таких людей переважно розвинене конкретне практичне мислення. Вони ставлять перед собою конкретні цілі і, як правило, домагаються їх; вирізняються вмінням добре розпоряджатися грошима, ощадливістю.

Дані особистості дійсно знають, чого хочуть; орієнтовані на зовнішню реальність. Також вони можуть характеризуватися продуктивністю, діловитістю, корисністю, серйозністю, розважливістю, далекоглядністю.

Такі люди – економні (хоча деякі можуть назвати їх скупими та жадібними), надійні, схильні думати головою, а не серцем, раціональні у всьому. Вони вміють грамотно використовувати всі можливі інструменти і методи для досягнення мети; діяти з максимальною ефективністю, виключно для користі справи.

Вони можуть довгий час залишатися на одній, знайомій роботі, не змінювати її (за умови комфорту).

Можливі варіанти професійних сфер: фінансова сфера, економіка, бухгалтерія, сфера освіти, точні науки, інженерія, програмування, діяльність пов'язана з аналізом та переробкою інформації, юриспруденція, філологія, військова сфера, сфера охорони, частково сфера медицини, сфера постачання, робітничі професії тощо.

Можливі варіанти професій: фінансист, економіст, бухгалтер, працівник банківської сфери, податковий інспектор, аудитор, аналітик, математик, програміст, системний адміністратор, викладач, професор, логіст, менеджер з постачання, медичний лаборант, фармацевт, юрист, нотаріус, поліцейський, військовий, адміністратор, продавець, ревізор, фахівець з контролю якості, підрядник, перекладач, охоронець, секретар, синоптик, технік, механік, сантехнік, будівельник, енергетик, водій, технолог, металург, диспетчер, частково фізик, хімік, геодезист, інженер, агроном, військовий психолог тощо.

III. ПРОФОРІЄНТАЦІЙНІ МЕТОДИКИ

У третьому розділі практичного посібника представлено профорієнтаційні методики (модернізовані варіанти) з розширеною інтерпретацією. Профорієнтаційні методики використовуються для виявлення та оцінки професійно значущих інтересів, нахилів, якостей та здібностей особистості, а також для кваліфікованої допомоги у визначенні та виборі найбільш відповідних професійних сфер та професій; оптимізації процесів професійного самовизначення; допомоги в кар'єрному розвитку особистості.

3.1. Методика «Диференційно-діагностичний опитувальник-2» (модернізація Заєць І.В.)

«Диференційно діагностичний опитувальник-2» (ДДО-2) (модернізація Заєць І.В.) – це модифікований варіант методики ДДО Клімова Є.О. та анкети «Орієнтація» Соломіна І.Л. До методики ДДО-2 додано новий тип «людина-ризикована діяльність», а також модернізовано деякі питання блоків методики. Дана методика застосовується для самооцінки професійних інтересів та здібностей особистості. Методика складається з двох блоків «Я-хочу» та «Я-можу».

Інструкція до I блоку: навпроти кожного висловлювання закресліть цифру, що відповідає Вашому бажанню займатися цим видом діяльності (0 – ні, 1 – скоріше так ніж ні, 2 – вірно, 3 – цілком вірно).

Я ХОЧУ

(мені подобається, мене приваблює, я вважаю за краще)

1.	Управляти людьми. Обслуговувати людей. Займатися лікуванням. Навчати, виховувати. Захищати права і безпеку.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
2.	Управляти технічними об'єктами. Займатися сучасними технологіями. Створювати технічні об'єкти (машини, механізми, технічні системи), займатися інженерією. Займатися технічними завданнями, проектувати будівлі та споруди.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:

	Займатися будівництвом.	0 1 2 3	
3.	Працювати з текстами, графіками, таблицями, кресленнями, картами та схемами. Робити розрахунки та обчислення. Займатися фінансовою, економічною діяльністю. Займатись програмуванням. Аналізувати інформацію; займатися аналізом текстів або їх перекладом.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
4.	Займатися художнім оздобленням. Малювати, фотографувати. Створювати витвори мистецтва. Виступати на сцені, займатися акторською діяльністю. Займатися дизайнерською роботою.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
5.	Доглядати за тваринами, лікувати, надавати їм допомогу. Спостерігати за природними явищами та досліджувати їх. Вирощувати овочі і фрукти, працювати в аграрному секторі. Спостерігати за станом рослин, мікроорганізмів, досліджувати їх. Займатися екологічною діяльністю.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
6.	Захищати та охороняти державу, суспільство. Виявляти потенційні небезпеки для життя та здоров'я інших людей. Займатися військовою справою. Усувати фізичну загрозу та небезпеку. Професійно займатися спортом.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
А.	Працювати руками. Виконувати завдання. Відтворювати наявні зразки. Працювати, перебуваючи під зовнішнім контролем. Отримувати конкретний результат діяльності.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
Б.	Працювати головою. Приймати рішення. Створювати нові зразки. Аналізувати, вивчати, досліджувати, спостерігати, вимірювати, випробовувати, контролювати. Планувати, конструювати, проектувати, розробляти, моделювати.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:

Інструкція до II блоку: навпроти кожного висловлювання закресліть цифру, що відповідає Вашому вмінню (здатності) займатися цим видом діяльності (0 – ні, 1 – більше так ніж ні, 2 – вірно, 3 – цілком вірно).

Я МОЖУ

(здатний(а), вмію, маю навички)

1.	Знайомитися з новими людьми. Розв'язувати суперечки, переконувати, пояснювати незрозуміле. Вислуховувати людей. Розбиратися в людях. Добре говорити та виступати публічно.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
2.	Працювати з технічними об'єктами. Управляти технічними засобами. Шукати та усувати несправності в технічних пристроях. Розбиратися в схемах та кресленнях. Конструювати, проектувати; займатися технічною творчістю, робототехнікою.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
3.	Працювати з природними або штучними мовами. Оперувати знаками і символами, використовувати хімічні, фізичні чи інші формули. Швидко та правильно здійснювати математичні розрахунки. Займатися програмуванням. Аналізувати інформацію, шукати та виправляти помилки.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
4.	Створювати красиві та вишукані речі. Розбиратися в літературі і мистецтві. Співати, грати на музичних інструментах, виступати на сцені. Складати вірші, писати оповідання. Малювати, фотографувати.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
5.	Займатися дослідженням біологічних об'єктів. Орієнтуватися в природних явищах. Розбиратися в породах тварин та видах рослин. Доглядати за тваринами, рослинами. Працювати в аграрній сфері.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:
6.	Бути фізично витривалим. Бути схильним до ризику та здатним до суперництва. Проявляти самовладання, волю та характер у небезпечних ситуаціях. Захищати та охороняти державу, суспільство. Залишатися спокійним в екстремальних ситуаціях.	0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3 0 1 2 3	Сума балів:

А.	Виконувати одноманітну роботу.	0 1 2 3	Сума балів:
	Швидко виконувати завдання.	0 1 2 3	
	Точно слідувати інструкції.	0 1 2 3	
	Працювати по заданому алгоритму.	0 1 2 3	
	Дотримуватися правил і нормативів.	0 1 2 3	
Б.	Створювати нові інструкції та давати вказівки.	0 1 2 3	Сума балів:
	Приймати нестандартні рішення.	0 1 2 3	
	Легко придумувати нові способи діяльності.	0 1 2 3	
	Самостійно організовувати свою роботу.	0 1 2 3	
	Брати на себе відповідальність.	0 1 2 3	

Обробка і оцінка результатів:

12-15 балів – високий рівень вираження інтересу та схильності; високий рівень вираження здібностей.

9-11 балів – вище середнього рівень вираження інтересу та схильності; вище середнього рівень вираження здібностей.

7-8 балів – середній рівень вираження інтересу та схильності; середній рівень вираження здібностей.

4-6 балів – нижче середнього рівень вираження інтересу та схильності; нижче середнього рівень вираження здібностей.

0-3 бали – низький рівень вираження інтересу та схильності; низький рівень вираження здібностей.

Інтерпретація результатів:

ТИП «ЛЮДИНА-ЛЮДИНА»

Головний, провідний *предмет праці* – люди, *види діяльності* – керівництво, спілкування, допомога іншим, навчання, надання послуг тощо. Основною особливістю діяльності цього типу є взаємодія з людьми, вміння спілкуватися, контактувати, вислуховувати, домагатися взаєморозуміння.

Для успішної роботи за професіями цього типу потрібно вміти встановлювати і підтримувати контакти з людьми, розуміти людей, розбиратися у особливостях їх поведінки. *Професійно важливими якостями* є комунікативні та організаторські здібності; емпатія; емоційна стійкість; доброзичливість; самовладання, витримка;

тактовність, ввічливість, чуйність; стійкий гарний настрій у процесі роботи з людьми; потреба у спілкуванні; здатність вислуховувати; уміння швидко розбиратися у взаєминах людей, уміння знаходити спільну мову з різними людьми; здатність розуміти наміри, помисли, настрої інших людей тощо.

Серед професій цього типу можна виділити: професії, пов'язані з управлінням та керівництвом людьми; професії, пов'язані з інформаційним обслуговуванням; професії, пов'язані з навчанням і вихованням людей; професії, пов'язані з юридичними послугами; професії, пов'язані з побутовим, торговим обслуговуванням; професії, пов'язані з медичним обслуговуванням тощо.

Приклади професій: менеджер, адміністратор, психолог, педагог, викладач, вихователь, соціальний працівник, консультант, менеджер з продажу, журналіст, PR-менеджер, HR-менеджер, екскурсовод, частково менеджер готельно-ресторанного бізнесу, менеджер з туризму, юрист, лікар тощо.

ТИП «ЛЮДИНА-ТЕХНІКА»

Головний, провідний *предмет праці* – технічні об'єкти (машини, механізми, агрегати, технічні системи тощо), матеріали, види енергії. До професій типу «людина-техніка» відносяться професії, які пов'язані із створенням, використанням, обслуговуванням різноманітного технічного устаткування. *Види діяльності:* створення, монтаж, складання, експлуатація, управління, ремонт тощо. *Професійно важливими якостями* є гарна координація рухів; точність; технічне мислення; стійкість нервової системи, витримка; стійкість уваги, здатність до її розподілу і переключення; високі показники оперативної, зорової пам'яті; просторова уява; організованість, цілеспрямованість, витривалість, самоконтроль, врівноваженість тощо.

Діяльність даного типу спрямована не лише на техніку, але і на область технічних об'єктів та їх властивостей. Серед професій типу «людина-техніка» можна виділити: професії із добування, обробки ґрунтів, гірських порід; професії з обробки і використання промислових матеріалів, виробів, напівфабрикатів; професії з виробництва і обробки металу, механічного складання, монтажу машин, приладів; професії з ремонту, наладки, обслуговування технологічних машин,

установок, транспортних засобів; професії з монтажу, ремонту будівель, споруд, конструкцій; професії із складання, монтажу електрообладнання, приладів, апаратів; професії з ремонту, наладки, обслуговування електрообладнання, приладів, апаратів; професії пов'язані із застосуванням підйомних, транспортних засобів, керування ними; професії із переробки продуктів сільського господарства тощо.

При обробці, перетворенні, переміщенні чи оцінці технічних об'єктів від працівника вимагається точність, визначеність дій. Оскільки технічні об'єкти практично завжди створюються самою людиною, в світі техніки є особливо широкі можливості для новаторства, вигадки, технічної творчості. Разом з творчим підходом до справи у сфері техніки від людини вимагається висока виконавча дисципліна.

Зазначимо, що слід звернути увагу на сучасну техніку, а саме: робототехніку, галузеву техніку автоматизації, кібернетики, електронну, вимірювальну, оргтехніку. Впровадження сучасних технологій значною мірою потребує підготовки інженерно-технічних працівників, особливості яких полягає у розвиненому «технічному інтелекті», чіткості та точності розумових операцій, спрямованості на практичність мислення, наявності технічної спостережливості, а також підвищеного інтересу до техніки.

Приклади професій: інженер, конструктор, проектувальник, фахівець з автоматизації технологічних процесів, фахівець з програмного забезпечення та експлуатації систем, токарь, слюсар, механік, технік, технолог, металург, будівельник, частково архітектор, робототехнік тощо.

ТИП «ЛЮДИНА-ЗНАКОВА СИСТЕМА»

Професії типу «людина-знакова система» обумовлені розвитком науки, технологій, інженерії, впровадженням комп'ютерних технологій у всі сфери життя, використанням технологічних інноваційних розробок. Головний, провідний *предмет праці* – цифрово-знакова інформація: умовні знаки, цифри, коди, природні чи штучні мови, хімічні та фізичні символи, ноти, схеми, таблиці, карти, графіки, малюнки, формули тощо. Важливою складовою даного типу є розвинені

математичні здібності. *Професійно важливими якостями* є здатність до логічного мислення, абстрактне мислення, аналітичне мислення; володіння оперативною пам'яттю; стійкість, концентрація, переключення та розподіл уваги; спостережливість, витривалість, відповідальність, ретельність, посидючість тощо.

До професій типу «людина-знакова система» можна віднести професії, які пов'язані з математичними, хімічними, знаковими системами; інформаційними технологіями; сприйняттям і перетворенням інформації, контролем, прогнозуванням і своєчасним прийняттям рішень; оформленням документів, аналізом текстів або їх перекладом; схематичним відображенням об'єктів, опрацюванням інформації у вигляді умовних знаків тощо.

Щоб успішно працювати за професіями даного типу, потрібно вміти занурюватись у світ позначень та концентруватись на даних, які виражаються у знаках, символах тощо. Робота з інформацією у вигляді умовних знаків потребує вирішення завдань контролю, перевірки, обліку, обробки даних, а також створення нових знакових систем.

Приклади професій: фінансист, економіст, бухгалтер, аудитор, програміст, аналітик, перекладач, редактор, частково вчений (точні науки), лінгвіст, філолог, синоптик тощо.

ТИП «ЛЮДИНА-ХУДОЖНІЙ ОБРАЗ»

До професій типу «людина-художній образ» віднесено професії, що пов'язані із створенням, проектуванням, моделюванням, або відтворенням, виготовленням різних виробів за зразком; професії, що передбачають взаємодію людини із системами художніх образів (їх частинами, елементами, якостями). Така взаємодія є специфічною для різного роду занять у сфері мистецтва – музики, живопису, театру, художньої літератури тощо, а також спеціальностей художньо-прикладної діяльності. Головний, провідний *предмет праці* – художній образ, предмети прикладного мистецтва, технічна естетика, літературні твори, скульптура, музика тощо. *Види діяльності:* художнє відображення дійсності, проектування, моделювання, відтворення, створення образів, виготовлення художніх об'єктів, копіювання, естетична діяльність тощо.

Професійно важливими якостями є розвинене емоційно-естетичне сприйняття, естетичне відчуття; спостережливість, творча уява та фантазія, наочно-образне мислення; образна пам'ять; емоційна лабільність; висока художня культура, розвинений художній смак, художня обдарованість; здібності до музики, літератури, живопису, танців, акторського мистецтва тощо.

Професії типу «людина-художній образ» включають: професії, що пов'язані з образотворчою діяльністю; проектуванням, моделюванням, виготовленням художніх речей; професії, що пов'язані з літературно-художньою діяльністю; професії, що пов'язані з музичною діяльністю; професії, що пов'язані з акторсько-сценічною діяльністю тощо.

Одна з особливостей професій типу «людина-художній образ» полягає в тому, що значна частина трудових витрат залишається прихованою від стороннього спостерігача. Більше того, зазвичай докладаються спеціальні зусилля для створення ефекту легкості, невимушеності кінцевого результату праці.

Приклади професій: дизайнер, художник, композитор, письменник, артист, актор, музикант, поет, скульптор, фотограф, хореограф, декоратор, ілюстратор, частково режисер, продюсер, кінооператор, мистецтвознавець ювелір тощо.

ТИП «ЛЮДИНА-ПРИРОДА»

Предметом праці спеціалістів даного типу є об'єкти живої та неживої природи: земля, корисні копалини, рослини, тварини, біологічні процеси тощо. *Види діяльності:* вивчення, дослідження, добування, вирощування, догляд, профілактика захворювань тощо. *Професійно важливими якостями є* любов до природи; здатність встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, розвинене аналітичне мислення; здатність передбачати та оцінювати мінливі природні фактори, знання природної системи; розвинена просторова уява, гарна зорова пам'ять; спостережливість, терплячість, наполегливість, уважність, відповідальність; рухова активність, фізична витривалість; вміння проявляти ініціативу та самостійність у вирішенні конкретних професійних завдань тощо.

Професії даного типу пов'язані з сільським господарством, агропромисловістю, харчовою промисловістю, медициною і науковими

дослідженнями (біологія, хімія, географія тощо). Особливість біологічних об'єктів праці полягає в тому, що вони складні, мінливі (за своїми внутрішніми законами), нестандартні. Професійна діяльність працівників професій типу «людина-природа» вимагає широкого кола знань, ініціативності та самостійності у вирішенні конкретних трудових завдань, дбайливості і далекоглядності. Дані спеціалісти повинні знати весь цикл технологічних процесів, вміти організувати технічне спостереження і обслуговування механізмів (наприклад в тваринництві). В їх роботі значне місце займають елементи розумової праці, які дедалі більше стають інженерно-технічними.

До професій типу «людина-природа» можна віднести професії, що пов'язані з вивченням живої та неживої природи; біологічними дослідженнями; доглядом за рослинами та тваринами; профілактикою та лікуванням захворювань рослин та тварин тощо.

Приклади професій: еколог, біолог, океанолог, гідролог, кліматолог, метеоролог, ботанік, зоолог, ветеринар, селекціонер, кінолог, геолог, ґрунтознавець, агроном, фермер, садівник, лісник, частково біоітехнолог, біохімік, агроінженер, зоотехнік тощо.

ТИП «ЛЮДИНА-РИЗИКОВАНА ДІЯЛЬНІСТЬ»

Професії типу «людина-ризикована діяльність» включають *види діяльності*, які дозволяють *проявляти такі якості*: енергійність, схильність до ризику та суперництва, сміливість в небезпечних ситуаціях, волю, характер, фізичну витривалість, самовладання, кмітливість, швидке реагування в непередбачуваних обставинах тощо. *Основні цілі і цінності*: реалізація та розвиток особистісного потенціалу в екстремальних умовах, захист і охорона держави та суспільства, усунення фізичної небезпеки та загрози для життя людей тощо.

Види професій: професії підвищеного та високого ризику; юридичні (вибірково), військова служба, професійний спорт (вибірково), охоронно-рятувальні, пожежно-технічні, розвідувально-експедиційні, частково актор, артист, юрист, детектив, журналіст, підприємець тощо.

Професії підвищеного ризику: водії легкових і вантажних автомашин, автобусів, тролейбусів, таксі, мотоциклів, моторолерів; механізатори широкого профілю, автослюсарі; експедитори, кур'єри; бульдозеристи, трактористи; обслуговування водолазних робіт на ріках і озерах; машиністи тепловозів і електровозів, а також електропоїздів у метро, провідники, кочегари; металева промисловість: робітники на холодному і гарячому штампуванні металу, токарі, ковалі, фрезерувальники, роботи на пресах; робітники на збиральному конвеєрі; бурильники; газосховище, газоексплуатація та опалення (обслуговуючий персонал), газоелектрозварювальники; обслуговування електростанцій і електромереж, електрики, електромонтери; роботи з видобутку на поверхні, крім торфу; випал руд, збагачення вугілля і руд; лісозаготівля, лісопилка, лісничі; деревообробка, столяри, механічна обробка, робота з лаками і фарбами; робітники залізобетонних і цегляних виробництв; будівельно-монтажні роботи; хімічне виробництво; ливарне виробництво; паперово-целюлозне виробництво; тренери з кінного спорту; журналісти, кореспонденти, фотокореспонденти; працівники цирку: жонглери, акробати тощо; дресирувальники й інші особи, що працюють з дикими звірями; працівники ветеринарної служби; роботи на вагоноремонтних, вагонобудівних заводах; ремонтники ліфтів; військовослужбовці строкової та контрактної служби (окрім саперів та повітряних сил); студенти-моряки; студенти МВС тощо.

Найбільш ризикові професії: цивільна авіація (пілоти літаків, пілоти гелікоптерів, бортрадисти, штурмани, бортінженери, бортмеханіки, бортпровідники тощо), особовий склад аеродромного обслуговування; морське й океанське судноплавство (команда суден); професійне рибальство (на морях і океанах); водолази, особи, що обслуговують водолазні роботи на морях, океанах; стивідори, сюрвеєри, тальмани, докери в порту; водії-випробувачі, інженерно-технічні працівники, зайняті на іспиті автомашин; бурильники нафтових і газових шпар, робітники нафтової платформи, працівники нафтових промислів; особи, що виконують роботи в підземних умовах (шахтарі тощо); гірничо- і газорятувальна служба (особовий склад гірничо- і газорятувальних частин з попередження

виникнення і ліквідації відкритих газових і нафтових фонтанів); особи, зайняті у виробництві отруйних вибухових речовин, що беруть участь у їхньому випробуванні або зберіганні, у підготовці і проведенні підливних робіт, сапери; гірські і водні рятувальники; пожежні професійні команди; співробітники МНС, військовослужбовці ЗСУ, повітряних сил, сапери. Крановики, що працюють на баштових, підйомних, плаваючих та інших кранах; верхолазні роботи на будівництві щогл, заводських труб, стропальники, промисловий альпінізм тощо; кесонні і покрівельні роботи; особи, що здійснюють інкасацію; персональні охоронці і детективи; працівники пенітенціарної служби; працівники МВС (патруль, слідчі), СБУ тощо; працівники вугільної промисловості; працівники прикордонної служби тощо.

ВИКОНАВЧІ ПРОФЕСІЇ

Виконавча робота передбачає слідування чітким інструкціям, дотримання правил і нормативів; рутинну, одноманітну роботу, відтворення наявних зразків; виконання завдань; зовнішній контроль, перевірку якості; підпорядкування вищому рангу; отримання конкретного результату діяльності тощо.

Якості: старанність, наполегливість, акуратність, планованість, готовність працювати за інструкціями, графіком, готовність дотримуватися корпоративних норм і правил тощо.

ПРОФЕСІЇ, ЯКІ ПОТРЕБУЮТЬ САМООРГАНІЗАЦІЇ ПРАЦІ

Професії, які потребують самоорганізації діяльності передбачають здатність та готовність самостійно організовувати свою роботу; приймати відповідальні рішення, нестандартні рішення; впроваджувати нові ідеї; створювати нові зразки, придумувати нові способи діяльності; досліджувати, проектувати, розробляти, спостерігати, контролювати; планувати, проектувати, розробляти, моделювати тощо.

Якості: самостійність, активність, ініціативність, готовність до ризику, відповідальність, стресостійкість, адаптивність, відкритість досвіду, креативність; потреба в інтелектуальній праці, підприємливість, організаційні якості тощо.

3.2. Методика «Визначення професійного типу особистості» (модернізація Заєць І.В.)

Методика «Визначення професійного типу особистості» Дж. Голланда (модернізація Заєць І.В.) використовується для визначення професійного типу особистості. Бланк методики представлений модернізованими варіантами пар професій. У даній методиці розширено інтерпретацію професійних типів особистості.

Інструкція: нижче наведено 42 пари різних професій. Кожна з них помічена певною літерою (кодом-шифром). З кожної пари професій необхідно вибрати одну професію, яка Вам більше подобається. Позначте свій вибір в кожній парі. Вибір є обов'язковим.

№ пари	Професія	Код	Професія	Код
1	Будівельник	Р	Політолог	І
2.	Перукар	Р	Продавець-консультант	С
3.	Сантехнік	Р	Секретар	К
4.	Режисер	А	Фінансовий директор	П
5	Перекладач текстів	К	Дизайнер	А
6.	Лінгвіст, Філолог	І	Статистик	К
7.	Антрополог	І	Бухгалтер	К
8.	Генетик	І	PR-менеджер	С
9.	Офіціант	Р	Модельєр	А
10.	Журналіст	С	Стиліст-візажист	А
11.	Юрист	С	Менеджер з реклами	П
12.	Менеджер з персоналу (HR-менеджер)	С	Кінооператор	А
13.	Нотаріус	К	Підприємець	П
14.	Ревізор	К	Актор	А
15.	Креативний директор	П	Письменник	А
16.	Агроном	Р	Синоптик	К
17.	Водій	Р	Спеціаліст з комунікацій	С
18.	Електрозварник	Р	Фізик, біофізик	І
19.	Бариста	Р	Флорист, Декоратор.	А
20.	Біолог/мікробіолог	І	Екскурсовод	С
21.	Продюсер	П	Фотограф	А
22.	Брокер (посередник при укладанні угод)	П	Фармацевт	К
23.	Лікар	І	Менеджер з маркетингу	П
24.	Мистецтвознавець	І	Композитор	А
25.	Фахівець з туристичного обслуговування	С	Аудитор (ревізія документів)\	К
26.	Учитель	С	Менеджер з управління проектами	П
27.	Вихователь	С	Художник	А
28.	Організатор заходів (свят),event-менеджер	П	Економіст	К

29.	Хімік, біохімік	I	Системний адміністратор (комп.мережа)	K
30.	Спеціаліст ІТ-технологій	I	Музикант	A
31.	Автослюсар	P	Податковий інспектор	K
32.	Маляр	P	Фахівець з нанотехнологій	I
33.	Кухар	P	Фермер-підприємець	P
34.	Рятувальник	P	Хореограф	A
35.	Астроном	I	Менеджер готельно-ресторанного бізнесу	P
36.	Конструктор	I	Медична сестра (брат)	C
37.	Гідролог (дослідження водних ресурсів)	I	Скульптор; Ювелір	A
38.	Працівник соціальної служби	C	Редактор	K
39.	Викладач	C	Бренд-менеджер	P
40.	Банківський працівник	K	Треjder (торги на біржових ринках)	P
41.	Енергетик (теплове та енергетичне обладнання)	P	Психолог	C
42.	Механік (ремонт технічних засобів)	P	Менеджер з логістики (упр. потоків на основі оптимізації)	P

Обробка результатів: кожний вибір професії досліджуваним оцінюється в 1 бал.

Далі, згідно коду, необхідно підрахувати кількість балів по кожному типу.

Розшифровка кодів професійних типів: П - підприємницький тип; К - конвенційний тип; І - інтелектуальний тип; С - соціальний тип; Р - реалістичний тип; А - артистичний тип.

Наприклад: підприємницький – 8 балів – середній рівень прояву інтересу до професій цього типу.

Оцінка результатів:

12-14 балів – високий рівень прояву інтересу до професій цього типу.

9-11 балів – підвищений рівень прояву інтересу до професій цього типу.

6-8 балів – середній рівень прояву інтересу до професій цього типу.

3-5 балів – нижче середнього рівень прояву інтересу до професій цього типу.

0-2 бали – низький рівень прояву інтересу до професій цього типу.

Інтерпретація результатів:

Підприємницький тип. Підприємницький тип вибирає цілі, цінності і задачі, які дозволяють йому проявити енергію, ентузіазм, імпульсивність, домінантність. Люди цього типу винахідливі, практичні, швидко орієнтуються у складних

обставинах, схильні до самостійного прийняття рішень, соціально активні, володіють розвиненою інтуїцією та навичками ефективної міжособистісної взаємодії; мають високий рівень домагань. Підприємницький тип віддає перевагу керівним ролям, у яких він може задовольнити свої потреби в домінантності та визнанні. Для цього професійного типу характерна дуже широка сфера діяльності. Він віддає перевагу невизначеним вербальним задачам, які пов'язані з керівництвом, високим статусом та владою. Підприємницький тип характеризується виконанням завдань різноманітного характеру, що вимагають особистої ініціативи, організаторських здібностей, соціальних навичок та вміння керувати. В більшості випадків, уникає завдань, що потребують посидючості та тривалої концентрації уваги.

Особистості даного типу – гарні організатори, орієнтовані на активну творчу діяльність. Вони віддають перевагу роботі, яка дає відносну свободу, самостійність, що забезпечує положення в суспільстві, перевагу над іншими, матеріальне благополуччя; азартну та ризикову роботу, що вимагає ініціативності, заповзятливості, волі, вміння брати відповідальність на себе. У спілкуванні в різних ситуаціях для них важливі комунікабельність та промовистість, вміння розбиратися в мотивах поведінки людей. Результат роботи не завжди передбачуваний, але реалістичний.

Здібності: управлінські та організаційні, лідерські, ораторські, міжособистісної взаємодії тощо.

Особистісні якості: прагнення до влади, високого статусу, активність, амбіційність, азартність, домінантність, самовпевненість, агресивність, авантюризм, комунікабельність, вміння переконувати; орієнтація на матеріальне благополуччя, оптимістичність, енергійність, любов до популярності тощо.

Види діяльності: робота з людьми в організації для досягнення економічного успіху та успіху організації в цілому; фінансовий ризик, участь у змагальній діяльності; продаж, покупка; проведення зборів, управління людьми тощо.

Бажане оточення: посади у приватних, державних та політичних організаціях, що пов'язані з владою, необхідністю розпоряджатися великими фінансами;

промислові фірми, компанії оптової торгівлі; агентства нерухомості, брокерські контори тощо.

Приклади професій: підприємець, менеджер (управлінець), проектний менеджер, інноваційний менеджер, менеджер готельно-ресторанного бізнесу, менеджер з туризму, менеджер з реклами, менеджер з маркетингу, бренд-менеджер, антикризовий менеджер, девелопер, event-менеджер, тімлід, директор з інвестицій, директор з розвитку, комерційний директор, фінансовий директор, креативний директор, брокер, трейдер тощо.

Конвенційний тип. Конвенційний тип вибирає такі цілі та задачі, які чітко регламентуються суспільством та традиціями. У вирішенні завдань керується стандартними, стереотипними, усталеними, регламентованими підходами. Даний тип характеризується консерватизмом, ригідністю, але має гарні навички спілкування, добре працює в групі. Такі особистості – наполегливі, практичні, дисципліновані, сумлінні; вони – чудові виконавці. У них переважають невербальні здібності, гарно розвинені моторні навички. Особистості даного типу вирізняються акуратністю, пунктуальністю, орієнтованістю на соціальні норми; віддають перевагу чітко структурованій роботі. Матеріальне благополуччя для них має велике значення. Конвенційний тип володіє здібностями до обробки знакової інформації. Це в основному конкретна, рутинна робота з документами, цифрами, фактами, банками даних тощо, яка вимагає точності та ретельності. Даний тип характеризується розвиненими математичними здібностями. Такі люди схильні до роботи, що не пов'язана з широкими контактами та прийняттям поспішних рішень.

Здібності: математичні, арифметичні, канцелярські, тонка ручна моторика тощо.

Особистісні якості: завзятість, практичність, чесність, свідомість, самоконтроль, обережність, пунктуальність, акуратність, прагнення до матеріального благополуччя тощо.

Види діяльності: робота з цифрами, управління офісним устаткуванням, ведення картотек, записів, написання ділових звітів, підготовки схем, таблиць, діаграм, презентацій тощо.

Бажане оточення: робота у великих організаціях, компаніях, в яких особистості даного типу воліють не керувати, а займатися виконавчою роботою; великі корпорації, банки, бухгалтерії; архіви, картотеки, інспекції; організації з добре розвиненою ієрархічною структурою тощо.

Приклади професій: економіст, бухгалтер, статистик, працівник банківської сфери, аудитор, податковий інспектор, редактор, копірайтер, секретар, синоптик, нотаріус, ревізор, частково фінансист тощо.

Інтелектуальний тип. Інтелектуальний тип – орієнтований на розумову працю. Даному типу притаманна як пластичність, так і ригідність у діяльності. Особистості інтелектуального типу характеризуються допитливістю, цілеспрямованістю, наполегливістю, терплячістю тощо. Такі люди вирізняються високим рівнем інтелекту, розвинутими аналітичними здібностями, раціоналізмом, незалежністю та оригінальністю мислення, розвиненою інтуїцією, умінням точно формулювати та викладати свої думки, вирішувати логічні завдання, генерувати нові ідеї. Особистостям даного типу потрібна свобода творчості. Такі люди зазвичай прагнуть працювати наодинці. Робота здатна захопити їх настільки, що стирається грань між робочим часом та дозвіллям. Світ ідей для них може бути важливішим, ніж спілкування з людьми. Матеріальне благополуччя, зазвичай, не на першому місці. Також інтелектуальний тип надає перевагу роздумам над проблемою, йому подобається вирішувати завдання, які вимагають розвинутого абстрактного мислення. Даний тип віддає перевагу науковим та інтелектуальним професіям, які пов'язані з діяльністю аналітичного та дослідницького характеру. Метою інтелектуальних професій є вивчення явищ, подій, об'єктів у науковому аспекті. Професійно важливі якості: високий рівень інтелекту, розвинене абстрактне та аналітичне мислення, наявність пізнавального інтересу та творчих здібностей тощо. Характер роботи: збір, аналіз та узагальнення інформації, висування гіпотез, виведення закономірностей, створення концепцій, розробка нових технологій тощо. Стиль роботи: з'ясовує безліч деталей, хоче знати причини, які стоять за тими чи іншими явищами; у більшості випадків йому важко прийняти рішення без додаткового перегляду та аналізу інформації тощо. Сфери: сфера наукових

досліджень (фундаментальних чи прикладних), сфера викладання у вищій школі, розробка нових технологій, інформаційно-аналітична сфера тощо.

Здібності: інтелектуальні, математичні, аналітичні, наукові, дослідницькі, творчі, письмового викладу думки тощо.

Особистісні якості: незалежність, самостійність, зануреність у роботу, сфокусованість на об'єкті дослідження; стриманість, інтроспективність, методичність; допитливість, оригінальність, креативність, розвинута інтуїція, ерудованість, раціональність тощо.

Види діяльності: збір, систематизація та аналіз інформації; виконання складних абстрактних завдань; аналіз гіпотез та теорій; незалежна самостійна робота; виконання наукової та лабораторної роботи; робота, що передбачає перевагу роздумів над діями тощо.

Бажане оточення: слабо структуровані організації, які надають свободу у професійній діяльності; наукові установи, дослідницькі та проектні лабораторії університетів, інститутів тощо.

Приклади професій: вчений, дослідник, математик, фізик, хімік, біолог, біофізик, біохімік, біоінформатик, нейробіолог, нанотехнолог, генетик, геофізик, лінгвіст, філолог, лікар-дослідник, психолог-дослідник, філософ, мистецтвознавець, астроном, астрофізик, спеціаліст ІТ-технологій, кліматолог, гідролог, океанолог, антрополог, частково аналітик тощо.

Соціальний тип. Соціальний тип характеризується високим рівнем комунікативних здібностей. Він орієнтований на спілкування, взаємодію з іншими людьми. Даний тип потребує контактів і важко переносить самотність. Вважає за краще, працювати з людьми, а не з речами, вирізняється емпатійністю. Володіє розвиненими вербальними здібностями, підвищеною пристосованістю «пластичністю» до мінливих обставин. Люди цього типу – гуманні, чутливі, активні, орієнтовані на соціальні норми, здатні розуміти емоційний стан іншої людини. Для них характерні комунікабельність, жива міміка, інтерес до людей, готовність прийти на допомогу. Матеріальне благополуччя, зазвичай, знаходиться не на першому місці. Робота з людьми вимагає стресостійкості, постійного

міжособистісного спілкування, вміння контактувати з людьми, переконувати, вислуховувати, виховувати, допомагати, конструктивно вирішувати конфліктні ситуації. Соціальний тип передбачає наявність умінь розбиратися у поведінці людей, організовувати, навчати інших. Характер завдань – різноманітний. Результат праці не завжди можна передбачити. Характер роботи: соціально-психологічна допомога та підтримка, турбота про розвиток людини тощо. Сфери: соціальна робота, педагогіка та виховання, інформаційно-комунікаційна сфера, психологія, соціологія, сфера обслуговування, медична сфера тощо.

Здібності: комунікативні здібності, вербальні здібності, ораторські здібності, педагогічні здібності, організаторські здібності тощо.

Особистісні якості: комунікабельність, гуманізм, ідеалізм, моральність, відповідальність, стресостійкість, емпатійність; розуміння людей, вміння взаємодіяти з людьми, вміння слухати; вміння підлаштовуватися під настрій інших та уловлювати його; тактовність, оптимізм, життєрадісність, емоційна теплота, готовність прийти на допомогу тощо.

Види діяльності: робота з людьми; навчання, виховання, пояснення, роз'яснення; надання допомоги, консультування; ведення дискусій тощо.

Бажане оточення: соціальні організації, благодійні організації, навчальні заклади, медичні заклади; психологія, психотерапія, консультування тощо.

Приклади професій: спеціаліст з комунікацій, педагог, викладач, вихователь, психолог, консультант, соціальний працівник, журналіст, PR-менеджер, HR-менеджер, менеджер з продажу, юрист тощо.

Реалістичний тип. Реалістичний тип характеризується тим, що працює з конкретними реальними речами. Для виконання робіт необхідна наявність чітких навиків, наполегливості, витривалості. Люди, які належать до цього типу, воліють виконувати роботу, що вимагає сили, спритності, рухливості, хорошої координації рухів, навичок практичної роботи. Особистості реалістичного типу – наполегливі, працьовиті, впевнені у собі. В роботі надають перевагу чітким і конкретним інструкціям та вказівкам; дотримуються традиційних цінностей, тому можуть критично ставитися до нових ідей. Представники даного типу займаються

конкретними об'єктами і їх практичним використанням: інструментами, машинами, технічними засобами тощо. Це може бути сфера виробництва, використання різних матеріальних цінностей та засобів тощо. Комунікація здійснюється у межах конкретної задачі та спрямована на досягнення результату у вирішенні поставленого завдання. Характер завдань, які отримує працівник – конкретний та чіткий. Результат передбачуваний та матеріальний.

Даний тип виконує роботу без зайвих розмов, працює ретельно, акуратно, систематично; віддає перевагу чіткій, регламентованій роботі, бажає знати, що, як і коли треба робити; не любить довгих розмов, переговорів, обговорень тощо. Люди даного типу надають перевагу діям, а не роздумам, конкретним завданням, а не абстрактним проблемам.

Здібності: фізичні здібності, психомоторні здібності, технічні здібності, механічні здібності, математичні здібності тощо.

Особистісні якості: фізична сила, ручна спритність; емоційна стабільність; впевненість у собі; практичність; надійність, ощадливість, цілеспрямованість, наполегливість, працьовитість, ретельність, акуратність; ригідність, підпорядкованість; частково винахідливість тощо.

Види діяльності: механічні види діяльності, керування великими машинами, важким обладнанням, використання інструментів, що потребують точності, спритності, тонкої рухової координації; будівництво, ремонт; військові види діяльності; частково конструкторська робота тощо.

Бажане оточення: природа, сільська місцевість; робота, що не потребує постійної взаємодії з іншими людьми; професійна діяльність, що передбачає необхідність спеціального робочого одягу; організації з чіткою ієрархією, підпорядкованістю (наприклад, збройні сили); фірми, що виробляють конкретні продукти; транспорт, інженерні, технічні, енергетичні підприємства тощо.

Приклади професій: енергетик, будівельник, механік, фрезерувальник, водій, технолог, агроном, швачка, слюсар, електрозварник, кухар, маляр, токар, металург, монтажник, технік, сантехнік, електрик, садівник, рятувальник, частково перукар, офіціант тощо.

Артистичний тип. Артистичний тип характеризується вирішенням завдань, що передбачають наявність художнього смаку, розвиненої уяви. Більш складні задачі вирішуються за допомогою фантазії, інтуїції, вербально-лінгвістичного інтелекту. Артистичний тип відсторонюється від чітко структурованих видів діяльності, допускає альтернативні варіанти вирішення проблем.

У спілкуванні з оточуючими даний тип спирається на свої безпосередні відчуття, емоції, інтуїцію та уяву. Йому притаманний складний погляд на життя, гнучкість, незалежність суджень, оригінальність. Для даного типу характерні виражені здібності творчого сприйняття та моторики. Вербальні здібності, часто, переважають над математичними. Головне прагнення представників цього типу – реалізувати себе. Характер завдань різноманітний, результат непередбачений. Характер роботи: самовираження за допомогою творчості, втілення власної індивідуальності в результатах роботи. Необхідна наявність спеціальних здібностей до співів, малювання, хореографії тощо. Люди цього типу надають перевагу заняттям творчого характеру: музиці, літературі, живопису, дизайну, фотографуванню тощо.

Здібності: творчі здібності; артистичні здібності; музичні здібності; вербальні здібності; креативність тощо.

Особистісні якості: незалежність, самостійність; відкритість; імпульсивність, емоційність, чутливість; інтуїтивність, естетичність, образність, творча уява та фантазія, оригінальність, індивідуальність; прагнення до творчого самовираження; демонстративність; почуття гармонії, художній смак тощо.

Види діяльності: художня творчість (живопис, скульптура, літературна творчість тощо); гра на музичних інструментах; акторська діяльність; дизайнерська діяльність тощо.

Бажане оточення: художні школи, галереї, театри, концертні зали, творчі майданчики та майстерні, що дають можливість для самовираження; музеї, бібліотеки, дизайнерські фірми тощо.

Приклади професій: актор, артист, музикант, письменник, поет, сценарист, художник, дизайнер, модельєр, декоратор, флорист, стиліст, фотограф, танцівник, частково режисер, кінооператор, мистецтвознавець тощо.

3.3. Методика «Матриця професійного вибору» (модернізація інтерпретації Заєць І.В.)

Методика «Матриця професійного вибору» (Г. Резапкіна) (модернізація інтерпретації Заєць І.В.) використовується для визначення професійних сфер та професій, шляхом аналізу інтересів, здібностей та особистісних якостей людини. Вона допомагає зіставити внутрішній світ індивіда з вимогами різних професійних сфер та знайти оптимальний шлях розвитку. В даній методиці додано новий предмет праці – будівництво. Таблиця методики доповнена та розширена професійними сферами та професіями.

Інструкція: ознайомтеся із запропонованим переліком предметів праці та видів діяльності. Оберіть для себе оптимальні пари, які найбільше відповідають вашим інтересам, здібностям та можливостям (предмет праці та вид діяльності) із запропонованих варіантів. Вам потрібно сформулювати три пари. Бажаємо успіху.

Який предмет праці Вам подобається?

1. Людина (діти, дорослі, учні, студенти, клієнти, покупці, співробітники).
2. Інформація (тексти, формули, схеми, іноземні мови, мови програмування).
3. Фінанси (гроші, акції, фонди, кредити).
4. Техніка (механізми, конструкції, прибори, машини). Будівництво (будівлі, споруди, комплекси).
5. Мистецтво (література, музика, театр, кіно, живопис).
6. Тварини (дикі, домашні, промислові).
7. Рослини (декоративні, садові, дикі).
8. Продукти харчування (м'ясні, рибні, молочні, кондитерські вироби, овочі).
9. Вироби (метал, тканини, деревина, ліки).
10. Природні ресурси (земля, ліс, водойми, корисні копалини).

Який вид діяльності Вам подобається?

1. Управління (керівництво діяльністю).
2. Обслуговування (надання різних послуг).
3. Освіта (виховання, навчання, розвиток іншої особистості).
4. Оздоровлення (профілактика та лікування; реабілітація та тренування).

5. Творчість (створення оригінальних витворів мистецтва).
6. Виробництво (виготовлення продукції).
7. Конструювання (проектування деталей, об'єктів).
8. Дослідження (наукове дослідження).
9. Захист (охорона).
10. Контроль (перевірка та нагляд).

Обрані Вами пари (вид праці та предмет діяльності), це ті параметри, що допоможуть уточнити напрям у якому рекомендовано шукати майбутню професію.

Обрані варіанти пар:

I варіант:

предмет праці – №

вид діяльності – №

II варіант:

предмет праці – №

вид діяльності – №

III варіант:

предмет праці – №

вид діяльності – №

Зведена таблиця предметів праці та видів діяльності

В И Д Д І Я Л Ь Н О С Т І	предмети праці					
		1. Людина (діти, учні, студенти, дорослі, клієнти, покупці)	2. Інформація (тексти, схеми, іноземні мови, мови програмування)	3. Фінанси (гроші, акції, фонди, кредити)	4. Техніка (механізми, конструкції, прибори, машини). Будівництво (будівлі, споруди, комплекси)	5. Мистецтво (література, музика, театр, кіно, живопис)
	1. Управління (керівництво діяльністю)	Державне та муніципальне управління, Публічне управління та адміністрування, Менеджмент організації, Управління персоналом, Адміністрування, Політологія, Міжнародні відносини, Країнознавство, Менеджмент соціальної та корпоративної відповідальності, Менеджер (управлінець), Директор	Забезпечення та адміністрування інформаційних систем, Інформаційний менеджмент, Маркетинг, Проєкт-менеджер, Системний аналітик, Зв'язки з громадськістю, Менеджер систем інформаційної безпеки	Фінансовий менеджмент, Антикризове управління, Системний аналіз та управління, Міжнародні економічні відносини, Світова економіка, Національна економіка, Фінанси та аудит, Маркетинг, Фінансовий менеджер, Антикризовий менеджер, Фінансист, Економіст, Аудитор, Аналітик	Системний аналіз та управління, Системи управління рухом та навігація, Автоматизація та управління, Менеджер технічної сфери та машинобудування, Директор з технології та якості, Тімлід, Директор з інжинірингу, Технолог, Інженер, Диспетчер, Керівники виробничих підрозділів у будівництві, Керівники виробничих підрозділів на транспорті, в складському господарстві та зв'язку	Менеджмент соціокультурної діяльності, Креативний директор (арт-директор), Event-менеджер, Менеджер в сфері мистецтва, Менеджер творчих проєктів, Режисер, Продюсер, Диригент

2. Обслуговування (надання різних послуг)	Сфера обслуговування, Соціально-культурний сервіс та туризм, Готельно-ресторанний сервіс, Соціальна робота, Працівник сфери обслуговування, Продавець, Офіціант, Стюардеса, Бариста, Працівник салону краси, Працівник сфери туризму, Працівник ресторану, Працівник готелю, Соціальний працівник, Консультант	Математичне забезпечення інформаційних систем, Інформаційні технології, Зв'язки з громадськістю, Реклама, Журналістика, Лінгвістика, Філологія, Книжкова справа, Перекладач, Екскурсовод	Математичні методи в економіці, Фінанси та кредит, Бухгалтерський облік, аналіз та аудит, Комерція, Бізнес-інформатика, Працівник банку, Бухгалтер, Касир, Інкасатор	Експлуатація транспорту та транспортного устаткування, Механізація та автоматизація будівництва, Наземні транспортні системи, Технологічні машини та обладнання, Експлуатація авіаційної та космічної техніки, Експлуатація транспортних засобів, Технологія, обладнання та автоматизація машинобудівних виробництв, Будівельник, Водій, Механік, Слюсар, Електрик, Майстер, Технік, Річковий та морський транспорт, Авіаційний транспорт, Залізничний транспорт, Автомобільний транспорт, Транспортні технології (за видами)	Технологія художнього оформлення, Кінооператорство, Звукорежисера, Соціально-культурна діяльність, Звукорежисера кіно та телебачення, Сценографія, Грімер-візажист, Іміджмейкер, Стилист, Перукар, Тату майстер, Флорист, Декоратор, Майстер декоративно-прикладного мистецтва, Артист, Художник, Ілюстратор, Музикант
3. Освіта (виховання, навчання, розвиток іншої особистості)	Педагогіка та психологія освіти, Соціальна педагогіка, Дошкільна педагогіка та психологія, Дошкільна освіта, Початкова освіта, Середня освіта, Професійна освіта, Спеціальна освіта, Фізична культура і спорт, Вихователь, Викладач, Педагог, Психолог, Соціальний педагог, Коуч, Тренер, HR-менеджер	Теорія та методика викладання, Інформаційні ресурси, Прикладна математика, інформатика, Філологія, Теоретична та прикладна лінгвістика, Теорія та методика викладання іноземних мов, Інформатика, Українська мова та література, Іноземна мова, Інформаційні технології в освіті, Викладач	Економічна теорія, Соціально-економічна освіта, Освіта в сфері фінансів, Професійне навчання (по галузям), Підприємництво, Викладач економічних та фінансових дисциплін, Фінансовий консультант, Бізнес-консультант, Бізнес-тренер	Технологічна освіта, Технічна освіта, Фізико-математична освіта, Математика, Фізика, Механіка, Електротехніка, Електромеханіка та електротехнології, Технічна фізика, Будівництво та цивільна інженерія, Викладач технічних дисциплін, Майстер виробничої справи	Художня освіта, Музична освіта, Образотворче мистецтво, Педагогіка балету, Історія та теорія хореографічного мистецтва, Історія та теорія образотворчого мистецтва, Викладач творчих дисциплін, Викладач музики, Викладач живопису, Хореограф
4. Оздоровлення (профілактика та лікування, реабілітація та тренування)	Спеціальна педагогіка і психологія (інклюзія), Фізична культура та спорт, Рекреація та спортивно-оздоровчий туризм, Фізкультура для осіб з відхиленнями у стані здоров'я (адаптивна фізкультура), Клінічна психологія, Лікар, Дефектолог, Реабілітолог, Психотерапевт, Психіатр, Медсестра, Тренер, Інструктор з фітнесу	Комп'ютерна безпека, Організація та технологія захисту інформації, Комплексний захист об'єктів інформатизації, Комплексне забезпечення інформаційної безпеки автоматизованих систем, Інформаційна безпека телекомунікаційних систем, Спеціаліст з інформаційної безпеки, Аудитор інформаційних систем, Адміністратор баз даних	Антикризове управління, Фінансовий аудит, Антикризовий менеджер, Фінансист, Банкір, Фінансовий консультант, Ризик-менеджер, Аудитор, Страховий агент	Біомедична інженерія, Біомедична техніка, Майстер автосервісу, Механік, Технік, Фахівець з екологічного будівництва, Фахівець з реконструкції та реставрації будівель	Реставрація та реконструкція архітектурної та культурної спадщини, Реставратор, Творчий редактор, Майстер з ремонту музичних інструментів, Настроювач музичних інструментів, частково Психологія творчості, Арт-терапія, Музикотерапія

5. Творчість (створення оригінальних продуктів)	Режисер, Музикант, Хореограф, Постановник, Дизайнер, Модельєр, Актор, Артист	Спеціаліст ІТ-технологій, Програміст, Web-дизайнер, Журналіст, Сценарист, Поет, Письменник	Продюсер, Менеджер проєктів, Event-менеджер, Креативний директор	Промисловий дизайн, Конструктор, Дизайнер, Архітектор, Винахідник, Робототехнік, Спеціаліст з нанотехнологій	Кінематографічне та театральне мистецтво, Аудіовізуальне мистецтво та виробництво, Образотворче мистецтво, Декоративне мистецтво
6. Промисловість (виготовлення продукції)	Майстер виробничої справи, Начальник цеху, Директор з виробництва, Менеджер з виробництва	Інженер-технолог (поліграфія), Верстальник, Поліграфіст, Коректор, Редактор, Журналіст, Кореспондент, Контент-менеджер, Перекладач, Програміст	Економіст, Фінансист, Бухгалтер, Працівник банківської фабрики, Касир	Станочник, Апаратник, Інженер, Інженер-конструктор, Інженер-технолог, Оператор верстатів з програмним керуванням, Фахівець з 3D-друку Технік, Будівельник	Ювелір, Скульптор, Кераміст, Дизайнер, Художник, Ілюстратор, Письменник
7. Конструювання (проектування деталей, об'єктів)	Біомедицина, Генетика, Біофізика, Біохімія, Геронтологія, Медик-дослідник	Комп'ютерні науки, Інформаційні системи та технології, Математичне забезпечення інформаційних систем, Журналістика, Обчислювальні машини, комплекси, системи та мережі, Системи автоматизованого проектування, Прикладна інформатика, Спеціаліст ІТ-технологій, Програміст, Web-майстер, Журналіст	Економіка, Економіка та планування бізнесу, Фінанси, банківська справа та страхування, Математичні методи в економіці, Комерція	Архітектура, Прикладна механіка, Машинобудування, Електроніка, Промислове та цивільне будівництво, Математика, Прикладна математика та фізика, Інформатика та обчислювальна техніка, Авіа та ракетобудування, Приладобудування, Електроенергетика, Опотехніка, Радіотехніка, Промисловий дизайн, Інженер-конструктор, Інженер-проектувальник, Інженер – будівельник, Архітектор, Робототехнік	Кіномистецтво, Художнє проектування, Монументально-декоративне мистецтво, Декоративне мистецтво та народні промисли, Дизайн, Костюмер, Сценарист, Дизайнер, Режисер, Реставратор, Декоратор, Майстер народних промислів
8. Дослідження (наукове дослідження)	Психологія, Криміналістика, Нейробіологія, Гістологія, Анатомія, Фізіологія, Генетика, Біомедицина, Освітні педагогічні науки, Психолог-дослідник, Антрополог, Криміналіст, Геронтолог, Соціолог, Патологоанатом, Генетик, Біомедик, Медик-дослідник, Лаборант-дослідник	Прикладна інформатика, Наука про дані, Лінгвістика, Філологія, Науковець, Математик, Аналітик, Журналіст-дослідник, Історик, Лінгвіст, Філолог, Дослідник даних, Дослідник в галузі інформатики, Кібернетик, Аналітик даних, Фахівець з інформаційної безпеки	Аудит, Ризик-менеджер, Економіст-дослідник, Фінансовий аналітик, Спеціаліст з фінансів, Аудитор, Актуарій, Спеціаліст з фінансових технологій, Дослідник прикладної економіки та фінансів	Нанотехнології, Вища інженерія, Робототехніка, Інженер-будівельник-дослідник, Інженер-дослідник, Інженер-конструктор, Науковий співробітник	Театрознавство, Мистецтвознавство, Кінознавство, Музикознавство, Музейна справа, Культурологія, Мистецтвознавець, Історик мистецтва, Арт-критик, Критик, Реставратор, Культуролог, Кінознавець, Музикознавець

	9. Захист (охорона)	Юриспруденція, Правоохоронна діяльність, Безпека життєдіяльності, Цивільна безпека, Захист у надзвичайних ситуаціях, Безпека життєдіяльності у техносфері, Пожежна безпека, Юрист, Адвокат, Поліцейський, Військовий, Працівник служби безпеки, Рятувальник, Охоронець	Комп'ютерна безпека, Безпека телекомунікацій, Криптографія, Організація та технологія захисту інформації, Комплексне забезпечення інформаційної безпеки автоматизованих систем, Інформаційна безпека телекомунікаційних систем, Юрист, Криптограф, Спеціаліст із захисту даних, Спеціаліст з інформаційної безпеки, Спеціаліст з кібербезпеки	Антикризове управління, Інкасатор, Охоронець. Фінансовий консультант (захист активів клієнта), Фахівець з кібербезпеки, Фінансовий аналітик, Аудитор, Актуарій, Фахівець з фінансової безпеки, Фахівець з управління ризиками, Фахівець з комплаєнсу	Випробування та експлуатація техніки, Зброя та системи озброєння, Безпека життєдіяльності у техносфері, Пожежна безпека, Безпека технологічних процесів та виробництв, Пожежник, Сапер, Інженер, Інженер з охорони праці та безпеки, Технічний спеціаліст з кібербезпеки, Фахівець з захисту будівель (корозія, шкідники тощо), Експерт з промислової безпеки	Музейна справа та охорона пам'яток, Реставрація, Реконструкція, Дублер, Експерт з оцінки ризиків для культурної спадщини, Фахівець з управління ризиками у музеях, Фахівець з 3D-сканування та модулювання, Юрист з питань культурної спадщини, Експерт-мистецтвознавець з питань безпеки та ідентифікації
	10. Контроль та оцінка (перевірка та нагляд)	Митник, Прокурор, Контролер, Інспектор, Наглядач, Поліцейський, Детектив, Психолог, Психіатр, Менеджер з контролю якості, Інспектор з охорони праці, Фахівець з моніторингу та оцінки	Статистика, Редагування, Видавнича справа та редагування, Документознавство, Коректор, Системний адміністратор, Фахівець з кібербезпеки, Аналітик даних, Фахівець з фактчекінгу, Фахівець з аудиту інформаційних систем та безпеки, Фахівець з управління даними, Науковий редактор	Бухгалтерський облік, Аналіз і аудит, Статистика, Податки та оподаткування, Податковий інспектор, Ревізор, Аудитор, Фінансовий аналітик, Фахівець з управління ризиками, Фахівець з фінансового планування, Актуарій, Бухгалтер	Випробування та експлуатація техніки, Експертиза та управління нерухомістю, Метрологія, стандартизація та сертифікація, Технік-контролер, Технолог, Інженер-технолог, Інженер з якості, Інженер з технічного нагляду, Інженер з охорони праці, Фахівець з контролю якості будівельних матеріалів, Фахівець з обслуговування та ремонту обладнання, Фахівець з технічного аудиту	Театрознавство, Кінознавство, Музикознавство, Музейна справа, Випускаючий редактор, Мистецтвознавець, Куратор виставок, Арт-критик, Аукціоніст, Реставратор, Експерт з мистецтва

предмети праці						В и д и Д і я д ь н о с т і
6. Тварини (дикі, домашні, промислові)	7. Рослини (декоративні, садові, дикі)	8. Продукти харчування (м'ясні, рибні, молочні, конд. вироби, овочі)	9. Вироби (метал, тканини, деревина, ліки)	10. Природні ресурси (земля, ліс, водойми, корисні копалини)		
Управління тваринним комплексом, Фермер, Керівник заповідника, Керівник зоопарку, Кінолог, Зоотехнік, Хендлер, Селекціонер, Інспектор з охорони дикої природи	Управління аграрним комплексом, Агрономія, Агроінженерія, Агрохімія та агрогрунтознавство, Агроном, Фермер, Селекціонер, Керівник заповідника, Керівник національного природного парку, Керівник дендропарку, Лісівник	Економіка та управління на підприємстві, Маркетинг, Менеджер в організації, Директор з технології та якості, Керівник виробничих підрозділів у промисловості, Менеджер з якості харчової продукції, Менеджер із закупівель харчових продуктів, Менеджер з управління ланцюгами постачання харчових продуктів, Технолог виробництва, Шеф-повар	Економіка та управління на підприємстві, Маркетинг, Менеджер в організації, Менеджер в сфері металургії, Директор з виробництва, Директор з технології та якості, Менеджер з логістики, Керівник виробничих підрозділів у промисловості, Інженер-технолог з управління виробництвом, Менеджер з екологічного виробництва	Регіонаознавство, Землепорядкування та земельний кадастр, Лісова справа, Землеустрій, Міський кадастр, Менеджер в сфері енергетики, Менеджер сфери природних ресурсів, Керівник землепорядкування та земельного кадастру, Керівник виробничих підрозділів у сільському, лісовому та водному господарствах, у риборозведенні, рибальстві та природно-заповідній справі, Менеджер з управління водними ресурсами, Менеджер з управління лісовими ресурсами, Менеджер екологічних систем, Менеджер з відновлюваних джерел енергії, Землепорядник	1. Управління (керівництво діяльністю)	
Тваринництво, Птахівництво, Бджільництво, Зоотехніка, Доглядач тварин (кіпер), Хендлер, Фелінолог, Грумер, Акваріуміст, Коняр, Кінолог, Працівник ферми	Агрохімія, Агрогрунтознавство, Агрономія, Овочівництво та виноградарство, Механізація переробки сільгосппродукції, Агроном, Садівник, Овочезнавець, Працівник тепличного господарства, Працівник рослинного відділу, Сіті-фермер, Флорист, Арборист	Шеф-кухар, Повар, Сомельє, Бариста, Бармен, Офіціант, Дієтолог-консультант, Спеціаліст з кейтерингу	Технологія поліграфічного виробництва, Провізор, Технічний спеціаліст з ремонту та обслуговування, Консультант з питань експлуатації, Фахівець з гарантійного обслуговування, Працівник заводу, фабрики, підприємства	Меліорація та рекультивация земель, Інженерні системи сільськогосподарського водопостачання, Водні біоресурси та аквакультура, Географія та картографія, Інженер з відновлюваної енергетики, Фахівець з озеленення та ландшафтного дизайну, Гід з екотуризму, Еколог, Лісник, Агроном, Меліоратор	2. Обслуговування (надання різних послуг)	
Біологія, Зоологія, Зоопсихолог, Іпотерапевт, Дельфінотерапевт, Кінолог, Дресировальник, Артист цирку, Еколог, Викладач біології, зоології	Ботаніка, Викладач біології, ботаніки, Еколог, Агроном, Флорист, Селекціонер	Технологія продуктів харчування, Харчова інженерія малих підприємств, Майстер виробничої справи, Викладач харчових технологій, Викладач кулінарної школи, Тренер із здорового харчування, Розробник навчальних програм з харчування	Матеріалознавство та технологія нових матеріалів, Майстер виробничої справи, Викладач матеріалознавства, Викладач технології металів, Викладач фармакології, Вчитель трудового навчання, Викладач-ювелір, Викладач-кераміст, Майстер з обробки дерева	Викладач природничо-екологічних дисциплін: геології, географії, геодезії, океанографії, геоморфології, геоекології, геофізики, геохімії, Викладач сільськогосподарських дисциплін, Викладач екології, Екологічний просвітник, Розробник екологічних навчальних програм, Консультант з питань сталого розвитку, Фахівець з відновлюваних джерел енергії	3. Освіта (виховання, навчання, розвиток)	

Ветеринарно-санітарна експертиза, Ветеринар, Ветеринарний фельдшер, Лаборант, Зоопсихолог, Фахівець із реабілітації тварин, Грумер	Захист рослин, Агроном, Лісник, Арборист, Фітопатолог, Еколог, Агрохімік, Фізіолог рослин, Селекціонер, Генетик рослин	Стандартизація та сертифікація, Ветеринарно-санітарна експертиза, Санітарний інспектор. Спеціаліст з контролю якості продуктів харчування, Спеціаліст з функціонального харчування, Розробник продуктів здорового харчування, Технолог харчової промисловості, Фахівець з безпеки харчових продуктів	Фармація, Фармаколог, Токсиколог, Фармацевт, Хімік-технолог фармацевтичного виробництва, Спеціаліст з контролю якості, Інженер з валідації, Спеціаліст з біосумісності	Меліорація, рекультивація земель, Біоекологія, Геоекологія, Агроном, Лаборант, Лісник, Еколог, Еколог-токсиколог, Інженер-еколог, Фахівець з біомоніторингу, Лісопатолог, Фахівець з ґрунтознавства, Фахівець з відновлення екосистем, Фахівець з управління відходами, Фахівець з очищення води, Фахівець з охорони природи	4.Оздоровлення (профілактика та лікування)	
Дресура тварин у розважальних програмах, Артист цирку, Дресирувальник, Грумер, Хендлер, Анімаліст, Фотограф тварин, Ілюстратор тварин, Зоожурналіст	Фітодизайнер, Ландшафтний дизайнер, Еко-дизайнер, Озеленювач, Флорист-оформлювач, Бонсай-майстер, Садівник, Майстер прикладної творчості, Спеціаліст з вертикальних садів	Шеф-кухар, Кондитер, Повар, Кулінар, Фуд-дизайнер, Фуд-стиліст, Шоколятьє, Пекар-кондитер, Фуд-блогер, Майстер з карвінгу (вирізання овочів та фруктів)	Скульптор, Ювелір, Дизайнер виробів, Дизайнер одягу, Текстильний дизайнер, Дизайнер-ресайклер, Екодизайнер, Фахівець з 3D-друку, Технік з відновлення, Різьбяр по каменю, Майстер прикладної творчості, Майстер з обробки дерева, Гончар, Коваль, Зварювальник-артист, Майстер з текстильного мистецтва	Сіті-урбаніст, Еколог-урбаніст, Ландшафтний дизайнер, Майстер-квітник, Декоратор, Флорист, Екодизайнер, Дизайнер-ресайклер, Текстильний дизайнер, Аквадизайнер, Фермер-органік, Майстер з обробки каменю, Майстер з обробки дерева, Майстер з виготовлення натуральної косметики, Кераміст, Ювелір, Художник-мінераліст	5.Творчість (створення оригінальних продуктів)	
Тваринництво, Птахівництво, Конярство, Рибна промисловість, Фермерство, Зоотехнік, Бджоляр, Сировар, Технолог м'ясної промисловості, Технолог молочної промисловості Фермер	Аграрна промисловість, Фермерство, Овочівництво, Квітникарство, Садівництво, Флористика, Агроном, Агрохімік, Технолог, Інженер, Гідропонік, Спеціаліст з мікрозелені, Овочівник, Виноградар, Технолог з переробки плодоовочевої продукції	Харчова промисловість, Технолог харчової промисловості, Повар, Інженер харчового обладнання, Фахівець з автоматизації харчового виробництва, Фахівець з розробки нових продуктів харчування, Фахівець з організації виробництва харчових продуктів, Фахівець з розробки рецептур та технологічних карт, Працівник заводу, фабрики	Технологія виготовлення швейних виробів, Виробництво виробів з дерева, Технологія металургійного виробництва, Інженер-технолог, Оператор верстатів з програмним керуванням, Швачка, Кравець, Мебляр, Оздоблювач, Металург, Будівельник, Столяр, Слюсар, Токар, Фрезерувальник, Електрозварник, Фармацевт, Хімік-технолог	Нафтогазова справа, Технік, Інженер, Біоінженер, Видобуток корисних копалин, Деревозаготівля, Агроном, Інженер з відновлюваної енергетики, Оператор верстатів з програмним керуванням (дерево, метал), Столяр, Тесляр, Реставратор виробів з дерева, Гончар, Цегельник, Майстер з виготовлення керамічної плитки, Інженер-гідротехнік, Технік з очищення води, Гірник	6.Промисловість (виготовлення продукції, продуктів)	

Генетик, Біотехнолог, Біоінженер, Фахівець з розробки ветеринарного обладнання, Спеціаліст з проектування комплексів для тварин	Ландшафтне будівництво, Агрохімія та агрогрунтознавство, Агрономія, Агроінженерія, Агроном, Селекціонер, Ландшафтний дизайнер, Екодизайнер, Флорист, Агроінженер, Інженер вертикального озеленення, Урбаніст, Фахівець з міського садівництва, Фахівець з гідропоніки та аеропоніки	Технологія продуктів харчування, Технологія зберігання та переробки зерна, Технологія хліба, кондитерських та макаронних виробів, Технологія продуктів громадського харчування, Харчова біотехнологія, Інженер-технолог, Кулінар, Фахівець з 3D-друку харчових продуктів, Розробник функціональних харчових продуктів, Фахівець з персоналізованого харчування, Фахівець з харчової біоінженерії, Дизайнер харчових продуктів, Фахівець з харчової робототехніки	Технологія та проектування текстильних виробів, Конструювання швейних виробів, Технологія, конструювання виробів та матеріалів легкої промисловості, Хімічна технологія та біотехнологія, Модельєр, Закрійник, Технолог виробництва, Інженер-конструктор, Дизайнер промислових виробів, Фахівець з 3D- моделювання, Фахівець з робототехніки, Фахівець з матеріалознавства, Інженер-металург, Інженер з текстильних матеріалів, Розробник «розумного» текстилю, Інженер з дерев'яних конструкцій, Розробник екологічно чистих дерев'яних матеріалів, Фармацевтичний інженер, Біотехнолог	Теплоенергетика, Ландшафтна архітектура та дизайн, Водні ресурси та водовикористання, Гірська справа, Геодезія, Нафтогазова справа, Лісова справа, Інженер, Урбаніст, Архітектор-еколог, Інженер-гідротехнік, Інженер-геодезист, Інженер-геолог, Інженер з відновлюваної енергетики, Інженер-лісомеліоратор, Інженер з ландшафтного проектування, Фахівець з екологічного моделювання, Фахівець з ґрунтознавства, Ландшафтний дизайнер, Фахівець з аквакультури, Лісник, Фахівець з відновлення лісів, Гірничий інженер, Маркшейдер	7.Конструюван ня (проектування деталей, об'єктів)
Ветеринарно- санітарна експертиза, Зоопсихолог, Орнітолог, Іхтіолог, Біолог, Морський біолог, Зоолог, Фелінолог, Ветеринар, Ветеринарний патологоанатом, Етолог, Герпетолог, Генетик тварин, Еколог	Селекція та генетика сільгоспкультур, Водні біоресурси та аквакультура, Біолог, Ботанік, Агроном, Фітопатолог, Селекціонер, Генетик, Еколог, Дендролог, Бріолог, Фахівець з лікарських рослин	Товарознавство та експертиза товарів, Ветеринарно- санітарна експертиза, Технолог харчової промисловості, Нутриціолог, Лаборант, Дегустатор, Науковець з харчових продуктів, Мікробіолог харчових продуктів, Харчовий хімік, Дієтолог-дослідник, Експерт з якості харчових продуктів	Матеріалознавство та технологія нових матеріалів, Дослідник, Ергономік, Лаборант, Хімік-технолог, Інженер-технолог, Інженер-металург, Матеріалознавець, Фахівець з текстильних матеріалів, Фахівець з нанотекстилю, Фахівець з деревних матеріалів, Фармацевт-дослідник, Фармаколог, Нанотехнолог	Геодезія, Геологія, Геологія та розвідка корисних копалин, Гідрогеологія та геохімія горючих копалин, Гідрологія, Океанологія, Ґрунтознавство, Біолог, Біофізик, Біогеограф, Хімік, Геохімік, Гідрохімік, Геофізик, Агроном-дослідник, Агрохімік, Еколог-дослідник, Лісознавець, Лісопатолог, Кліматолог	8.Дослідження (наукове дослідження)

Експерт із захисту тварин, Зоозахисник, Еколог, Працівник притулку для тварин, Ветеринар, Фахівець із захисту диких тварин, Зооволонтер	Захист рослин, Комплексне використання та охорона водних ресурсів, Захист лісів, Агроекологія, Ботанік, Агроном із захисту рослин, Інспектор із карантину рослин, Фахівець із біологічного захисту рослин, Еколог, Лісник, Садівник, Ентомолог, Міколог, Гідропонік	Ветеринарно-санітарна експертиза, Стандартизація та сертифікація, Спеціаліст з питань харчування та безпеки харчових продуктів, Технолог харчових продуктів, Мікробіолог харчової промисловості, Інженер з якості харчових продуктів, Харчовий хімік, Ветеринарно-санітарний експерт, Лаборант харчових продуктів, Фахівець з стандартизації та сертифікації харчової продукції	Митна справа, Інспектор, Охоронець, Фахівець з екологічної безпеки, Експерт з якості продукції, Юрист з інтелектуальної власності, Інженер з безпеки виробництва, Фахівець з охорони праці, Фахівець з безпеки виробів	Охорона ресурсів, Екологія, Геологія, Природокористування, Біоекологія, Геоєкологія, Комплексне використання та охорона водних ресурсів, Екологія та природокористування, Захист навколишнього середовища, Експерт з охорони довкілля, Юрист-еколог, Фахівець з екологічної безпеки, Інженер-еколог, Гідролог, Фахівець з охорони водних та земельних ресурсів, Лісник, Агрохімік, Грунтознавець, Фахівець з рекультивации земель, Фахівець з охорони надр, Фахівець з безпеки гірничих робіт	9. Захист (охорона)
Санітарно-ветеринарна експертиза, Управління якістю, Фахівець із сертифікації тварин, Аудитор добробуту тварин, Фахівець із контролю популяції тварин, Кінолог-експерт, Консультант, Експерт, Ветеринар, Зоопсихолог, Зооінженер	Управління якістю, Селекціонер, Агроном-аналітик, Лаборант, Еколог-моніторинг, Інспектор з якості рослин, Фахівець із дистанційного зондування, Фітопатолог, Експерт з якості сільськогосподарської продукції, Консультант з органічного землеробства, Сіті-фермер	Товарознавство та експертиза товарів, Стандартизація та сертифікація, Дегустатор, Лаборант, Санітарний лікар, Інспектор з контролю якості харчової продукції, Аудитор харчової промисловості, Технолог харчового виробництва, Спеціаліст із сенсорного аналізу, Інспектор ветеринарної медицини, Фахівець з контролю якості сировини та готової продукції, Фахівець з стандартизації та сертифікації харчової продукції	Стандартизація та сертифікація, Контролер, Оцінщик, Приймальник, Інженер з контролю якості, Аудитор з якості, Фахівець з випробувань продукції, Фахівець з сертифікації продукції, Фахівець з аналізу даних, Фахівець з екологічної оцінки, Інженер з неруйнівного контролю, Фахівець з 3D-контролю, Фахівець з робототехнічного контролю	Землеустрій та земельний кадастр, Міський кадастр, Гідрометеорологія, Метеорологія, Екологія, Експерт, Контролер, Експерт з екологічного аудиту, Експерт з екологічної оцінки, Фахівець з екологічного моніторингу, Аналітик даних з охорони довкілля, Фахівець з екологічної сертифікації, Радіолог, Геолог, Гідролог, Лісознавець, Грунтознавець, Фахівець з геоінформаційних систем, Фахівець з екологічного моделювання, Гірничий інженер, Фахівець з екологічного контролю гірничих робіт	10. Контроль та оцінка (перевірка та спостереження)

3.4. Методика «DISC»

Методика DISC (модель презентував Вільям Марстон) використовується для дослідження поведінки людей у навколишньому середовищі або в певній ситуації. Також дана методика застосовується у профдіагностичній та профконсультаційній діяльності. В методиці DISC розширено інтерпретацію результатів.

Інструкція: Вам необхідно вибрати з чотирьох (або з двох) ситуацій той варіант, який Вам підходить, як би Ви вчинили. Відповідайте так, як Ви зазвичай робите (якщо Ви бували в подібній ситуації) або як Вам дійсно хочеться вчинити (якщо ситуація Вам незнайома).

Тестове завдання:

1. Ви прийшли у гості, де зібралося вже понад 10 людей. Ваша реакція:

а) Чудово! Люблю шумні компанії, можна повеселитися, познайомитися з новими людьми.

б) Я люблю бути в компаніях, часто опинятися у центрі уваги. Адже вдасться гарненько повеселитися або, в крайньому випадку, познайомитися з корисними людьми.

в) Сподіваюся, що зустріну знайомих з якими мені буде приємно поспілкуватися. Якщо всі незнайомі люди, то мені буде некомфортно.

г) Я не дуже люблю гучні компанії і ходжу на вечірки, щоб завести або підтримати корисні знайомства. Мені приємніше посидіти і поговорити з кількома людьми у спокої та тиші.

2. На цій же вечірці Вас попросили виголосити тост. Ваша реакція:

а) Я не люблю привертати до себе увагу, ненавиджу говорити тости. Я не буду ні погоджуватися, ні відмовлятися, а спробую просто якось ухилитися.

б) Я гарний оратор і знаю пару прикольних тостів. Усі будуть у захваті.

в) Я не боюся вимовляти тости, навіть отримую від цього задоволення, скажу щось розумне по ситуації.

г) Я, швидше за все, знайду привід і відмовлюся. Але якщо мені треба справити хороше враження для користі справи, то можу й сказати доречний витончений тост.

3. Ваш начальник дав Вам і вашому товаришу по роботі завдання, але не призначив відповідального за його виконання. Ви обоє сподівалися один на одного і забули про завдання. Зараз ваш начальник висловлює своє невдоволення, щодо невиконаного завдання. Ваша реакція:

а) Негативні емоції, які не проявляються зовні. Я можу контролювати себе, але тепер я знаю, чого можна очікувати від цих людей, буду обережнішим у роботі з ними в майбутньому.

б) Дуже емоційна реакція, можливі сльози. Ну так, я – не дуже уважна та пунктуальна людина, але не я один (одна) винен(на). Буду скаржитися на них усім друзям та знайомим.

в) Образа на товариша по роботі. Як він міг мене так підставити! Образа на начальника. Я довго переживатиму через це, швидше за все, мовчки.

г) Злість на начальника, тому що він безграмотний керівник, та/або на товариша по роботі, тому що він мене підставив. Сплеск агресивних емоцій. Швидше за все, комусь із них щось скажу.

4. Вам дали важливе завдання. Термін виконання – місяць, а виконати його можна за два тижні. Ваша реакція:

а) Краще скоріше виконаю завдання та здам його. І в очах начальства добре виглядатиму, і в мене буде час для інших справ.

б) Спочатку мені треба подумати, як найкраще підійти до виконання цієї роботи. Навіть якщо зроблю її заздалегідь, одразу здавати не буду. Нехай полежить, потім ще раз виправлю помилки. Можливо, здам роботу за день до визначеного терміну.

в) Відразу візьмуся до справи. Але, швидше за все, мені швидко набридне ця робота, і я переключуся на інші завдання. Закину цю роботу доти, доки не настане

крайній термін. Потім, терміново все дороблятиму, може, навіть здам завдання із запізненням.

г) Хотілося б почати робити одразу, але знаю, що так не вийде. Завжди є більш термінові чи важливіші справи, які весь час відволікають. Швидше за все, виконуватиму завдання до останньої хвилини.

5. Попереду довгі вихідні. Ви вирішили кудись вибратися. Що Ви оберете:

а) З'їздити у гості до родичів чи провести день із сім'єю.

б) Сходити до парку або на вечірку з друзями.

в) З'їздити на картинг або пограти у спортивні ігри із друзями; провести активно вільний час.

г) Сходити на концерт чи виставку, можна самому або з близькою людиною.

6. Якби Ви вирішили стрибати з парашутом, то чому:

а) Я познайомився(лась) з дуже цікавими людьми (людиною), які займаються парашутним спортом. Це вони вмовили мене приєднатися.

б) Мені необхідно через це пройти задля досягнення важливої для мене мети.

в) Я взагалі люблю ризик, адреналін. Хочу дізнатися, на що я здатний(на).

г) Мене вважають тихонею. Я завжди в тіні, відмовчуюсь. Хочу довести собі та іншим, що я не боягуз(ка).

7. Які коментарі Ви чуєте частіше (як на роботі, так і вдома) на свою адресу:

а) «А швидше не можна?», «Ти знову тягнеш час!», «Скільки можна обговорювати одне й те саме».

б) «Будь ласка, повільніше», «Ти знову всіх квапиш, ми нікуди не запізнюємося!», «Тобі вже все ясно, а мені ще ні. Давай, не поспішаючи, все обговоримо».

8. Ви дізналися, що Вас вирішили підвищити на роботі. Що Ви зробите насамперед:

а) Повідомите рідних та близьких людей про підвищення, влаштуєте затишне домашнє свято.

б) Купите собі якусь дорогу річ, щоб у новому образі прибути на місце роботи першого дня на новій посаді (годинник, костюм, машину).

в) Поділитися радістю з друзями, влаштуєте велику гучну вечірку.

г) Почекаєте з радістю, не будете смітити грошима і дзвонити про підвищення, поки не почнете працювати на новому місці. Адже ще навіть наказ не підписано.

9. У Вас завтра іспит. Ваша поведінка:

а) Краще швидко повторити матеріал, щоб залишився час на інші важливі для Вас справи.

б) Краще ще раз, не поспішаючи, все повторити, нехай навіть це займе всю ніч.

в) Краще добре поспати перед іспитом, щоб прийти на нього із «свіжою головою». До іспиту Ви готувалися заздалегідь.

г) «Перед смертю не надихаєшся». Краще взагалі не думати про іспит, а піти повеселитися.

10. Як Ви вважаєте, що є головним для перемоги та досягнення успіху:

а) Особисті зусилля кожного. Людина повинна відповідати за себе, викладатися по максимуму, не ховатися за спинами інших.

б) Головне – командна робота, люди можуть досягти чогось тільки разом, допомагаючи один одному, підтримуючи один одного.

11. Якби Ви вирішили відкрити свій бізнес (успіх та прибутковість гарантовані), що б Ви обрали (абстрагуйтеся від вашої професії):

- а) Фірму фінансового консалтингу або фірму боротьби із шкідливими комахами.
- б) Охоронну фірму або магазин зброї.
- в) Ресторан чи нічний клуб.
- г) Медичний центр чи бюро послуг.

12. У Вас новий просторий кабінет. Чим Ви прикрасите його стіни?

- а) Своїми фото із відомими людьми чи яскравими сучасними картинами.
- б) Фото чоловіка (дружини) та дітей або груповими фото ваших товаришів по роботі на корпоративі.
- в) Дипломами чи нейтральними картинами.
- г) Портретом президента чи старовинною шаблею.

13. Що Ви цінуєте найбільше в одязі?

- а) В одязі, обов'язково, має бути якась родзинка, кураж.
- б) Одяг має виглядати дорого і круто.
- в) Одяг повинен бути зручним.
- г) Одяг повинен бути якісним і доречним, тобто відповідати віку, фігурі та ситуації, в якій його одягаєш.

14. Вам необхідно вибрати змагання, в якому Вам найкомфортніше буде брати участь і де у Вас буде найбільше шансів на перемогу. Що Ви оберете?

- а) Індивідуальні змагання, де оцінюється кмітливість, а не швидкість реакції (шахи, більярд, покер).
- б) Індивідуальні змагання на швидкість та сміливість (стрибки з парашутом, автоперегони, гірські лижі).
- в) Командні змагання, краще якісь незвичайні (футбол у багнюці, всякі корпоративні веселі старти).
- г) Командні змагання, де потрібна взаємна підтримка, взаємодія всієї команди (змагання університетів із створення кращого робота, керлінг).

15. Вам потрібно вибрати готель. Що Ви оберете?

- а) Якийсь пристойний готель у центрі (щоб не соромно було).
- б) Якийсь прикольний незвичайний міні-готель.
- в) Готель, де раніше зупинялися або який порекомендують знайомі.
- г) Готель з ідеальним співвідношенням ціни та якості. Можливо, у старовинному будинку у ретростилі.

Обробка результатів: для аналізу результатів знайдіть та виділіть отримані відповіді в таблиці. Кожна відповідь дорівнює одному балу. Визначте загальну кількість балів у кожному рядку. Домінуючим поведінковим стилем є той, який набрав найбільшу кількість балів. В інтерпретації описуються типи, які набрали найбільше балів.

Тип	Відповідь
D	1б, 2в, 3г, 4а, 5в, 6в, 7б, 8б, 9а, 10а, 11б, 12г, 13б, 14б, 15а
I	1а, 2б, 3б, 4в, 5б, 6а, 7б, 8в, 9г, 10б, 11в, 12а, 13а, 14в, 15б
S	1в, 2а, 3в, 4г, 5а, 6г, 7а, 8а, 9б, 10б, 11г, 12б, 13в, 14г, 15в
C	1г, 2г, 3а, 4б, 5г, 6б, 7а, 8г, 9в, 10а, 11а, 12в, 13г, 14а, 15г

Інтерпретація результатів:

Фактор D (DOMINANCE – Домінування) – тип Лідер, Керівник. Лідери, Керівники, досить авторитарні люди, які знають, чого хочуть і як цього досягти, і не дуже звикли прислухатися до чужої думки. Даний тип вирізняється активністю, амбіційністю, цілеспрямованістю, силою волі тощо. Люди, з даним домінуючим поведінковим стилем, воліють діяти і приймати рішення. Вони володіють швидкою реакцією і концентруються на найбільш важливих та термінових проблемах; намагаються не стояти на місці, їм завжди потрібен результат і прогрес. Особистості даного типу люблять складні завдання. Вони прагнуть контролювати ситуації та події, готові до конкуренції, цінують владу та відповідальність; ставлять високі цілі та очікують, щоб їх авторитет було визнано. У відносинах з іншими, як правило, прямолінійні, позитивні, відкрито висловлюють свою думку, говорять те, що думають, іноді бувають різкими; люблять перебувати на першому плані. Особистості даного типу мають сильний характер і є самодостатніми людьми. Вони цікавляться усім незвичайним та ризикованим, готові випробовувати себе у різних сферах. Такі люди часто виступають як ініціатори, які постійно шукають нові можливості. Вони володіють значними внутрішніми ресурсами та здатні адаптуватися до різних ситуацій.

Головні ознаки: люблять змагатися, агресивні, рішучі та орієнтовані на результат; відповідальні, контролюють ситуацію, тримають владу у своїх руках. Також даному типу подобаються зміни і важкі завдання.

Сильні сторони: харизматичність, незалежність, наполегливість, вміння приймати рішення, ефективність, воля тощо.

Слабкі сторони: агресивність, жорсткість, егоцентризм.

Професійні особливості: особистості даного типу можуть бути гарними керівниками, формальними лідерами. Їх цінність для компанії, організації: орієнтовані на прибуток, хороші організатори, легко приймають виклики; вирізняються вмінням приймати ефективні рішення у конкурентних, складних ситуаціях; прагненням досягати результату, попри зовнішні перешкоди.

Люди, з низьким фактором D довго думають перед тим як ухвалити рішення. Вони: консервативні, доброзичливі, кооперативні (готові кооперуватися), розважливі, невибагливі, обережні, помірні, приємні, скромні та миролюбиві.

Фактор I (INDUCEMENT – Вплив, Переконання) – тип Комуникатор. Люди, що прекрасно встановлюють нові контакти, їх професія – це спілкування. Такі люди – ефективні комуники, легко розширюють вигідні їм зв'язки, вміють пристосовуватися до будь-яких ситуацій. Вони повні ентузіазму, оптимізму. Дані особистості люблять знайомитися з новими людьми, відрізняються творчим підходом і прагнуть втілити свої мрії в реальність. Рішення, які вони пропонують часто вирізняються оригінальністю, хоча можуть бути надзвичайно складними. Комуники вміють мотивувати людей. Вони генерують купу ідей, але далеко не завжди їх реалізують.

Особистості даного типу, як правило, оптимісти, що здатні переконувати інших. В організації демонструють інтенсивну соціальну активність; готові допомагати іншим у реалізації їх проєктів. Такі люди – відкриті та доброзичливі. Вони надають перевагу переконанню, а не адміністративному впливу. Люди даного типу можуть робити швидкі висновки та діяти, керуючись своїми емоціями. Дані особистості прагнуть бути популярними. Вони можуть бути, наприклад, прекрасними PR-менеджерами, фахівцями з просування товарів та послуг – дані професійні сфери чудово підходять для них.

Головні ознаки: комунікативність, товариськість, оптимістичність, життєрадісність, орієнтованість на людей, непередбачуваність, енергійність, демонстративність, ентузіазм. У взаємодії з людьми даний тип прагне бути позитивним і доброзичливим. Також він неуважний до деталей, балакує та

емоційний; обіцяє більше, ніж здатний виконати, оскільки оптимізм і популярність для нього є дуже важливими складовими.

Сильні сторони: ентузіазм, уміння переконувати, оптимізм, комунікативні здібності.

Слабкі сторони: емоційність, самовпевненість, неухважність до деталей. Даний тип не завжди доводить справи до кінця.

Професійні особливості: дані особистості будуть ефективними у виконанні роботи, яка потребує спілкування; творчого підходу, розробки ідей. У колективі вони часто стають неформальними лідерами. *Їх цінність для компанії, організації:* комунікативність, креативність, вміння мотивувати інших на результат, здатність вирішувати конфлікти. Вони є гарними командними гравцями.

Люди, з низьким фактором І діють та спілкуються з обережністю; працюють більше з даними, ніж з фактами. Вони: логічні, недовірливі, стримані, схильні до критики, відсторонені, скептичні.

Фактор S (STEADINESS – Стабільність, Сталість) – тип Командний гравець.

Такі особистості – хороші працівники, висококваліфіковані спеціалісти. Однією з головних ознак є нездатність до зради, на таких людей завжди можна покластися. Люди даного типу вміють слухати, вести переговори. Вони відрізняються високою стабільністю у роботі. Люди даного типу відчують потребу в надійності, стабільності і не люблять різких змін. При цьому вони тактовні, уважні та сердечні; приділяють велику увагу відносинам між людьми. Такі особистості є спокійними, м'якими, терплячими, стриманими, обережними, передбачуваними, стійкими, послідовними та неупередженими. У більшості випадків встановлюють тісні дружні стосунки з невеликою групою вірних колег, друзів. Вони міцно прив'язані до свого робочого колективу, постійних клієнтів; професійних умов та звичок. Такі люди добре працюють у команді і можуть координувати свої зусилля і зусилля інших у плані темпу та розподілу роботи. Дані особистості здатні розвивати гарні корпоративні традиції та звички, можуть виконувати циклічну роботу не втрачаючи якості.

Головні ознаки: тактовність, сердечність, спокійність, терплячість, скромність, стриманість, готовність допомагати. Такі особистості – лояльні, уважні слухачі, наполегливі, надійні та урівноважені. Даному типу потрібна стабільність і безпека, у ситуаціях різких змін – йому необхідна допомога.

Сильні сторони: теплота, надійність, схильність до співпраці, вміння слухати і вести партнерські переговори.

Слабкі сторони: залежність, покірність, зайва обережність, поступливість, повільність, нерішучість.

Професійні особливості: особистості даного типу чудово зарекомендують себе у роботі, що пов'язана з командотворенням, об'єднанням людей, індивідуальним підходом до працівників. *Їх цінність для компанії, організації:* хороші командні гравці, працюють для досягнення загальної мети, терплячі, мають високий рівень емпатії, лояльні до компанії. Найкраще виконують завдання, що стосуються підтримки стабільних контактів з оточуючими.

Люди, з низьким фактором S люблять інтенсивність, зміну та різноманітність дій; здатні виконувати кілька справ одночасно. Вони є активними, динамічними, неспокійними, імпульсивними, демонстративними, гнучкими.

Фактор С (COMPLIANCE – Відповідність) – тип Аналітик. Люди даного типу прекрасно працюють з паперами, оскільки уміють концентруватися, шукати помилки та діяти продумано. Буква закону та інструкції – для них понад усе. Вони дотримуються формальних процедур, критичні до себе та до оточення. З людьми, даного типу, складно обговорювати нові ідеї, але коли інформація прийнята, вони орієнтовані на вирішення проблеми. Особистості даного типу – обережні та консервативні. Вони ретельно аналізують кожну деталь, перш ніж прийняти рішення. Демонструють відмінне відчуття моменту та прагматизм у виборі найкращого рішення для дії у певній ситуації. Такі люди вирізняються гарними аналітичними здібностями. Вони майже завжди відповідають тому іміджу, якого від них очікують. У більшості ситуацій, роблять все можливе, щоб уникнути конфліктів. Аналітики прагнуть до стабільності, впорядкованості, чесності та справедливості; схильні дотримуватися правил, як в особистому, так і

професійному житті; уважно ставляться до деталей. Дані особистості – обережні, вимогливі, системні, охайні, точні, тактовні, але іноді можуть справляти враження неемоційних та холодних.

Головні ознаки: точність, послідовність, діловитість, обережність, розвинуті аналітичні здібності. Даний тип концентрується на завданні, виконує роботу дуже якісно. Він надмірно зосереджений на деталях, прискіпливий, повільний, критичний, віддалений від людей, дещо песимістичний та холодний.

Сильні сторони: орієнтованість на вирішення проблем, точність, методичність, організованість, раціональність.

Слабкі сторони: критичність, формалізм, схильність до засудження, проблема з прийняттям швидких рішень.

Професійні особливості: особистості даного типу добре проявлять себе на посадах, що вимагають уважності, системності, посидючості, розвинених аналітичних здібностей (наприклад: бухгалтер, аналітик, фінансист, економіст, юрист тощо). *Їх цінність для компанії, організації:* розробка та підтримка високих стандартів; ретельність у роботі; тестування інформації, систематизація та аналіз матеріалу.

Люди з низьким фактором С намагаються все робити на власний розсуд; мало цінують прийнятий порядок та правила; мислять незалежно та креативно. Вони є незалежними, безстрашними, самовпевненими.

Змішані типи:

Також можливі варіанти, коли у людини виявляється змішаний домінуючий тип поведінки. Це означає, що якості двох типів можуть проявлятися рівномірно. Наприклад:

Тип DI: дані особистості володіють умінням впливати на людей, харизматичні, за рахунок чого займають лідерські позиції у колективі. Завжди досягають потрібних результатів у переговорах, вміють висловлювати та доносити свою думку до інших людей. Їм комфортно у конкурентному середовищі. З іншого боку, вони часто тиснуть на людей та маніпулюють чужою думкою, а також демонструють агресивний тип поведінки.

Тип IS: з такими людьми легко знаходити спільну мову. Дані особистості вирізняються теплотою та гнучкою моделлю поведінки. Вони вміють співпереживати та пробачати. Це одночасно як позитивна, так і негативна риса, оскільки іноді цим активно користуються інші.

Тип SC: такі особистості чудово поєднують у собі аналітичні здібності та вміння працювати з людьми. Вони вирізняються надійністю, і комфортно почуваються у стабільній обстановці. Мінуси – недостатній рівень амбіцій; схильність закриватися в собі та віддалятися від усіх у стресових ситуаціях.

Тип DC: дані особистості схильні до нудьги у комфортних умовах. Вони люблять нестабільність та зміни. Такі люди намагаються досконало виконувати всі свої завдання, чим можуть втомлювати інших людей. Зазначимо, що дані особистості будуть серед перших, хто підтримають інновації, але паралельно розкритикують чужі ідеї.

3.5. Методика «Перспектива» (Заєць І.В.)

Профорієнтаційна методика «Перспектива» (автор: Іван Віталійович Заєць) складається з предметів праці та видів діяльності. У поєднанні (предметів праці та видів діяльності) ми отримуємо рекомендовані професії на основі системного та обґрунтованого підходу. Методика «Перспектива» дозволяє аналізувати професійний потенціал особистості. Вона також сприяє більш глибокому самопізнанню, допомагаючи усвідомити свої схильності, інтереси та сильні сторони, що важливо для обґрунтованого вибору професії особистості. Дану методику доцільно використовувати у профдіагностичній та профконсультаційній діяльності.

Інструкція: прочитайте уважно, спочатку, всі предмети праці (вони виділені жирним шрифтом, наприклад: **техніка, машини і механізми**) та оберіть серед них чотири предмета праці з якими Ви пов'яжете свої перспективи у майбутньому (з якими Ви асоціюєте себе у майбутньому). Потім по кожному вибраному Вами предмету праці оберіть три види діяльності з якими ви пов'яжете свої перспективи у майбутньому (якими хотіли б займатися) (види діяльності позначені курсивом, наприклад: *управляти; виробляти деталі; монтувати*).

Стимульний матеріал:

Техніка, машини і механізми: *Управляти; Виробляти деталі; Монтувати; Обслуговувати; Продавати; Закуповувати; Перевозити; Розповідати; Експлуатувати; Створювати (Писати) програмне забезпечення для техніки; Демонтувати; Ремонтувати; Слідувати за станом; Проектувати, Конструювати, Розробляти; Оцінювати; Випробовувати.*

Рослини: *Досліджувати; Лікувати; Готувати; Саджати; Вирощувати; Фотографувати, знімати відео; Створювати нові види, Селекціонувати; Створювати дизайн; Доглядати; Захищати; Продавати.*

Тварини: *Лікувати; Стригти; Досліджувати; Дресувати; Вирощувати; Готувати до виставок; Продавати; Доглядати; Фотографувати, знімати відео; Захищати; Створювати нові види.*

Діти: *Тренувати; Лікувати; Навчати; Організовувати; Захищати; Доглядати, нянчити; Психологічна допомога; Наставництво.*

Люди: *Виступати; Грати, Змагатися; Робити масаж; Навчати, Вчити; Викладати; Розважати; Стригти; Створювати комфорт; «Красиво» одягати; Робити красивими; Лікувати; Консультувати; Вивчати; Годувати; Фотографувати, знімати відео; Ловити (затримувати, арештовувати); Судити; Захищати; Рятувати; Піклуватися; Маніпулювати; Організовувати; Задавати питання; Спостерігати; Управляти; Оцінювати; Просвіщати (роз'яснювати); Відстоювати інтереси; Розуміти; Розгадувати; Розбиратися в почуттях; Допомогати; Розбиратися в ситуаціях; Надихати; Тренувати; Вести переговори; Шукати і знаходити людей.*

Зображення: *Прикрашати людину; Займатися дизайном інтер'єру; Створювати архітектурний проект; Займатися графічним дизайном; Підбирати фотографії; Робити фото та відео; Обробляти фото і відео; Створювати кіно та мультфільми; Створювати дизайн предметів; Створювати дизайн тортів, кондитерських виробів; Малювати; Створювати живописні полотна, ілюстрації; Оцінювати витвори мистецтва; Створювати ювелірні вироби; Досліджувати; Продавати вироби мистецтва; Розповідати про витвори мистецтва.*

Тексти і документи: *Редагувати і корегувати; Перекладати; Писати; Читати; Вивчати; Проводити експертизу; Шифрувати і розшифровувати; Оцінювати; Аналізувати; Розмовляти, вимовляти; Створювати; Перевіряти документи.*

Числа: *Викладати; Аналізувати; Робити розрахунки; Знаходити помилки; Отримувати числа за допомогою вимірювання; Досліджувати; Управляти.*

Одяг, взуття, сумки: Створювати, Шити; Продавати; Займатися дизайном; Демонструвати; Створювати імідж; Купувати, займатися закупками.

Хімічні речовини, запахи, аромати: Досліджувати; Створювати; Проводити експерименти; Проводити експертизу; Використовувати; Застосовувати в сфері здоров'я (оздоровленні); Продавати.

Продукти (їжа): Виробляти на заводі; Проводити експертизу; Закуповувати; Продавати; Готувати; Консервувати.

Музика і звуки: Досліджувати, Створювати; Відтворювати; Управляти, Продюсувати; Керувати оркестром, хором; Записувати (аранжувати, зводити); Слухати; Оцінювати; Грати на музичному інструменті; Співати; Танцювати; Використовувати в оздоровленні.

Тіло людини: Тренувати, Змагатися; Виступати; Танцювати, створювати танці; Розслідувати (криміналістика); Лікувати; Вивчати, Досліджувати; Доглядати, Прикрашати; Фотографувати і знімати відео; Обстежувати, діагностувати; Приймати пологи.

Космос, земля, повітря, вода, вогонь: Досліджувати; Проектувати космічні апарати, роботів; Займатися космічною логістикою; Вимірювати; Знаходити і видобувати корисні копалини; Досліджувати океан; Захищати біосферу Землі.

Ідеї: Вивчати, досліджувати; Створювати; Займатися глибоким осмисленням того, що відбувається.

Суспільство: Управляти; Досліджувати; Просвіщати (навчати, пояснювати); Впливати, Маніпулювати.

Біоматеріали: Досліджувати; Проводити експертизу; Створювати організми з новими властивостями.

Матеріали (тканина, метал, дерево тощо): Досліджувати; Створювати; Використовувати; Продавати; Закуповувати; Обслуговувати, Ремонтувати; Перевіряти, Контролювати.

Військова техніка, Зброя: Створювати; Використовувати; Обслуговувати, Ремонтувати; Проводити експертизу, Випробовувати; Продавати; Закуповувати.

Креслення, карти, схеми: Досліджувати; Створювати; Використовувати.

Фінанси: *Управляти; Планувати; Аналізувати; Створювати звіти; Рахувати; Перевіряти, Контролювати; Зберігати; Продавати; Видавати; Розмовляти про гроші.*

Нерухомість: *Управляти; Продавати-Купувати; Будувати; Ремонтувати; Створювати дизайн; Проектувати; Знаходити.*

Комерційні компанії: *Створювати; Оцінювати; Управляти, керувати; Консультувати; Продавати-купувати; Захищати; Просувати; Контролювати.*

Іноземні мови: *Навчати, Викладати; Вивчати; Перекладати; Використовувати в роботі; Писати на іноземній мові; Вести переговори.*

Ринки: *Управляти; Створювати, Розвивати; Аналізувати, Досліджувати.*

ІТ-сфера: *Управляти; Писати програми, код; Розробляти, Проектувати; Тестувати; Займатися дизайном та графікою; Просувати, Оптимізувати; Займатися адмініструванням; Займатися маркетингом; Навчати, Викладати; Продавати; Захищати.*

Ризик: *Працювати на висоті; Працювати на воді, під водою, в печерах, прірвах; Керувати транспортом; Дресирувати тварин; Битися, Боротися; Захищати; Рятувати.*

Косметика і Парфумерія: *Створювати; Тестувати, Використовувати в роботі; Демонструвати; Продавати, закуповувати.*

Інтерпретація результатів:

Техніка, машини і механізми:

Управляти: Менеджер технічної сфери та машинобудування, Директор з виробництва, Директор з технології та якості, Тімлід, Директор з інжинірингу, Технолог, Інженер, Диспетчер, Керівник виробничих підрозділів у будівництві, Керівник виробничих підрозділів на транспорті, в складському господарстві та зв'язку, Оператор дронів, Оператор роботів, Оператор багатофункціональних робототехнічних комплексів, частково Product-менеджер, Project-менеджер, Водій тощо.

Виробляти деталі: Токар, Столяр, Слюсар, Фрезерувальник, Зварник, Верстатник широкого профілю, Оператор верстатів з числовим програмним керуванням, Технік-конструктор, Технік-технолог, Інженер-технолог, Інженер 3Д друку, Майстер виробничої дільниці тощо.

Монтувати: Зварювальник, Електрозварник, Монтажник будівельних машин та механізмів, Монтажник радіоелектронної апаратури, Інженер-налагоджувальник, Інженер з організації, експлуатації та ремонту холодильного обладнання,

Радіотехнік, Електрик (електромонтер), Інженер-електронік, Слюсар механоскладальних робіт, Електромеханік, Механік, частково Інженер зв'язку, Інженер-енергетик, Інженер сфери сонячної енергетики тощо.

Обслуговувати: Слюсар-ремонтник, Механік, Механік промислового обладнання, Технік-механік, Автомеханік, Спеціаліст з технічного обслуговування, Акумуляторник, Інженер з організації, експлуатації та ремонту холодильного обладнання, Інженер з технічного обслуговування, Інженер-наладчик, Сервісний інженер, Інженер-гідротехнік, Інженер з експлуатації залізних доріг, Авіаційний механік, Бортінженер, Інженер автоматики, Електрик, Сантехнік, Налагоджувальник, Оператор верстатів з ЧПК, Інженер з відновлюваної енергетики, Фахівець з робототехніки, Фахівець з обслуговування дронів, Спеціаліст з обслуговування електромобілів, Системний адміністратор, Налаштувальник музичних інструментів тощо.

Продавати: Менеджер з продажу техніки, Автоменеджер, Супервайзер, Торговий представник, Торговий агент, Мерчендайзер, Продавець-консультант тощо.

Закуповувати: Керівник відділу закупівель, Менеджер з постачання, Фахівець із закупівель, Фахівець з тендерних закупівель, Спеціаліст з імпорتنих операцій тощо.

Перевозити: Водій, Далекобійник, Перевізник, Машиніст важкої техніки, частково Інженер з організації перевезень та управління на транспорті, Диспетчер, Логіст тощо.

Розповідати: Викладач технічних дисциплін, Технічний письменник, Менеджер з продажу, Технічний представник виробника, Технічний консультант, Експерт з якості та безпеки, Спеціаліст з автоматизації та робототехніки, Спеціалізований журналіст, Автор технічних оглядів, Блогер, частково PR-менеджер, Інженер-конструктор, Промисловий дизайнер, IT-директор, Project менеджер, Product менеджер тощо.

Експлуатувати: Інженер з експлуатації, Сервісний інженер, Технік з обслуговування, Інженер з організації експлуатації та ремонту, Інженер з якості, Інженер з технічної діагностики, Електрозварник, Інженер-металург, Кіномеханік, Лоцман, Інженер 3D-друку, Водій, Водолаз, Художник-технолог сценічного світла, Системний адміністратор, Автогонщик, Інженер зв'язку, Радіотехнік, Системний інженер, Інженер-будівельник, Інженер-енергетик, Пілот, Авіадиспетчер, Пожежник, Інженер-електронік, Інженер-електрик, Інженер-енергетик, Маркшейдер (гірничий інженер), Рятувальник, Інженер-механік, Машиніст потягу, Зварювальник, Будівельник, Фрезерувальник, Оператор верстатів тощо.

Створювати (писати) програмне забезпечення для техніки: Програміст, Backend-розробник, Frontend-розробник, Full-Stack-розробник, Розробник вбудованих систем, Розробник мобільних додатків, Розробник програмного забезпечення, Розробник програмного забезпечення для штучного інтелекту,

Розробник програмного забезпечення для інтернету речей (IoT), Інженер з машинного навчання, Розробник програмного забезпечення для кібербезпеки, DevOps-інженер, Архітектор програмного забезпечення, Інженер з блокчейну, Інженер з великих даних тощо.

Демонтувати: Демонтажник, Будівельник, Акумуляторник, Слюсар, Механік, Електрик, Промисловий альпініст, Оператор важкої техніки для демонтажу, частково Зварювальник, Інженер з техніки безпеки тощо.

Ремонтувати: Майстер з ремонту техніки, Майстер з ремонту побутової техніки, Майстер з ремонту важкої техніки, Слюсар-ремонтник, Технік, Енергетик, Електромонтер з ремонту електроустаткування, Моторист, Механік, Автомеханік, Авіаційний механік, Радіомеханік, Радіотехнік, Електрик, Гідравлік, Годинникар, Інженер, Ремонтник-мехатронік, Спеціаліст з перебудови та укріплення старих будівельних конструкцій, Спеціаліст з обслуговування роботів, Фахівець з ремонту електромобілів, Технічний спеціаліст з відновлюваної енергетики, Спеціаліст з промислового обладнання, Технічний спеціаліст з медичного обладнання тощо.

Слідкувати за станом: Механік, Слюсар-ремонтник, Інженер-діагност, Пілот, Шкіпер (Капітан яхти), Випробувач, Оператор дронів, Буровий супервайзер, Годинникар, Електрик, Інженер, Системний інженер, Інженер стандартизації, метрології та сертифікації, Спеціаліст технічного огляду машин, Фахівець з діагностики та ремонту електромобілів, Спеціаліст з промислового обладнання, Спеціаліст з медичного обладнання тощо.

Проектувати, Конструювати, Розробляти: Інженер, Інженер-технолог, Інженер-механік, Агроінженер, Морський інженер, Авіаінженер, Аерокосмічний інженер, Інженер-конструктор, Конструктор, Інженер-проектувальник, Інженер з прототипування, Інженер з 3D-друку, Інженер-програміст, Системотехнік, Наноінженер, Мехатронік, Робототехнік, Інженер-електронік, Інженер-електрик, Інженер зв'язку, Інженер-проектувальник технологічного обладнання, Інженер-енергетик, Інженер з відновлюваної енергетики, Нанотехнолог, Проектувальник нових видів транспорту, Інженер безпілотної авіації, Проектувальник інфраструктури «розумного» будинку, Проектувальник домашніх роботів, Проектувальник нейроінтерфейсів, Розробник біонічних протезів та імплантів, Фахівець з медичного устаткування, Системний інженер, Інженер штучного інтелекту, Інженер з автоматизації процесів, частково Архітектор-проектувальник, Промисловий дизайнер, Інженер харчової промисловості, Біомеханік тощо.

Оцінювати: Оцінювач, Експерт з оцінки обладнання, Інженер-оцінювач, Випробувач, Сюрвеєр, Фахівець з оцінки транспортних засобів, Технічний аудитор, Енергоаудитор, Інженер з експлуатації залізниці, Автокриміналіст, Фахівець з технічної діагностики, Консультант з технічних питань, Механік-діагност, частково Інженер з техніки безпеки, Спеціаліст з технічного обладнання, Спеціаліст з комп'ютерного обладнання тощо.

Випробовувати: Випробувач, Інженер-випробувач, Технік-випробувач, Інженер з тестування обладнання, Експерт з технічної діагностики, Інженер з робототехніки, Інженер з авіаційної техніки, Інженер з аерокосмічної техніки, Інженер з морської техніки, Пілот-випробувач, Інженер зв'язку, Інженер-метролог, Радіотехнік, Інженер з якості, Спеціаліст з неруйнівного контролю, частково Інженер харчової промисловості, Монтажник радіоелектронної апаратури тощо.

Рослини:

Досліджувати: Біолог, Біохакер, Мікробіолог, Ботанік, Лісодендролог, Енолог, Арборист, Генетик рослин, Селекціонер, Фармаколог, Фармацевт, Океанолог, Еколог рослин, частково Агроном тощо.

Лікувати: Фітопатолог, Лісопатолог, Арборист, Селекціонер, Агроном, частково Еколог тощо.

Готувати: Кухар, Кондитер, Винороб, частково Натуропат, Фітотерапевт, Дієтолог, Бариста, Технолог харчового виробництва тощо.

Саджати, вирощувати: Лісодендролог, Селекціонер, Садівник, Агроном, Агроном-генетик, Агроінженер, Фермер, Сіті-фермер, Овочівник, Виноградар, частково Лісничий тощо

Фотографувати, знімати відео: Фотограф-ботанік, Фуд-фотограф, Предметний фотограф, Ландшафтний фотограф, Науковий фотограф, Біолог, Ботанік, Океанолог, Агроном, Відеооператор-натураліст, Екоблогер, Журналіст тощо.

Створювати нові види, Селекціонувати: Молекулярний біолог, Генний інженер, Біоінженер, Біотехнолог, Генетик, Цитогенетик рослин, Селекціонер-біотехнолог, Агроном-селекціонер, Спеціаліст з тканинної культури рослин, Селекціонер, Селекціонер-генетик, Спеціаліст з молекулярної селекції, частково Агроном-дослідник, Біоінформатик тощо.

Створювати дизайн: Фітодизайнер, Ландшафтний дизайнер, Флорист-дизайнер, Дизайнер вертикальних садів, Флорист, Екодизайнер, Садовий архітектор, Урбаніст-еколог, Садівник, Ботанічний садівник, Агроном-декоратор, частково Фахівець з екзотичних рослин тощо.

Доглядати: Лісодендролог, Грінкіпер, Арборист, Садівник, Садівник-урбаніст, Дизайнер рослин, Агроном, Фермер, Овочівник, Консультант з рослинництва, частково Флорист, Фахівець з екзотичних рослин, Еколог тощо.

Захищати: Еколог, Біоеколог, Спеціаліст із захисту рослин, Агроном, Ботанік, Фітопатолог, Ентомолог, Герболог, Лісодендролог, Лісник, Екопроповідник, Сільськогосподарський еколог, Інспектор з карантину рослин, Оператор дронів у сільському господарстві, частково Біотехнолог, Агроінженер, Селекціонер, Агрокібернетик тощо.

Продавати: Менеджер з продажу рослин, Продавець-консультант у садовому центрі, Торговий представник, частково Флорист, Агроном-консультант, Консультант з рослинництва тощо.

Тварини:

Лікувати: Ветеринар, Ветеринарний фельдшер, Хірург-ветеринар, Асистент ветеринарного лікаря, Лаборант ветеринарної медицини, Ветеринарний дантист, Зоопсихолог, Герпетолог, частково Фахівець з догляду за тваринами тощо.

Стригти: Грумер, Асистент грумера, Інструктор з грумінгу, Пет-стиліст, Спеціаліст з тримінгу, Майстер з експрес-линьки, частково Хендлер, Фелінолог, Кінолог тощо.

Досліджувати: Біолог, Зоолог, Етолог, Іхтіолог, Іполог, Кінолог, Фелінолог, Морський біолог, Океанолог, Орнітолог, Герпетолог, Ентомолог, Зоопсихолог, Генетик тварин, частково Фахівець ветеринарно-санітарної експертизи, Палеонтолог, Ветеринар-дослідник, Еколог тощо.

Дресирувати: Дресирувальник, Інструктор з підготовки службових тварин, Експерт з розведення та виховання домашніх тварин, Інструктор з аджиліті, Тренер тварин для кіно, Тренер тварин для цирку, Фахівець з корекції поведінки тварин, Кінолог, Хендлер, Тренер з кінного спорту, Тренер дельфінів, Тренер собак-поводирів, частково Зоопсихолог тощо.

Вирощувати: Зоотехнік, Технік штучного осіменіння, Фахівець з годівлі тварин, Оператор тваринницьких комплексів, Акваріуміст, Бджоляр, Іполог, Фелінолог, Фермер, частково Селекціонер тощо.

Готувати до виставок: Дресирувальник, Фахівець з виставкового грумінгу, Хендлер, частково Іполог, Фелінолог, Кінолог, Ветеринар тощо.

Продавати: Менеджер з продажу тварин, Продавець тварин, Менеджер з продажу сільськогосподарських тварин, Консультант з продажу домашніх тварин, Фахівець з продажу екзотичних тварин, Фахівець з продажу тварин для участі у виставках, Консультант в зоомагазині, частково Заводчик тварин тощо.

Доглядати: Ветеринар, Зоотехнік, Грумер, Акваріуміст, Бджоляр, Іполог, Фелінолог, Кінолог, Орнітолог, частково Зоолог, Фахівець з догляду за тваринами, Доглядач за тваринами в зоопарку, Волонтер у притулках для тварин тощо.

Фотографувати, знімати відео: Фотограф-аніمالіст, Фотограф дикої природи, Фотограф домашніх тварин, Фотограф-натураліст, Фотохудожник, Фотограф аніمالістичних виставок, Оператор-аніمالіст, Відеограф дикої природи, Відеограф тварин для соціальних мереж, Спеціаліст з аерозйомки тварин, частково Біолог, Зоолог, Океанолог, Фелінолог, Хендлер, Кінолог, Грумер тощо.

Захищати: Зоозахисник, Інспектор з охорони тварин, Фахівець з реабілітації тварин, Зоолог, Еколог, Біоеколог, Ветеринарний лікар, Спеціаліст з охорони дикої природи, частково Співробітник заповідників та національних парків, Рейнджер парку, Волонтер у притулках для тварин тощо.

Створювати нові види: Генетик, Біоінженер, Біотехнолог, Селекціонер, Молекулярний біолог, Ембріолог, частково Біоінформатик тощо.

Діти:

Тренувати: Тренер, Дитячий фітнес тренер, Спортивний тренер для дітей, Керівник гуртка, Викладач (музика, акторська майстерність тощо), Хореограф, Інструктор з плавання, Ігропедагог, Дитячий психолог, Дефектолог, Фахівець з дитячої реабілітації тощо.

Лікувати: Лікар, Педіатр, Дитячий хірург, Кардіолог, Ревматолог, Ортопед, Лор, Офтальмолог, Невролог, Дитячий стоматолог, Травматолог, Дитячий психіатр, частково Дитячий реабілітолог, Дитячий психолог тощо.

Вчити: Вчитель, Вчитель початкових класів, Вихователь дитячого садка, Педагог, Викладач, Репетитор, Керівник гуртка, секції, Соціальний педагог, Ігропедагог, Сурдопедагог, Корекційний педагог, Логопед, Дефектолог, Тьютор, Ментор, Гувернер, Спортивний тренер, Хореограф, Майстер виробничого навчання, Дитячий психолог тощо

Організовувати: Вчитель, Педагог, Викладач, Вихователь, Педагог-організатор, Тьютор, Дитячий психолог, Тренер, Спортивний тренер, Інструктор, Модератор, Організатор дитячих свят, Аніматор, Керівник дитячого гуртка, секції, Керівник молодіжних проєктів, Вожатий у дитячому таборі, Фахівець з дитячого туризму тощо.

Захищати: Спеціаліст з ювенальної юстиції, Інспектор ювенальної поліції, Юрист у справах дітей, Ювенальний прокурор, Суддя у справах дітей, Дитячий психолог, Соціальний працівник, Соціальний педагог, Уповноважений з прав дитини, частково Педіатр, Дитячий психіатр, Дитячий реабілітолог, Педагог, Тьютор, Вихователь тощо.

Доглядати, нянчити: Няня, Вихователь, Помічник вихователя, Гувернантка, Асистент в інклюзивних класах, Бебісітер, Фахівець з раннього розвитку, Дитячий масажист, Аніматор, Медична сестра в дитячих закладах тощо.

Психологічна допомога: Дитячий психолог, Шкільний психолог, Психотерапевт для дітей, Нейропсихолог, Корекційний психолог, Кризовий психолог для дітей, Арт-терапевт, Ігротерапевт, частково Сімейний психолог, Дитячий психіатр, Соціальний педагог, Логопед, Дефектолог, Фахівець з інклюзивної освіти тощо.

Наставництво: Наставник, Ментор, Тьютор, Гувернер, Керівник гуртка, секції, Тренер, Вожатий, частково Педагог-організатор, Коуч для дітей та підлітків, Спеціаліст з професійної орієнтації, Психолог тощо.

Люди:

Виступати: Блогер, Стендап-комік, Викладач університету (лектор), Радіожурналіст, Віджей, Кореспондент, Телеведучий, Політичний оглядач, Дипломат, Політик, Аукціоніст, Промоутер, Сурдоперекладач, Кроскультурний менеджер, Журналіст, Актор, Артист, Співак, Тамада, Музикант, Танцівник, Менеджер, Менеджер з продажу, Менеджер з реклами, Фахівець з комунікативних технологій, Фахівець з міжнародної комунікації, PR-менеджер, Бізнес-тренер, Коуч, Мотиваційний спікер, Юрист, Психолог тощо.

Грати, Змагатися: Актор, Артист, Спортсмен (тенісист, футболіст, хокеїст тощо), Тренер, Бізнес-консультант, Кіберспортсмен, Стрімер, Автогонщик, Біржовий трейдер, Юрист, Продавець, Підприємець тощо.

Робити масаж: Масажист, Масажист-естетист, Спортивний масажист, Медичний масажист, Дитячий масажист, Масажист у спа-салоні, Фахівець з антицелюлітного масажу, частково Фізіотерапевт, Мануальний терапевт, Реабілітолог, Косметолог тощо.

Навчати, Вчити: Викладач, Вчитель, Педагог, Вихователь, Фахівець з інклюзивної освіти, Тренер, Репетитор, Методист, Спеціаліст з навчання

персоналу, Бізнес-тренер, Ментор, Коуч, Майстер виробничого навчання, Викладач онлайн-курсів, Інструктор з фітнесу, Викладач мовних курсів, Тренер з особистісного зростання, Консультант з питань освіти, частково Блогер, Розробник освітніх програм тощо.

Викладати: Викладач, Викладач онлайн-курсів, Вчитель, Тренер, Бізнес-тренер, Тренер з особистісного розвитку, Коуч, Ментор, Тьютор, Модератор, Репетитор, частково Методист тощо.

Розважати: Артист, Актор, Стендап-комік, Співак, Танцівник, Музикант, Тамада, Ведучий, Блогер, Віджей, Комік, Клоун, Ілюзіоніст, Діджей, Event-менеджер, МІСЕ-менеджер, Аніматор, Гід, Стрімер, Фахівець з віртуальної реальності тощо.

Стригти: Перукар, Барбер, Колорист, Перукар-стиліст, Стилiст-іміджмейкер, Трімер, частково Майстер з нарощування волосся, Бровіст-лешмейкер тощо.

Створювати комфорт: Фахівець з готельно-ресторанного бізнесу, Менеджер з організації заходів, Флайт-менеджер, Стюардеса, Хостес, Фахівець з клієнтського сервісу, Ландшафтний дизайнер, Дизайнер інтер'єру, Архітектор, Ергономіст, Соціальний працівник, Психолог, Референт, Офіціант, Ріелтор, Гід, Бізнес-консультант, Декоратор, Флорист, Провідник потягу, Шеф-кухар, Сомельє, Фахівець з клінінгу, Масажист тощо.

Красиво одягати: Стилiст, Персональний стиліст, Стилiст-іміджмейкер, Модельєр, Fashion-дизайнер, Дизайнер одягу, Іміджмейкер, Персональний шопер, Бренд-менеджер, Менеджер з продажу одягу, Байер тощо.

Робити красивими: Перукар, Перукар-стиліст, Барбер, Брейдер, Майстер татуажу, Грімер, Стилiст, Іміджмейкер, Візажист, Лешмейкер, Косметолог, Майстер манікюру, Майстер педикюру, Бровіст, Масажист, Фітнес тренер, Пластичний хірург, частково Б'юті-блогер, Fashion-журналіст тощо.

Лікувати: Лікар, Терапевт, Педіатр, Хірург, Нейрохірург, Лор, Кардіолог, Травматолог, Невролог, Уролог, Гінеколог, Офтальмолог, Онколог, Фізіотерапевт, Дерматолог, Пластичний хірург, Анестезіолог, Стоматолог, Мануальний терапевт, Психіатр, Психотерапевт, частково Косметолог, Фармацевт тощо

Консультувати: Консультант, Фахівець комунікативних технологій, Фінансовий консультант, Бізнес-консультант, Консультант з питань управління, Консультант з питань кар'єри, Медичний консультант, Юридичний консультант, Консультант з питань освіти, Консультант з питань нерухомості, Консультант з питань шлюбу та сім'ї, Консультант з питань інформаційних технологій, Менеджер по роботі з клієнтами, Психолог, Психотерапевт, Коуч, Лікар, Пластичний хірург, Персональний стиліст, Дієтолог, Нутриціолог, Косметолог, Туроператор, Конфлікт-менеджер, Інструктор з туризму, Спеціаліст візового центру, CRM-менеджер, Офіс-менеджер, Страховий агент, Диспетчер, Сомельє Адміністратор готелю, ресторану, Іміджмейкер, HR-менеджер, PR-менеджер, Психіатр, Юрист, Менеджер з продажу, Байер, Соціальний працівник, Державний службовець тощо.

Вивчати: Біолог, Фізіолог, Антрополог, Психолог, Психодіагност, Психотерапевт, Соціальний психолог, Соціолог, Маркетолог, Психіатр, Етнограф, HR-менеджер, частково Педагог, Соціальний працівник, Лікар, Патологоанатом, Кримінолог, UX-дослідник, Аналітик даних, Спеціаліст із соціальних мереж тощо.

Годувати: Шеф-кухар, Повар, Пекар, Кондитер, Дієтолог, Нутриціолог, Харчовий технолог, Кулінарний експерт, Кулінарний блогер, Офіціант, Бариста, Стюардеса, частково Сомельє, Соціальний працівник, Меценат, Волонтер, Фермер, Агроном, Продавець тощо.

Фотографувати, знімати відео: Фотограф, Весільний фотограф, Предметний фотограф, Фешн-фотограф, Фотограф-портретист, Рекламний фотограф, Блогер, Відео-блогер, Відеограф, Відеооператор, Стрінгер, Журналіст, Фотожурналіст, Відеожурналіст, Кліпмейкер, Кінооператор, частково Етнограф, Приватний детектив, Режисер тощо.

Ловити (затримувати, арештовувати): Поліцейський, Слідчий, Працівник СБУ, Боець Національної гвардії, Детектив, Військовий, Співробітник служби охорони кордону, Співробітник міграційної служби, Приватний охоронець, Охоронець, частково Судовий пристав, Прокурор, Працівник пенітенціарної служби тощо.

Судити: Суддя, Помічник судді, Секретар судового засідання, Судовий експерт, Судовий розпорядник, Юрист, Арбітр, Прокурор, Адвокат, частково Присяжний засідатель, Арбітражний керуючий, Нотаріус, Детектив, Юрисконсульт, Медіатор тощо.

Захищати: Військовослужбовець, Поліцейський, Кіберполіцейський, Адвокат, Юрист, Детектив, Співробітник ЗБУ, Працівник прикордонної служби, Охоронець, частково Медіатор, Лікар, Психолог, Соціальний працівник тощо.

Рятувати: Рятувальник, Пожежник, Лікар, Хірург, Лікар швидкої допомоги, Лікар екстреної медицини, Парамедик, Фельдшер, Поліцейський, Сапер, Психолог, Психотерапевт, Психіатр, Фахівець з ліквідації наслідків надзвичайних ситуацій тощо.

Піклуватися: Соціальний працівник, Психолог, Психотерапевт, Лікар, Медсестра, Санітар, Педагог, Вихователь, Тренер, Доглядач, Няня, Волонтер, Священник, Масажист, Реабілітолог, Логопед, Дефектолог, Дієтолог, Нутриціолог, Event-менеджер, Аніматор, Геронтолог, частково Працівник сфери обслуговування, HR-менеджер, Інструктор з туризму, Хостес, Стюардеса, Офіс-менеджер, Провідник потяга тощо.

Маніпулювати: Політик, Політтехнолог, Психолог, Коуч, Тренер, Журналіст, Маркетолог, PR-менеджер, HR-менеджер, Продавець-консультант, Менеджер з продажів, Актор, Блогер, SEO-спеціаліст тощо.

Організовувати: Менеджер проектів, Ком'юніті-менеджер, Event-менеджер, HR-менеджер, Менеджер готельного-ресторанного бізнесу, Менеджер з туризму, Менеджер з маркетингу, Менеджер рекламного бізнесу, Продакт-менеджер, IT-директор, Керівник відділу, Адміністратор, Модератор, Куратор, Координатор навчальних онлайн-платформ, Координатор волонтерів, Продюсер, Режисер, Тренер, Тімбілдінг-тренер, Коуч, Гід, Ведучий заходів, Блогер, Політик, частково Соціолог, Політтехнолог, Політичний консультант, Начальник потягу, тощо.

Задавати питання: Менеджер (управлінець), Психолог, Журналіст, Соціолог, Слідчий, Інтерв'юер, Блогер, Репортер, Кореспондент, Консультант, Фасилітатор, Медіатор, Лікар, Юрист, Суддя, Поліграфолог, Поліцейський, Детектив, Тренер,

Коуч, Ресечер, Викладач Маркетолог, HR-менеджер, Event-менеджер, Редактор тощо.

Спостерігати: Психолог, Соціальний психолог, Соціолог, Детектив, Слідчий, Охоронець, Особистий охоронець, Соціальний працівник, Вчитель, Педагог, Викладач, Лікар, Журналіст, Маркетолог, Тренер, Скаут, Політичний оглядач, Хедхантер, HR-менеджер, Спортивний коментатор, Блогер, Бізнес-консультант, Коуч, Поліцейський, Політолог, Дослідник ринку, Аналітик соціальних мереж, Спеціаліст з безпеки тощо.

Управляти: Менеджер (управлінець), Проектний менеджер, Підприємець, Менеджер готельно-ресторанної справи, Крос-культурний менеджер, Менеджер з комунікацій, Менеджер з корпоративної культури, Конфлікт-менеджер, TALENT-менеджер, Телепродюсер, Event-менеджер, Креативний директор, HR-менеджер, Рекрутер, Менеджер з навчання та розвитку, Консультант менеджменту (побудова команд), Консультант з управління, Бізнес-тренер, Бізнес-консультант, Коуч, Кар'єрний консультант, Директор, Комерційний директор, Супервайзер, Менеджер інтернет-проектів, Режисер, Кінопродюсер, Кінорежисер, частково Банкір, Девелопер, Директор з виробництва, Тімлід, Менеджер з маркетингу, Інформаційний менеджмент тощо.

Оцінювати: Оцінювач, Психолог, Соціальний психолог, Психолог-криміналіст, Психодіагност, Психіатр, Діагност, Аналітик, Поліграфолог, Профорієнтолог, Кар'єрний консультант, HR-менеджер, Рекрутер, HR-аналітик, Експерт з оцінки персоналу, Соціолог, Продюсер, Асистент режисера, Викладач, Педагог, Вчитель, Тренер, Спортивний тренер, Скаут, Бізнес-консультант, Бізнес-тренер, Коуч, Консультант з управління, Кредитний аналітик, Страховий агент, Суддя, Соціальний працівник, Маркетолог, Лікар тощо.

Просвіщати (роз'яснювати): Експерт, Консультант, Науковець, Викладач університету, Вчитель, Педагог, Психолог, Ментор, Тьютор, Політолог, Тренер, Бізнес-тренер, Коуч, Спеціаліст з навчання та розвитку, Профорієнтолог, Кар'єрний консультант, Лікар, Юрист, Блогер, Гід, Викладач онлайн-курсів, Фахівець з електронного навчання, Фасилітатор майстер-класів, Освітній консультант, Спеціаліст з інклюзивної освіти, Науковий комунікатор, частково Журналіст, Письменник тощо.

Відстоювати інтереси: Юрист, Адвокат, Прокурор, Суддя, Нотаріус, Лобіст, Політичний консультант, Дипломат, Конфлікт-менеджер, Ріелтор, Соціальний працівник, Медіатор, Державний службовець, Політик, Омбудсмен, Консультант з корпоративної соціальної відповідальності, Журналіст, Спеціаліст з комунікацій, PR-менеджер, Психолог, Фахівець по роботі з клієнтами, Працівник неурядової організації, Спеціаліст з безпеки, Охоронець тощо.

Розуміти: Психолог, Психотерапевт, Психіатр, Викладач, Педагог, Соціальний працівник, HR-менеджер, Менеджер з продажу, Лікар, Священник, Бізнес-консультант, Медіатор, Адвокат, Маркетолог, Коуч, Журналіст, Консультант з клієнтського сервісу, частково Політик, Дизайнер, UX-спеціаліст тощо.

Розгадувати: Психолог, Психоаналітик, Психодіагност, Психіатр, Конфліктолог, Профорієнтолог, Хедхантер, Поліграфолог, Профайлер, Переговорник, Коуч, Тренер, Соціолог, Бізнес-консультант, Менеджер з персоналу, Дипломат,

Поліцейський, Приватний детектив, Юрист, Слідчий, Криміналіст, Працівник ГУР, Працівник СБУ, Військовий аналітик, Антрополог, Соціальний працівник, Маркетолог, Журналіст, Політик, Політолог, Лікар, Спеціаліст з міжнародної безпеки, Кіберслідчий тощо.

Розбиратися в почуттях: Психолог, Психотерапевт, Арт-терапевт, Психіатр, Медіатор, Коуч, Тренер, Конфліктолог, Соціальний працівник, Педагог, Менеджер з персоналу, Актор, Артист, частково Журналіст, Письменник, Художник, Музикант, Політик, Дипломат, Маркетолог тощо.

Допомагати: Лікар, Медсестра (медбрат), Психолог, Психотерапевт, Психіатр, Реабілітолог, Соціальний працівник, Сурдоперекладач, Ріелтор, Турагент, Профорієнтолог, Перекладач, Секретар, Стюардеса, Провідник потягу, Вчитель, Викладач, Педагог, Юрист, Рятувальник, Пожежник, Поліцейський, Волонтер, Працівник служби підтримки, Працівник благодійного фонду, частково Сфера обслуговування тощо.

Розбиратися в ситуаціях: Психолог, Психолог-криміналіст, Медіатор, Конфліктолог, Переговорник, Детектив, Слідчий, Журналіст-розслідувач, Соціолог, Соціальний працівник, Працівник служби безпеки, Спеціаліст з міжнародної безпеки, Юрист, Кіберслідчий, Поліцейський, Спеціаліст з патентування, Менеджер, Менеджер з управління ризиками, Кризовий менеджер, Спеціаліст візового центру, Страховий агент, Спеціаліст з бізнес-процесів, Медичний діагност, Лікар, Політолог, Аналітик, Рятувальник, частково Підприємець, Аудитор, Фінансист тощо.

Надихати: Лідер громадської організації, Лідер думок у соціальних мережах, Мотиваційний спікер, Блогер, Вчитель, Викладач, Психолог, Психотерапевт, Коуч, Арт-терапевт, Тренер, Тренер з особистісного зростання, Спортивний тренер, Тренер з майнд-фітнесу, Бізнес-консультант, Бізнес-тренер, Підприємець, Вчений, Особистий тьютор з естетичного розвитку, Тренер творчих станів, Куратор колективної творчості, PR-менеджер, Письменник, Актор, Артист, Художник, Музикант, частково Режисер-постановник, Продюсер тощо.

Тренувати: Тренер, Персональний тренер, Фітнес-тренер, Адаптивний фітнес-тренер, Інструктор з йоги, Спортивний тренер, Психолог, Викладач, Репетитор, Інструктор з туризму, Хореограф, Вчитель музики, Викладач вокалу, Інструктор з бойових мистецтв, Постановник трюків, Бізнес-тренер, Спеціаліст з навчання персоналу, HR-менеджер, Коуч, Тренер з особистісного розвитку, Дієтолог, Нутриціолог, Реабілітолог тощо.

Вести переговори: Менеджер, Проектний менеджер, Продюсер, Директор, Підприємець, Менеджер готельно-ресторанного бізнесу, Менеджер з нерухомості, Психолог, Торговий представник, Супервайзер, Менеджер з продажу, Менеджер з постачання, Спеціаліст з рекламного бізнесу, Ріелтор, Крос-культурний менеджер, Менеджер з комунікацій, Фахівець з міжнародних відносин, Дипломат, Політик, Політичний консультант, Бізнес-консультант, Лобіст, Менеджер з логістики, Юрист, Менеджер з маркетингу, Журналіст, PR-менеджер, HR-менеджер, Рекрутер, Переговорник, Конфліктолог, Медіатор тощо.

Шукати і знаходити людей: Talent-менеджер, Продюсер, HR-менеджер, Хенд-хантер, Рекрутер, Спеціаліст з добору персоналу, HR-аналітик, Юрист,

Адвокат, Event-менеджер Асистент режисера (актори), Поліцейський, Приватний детектив, Слідчий, Криміналіст, Консультант поліції, Журналіст-розслідувач, Кіберполіцейський, Волонтер пошуково-рятувальної організації, частково Генеалог, Аналітик даних, Військовослужбовець, Розвідник, Контррозвідник ГУР, Фахівець служби Об'єднаного центру з пошуку та звільнення полонених в СБУ, Оперуповноважений Департаменту контррозвідки СБУ тощо.

Зображення:

Прикрашати людину: Брейдер, Грімер, Тату-майстер, Візажист, Стилист, Іміджмейкер, Дизайнер, Модельєр тощо.

Займатися дизайном інтер'єру: Дизайнер інтер'єру, Дизайнер інтер'єру житлових приміщень, Візуальний мерчендайзер, Дизайнер середовища, Декоратор інтер'єру, Дизайнер меблів, 3D-візуалізатор, Художник-постановник, Консультант з дизайну інтер'єру, частково Реставратор, Ландшафтний дизайнер, Спеціаліст з екологічного дизайну, Дизайнер віртуальної реальності, Світлодизайнер, Мозаїчник, Маляр тощо.

Створювати архітектурний проект: Архітектор, Архітектор-проектувальник, Архітектор-конструктор, Архітектор-дизайнер, Архітектор-візуалізатор, Ландшафтний архітектор, Архітектор-урбаніст, Архітектор-реставратор, Архітектор-координатор, Архітектор-еколог, частково Фахівець з BIM-моделювання, BIM-менеджер, Містобудівник, Інженер-будівельник, Менеджер проектів у будівництві тощо.

Займатися графічним дизайном: Графічний дизайнер, 3D-дизайнер, Дизайнер рекламного агентства, UX/UI-дизайнер, Дизайнер-поліграфії, Дизайнер логотипів та бренд-ідентифікації, Дизайнер упаковки, Digital-дизайнер, Художник-дизайнер телефіру, Дизайнер шрифтів, Верстальник, Технічний дизайнер, «Текстурний художник», Flash-аніматор, Продуктовий дизайнер, Архітектурний візуалізатор, Дизайнер мобільних додатків, Веб-дизайнер, Дизайнер презентацій, частково Арт-директор, Арт-директор цифрових медіа, Спеціаліст з візуалізації даних, Фахівець з інфографіки, Моушн-дизайнер, Художній редактор, Кріейтор (Креатор), Ілюстратор, Мепінг-режисер тощо.

Підбирати фотографії: Фотограф, Фоторепортер, Фоторедактор, Блогер, Стрингер, Фотограф-стиліст, Менеджер соціальних мереж, Контент-менеджер, Графічний дизайнер, Дизайнер веб-сайтів, Дизайнер інтер'єру, Фахівець з реклами, Куратор фотовиставок, Байер візуального контенту, Спеціаліст з візуального маркетингу, частково Журналіст, Редактор, Арт-директор, Етнограф, Детектив, Фахівець з електронної комерції тощо.

Робити фото та відео: Фотограф, Відеооператор, Кліпмейкер, Блогер, Відео-блогер, Віджей, Колорист, Фотокореспондент, Фотограф-стиліст, Відеограф, Кінооператор, Фахівець з віртуальної реальності, Фахівець з 3D-візуалізації, Фахівець із моушн-графіки, Спеціаліст з візуальних ефектів, Контент-креатор, SMM-спеціаліст, Оператор дрона, частково Креативний директор, Локейшн-менеджер, Продюсер, Режисер-постановник, Редактор телебачення, Журналіст тощо.

Обробляти фото і відео: Фахівець з обробки фотографій, Фотограф, Фоторедактор, Кліпмейкер, Фахівець з монтажу відео, Відеоредактор,

Редактор, Помічник оператора, Колорист, Спеціаліст з відеоефектів, Фахівець з візуальних ефектів, Фахівець з 3D-графіки, Фахівець з моушн-графіки, Фахівець з обробки панорамних фото та відео, Фахівець з обробки фото та відео для віртуальної реальності, Фахівець з обробки аерозйомки, частково «Текстурний художник», Художник-мультиплікатор, Фахівець із кольорокорекції, Блогер, Графічний дизайнер тощо.

Створювати кіно та мультфільми: Режисер, Кінорежисер, Режисер анімаційного кіно, Режисер-постановник, Кінопродюсер, Кінооператор, Оператор-постановник, Художник-постановник, Режисер монтажу, Звукорежисер, Фахівець з візуальних ефектів, Сценарист, Актор, Аніматор, Художник-мультиплікатор, Мультиплікатор, Аніматор персонажів, Технічний директор з анімації, Фахівець з 3D-моделювання, Фахівець з рендерингу, Фахівець з композитингу, Фахівець з анімації спецефектів, частково Кастинг-директор, Шейдинг-артист, Колорист, «Текстурний художник», Композитор, Костюмер тощо.

Створювати дизайн предметів: Дизайнер, Продуктовий дизайнер, Графічний дизайнер, Промисловий дизайнер, Дизайнер інтер'єру, Дизайнер одягу та аксесуарів, Дизайнер меблів, Дизайнер іграшок, 3D-дизайнер, Екодизайнер, частково Гейм-дизайнер, Художник по костюмах, Інкрустатор, Вітражист, Макетник, Художник-технолог текстильної та легкої промисловості, Майстер декоративно-прикладного мистецтва тощо.

Створювати дизайн тортів, кондитерських виробів: Кондитер, Шеф-кондитер, Пекар-кондитер, Декоратор тортів, Шоколятор, Фуд-дизайнер, Дизайнер кондитерських виробів, Технолог кондитерського виробництва, Інструктор з випікання, Фуд-блогер, Фуд-стиліст, Бренд-шеф кондитерського цеху тощо.

Малювати: Художник, Концепт-художник, Художник-графік, Художник-мультиплікатор, Художник коміксів, Графічний дизайнер, Дизайнер персонажів, Карикатурист, Аніматор, Ілюстратор, частково Художник-постановник, Живописець, Тату-майстер, Дизайнер одягу, Дизайнер інтерфейсів Каліграф, Ретушер тощо.

Створювати живописні полотна, ілюстрації: Художник, Художник-живописець, Концепт-художник, Художник-графік, Художник коміксів, Ілюстратор, Мультиплікатор, Аніматор, Іконописець, частково Художник-постановник, Дизайнер, Тату-майстер, Фотограф, Арт-директор тощо.

Оцінювати витвори мистецтва: Мистецтвознавець, Галерист, Арт-оцінювач, Арт-консультант, Арт-дилер, Арт-критик, Арт-блогер, Аукціоніст, Експерт з автентичності, Фахівець з оцінки антикваріату, Куратор виставок, Реставратор, Спеціаліст з відбору фільмів для фестивалів, Журналіст кіно, Ювелір, Кінознавець, Кінокритик тощо.

Досліджувати: Фахівець з комп'ютерного зору, Інженер з обробки зображень, Фахівець з медичної візуалізації, Фахівець з дистанційного зондування, МРТ-діагност, Фахівець з криміналістичної експертизи зображень, Спеціаліст з портретної експертизи, Фахівець з дактилоскопічної експертизи, Експерт-трасолог, Фахівець з почеркознавчої експертизи, Фахівець з анімації та візуальних ефектів, Фахівець з фотограмметрії, Геоінформаційний спеціаліст, Мистецтвознавець, частково Історик, Археолог, Антрополог, Географ, Астроном, Метеоролог,

Синоптик, Кліматолог, Патопсихолог, Арт-терапевт, Невропатолог, Гастроентеролог, Пластичний хірург, Нейрохірург, Фахівець з графічного дизайну, Реставратор, Фотограф-документаліст, Кіберполіцейський, UX-аналітик тощо.

Продавати вироби мистецтва: Менеджер з продажу виробів мистецтва, Фахівець з онлайн-продажу творів мистецтва, Сейлз-агент з міжнародних продаж, Аукціоніст, Галерист, Арт-дилер, Арт-консультант, Арт-брокер, частково Менеджер з розвитку арт-ринку, Фахівець з маркетингу творів мистецтва, Менеджер творчих проєктів, Менеджер сфери мистецтва, Куратор виставок тощо.

Розповідати про витвори мистецтва: Арт-журналіст, Журналіст кіно, Кінознавець, Кінокритик, Мистецтвознавець, Арт-критик, Арт-оцінювач, Куратор виставок, Лектор в музеї або галереї, Екскурсовод з мистецтва, Лектор з історії мистецтва, Лектор онлайн-курсів з мистецтва, Фахівець з комунікацій в сфері мистецтва, Менеджер з розвитку арт-проєктів, Бренд-спеціаліст, Блогер (автор контенту з мистецтва), частково Менеджер сфери мистецтва, Science-художник тощо.

Тексти і документи:

Редагувати і корегувати: Редактор, Технічний редактор, Науковий редактор, Літературний редактор, Перекладач-редактор, Медичний редактор, Юридичний редактор, Коректор, Контент-менеджер, Журналіст-даних, Копірайтер, Фахівець з SEO-копірайтингу, Сценарист тощо.

Перекладити: Перекладач, Письмовий перекладач, Усний перекладач, Синхронний перекладач, Перекладач технічних текстів, Перекладач юридичних документів, Літературний перекладач, Перекладач веб-сайтів та програмного забезпечення, Перекладач медичних текстів, Перекладач для міжнародних організацій, Перекладач для роботи на конференціях, Редактор перекладів, Репетитор, Сурдоперекладач, Референт-перекладач, Перекладач фільмів, Лінгвіст, Філолог, Викладач перекладу, частково Спеціаліст візового центру, Крос-культурний менеджер Консультант з міжнародних комунікацій, Офіс-менеджер, Секретар тощо.

Писати: Журналіст, Журналіст-міжнародник, Журналіст даних, Журналіст кіно, Рерайтер, Блогер, Письменник, Технічний письменник, Кореспондент, Менеджер новин, Редактор, Сценарист, Менеджер з якості, Копірайтер, Перекладач, Письмовий перекладач, Контент-менеджер, Модератор, Референт, Спеціаліст з бізнес-процесів, Критик, Кінокритик, Ресторанний критик, Аккаунт-менеджер, SEO-спеціаліст, Капер, Бізнес-консультант, Працівник дипломатичного представництва, Юрист Юрист-міжнародник, Адвокат, Нотаріус, SMM-менеджер, HR-менеджер, Політолог, Політичний оглядач, Лінгвіст, Філолог, Аналітик, частково Поліцейський Маркетолог, Туроператор, Проектний менеджер тощо.

Читати: Юрист, Нотаріус, Журналіст, Журналіст-міжнародник, Радіожурналіст, Журналіст даних, Туроператор, Науковий співробітник, Спеціаліст з планування, Спеціаліст візового центру, Редактор, Адміністратор сайтів, Літературний критик, Контент-менеджер, Режисер-постановник, Копірайтер, Перекладач, Аналітик даних, Аудитор, Історик, Культуролог, Лінгвіст, Філолог, Літературознавець, Філософ, Археолог, Палеограф, Етнограф, Соціолог, Економіст, Модератор, Офіс-менеджер, Секретар-референт тощо.

Вивчати: Юрист, Нотаріус, Адвокат, Юрисконсульт, Суддя, Журналіст, Редактор, Науковий співробітник, Контент-менеджер, Документознавець, Оцінювач інтелектуальної власності, Фінансовий координатор проєктів, Кредитний інспектор, Спеціаліст з ліцензування, Спеціаліст з якості, Патентознавець, Аналітик, Лінгвіст, Філолог, Мистецтвознавець, Культуролог, Літературознавець, Історик, Антрополог, Археолог, Палеограф, Соціолог, Етнограф, Аудитор, Фінансист, Економіст, Податковий інспектор, Архіваріус тощо.

Проводити експертизу: Фахівець з лінгвістичної експертизи, Експерт-криміналіст, Криміналіст-почеркознавець, Аналітик розвідданих, Фахівець з питань безпеки інформації, Фахівець з автентифікації документів, HR-аналітик, Оцінювач інтелектуальної власності, Фахівець з питань авторського права, Аудитор, Документознавець, Архіваріус, Юрист, Нотаріус, Інженер з охорони праці та техніки безпеки, Землевпорядник, Філолог, Лінгвіст, Вчений, Мистецтвознавець, Історик, Археолог, Палеограф, Антрополог, Етнограф, Редактор, Технічний письменник, частково Реставратор, Фахівець з питань діловодства тощо.

Шифрувати і розшифровувати: Криптограф, Військовий криптоаналітик, Науковець у сфері криптографії, Кодифікатор, Шифрувальник, Спеціаліст з кібербезпеки, Спеціаліст з інформаційної безпеки, Інженер з безпеки програмного забезпечення, Експерт з цифрової криміналістики, Розробник блокчейн-технологій, Фахівець з хмарної безпеки, Консультант з питань безпеки даних, Фахівець з квантової криптографії, частково Викладач криптографії, Співробітник органів безпеки чи розвідки, Спеціаліст з реверс-інжинірингу, Судовий експерт з комп'ютерних питань, Експерт з інформаційної війни, Криміналіст, Аналітик даних тощо.

Оцінювати: Юрист, Нотаріус, Адвокат, Критик, Редактор, Копірайтер, Технічний письменник, Перекладач, Архіваріус, Фахівець з аналізу даних, Візовий менеджер, Контент-менеджер, SEO-спеціаліст, Документознавець, Філолог, Лінгвіст, Едитор, Аудитор, Податковий інспектор, Слідчий, Спеціаліст з нерухомості, Еколог, частково Журналіст, Лікар, Патопсихолог, Соціальний працівник, HR-менеджер, Соціолог, Політолог, Дипломат, Викладач, Вчитель, Історик, Філософ, Літературознавець, Палеограф тощо.

Аналізувати: Аналітик, Аналітик даних, Бізнес-аналітик, Фінансовий аналітик, Науковець, Журналіст даних, Журналіст-розслідувач, Фахівець з кібербезпеки, Кредитний інспектор, Ризик-менеджер, Спеціаліст з планування, Експерт-почеркознавець, Фахівець з лінгвістичної експертизи, Лінгвіст-аналітик, Філолог, Культуролог, Мистецтвознавець, Критик, Податковий консультант, Менеджер з якості, Digital-стратег, HR-аналітик, Історик, Археолог, Антрополог, Юрист, Нотаріус, Соціолог, Політолог, Літературознавець, Філософ, Контент-менеджер, SEO-спеціаліст, Маркетолог, Інженер тощо.

Розмовляти, вимовляти: Менеджер, Журналіст, Тележурналіст, Радіожурналіст, Телеведучий, Тамада, Журналіст кіно, Радіодіджей, Аукціоніст, Крос-культурний менеджер, Інтерім-менеджер, Спеціаліст з планування, Перекладач, Референт-перекладач, Спортивний коментатор, Диспетчер, Діджей, Актор, Актор дубляжу, Блогер, Редактор, Копірайтер, Кінознавець, Книжковий оглядач, Сценарист, Гід-

екскурсовод, Критик, Консультант з комунікацій, Науковець, Викладач літератури, Репетитор, Лінгвіст, Культуролог, Історик, Філософ, Літературознавець, Документознавець, Юрист, Адвокат, Нотаріус, Політик, Офіс-менеджер, Секретар тощо.

Створювати: Журналіст, Сценарист, Сценарист комп'ютерних ігор, Редактор, Редактор телебачення, Редактор кіно та ТВ компаній, Контент-менеджер, SMM-спеціаліст, Копірайтер, Драматург, Кінодраматург, Спічрайтер, Критик, Кінокритик, Ресторанний критик, Блогер, Поет, Тамада, Письменник, Технічний письменник, Юрист, Нотаріус, Державний службовець, Науковець, Аналітик, Офіс-менеджер, Секретар, частково Event-спеціаліст, Артист тощо.

Перевіряти документи: Аудитор, Бухгалтер, Юрист, Юрист-міжнародник, Нотаріус, Адвокат, Спеціаліст з комплаєнсу, Фахівець з управління ризиками, Державний службовець, Спеціаліст з безпеки, Фахівець з обробки даних, Менеджер з туризму, Спеціаліст візового центру, Спеціаліст з офшорів, Митник, Кредитний інспектор, Агент з нерухомості, Ріелтор, Іпотечний брокер, Експедитор, Спеціаліст з ліцензування, Спеціаліст з інтелектуальної власності, Патентний спеціаліст, Фахівець з фінансового моніторингу, Експерт з акредитації, атестації та сертифікації, Інспектор з якості, HR-менеджер, Поліцейський, Податковий інспектор, Прокурор, Слідчий, Провідник потягу, Спеціаліст з реєстрації, частково Лікар, Медсестра, Історик, Палеограф тощо.

Числа:

Викладати: Вчитель математики, Репетитор математики, Викладач математики, Викладач статистики, Викладач економіки, Викладач фінансів, Викладач аналізу даних, Викладач інформатики, Викладач фізики, Викладач хімії, Викладач інженерії тощо.

Аналізувати: Аналітик, Аналітик даних, Фінансовий аналітик, Бізнес-аналітик, Аналітик (дослідження ринку), Системний аналітик, Продакт-аналітик, ВІ-аналітик, Математик, Економіст, Фінансист, Банкір, Статистик, Програміст-аналітик, Quant developer, Data Mining Specialist, Оцінювач інтелектуальної власності, Актуарій, Аудитор, Фінансист, Економіст, Маркетолог, Треjder, Брокер, Трейд-маркетолог, Спеціаліст з планування, Науковий співробітник, Спеціаліст з машинного навчання, Соціолог, частково Журналіст даних, Спеціаліст з кібербезпеки тощо.

Проводити розрахунки: Аналітик, Аналітик даних, Фінансовий аналітик, Бізнес-аналітик, Маркетолог-аналітик, Економіст, Фінансист, Банкір, Бухгалтер, Статистик, Аудитор, Спеціаліст з бюджетування, Актуарій, Податковий консультант, Фахівець з управління ризиками, Оцінювач інтелектуальної власності, Науковець, Математик, Фізик, Хімік, Геохімік, Геофізик, Геолог, Астроном, Інформатик, Програміст, Data-Scientist, Нанотехнолог, Наноінженер, Робототехнік, Синоптик, Топограф, Метролог, Інженер-технолог, Інженер-кошторисник, Інженер-проектувальник, Інженер-конструктор, Інженер-будівельник, Спеціаліст з нерухомості, Страховий агент, Автоексперт, Брокер, Треjder, Андеррайтер, SEO-спеціаліст, Логіст, Землевпорядник, Штурман, Туроператор частково Проектний менеджер, Комерційний директор, Фінансовий директор, Продакт-менеджер, Девелопер тощо.

Знаходити помилки: Аудитор, Бухгалтер, Аналітик даних, Фінансовий аналітик, Актуарій, Ревізор, Податковий інспектор, Податковий консультант, Спеціаліст з бюджетування, Фінансист, Економіст, Консультант з управління, Програміст-тестувальник, IT-аудитор, Інженер з якості, Науковий співробітник, Математик, Спеціаліст з кібербезпеки тощо.

Отримувати числа вимірюваннями: Науковий співробітник, Фізик-експериментатор, Геофізик, Data Mining Specialist, Інженер-метролог, Наноінженер, Інженер-проектувальник, Біометричний інженер, Інженер-геолог, Інженер-акустик, Інженер-будівельник, Геолог, Геолог-нефтяник, Гідрохімік, Геодезист, Топограф, Землемір, Метролог, Метеоролог, Картограф, Фахівець з моніторингу та оцінювання, Актуарій, Архітектор, Медичний лаборант, Астроном, Картограф, частково Спеціаліст з нерухомості, Статистик, Фінансовий аналітик, Аналітик даних, Маркетолог, Спеціаліст з якості, Експерт-криміналіст, Еколог тощо.

Досліджувати: Науковець-дослідник, Математик, Фізик, Економіст, Фінансист, Інформатик, Data-scientist, Аналітик даних, Фінансовий аналітик, Фахівець з бізнес-аналітики, Актуарій, Статистик, частково Аудитор, Маркетолог, Астроном, Фахівець з машинного навчання, Фахівець з кібербезпеки тощо

Управляти: Фінансовий менеджер, Фінансовий директор, Фінансист, Економіст, Бухгалтер, Фінансовий аналітик, Фінансовий консультант, Фахівець з фінансового планування, Інвестиційний аналітик, Бізнес-аналітик, Аудитор, Податковий консультант, Казначей, частково Математик, Трейдер, Брокер, Актуарій, Project-менеджер, Підприємець, Девелопер тощо.

Одяг, взуття, сумки:

Створювати, Шити: Дизайнер одягу, Дизайнер взуття, Дизайнер сумок, Фахівець з цифрового дизайну, Технічний дизайнер, Модельєр, Модельєр-конструктор, Кутюр'є, Кравець, Швачка, Закрійник, Технолог швейного виробництва, Майстер з пошиття одягу, Майстер з пошиття взуття, Майстер з пошиття сумок, частково Бренд-менеджер, Фахівець з маркетингу моди, Фахівець з ремонту одягу тощо.

Продавати: Торговий агент, Мерчандайзер, Торговий представник, Супервайзер, Спеціаліст з електронної комерції, Продавець-консультант в бутику, Менеджер з продажу, Візуальний мерчендайзер, Менеджер по роботі з клієнтами, частково Адміністратор магазину, Товарознавець, Спеціаліст з маркетингу, Стилiст-консультант, Продакт-менеджер, Бренд-менеджер тощо.

Займатися дизайном: Дизайнер одягу, Дизайнер взуття, Дизайнер сумок, Технічний дизайнер, Дизайнер текстилю, Дизайнер аксесуарів, Дизайнер верхнього одягу, Дизайнер спортивного одягу, Дизайнер розумного одягу, Еко-дизайнер, Модельєр, Художник-модельєр, Модельєр-конструктор, Фешн-ілюстратор, Спеціаліст з розробки принтів, частково Спеціаліст з 3D-моделювання, Арт-директор тощо.

Демонструвати: Модель, Фотомодель, Відеомодель, Фітнес-модель, Модель плюс сайз, Модель для каталогів, Модель для показів, Модель для реклами, Модель для соціальних мереж, Інфлюенсер моди, Fashion-блогер, Б'юті-

блогер, Манекенниця, частково Мерчендайзер, Продавець-консультант, Оглядач моди тощо.

Створювати імідж: Іміджмейкер, Стилист, Персональний стиліст, Стилист-іміджмейкер, Експерт з етикету та іміджу, Дизайнер одягу, Дизайнер аксесуарів, Бренд-менеджер, Менеджер з маркетингу моди, Візуальний мерчендайзер, Бренд-амбасадор, Fashion-блогер, Fashion-фотограф, Fashion-журналіст, частково SMM-спеціаліст, Арт-директор тощо.

Купувати, займатися закупками: Байєр, Фешн-байєр, Фахівець з вибору матеріалів, Менеджер із закупівель, Менеджер з постачання, Спеціаліст із закупівель для онлайн магазинів, Мерчендайзер, Менеджер із планування асортименту, Спеціаліст із закупівель для люксових брендів, Категорійний менеджер, частково Менеджер індустрії моди, Спеціаліст із пошуку постачальників, Менеджер з виробництва тощо.

Хімічні речовини, запахи, аромати:

Досліджувати: Хімік-дослідник, Хімік-органік, Хімік-аналітик, Біохімік, Алерголог, Фармаколог, Медичний дослідник, Нанотехнолог, Криміналіст-хімік, Спеціаліст з матеріалознавства, Еколог, Токсиколог, Лаборант хімічного аналізу, частково Дегустатор, Експерт з якості та безпеки продукції, Імунолог, Кристалограф, Геохімік, Космохімік тощо.

Створювати: Хімік, Хімік-технолог, Хімік-інженер, Хімік-органік, Біохімік, Фармацевт-розробник, Технолог-розробник харчових добавок, Фахівець з харчових ароматизаторів, Парфумер, Технолог косметичних засобів, Спеціаліст з ароматерапії частково Біотехнолог, Нанотехнолог, Наноінженер, Купажист, Фармаколог, Медичний дослідник тощо.

Проводити експерименти: Хімік, Хімік-дослідник, Хімік-технолог, Хімік-аналітик, Судовий хімік, Біохімік, Біотехнолог, Технолог харчової промисловості, Ароматизатор харчових продуктів, Купажист, Фармаколог, Медичний дослідник, Лаборант хімічного аналізу, Лікар-лаборант, Еколог-дослідник, Хімік-еколог, Агроном-хімік, Токсиколог, Експерт-криміналіст, Парфумер, частково Викладач хімії, Дегустатор харчової продукції, Генетик, Матеріалознавець, Спеціаліст з ароматерапії, Спеціаліст з контролю якості тощо.

Проводити експертизу: Хімік, Хімік-технолог, Хімік-аналітик, Інженер-хімік, Судовий хімік, Токсиколог, Фармаколог, Лаборант хімічного аналізу, Еколог-дослідник, Лікар-лаборант, Спеціаліст з матеріалознавства, Експерт з якості повітря, Фахівець з безпеки хімічний речовин, Експерт з контролю якості, Ароматизатор харчових продуктів, Дегустатор харчової продукції, Технолог косметичних засобів, Харчовий технолог, частково Гідрохімік, Агрохімік, Кристалограф, Медичний технолог, Парфумерний критик, тощо.

Використовувати: Хімік, Біохімік, Хімік-технолог, Судовий хімік, Біотехнолог, Біомедик, Нанотехнолог, Агрохімік, Фармацевт, Фармаколог, Лікар, Лаборант хімічного аналізу, Токсиколог, Експерт-криміналіст, Агроном-грунтознавець, Еколог, Технолог харчової промисловості, Спеціаліст нафтопереробної та нафтодобувної галузі, Судмедексперт, Фахівець з безпеки хімічний речовин, Парфумер, Косметолог, Ароматизатор харчових продуктів, Технолог косметичних

засобів, Сомельє, Спеціаліст з ароматерапії, Кухар, Кондитер, частково Ветеринар, Геолог, Археолог, Провізор, Перукар, Флорист тощо.

Застосовувати в сфері здоров'я (оздоровленні): Біомедик, Клінічний хімік, Біохімік, Медичний технолог, Токсиколог, Фармацевт, Експерт з контролю якості ліків, Спеціаліст з розробки ліків, Спеціаліст з медичної діагностики, Спеціаліст з безпеки хімічних речовин у медицині, Косметолог, Лікар-лаборант, Лікар-імунолог, Лікар-інфекціоніст, Хірург, Стоматолог, Акушер-гінеколог, Алерголог, Онколог, Невролог, Психіатр, Анестезіолог-реаніматолог, Медсестра, Провізор, Спеціаліст з медичних аналізів, Ароматерапевт, Консультант з використання запахів для релаксації та зняття стресу, частково Фахівець з харчових технологій тощо.

Продавати: Торговий представник, Мерчандайзер, Менеджер з продажу хімічної продукції, Технічний спеціаліст з продажу хімічних речовин, Фахівець з продажу лабораторних хімікатів, Спеціаліст з продажу промислових хімікатів, Менеджер з експорту хімічної продукції, Спеціаліст з продажу хімічних матеріалів для будівництва, Фармацевт, Торговий представник парфумерно-косметичних засобів, Менеджер з продажу парфумерної продукції, Бренд-менеджер парфумерії, Продавець-консультант парфумерії, Менеджер з продажу косметики, Консультант з косметики та парфумерії, Спеціаліст з продажу ароматерапевтичних препаратів, Менеджер з продажу парфумерних подарункових наборів, частково Менеджер з ключових клієнтів в хімічній промисловості, Спеціаліст з електронної комерції в хімічній галузі, Менеджер з маркетингу хімічної продукції, Косметолог тощо.

Продукти (їжа):

Виробляти на заводі: Технолог харчового виробництва, Інженер-технолог хлібопекарного виробництва, Інженер-технолог кондитерського виробництва, Конструктор-технолог у сфері виробництва продуктів, лікувально-профілактичного та спортивного харчування, Молочний технолог, Технолог-розробник харчових добавок, Виробник харчових напівфабрикатів, Технолог дитячого харчування, Оператор виробничої лінії, Майстер цеху, Оператор пакувальних машин, Пекар, Кондитер, частково Ремюер, Купажист, Пивовар, Винороб, Розробник нових харчових продуктів, Спеціаліст з управління ланцюгами постачання, Фахівець з автоматизації виробництва тощо.

Проводити експертизу: Харчовий технолог, Харчовий хімік, Мікробіолог харчових продуктів, Аналітик харчових продуктів, Спеціаліст із сенсорного аналізу харчових продуктів, Фахівець з лабораторних досліджень, Спеціаліст з харчової токсикології, Фахівець з контролю якості харчової продукції, Фахівець із стандартизації та сертифікації, Фахівець з безпеки харчових продуктів Аудитор харчової промисловості, Експерт з питань ідентифікації продуктів, Судовий експерт у сфері харчових продуктів, Експерт з обігу ГМО, Фахівець з міжнародних стандартів якості продуктів харчування, частково Спеціаліст з маркування харчових продуктів, Дегустатор, Ресторанний критик, Санітарний лікар, Фуд-блогер тощо.

Закуповувати: Менеджер із закупівель харчових продуктів, Спеціаліст із закупівель свіжих продуктів, Закупник м'ясної продукції, Закупник молочної продукції, Закупник рибної продукції, Спеціаліст із закупівель органічних

продуктів, Закупник продуктів для ресторанів, та готелів, Спеціаліст із закупівель продуктів для супермаркетів, Закупник продуктів для харчової промисловості, Спеціаліст із закупівель продуктів для дитячого харчування, частково Категорійний менеджер, Спеціаліст з логістики, Шеф-Повар, Кухар, Кавіст, Пивовар, Сомельє, Бариста тощо.

Продавати: Менеджер з продажу харчових продуктів, Категорійний менеджер харчових продуктів, Торговий представник харчових продуктів, Супервайзер, Мерчендайзер, Спеціаліст з продажу свіжих продуктів, Менеджер з продажу м'ясної продукції, Менеджер з продажу молочної продукції, Менеджер з продажу рибної продукції, Менеджер з продажу органічних продуктів, Менеджер з продажу продуктів для ресторанів та готелів, Менеджер з продажу продуктів для супермаркетів, Продавець-консультант, частково Директор магазину чи відділу, Керівник відділу продажів, Бренд-менеджер, Товарознавець, Маркетолог у сфері харчової промисловості, Бармен, Кавіст, Сомельє, Бариста, Фуд-блогер тощо.

Готувати: Шеф-кухар, Су-шеф, Кухар, Кухар-технолог, Кухар-універсал, Кухар-фрілансер, Кондитер, Пекар, Піцайоло, Сушист, Шоколатьє, Бариста, Бармен, Фуд-блогер, частково Технолог харчового виробництва, Дієтолог тощо.

Консервувати: Менеджер з виробництва консервованої продукції, Технолог харчового виробництва (консервування), Оператор лінії консервування, Розробник рецептур консервованої продукції, Фахівець з пакування консервованої продукції, частково Інженер з обладнання для консервування, Фахівець з контролю якості консервованої продукції, Фахівець з безпеки харчової продукції (консервування), Кухар, Винороб, Фермер тощо.

Музика і звуки:

Досліджувати: Музикознавець, Музичний етнолог (Етномузиколог), Музичний критик, Музичний редактор, Фахівець з музичної аналітики, Звуковий археолог, Мистецтвознавець, Дослідник когнітивної музикології, частково Фахівець з аудіовізуальних технологій для віртуальної реальності, Ві-джей, Інженер-акустик, Музичний журналіст, Музичний блогер, Викладач музичних дисциплін, Музичний терапевт, Саунд-продюсер тощо.

Створювати: Композитор музики, Композитор кіно, Саунд-дизайнер, Діджей, Автор-співак, Автор-музикант, Фахівець з мастерингу, частково Аранжувальник, Фахівець із звукового брендингу, Розробник аудіоплагінів, Викладач музики, Звукорежисер, Музичний продюсер тощо.

Відтворювати: Музикант, Співак, Артист, Діджей, Музичний блогер, частково, Звукорежисер, Фахівець з мастерингу, Музичний продюсер, Викладач музичних дисциплін, Фахівець з озвучування фільмів та ігор тощо.

Управляти, Продюсувати: Музичний менеджер, Менеджер музичного закладу, Менеджер звукозаписної компанії, Концертний директор, Менеджер сфери мистецтва, Антрепренер, Event-менеджер, Арт-директор, Talent-менеджер, Музичний продюсер, Музичний видавець, частково Менеджер по роботі з артистами, Менеджер з авторських прав, Звукорежисер, Звукооператор, Маркетолог у музичній сфері, Менеджер з продажу, Менеджер з розвитку бізнесу, Менеджер з видавничої справи, Менеджер з ліцензування тощо.

Керувати оркестром, хором: Менеджер оркестру, Менеджер хору, Хормейстер, Диригент, Асистент диригента, Концертмейстер, Регент, Капельмейстер, Музичний керівник, частково Організатор концертів, Музичний продюсер тощо.

Записувати (аранжувати, зводити): Звукорежисер, Мастерінг-інженер, Саунд-дизайнер, Аранжувальник, Технік студії звукозапису, Фахівець із живого звуку, Фахівець з озвучування та звукових спецефектів у кіно, Продюсер звукозапису, Композитор, Автор пісень, Фахівець із постпродакшну звуку, частково Діджей, Композитор кіно, Музичний редактор, Ві-джей, Аудіо-програміст тощо.

Слухати: Музикознавець, Музичний критик, Музичний редактор, Музичний куратор, Музичний консультант, частково А&R-скаут, Ві-джей, Музичний блогер, Саунд-дизайнер, Звукорежисер, Звукооператор, Радіоведучий, Діджей, Співак, Артист, Музикант, Танцівник, Композитор, Стримінг-редактор, Talent-менеджер, Продюсер, Викладач музики, Настроювач музичних інструментів тощо.

Оцінювати: Музикознавець, Музичний критик, Музичний куратор, Музичний консультант, А&R-скаут, Музичний аналітик, Музичний журналіст, Член журі музичних конкурсів, Арт-директор, частково Продюсер, Вокальний тренер, Композитор, Звукорежисер, Саунд-дизайнер, Музичний блогер тощо.

Грати на музичному інструменті: Музикант-виконавець, Сесійний музикант, Концертмейстер, Музикант оркестру, Музикант ансамблю, Музикант кавер-групи, Акомпаніатор, частково Вчитель музики, Репетитор, Музичний керівник, Композитор, Музичний блогер тощо.

Співати: Вокаліст, Бек-вокаліст, Співак, Оперний співак, Соліст, Хорист, Мюзикл-виконавець, Співак у кавер-гурті, Студійний вокаліст, Викладач вокалу, Вокальний тренер, частково Автор пісень, Артист, Музикант, Музичний керівник, Композитор тощо.

Танцювати: Хореограф, Хореограф-постановник, Викладач танців, Педагог-хореограф, Танцівник, Танцюрист сучасного танцю, Танцюрист народного танцю, Артист балету, Балетмейстер, Танцювальний тренер, частково Інструктор з танцювального фітнесу, Режисер танцювальних програм, Керівник танцювальної студії, Актор, Артист тощо.

Використовувати в оздоровленні: Музичний терапевт, Фахівець з біоакустичної корекції, Віброакустичний терапевт, Інструктор з медитації з використанням звуків, Фахівець з музичної реабілітації, Фахівець з голосотерапії, Релаксолог зі звуковими сеансами, Викладач музичної терапії, частково Звукорежисер для медитативних практик, Дослідник впливу звуку на мозок, Організатор музичних ретритів для оздоровлення, Тренер творчих станів, Масажист з використанням звукових інструментів, Психолог, Арт-терапевт, Танцювальний терапевт тощо.

Тіло людини:

Тренувати, Змагатися: Спортсмен, Персональний тренер, Спортивний тренер, Фітнес-інструктор, Тренер з кросфіту, Тренер з йоги, Тренер з пілатесу, Постановник трюків, Танцівник, частково Нутриціолог, Валеолог, Спортивний психолог, Фізіотерапевт, Реабілітолог, Ерготерапевт, Спортивний лікар, Поліцейський, Військовий тощо.

Виступати: Спортсмен, Модель, Танцівник, Каскадер, Бодібілдер, Цирковий артист, частково Артист, Актор, Співак, Ведучий заходів, Фітнес-інструктор, Хореограф, Постановник трюків тощо.

Танцювати, створювати танці: Танцівник, Танцівник балету, Pole-dance танцівник, Belly-dance танцівник, Танцівник сальси, Танцівник бальних танців, Танцівник хіп-хопу, Контемп-танцівник, Артист мюзиклу, Хореограф, Спортивний хореограф, Балетмейстер, Викладач танців, Танцювальний педагог, Постановник мюзиклу, частково Танцювальний режисер тощо.

Розслідувати (криміналістика): Судово-медичний експерт, Судовий біолог, Патологоанатом, Експерт-криміналіст, Антрополог, Токсиколог, Генетик, Одонтолог, Трасолог, частково Спеціаліст з портретної експертизи, Фахівець з балістики, Фахівець з комп'ютерної криміналістики, Слідчий, Детектив, Судовий психолог, Психіатр, Ентомолог тощо.

Лікувати: Лікар, Терапевт, Хірург, Нейрохірург, Травматолог, Кардіолог, Онколог, Флеболог, Нефролог, Ревматолог, Гінеколог, Ендокринолог, Лікар-інфекціоніст, Імунолог, Уролог, Стоматолог, Алерголог, Отоларинголог, Невропатолог, Фізіотерапевт, Реабілітолог, Фельдшер, частково Медсестра (Медбрат), Фармацевт тощо.

Вивчати, Досліджувати: Біолог, Біомедик, Біохімік, Біофізик, Біоінформатик, Мікробіолог, Нейробіолог, Анатом, Фізіолог, Генетик, Гістолог, Цитолог, Ембріолог, Валеолог, Патоморфолог, Остеолог, Лікар-дослідник, МРТ-діагност, Медичний лаборант, частково Антрополог, Психофізіолог, Нейропсихолог, Психіатр, Профайлер, Спеціаліст з нейроінтерфейсів, Поліграфолог тощо.

Доглядати, Прикрашати: Косметолог, Майстер манікюру та педикюру, Майстер епіляції, Перукар, Масажист, Спа-терапевт, Тату-майстер, Пірсинг-майстер, Боді-арт художник, Грімер, Лешмейкер, Стилист-візажист, Майстер з нарощування вій, Бровист, Майстер з нарощування волосся, Іміджмейкер, частково, Фітнес-тренер, Стоматолог, Дієтолог, Ювелір тощо.

Фотографувати і знімати відео: Фотограф, Фешн-фотограф, Б'юті-фотограф, Спортивний фотограф, Медичний фотограф, Танцювальний фотограф, Рекламний фотограф, Весільний фотограф, Фотограф-портретист, Фотограф-натураліст, Фотограф-документаліст, Відеограф, Оператор, Кліпмейкер, Блогер, частково Режисер, Продюсер, Арт-директор, Лікар-діагност, Експерт-криміналіст, Патологоанатом тощо.

Обстежувати, діагностувати: Лікар-терапевт, Лікар-діагност (УЗД, КТ), Лікар-лаборант, Фахівець з клінічних досліджень, Фахівець з медичної візуалізації, МРТ-діагност, Лікар-рентгенолог, Генетичний консультант, Фахівець з реабілітації, Ендокринолог, Кардіолог, Сурдолог, Пульмонолог, Ревматолог Уролог, Лор, Невропатолог, Патологоанатом, частково Гінеколог, Хірург, Нейрохірург, Травматолог, Окуліст, Стоматолог, Алерголог, Фахівець з протезування та ортезування тощо.

Приймати пологи: Лікар-акушер-гінеколог, Акушер, Лікар-педіатр, Неонатолог, Анестезіолог, Фахівець з ультразвукової діагностики в акушерстві, Фахівець з ведення вагітності високого ризику, Дитяча медична сестра, Перинатальний

психолог, Доула, частково Фахівець з медичної генетики, Фахівець з післяпологового відновлення, Фахівець з грудного вигодовування, Дієтолог тощо.

Космос, земля, повітря, вода, вогонь:

Досліджувати: Геохімік, Кліматолог, Геолог, Геофізик, Гляціолог (кригознавець), Географ, Топограф, Картограф, Гідрогеолог, Вулканолог, Гідролог, Океанограф, Спелеолог, Метеоролог, Астроном, Астрофізик, Космобіолог, Гемолог (дорогоцінне каміння), Геодезист, Ґрунтознавець, Сейсмолог, Аеролог, Фахівець з аерозолів, Еколог, Астронавт, Археолог, Фахівець з дистанційного зондування атмосфери, Фахівець з модулювання атмосфери, Фахівець з якості повітря, частково Науковець-даних, Фахівець з геоінформаційних систем, Фахівець з геопросторового аналізу, Фахівець з очищення води, Фахівець з моделювання пожеж тощо.

Проектувати космічні апарати, робіт: Конструктор, Проектувальник, Робототехнік, Інженер-космодорожник, Інженер-конструктор космічної техніки, Інженер-програміст, Інженер-електронік, Інженер-матеріалознавець, Фахівець з систем навігації та управління, Проектувальник космічних кораблів, Проектувальник життєвого циклу космічних споруд, Проектувальник промислової робототехніки, Проектувальник домашніх роботів, Проектувальник медичних роботів, частково Винахідник тощо.

Займатися космічною логістикою: Космічний логіст, Фахівець з управління ланцюгами постачання для космічних місій, Фахівець з космічного транспорту, Фахівець з космічного складування, Фахівець з космічного пакування, Фахівець з космічного зв'язку, частково Аналітик космічних операцій, Архітектор космічних місій тощо.

Вимірювати: Астроном, Астрофізик, Астрометрист, Космолог, Фахівець з космічної навігації, Фахівець з дистанційного зондування космосу, Геолог, Геодезист, Картограф, Метеоролог, Гідролог, Гідрогеолог, Ґрунтознавець, Агроном, Землевпорядник, Фахівець з екологічного моніторингу, Інженер-геоматик, Фахівець з дистанційного зондування Землі, Фахівець з геоінформаційних систем, Кадастровий інженер, частково Океанолог, Вулканолог, Гляціолог, Лаборант-аналітик, Гірський інженер, Фахівець з відновлюваної енергетики, Експерт з дослідження пожеж, Інженер з пожежної безпеки, Інженер з охорони навколишнього середовища тощо.

Знаходити і видобувати корисні копалини: Геолог, Геолог-розвідник, Геофізик, Гірничий інженер, Фахівець з дистанційного зондування, Фахівець з геоінформаційних систем, Фахівець з дослідження свердловин, Фахівець з лабораторних досліджень, Фахівець з моделювання родовищ, Геонавігатор, Інженер-розробник нафтових і газових родовищ, Інженер-збагачувач, Геолог-нефтяник, Фахівець з буріння, Нафтовик, Гірник, Маркшейдер, Оператор з добування нафти та газу, Технік з видобування нафти та газу, частково Інженер-механік, Інженер-електрик, Еколог, Фахівець з охорони праці, Фахівець з екологічної безпеки тощо.

Досліджувати океан: Океанограф, Морський біолог, Морський біотехнолог, Гідрограф, Гідролог, Гідрогеолог, Морський геолог, Морський археолог, Інженер-океанотехнік, Фахівець з морського картографування, частково Фахівець з

аквакультури, Іхтіолог, Еколог, Фахівець з дистанційного зондування, Фахівець з геоінформаційних систем, Фахівець з морських робототехнічних систем, Фотограф, відеограф підводного світу тощо.

Захищати біосферу Землі: Еколог, Інженер-еколог, Агроном-еколог, Біоеколог, Екопроповідник, Еко-аудитор, Спеціаліст з охорони навколишнього середовища, Інспектор з охорони природи, Фахівець із збереження біорізноманіття, Спеціаліст із земельних ресурсів, Лісник, Сільськогосподарський еколог, Урбаніст-еколог, Фахівець з управління відходами, Фахівець із сталого розвитку, частково Дослідник змін клімату, Еко-журналіст, Адвокат в екологічних справах, Експерт з екологічної освіти, Гідролог, Океанолог, Метеоролог, Спеціаліст з відновлюваних джерел енергії, Відновлювач дикої природи, Спеціаліст з техносферної безпеки тощо.

Ідеї:

Вивчати, досліджувати: Науковець, Дослідник, Аналітик, Філософ, Історик, Соціолог, Політолог, Культуролог, Фахівець з штучного інтелекту, Розробник програмного забезпечення, Intelligent Systems Developer, Data Scientist, Розробник комп'ютерних ігор, Проектувальник нейроінтерфейсів, Спеціаліст з автоматизації та робототехніки, Маркетолог, Менеджер з маркетингових досліджень, Маркетолог-аналітик, Продуктовий аналітик, Фахівець з цифрового маркетингу, Фахівець з інтернету речей, Фахівець з блокчейн-технологій, Фахівець з віртуальної та доповненої реальності, Фахівець з біотехнологій, Фахівець з космічних досліджень, Бренд-стратег, Тренд-вотчер, Фахівець з реклами, Інноваційний менеджер, Стратегічний менеджер, Консультант з менеджменту, Бізнес-консультант, Креативний директор, Креатор, Психолог, Критик, Журналіст, Інженер, Архітектор, частково Інвестор, Менеджер з розвитку, Антикризовий менеджер, Проектний менеджер, Іміджмейкер, Дизайнер, Режисер, Сценарист, Викладач, Юрист, Детектив, Експерт-криміналіст тощо.

Створювати: Креативний директор, Арт-директор, Менеджер творчих проєктів, Інноваційний менеджер, Директор творчої групи, Консультант з інновацій, Крієлтор (Креатор), Спеціаліст з брендингу, Винахідник, Дизайнер, Science-художник, Художник-технолог, Режисер, Сценарист, Письменник, Журналіст, Блогер, Тревел-влогер, Драматург, Продюсер, Режисер, Композитор, Хореограф, Модельєр, Декоратор, Флорист, Ресторатор, Архітектор, Іміджмейкер, Ювелір, Артист, Фахівець з реклами, PR-менеджер, Розробник програмного забезпечення, Розробник ігор, Розробник освітніх програм, Куратор виставок, Стилист, Перукар, Тату-майстер, Науковець, Підприємець, Тренер творчих станів, Особистий тьютор з естетичного розвитку, Куратор колективної творчості, частково Маркетолог, SMM-спеціаліст, Фотограф, Event-менеджер, Інженер, Юзабіліті-спеціаліст, Музикант тощо.

Глибоке осмислення того, що відбувається: Науковець, Дослідник, Аналітик, Філософ, Теолог, Антрополог, Літературознавець, Історик, Політолог, Письменник, Композитор, Художник, Мистецтвознавець, Культуролог, Журналіст, Режисер-постановник, Драматург, Сценарист, Критик, Маркетолог, Психолог, Психіатр, Юрист, Соціолог, Педагог, Лікар, Біоетик, Дизайнер емоцій, частково Спеціаліст з бізнес-процесів, Спеціаліст з логістики, Програміст, Data Scientist,

Аналітик даних, Системний аналітик, Розробник штучного інтелекту, Проектний менеджер, Дизайнер тощо.

Суспільство:

Управляти: Менеджер (управлінець), Менеджер соціальних проектів, Політик, Політолог, Державний управлінець, Державний службовець, Громадський діяч, Фахівець з громадських відносин, Юрист у сфері публічного права, Аналітик даних у сфері державної політики, Фахівець з комунікації в органах влади, Фахівець з електронного урядування, Спеціаліст з розвитку громад, Експерт з регіонального розвитку, Фахівець з управління культурними проектами, Менеджер з розвитку освіти, Фахівець з міського планування, Урбаніст, Спеціаліст з аналізу соціальних мереж та громадської думки, Соціальний психолог, Конфліктолог, Блогер, частково Кризовий менеджер, Крос-культурний менеджер, Бренд-менеджер, Маркетолог, Демограф, Соціолог, Аналітик, Журналіст, Фахівець з комунікацій, HR-менеджер, Експерт з питань зміни клімату та екологічної політики, Фахівець з питань інтеграції та адаптації мігрантів, Менеджер з розвитку сталого туризму, Соціальний працівник тощо.

Досліджувати: Науковець, Соціолог, Демограф, Етнограф, Культуролог, Антрополог, Історик, Фахівець з соціального розвитку, Соціальний психолог, частково HR-аналітик, Журналіст, Аналітик даних, Політолог, Політичний оглядач, Маркетолог, Тренд-вотчер, Урбаніст, Економіст, Фахівець з дослідження ринку, Фахівець з комунікацій, Фахівець з PR та реклами, Соціальний працівник тощо.

Просвіщати (навчати, пояснювати): Вчитель, Викладач, Науковий комунікатор, Експерт, Тренер, Методист, Репетитор, Лектор, Коуч, Консультант з питань освіти, Тьютор, Інструктор, Психолог, Соціальний працівник, Журналіст, Юрист, Політолог, Блогер, Гід, Куратор музею, Експерт з комунікацій, Громадський діяч, частково Маркетолог, Аналітик, Культуролог, Філософ, Розробник освітніх програм, Фахівець з цифрової грамотності, Спеціаліст з електронного навчання тощо.

Впливати, Маніпулювати: Фахівець із зв'язків з громадськістю, Фахівець з комунікацій, Політик, Політичний консультант, Політтехнолог, Фахівець із соціальних мереж, Маркетолог, Журналіст, Лобіст, Фахівець з реклами, Соціолог, Психолог, Соціальний психолог, Фахівець з медіапланування, Блогер, Фахівець з управління репутацією, Контент-менеджер, Спічрайтер, Кризовий комунікатор, Іміджмейкер тощо.

Біоматеріали:

Досліджувати: Дослідник біоматеріалів, Науковець-біоматеріалознавець, Біотехнолог, Біоінженер, Біомеханік, Фахівець з клітинної терапії, Спеціаліст з тканинної інженерії, Експерт з регенеративної медицини, Біофармаколог, Лікар-дослідник, Фахівець з біодруку, Експерт з нанобіоматеріалів, Фахівець з біокомпозитів, Експерт з біополімерів, Науковий розробник медичних виробів та імплантів, Інженер-дослідник медичного обладнання, Фахівець з біосумісності, Фахівець з біомодельовання, частково Біоінформатик, Медичний хімік, Медичний технолог, Генетик, Біолог, Мікробіолог, Біофізик, Біохімік, Нанотехнолог,

Матеріалознавець, Вірусолог, Алерголог, Хірург-онколог, Палеонтолог, Дерматолог тощо.

Проводити експертизу: Судовий медичний експерт, Експерт-криміналіст з дослідження біологічних матеріалів, Експерт з молекулярної генетики, Токсиколог, Гістолог, Мікробіолог, Патологоанатом, Клінічний дослідник, Імунолог, Експерт з питань якості біоматеріалів, частково Генетик, Біофізик, Біохімік, Біоінженер, Експерт-трасолог, Експерт з харчових продуктів, Експерт з екологічної експертизи, Зоолог, Палеонтолог тощо.

Створювати організми з новими властивостями: Біоінженер, Біотехнолог, Біохімік, Біоінформатик, Фахівець з синтетичної біології, Молекулярний біолог, Спеціаліст з нанобіотехнологій, Ембріолог, Генетик, Генний інженер, Тканинний інженер, Фахівець з 3D-біодруку, Біодизайнер, частково Клінічний біолог, Розробник фармацевтичних препаратів, Проектувальник кіберорганізмів, Біофізик, Екологічний біолог тощо.

Матеріали (тканина, метал, дерево тощо):

Досліджувати: Науковець-дослідник матеріалів, Матеріалознавець, Інженер-дослідник матеріалів, Фахівець з наноматеріалів, Спеціаліст з композиційних матеріалів, Дослідник біоматеріалів, Дослідник полімерних матеріалів, Хімік-аналітик, Фізик-дослідник, Біомедик, Лаборант, частково Інженер-технолог, Інженер-будівельник, Інженер-металург, Технолог нових матеріалів, Конструктор матеріалів, Судовий експерт тощо.

Створювати: Наноінженер, Нанотехнолог, Інженер-матеріалознавець, Фахівець з 3D-друку, Технік з композитних матеріалів, Фахівець з відновлюваних матеріалів, Інженер-хімік, Хімік-технолог, Інженер-проектувальник, Інженер з виробництва, Інженер-металург, Фахівець зі створення нових матеріалів, Проектувальник «розумних» матеріалів, Рециклінг-технолог, Проектувальник нових тканин, Технолог полімерів, Технолог текстильної та легкої промисловості, Інженер-кераміст, Токар, Майстер з деревообробки тощо.

Використовувати: Інженер-будівельник, Інженер-конструктор, Технолог виробництва матеріалів, Інженер-технолог машинобудування, Фахівець з 3D-друку, Інженер-матеріалознавець, Інженер-хімік, Інженер-механік, Фахівець з відновлюваних матеріалів, Нанотехнолог, Будівельник, Майстер з деревообробки, Майстер прикладної творчості, Мозаїчник, Зубний технік, Лаборант, Металург, Мебляр, Спеціаліст з трикотажних виробів, Модельєр, Кравець, Закрійник, Швачка, Ткач (ткачиха), Оздоблювач, Вітражист, Спеціаліст з ручної вишивки, Апаратник, Кераміст, Скульптор, Ювелір, Реставратор, Складув, Арматурник, Маляр, Токар, Слюсар, Зварювальник, Тесляр, Столяр, Фахівець з утилізації відходів, частково Архітектор, Дизайнер інтер'єру, Дизайнер промислових матеріалів, Дизайнер текстилю, Технолог харчової промисловості Ортодонт тощо.

Продавати: Торговий представник, Торговий агент, Мерчендайзер, Продавець-консультант, Менеджер з продажу, Менеджер з продажу будівельних матеріалів, Менеджер з продажу промислових матеріалів, Торговий представник компанії-виробника матеріалів, Торговий представник з продажу текстилю, Фахівець з оптового продажу матеріалів, Продавець-консультант в магазині меблевих матеріалів, Менеджер з продажу пакувальних матеріалів, Спеціаліст з продажу

сировини для виробництва, Менеджер з продажу хімічних матеріалів, Консультант з продажу матеріалів для ремонту, Менеджер з продажу тканин, Торговий представник з продажу матеріалів для сільського господарства, Менеджер з продажу в металургійній промисловості, Менеджер з продажу композитних матеріалів, Спеціаліст з продажу 3D-друкованих матеріалів, Торговий представник з продажу геотекстильних матеріалів Менеджер з продажу деревини, Експорт-менеджер тощо.

Закуповувати: Директор із закупівель, Менеджер із закупівель, Спеціаліст з тендерних закупівель, Менеджер з постачання, Фахівець зовнішньоекономічної діяльності, Фахівець із закупівель металу, Фахівець із закупівель текстилю, Фахівець із закупівель деревини, Фахівець із закупівель сировини для виробництва, Фахівець із закупівель в сфері будівництва, Фахівець із закупівель у сфері енергетики, Фахівець із закупівель у сфері охорони здоров'я, частково Категорійний менеджер, Аналітик із закупівель, Спеціаліст з контрактів, Менеджер складської логістики тощо.

Обслуговувати, Ремонтувати: Технік-механік, Механік з обслуговування обладнання, Інженер з технічного обслуговування, Інженер-діагност, Електрик з ремонту та обслуговування, Спеціаліст з ремонту та обслуговування будівельних матеріалів, Фахівець з обслуговування та ремонту промислових матеріалів, Технік з обслуговування та ремонту транспортних засобів, Автомеханік, Спеціаліст з ремонту та обслуговування побутової техніки, Фахівець з відновлення та реставрації матеріалів, Технік з обслуговування та ремонту медичного обладнання, Спеціаліст з обслуговування та ремонту авіаційної техніки, Спеціаліст з обслуговування та ремонту роботів, Майстер з ремонту музичних інструментів, Слюсар, Токар, Зварювальник, Маляр, Столяр, Тесляр, Монтажник, Будівельник, Електрослюсар, Електромонтер, Механік цеху, Мебляр, Майстер з ремонту взуття, частково Металург, Плавильник феросплавів, Закрійник, Кравець, Ювелір, Зубний технік тощо.

Перевіряти, Контролювати: Інспектор з контролю якості, Інженер з якості, Експерт з сертифікації матеріалів, Лаборант з випробувань матеріалів, Технік-лаборант з аналізу матеріалів, Інженер з неруйнівного контролю, Фахівець з метрології, Аудитор з якості матеріалів, Спеціаліст з аналізу дефектів матеріалів, Технік з контролю зварювальних матеріалів, Фахівець з контролю будівельних матеріалів, Інженер з контролю полімерних матеріалів, Фахівець з візуального контролю, Фахівець з технічного огляду, Контролер з якості, Експерт з приймального контролю тощо.

Військова техніка, Зброя:

Створювати: Інженер-конструктор, Інженер-технолог, Інженер-хімік, Інженер-механік, Інженер-електронщик, Розробник озброєння та військової техніки, Фахівець з військових матеріалів, Інженер-програміст, Розробник військових технологій, Проектувальник дронів, Фахівець з робототехніки, Проектувальник нових зразків озброєння, Фахівець з оптоелектроніки, Інженер з радіоелектроніки, Фахівець з балістики, Фахівець з лазерних технологій, Фахівець з акустики, Фахівець з електромагнітного випромінювання, Інженер-балістик, Фахівець з штучного інтелекту, Інженер з кібербезпеки, Інженер-випробувач, Зброяр,

частково Фахівець з 3D-друку, Фахівець з нанотехнологій, Військовий науковець, Фахівець з радіолокації, Фахівець з вибухових пристроїв, Фахівець з ергономіки тощо.

Використовувати: Командир підрозділу, Військовий, Піхотинець, Десантник, Розвідник, Артилерист, Лютчик, Зенітник, Ракетник, Гранатометник, Навідник, Танкіст, Військовий моряк, Оператор дронів, Оператор роботизованих систем, Снайпер, Оператор ПВО, Оператор Javelin, Сапер, Фахівець з радіоелектронної боротьби, Інженер з експлуатації військової техніки, Випробовувач військової техніки та зброї, Інструктор з вогневої підготовки, Спортсмен-стрілець, частково Охоронець, Поліцейський, Слідчий, Детектив, Співробітник служби безпеки, Військовий медик, Аеророзвідник, Зброяр, Мисливець, Колекціонер зброї тощо.

Обслуговувати, Ремонтувати: Військовий інженер, Механік військової техніки, Інженер-механік з ремонту бронетехніки, Фахівець з обслуговування та ремонту авіаційної техніки, Судновий механік, Електрик та електронник з ремонту військової техніки, Фахівець з обслуговування та ремонту артилерійських систем, Фахівець з обслуговування та ремонту ракетно-артилерійських систем, Фахівець з ремонту та обслуговування систем протиповітряної оборони, Фахівець з радіолокаційних станцій, Фахівець з ремонту засобів зв'язку та навігації, Фахівець з ремонту оптичних приладів, Фахівець з обслуговування та ремонту безпілотних літальних апаратів, Фахівець з ремонту та обслуговування штучного інтелекту, Фахівець з ремонту стрілецької зброї, частково Робототехнік, Водій тощо.

Проводити експертизу, Випробовувати: Експерт з випробування військової техніки, Інженер-випробувач військового обладнання, Інженер-випробовувач роботизованих систем, Фахівець з випробування штучного інтелекту, Спеціаліст з балістики та боеприпасів, Інженер-метролог військового обладнання, Інженер-конструктор військової техніки, Фахівець з неруйнівного контролю військової техніки, Експерт з вибухотехнічних досліджень, Експерт з дослідження холодної зброї, Експерт з дослідження радіоелектронних пристроїв, Експерт з кібербезпеки військових систем, Експерт з дослідження хімічної зброї, Експерт з дослідження біологічної зброї, Експерт з дослідження ядерної зброї, Фахівець з оцінки якості та надійності військової зброї, частково Експерт-криміналіст, Фахівець з сертифікації військової техніки та зброї, Експерт з стандартизації та уніфікації військового обладнання, Судовий експерт, Експерт з трасологічних досліджень, Зброяр тощо.

Продавати: Керівник відділу продажів військової техніки, Торговий представник, Менеджер з продажу військової техніки, Менеджер з продажу зброї, Експерт з міжнародної торгівлі зброєю, Фахівець з експорту військової техніки та зброї, Фахівець із зовнішньоекономічної діяльності, Фахівець з ліцензування продажу військової техніки та зброї, Продавець-консультант зброї, частково Експерт з дослідження ринку військової техніки та зброї, Фахівець з маркетингу військової техніки та зброї, Фахівець з логістики військової техніки та зброї, Фахівець з митного оформлення військової техніки та зброї, Фахівець з юридичного супроводу продажу військової техніки та зброї тощо.

Закуповувати: Керівник управління закупівель військової техніки, Менеджер із закупівель військової техніки та зброї, Фахівець з міжнародних процесів закупівель, Фахівець з імпорту військової техніки та зброї, Експерт з оборонних

контрактів, Фахівець з тендерних процедур у сфері військових закупівель, Фінансист оборонного бюджету, частково Експерт з дослідження ринку військової техніки та зброї, Категорійний менеджер, Менеджер з управління ланцюгами поставок у сфері оборони, Фахівець з логістики військової техніки та зброї, Фахівець з митного оформлення військової техніки та зброї, Фахівець з юридичного супроводу закупівель військової техніки та зброї, Аудитор оборонних контрактів, Інженер з контролю якості військової техніки тощо.

Креслення, карти, схеми:

Досліджувати: Географ, Військовий географ, Архітектор, Інженер, Інженер-схемотехнік, Інженер-будівельник, Інженер-механік, Інженер-проектувальник, Інженер-конструктор, Інженер-енергетик, Інженер-землевпорядник, Дизайнер інтер'єру, Ландшафтний дизайнер, Геодезист, Маркшейдер, Картограф, Фахівець з систем автоматизованого проектування, Фахівець з геоінформаційних систем, Фахівець з дистанційного зондування, Фахівець з навігації, Фахівець з аналізу геопросторових даних, Фахівець з міського планування, Фахівець з логістики, Фахівець з екологічного моніторингу, Фахівець з аналізу даних, частково Математик, Фізик, Кліматолог, Метеоролог, Синоптик, Археолог, Історик, Гідролог, Океанограф, Ґрунтознавець, Демограф, Спелеолог, Урбаніст, Еколог, Соціолог, Криміналіст тощо

Створювати: Інженер-проектувальник, Інженер-конструктор, Інженер-геодезист, Інженер-горняк, Інженер-будівельник, Інженер-енергетик, Архітектор, Дизайнер інтер'єру, Ландшафтний дизайнер, Топограф, Цифровий картограф, Спелеолог, Сейсмолог, Геолог, Геолог-нефтяник, Гідрогеолог, Маркшейдер, Фахівець з геоінформаційних систем, Фахівець з дистанційного зондування, Фахівець з міського планування, частково Інженер-металург, Інженер-механік, Інженер-фізик, Інженер-Програміст, Аерофотогеодезист, Географ, Геофізик, Геохімік, Військовий географ, Кліматолог, Метеоролог, Синоптик, Гідролог, Океанограф, Ґрунтознавець тощо.

Використовувати: Геодезист, Топограф, Картограф, Геолог, Маркшейдер, Архітектор, Конструктор, Проектувальник, Інженер, Кадастровий інженер, Фахівець з міського планування, Фахівець з геоінформаційних систем, Фахівець з дистанційного зондування, Фахівець з навігації, Дизайнер, Географ, Кліматолог, Метеоролог, Синоптик, Археолог, Історик, Гідролог, Океанограф, Ґрунтознавець, Демограф, Агроном, Еколог, Геомаркетолог, Аеронавігаційний спеціаліст, Логіст, Експедитор, Лоцман, Авіадиспетчер, Штурман, Моряк, Лютчик, частково Турагент, Інструктор з туризму, Вчений, Військовий, Водій, Експерт з оцінки власності, Патентознавець, Економіст, Фінансист, Бухгалтер, Журналіст, Фіксер, Блогер, Механік, Програміст тощо.

Фінанси:

Управляти: Фінансовий менеджер, Інвестор, Портфельний менеджер, Фінансист, Корпоративний фінансист, Фінансовий директор, Фінансовий аналітик, Фінансовий консультант, Консультант з особистих фінансів, Спеціаліст з цифрових фінансів, Банкір, Антикризовий менеджер, Фінансовий координатор проєктів, Спеціаліст з фінансових технологій (FinTech), Спеціаліст з фінансового моніторингу, Аудитор, Податковий консультант, Спеціаліст з управління

ризиками, Кредитний експерт, Страховий агент, Бухгалтер, Треjder, Актуарій, Спеціаліст з фінансової безпеки, частково Підприємець, Бізнес-консультант, Менеджер проєктів, Девелопмент, Спеціаліст з даних у фінансах, Андерайтер, Маклер, Дилер, Економіст тощо.

Планувати: Спеціаліст з фінансового планування, Фінансовий консультант, Фінансовий аналітик, Фінансист, Фінансовий директор, Фахівець з інвестиційного планування, Спеціаліст з міжнародних фінансів, Фахівець з податкового планування, Консультант з пенсійного планування, Фахівець з фінансового моделювання, Фахівець з бюджетування, Інвестиційний аналітик, Менеджер з активів, Кредитний аналітик, Фінансовий координатор проєктів, Андерайтер, Економіст-планувальник, Бухгалтер, частково Стратегічний менеджер, Фахівець з управління ризиками, Фінансовий менеджер, Антикризовий менеджер, Менеджер проєктів, Продюсер, Девелопмент тощо.

Аналізувати: Фінансовий аналітик, Аналітик з ризик-менеджменту, Аналітик ринкових ризиків, Аналітик великих даних у фінансовій сфері, Аналітик з поведінкових фінансів, Корпоративний фінансовий аналітик, Аналітик з інвестицій, Бізнес-аналітик, Економіст-аналітик, Криптовалютний аналітик, Аналітик з питань фінансово-економічної безпеки, Фінансовий координатор проєктів, Актуарій, Кредитний аналітик, Спеціаліст з біржових операцій, Комплаєнс-офіцер, Спеціаліст з кількісних методів, частково Фінансовий консультант, Портфельний менеджер, Спеціаліст з офшорів, Валютний трейдер, Ріелтор, Економіст, Аудитор тощо.

Створювати звіти: Фінансовий директор, Фінансовий аналітик, Фінансовий контролер, Фахівець з МСФЗ/ГААП (IFRS/GAAP), Аналітик з фінансової звітності, Економіст, Бухгалтер, Аудитор, Податковий аналітик, Фахівець з управлінської звітності, Фахівець з даних у фінансах, частково Фінансист, Спеціаліст з фінансових систем (ERP-систем), Менеджер проєктів, Фахівець з ризик-менеджменту, Фахівець з інвестицій, Фахівець з податкового планування тощо.

Рахувати: Бухгалтер, Аудитор, Фахівець з фінансового планування, Фінансовий аналітик, Фахівець з податкового обліку, Фахівець з обліку заробітної плати, Фахівець з обліку фінансових інвестицій, Фахівець з казначейських операцій, Фінансовий менеджер, Інвестиційний менеджер, Менеджер з ризиків, Підприємець, Фінансист, Спеціаліст з міжнародних фінансів, Фінансовий консультант, Фахівець з фінансового контролю, Економіст, Актуарій, Фахівець з розрахунків з клієнтами, Кредитний експерт, Оцінювач інтелектуальної власності, частково Торговий представник, Менеджер з продажу, Продавець, Касир, Валютний трейдер, Спеціаліст з офшорів, Спеціаліст з бюджетування тощо.

Перевіряти, Контролювати: Фахівець з фінансового контролю, Спеціаліст з комплаєнсу, Фахівець з бюджетування, Ревізор, Аудитор, Фінансовий інспектор, Спеціаліст з фінансово-економічної безпеки, Податковий інспектор, Митний інспектор, Спеціаліст з судової бухгалтерської експертизи, Економіст, Бухгалтер, Фахівець з внутрішнього контролю, частково Фінансовий аналітик, Детектив з економічних злочинів, Юрист з фінансового права тощо.

Зберігати: Банкір, Фахівець з управління активами, Фахівець з пенсійного планування, Фахівець з управління ризиками, Фахівець з фінансового планування,

Фінансовий аналітик, Фахівець з податкового планування, Фінансовий менеджер, Бухгалтер, Фахівець з фінансового контролю, Фахівець з комплаєнсу, Фахівець з цінних паперів, Спеціаліст з офшорів, Фахівець з кібербезпеки у фінансовій сфері, Фінансовий консультант, Економіст, Спеціаліст з управління трастами та інвестиціями, Фахівець з міжнародного зберігання капіталу, Касир тощо.

Продавати: Валютний трейдер, Брокер, Кредитний брокер, Дилер, Банкір, Валютний касир, Фінансовий консультант, Інвестиційний консультант, Менеджер з продажу валютних продуктів у банку, Менеджер з продажу банківських продуктів, Фахівець з електронних платежів, Спеціаліст з продажу криптовалютних продуктів, Фахівець з продажу цінних паперів, Фахівець з факторингу, Фахівець з продажу міжнародних банківських продуктів, частково Фінансовий аналітик з валютних операцій, Фахівець з продажу пенсійних програм, Менеджер з продажу мікрофінансових послуг, Фахівець з продажу страхових послуг, Менеджер з продажу лізингових послуг тощо.

Видавати: Кредитний офіцер, Менеджер з кредитування, Менеджер з кредитування малого та середнього бізнесу, Фахівець з іпотечного кредитування, Фахівець з мікрофінансування, Спеціаліст з програм державної підтримки кредитування, Фахівець з лізингу, Фахівець з факторингу, Підприємець, Інвестор, Меценат, Бухгалтер, Валютний касир, Касир-операціоналіст, частково Продавець, Фінансовий консультант, Економіст, Кредитний аналітик тощо.

Розмовляти про гроші: Підприємець, Інвестор, Фінансовий менеджер, Фахівець з управління активами, Фінансист, Економіст, Банкір, Фінансовий консультант, Бізнес-консультант, Валютний трейдер, Брокер, Дилер, Менеджер з кредитування, Кредитний аналітик, Фінансовий аналітик, Страховий агент, Фахівець з фінансового планування, Фахівець з бюджетування, Податковий консультант, Банківський працівник, Бухгалтер, Аудитор, Фахівець з управління ризиками, Інвестиційний аналітик, Фінансовий журналіст тощо.

Нерухомість:

Управляти: Менеджер з управління нерухомістю, Девелопмент, Підприємець у сфері нерухомості, Менеджер з розвитку нерухомості, Фахівець з інвестицій у нерухомість, Управлінський консультант з нерухомості, Фахівець з експлуатації будівель, Агент з нерухомості, Менеджер з оренди нерухомості, Експерт з оцінки нерухомості, частково Інвестор, Фахівець з іпотечного кредитування, Аналітик ринку нерухомості, Ріелтор, Фахівець з маркетингу нерухомості, Юрист з нерухомості тощо.

Продавати-Купувати: Керівник відділу продажів нерухомості, Агент з нерухомості, Комерційний агент, Брокер з нерухомості, Іпотечний брокер, Менеджер з продажу нерухомості, Фахівець з онлайн-продажів нерухомості, Фахівець з продажу елітної нерухомості, Фахівець з продажу комерційної нерухомості, Фахівець з продажу новобудов, Фахівець з пошуку нерухомості, Фахівець з купівлі нерухомості за кордоном, Девелопмент, Інвестор, Інвестиційний консультант, Підприємець, Фахівець з оцінки нерухомості, Фахівець з маркетингу нерухомості, Фахівець з юридичного супроводу угод з нерухомістю, частково Фахівець з фінансового планування (купівля нерухомості), Інспектор з нерухомості, Фахівець з аукціонів нерухомості тощо.

Будувати: Інвестор, Девелопмент, Виконроб, Інженер-будівельник, Будівельник, Фахівець з управління проектами будівництва, Архітектор, Дизайнер інтер'єру, Фахівець з кошторисів, Фахівець з монтажу будівельних конструкцій, Майстер з внутрішніх робіт, Монтажник, Електрик, Сантехнік, Муляр, Маляр, Покрівельник, Кранівник, Зварювальник, Столяр, частково Геодезист тощо.

Ремонтувати: Виконроб, Будівельник, Інженер-будівельник, Майстер з ремонту квартир і будинків, Майстер з ремонту внутрішніх робіт, Фахівець з оздоблюваних робіт, Фахівець з гідроізоляції, Фахівець з теплоізоляції, Фахівець з монтажу вікон та дверей, Фахівець з монтажу натяжних стель, Сантехнік, Електрик, Монтажник, Муляр, Зварювальник, Маляр, Паркетник, Лицювальник-плиточник, Будівельний столяр, Штукатур, Покрівельник, частково Дизайнер інтер'єру, Оцінщик нерухомості тощо.

Створювати дизайн: Дизайнер інтер'єру, Концепт-художник, Ландшафтний дизайнер, Спеціаліст з візуалізації інтер'єру, Декоратор інтер'єру, Архітектор, Дизайнер меблів, Світлодизайнер, Дизайнер екстер'єрів, Фахівець з ергономіки, частково Фахівець з текстильного дизайну, Фахівець з оздоблення стін, Маляр, Консультант з освітлення, Фахівець з акустики, Консультант з вибору матеріалів, Арт-директор тощо.

Проектувати: Архітектор, Ландшафтний архітектор, Інженер-проектувальник, Проектувальник інфраструктури «розумного дому», Технічний проектувальник, Інженер-конструктор, Інженер-будівельник, Урбаніст, Дизайнер інтер'єру, Спеціаліст з 3D-візуалізації, Фасадний дизайнер, Проектувальник мереж, частково Девелопмент, ВІМ-менеджер, Кошторисник, Спеціаліст з енергоефективності, Геодезист, Еколог тощо.

Знаходити: Менеджер з нерухомості, Менеджер з оренди нерухомості, Брокер, Консультант з нерухомості, Інвестиційний консультант з нерухомості, Аналітик ринку нерухомості, Оцінювач нерухомості, Ріелтор, частково Девелопер, Іпотечний брокер, Фахівець з маркетингу нерухомості, Локейшн-менеджер тощо.

Комерційні компанії:

Створювати: Інвестор, Підприємець, Банкір, Менеджер з управління проектами, Інноваційний менеджер, частково Девелопер, Менеджер з розвитку бізнесу, Портфельний менеджер, Антикризовий менеджер, Фінансист, Бізнес-аналітик, HR-менеджер, Корпоративний юрист тощо.

Оцінювати: Експерт з оцінки бізнесу, Інвестиційний банкір, Бізнес-аналітик, Бізнес-консультант, Аналітик ділової розвідки, Фінансовий аналітик, Консультант з корпоративних фінансів, Фахівець з M&A (злиття та поглинання), Арбітражний керуючий, Спеціаліст з антикризового управління, Експерт з оцінки ризиків, Спеціаліст з інвестицій та цінних паперів, Експерт з оцінки власності, Андеррайтер, частково Економіст, Аудитор, Менеджер з розвитку, Консультант з управління тощо.

Управляти: Топ-менеджер, Менеджер з управління проектами, Інтерім-менеджер, Генеральний директор (CEO), Операційний директор (COO), Фінансовий директор (CFO), Директор з маркетингу (CMO), Директор з персоналу (HRD), Директор з інформаційних технологій (CIO), Директор з розвитку бізнесу,

Директор з продажу, Продакт-менеджер, Менеджер з управління ланцюгами постачання, частково Банкір, Бізнес-аналітик, Консультант з управління тощо.

Консультувати: Консультант з консалтингу, Бізнес-консультант, Бізнес-аналітик, Фахівець з цифрової трансформації, Фінансовий консультант, Консультант з питань сталого розвитку, Консультант з управління змінами, Консультант з управління людськими ресурсами, Консультант з маркетингу, Консультант з операційної діяльності, Консультант з питань злиття та поглинання, Консультант з питань виходу на міжнародні ринки, Консультант з франчайзингу, IT-консультант, Спеціаліст з планування, Digital-стратег, HR-консультант, Консультант з PR-технологій, Спеціаліст з бізнес-процесів, Фахівець з антикризового управління, Юридичний консультант, Консультант з кібербезпеки, Консультант з ланцюга поставок, Консультант з управління якістю, Інвестиційний консультант, Консультант з бухгалтерського обліку, частково Фахівець з управління ризиками, Податковий консультант, Веб-аналітик, SEO-спеціаліст, Лобіст, Менеджер проєктів, Менеджер з продукту, Спеціаліст з інновацій, Спеціаліст з розвитку бізнесу, Стратегічний менеджер тощо.

Продавати-купувати: Інвестиційний банкір, Комерційний агент, Брокер з продажу бізнесу, Аналітик з оцінки бізнесу, Фахівець з корпоративних злиттів та поглинань (M&A), Фахівець з інвестицій, Спеціаліст з управління активами, Консультант з антикризового управління, Спеціаліст з due diligence, Консультант з міжнародних угод, частково Інвестор, Підприємець, Фінансовий аналітик, Податковий консультант, Юрист з корпоративного права, Фахівець з ризик-менеджменту, Консультант з стратегічного планування, Консультант з розвитку бізнесу, Проєктний менеджер, Менеджер з продажу тощо.

Захищати: Юрист з корпоративного права, Юрист з інтелектуальної власності, Юрисконсульт, Адвокат, Фахівець з управління ризиками, Експерт з комплаєнсу, Фахівець з управління даними, Спеціаліст з корпоративної безпеки, Консультант з безпеки бізнесу, Фахівець з управління репутацією, Спеціаліст з фінансово-економічної безпеки, Спеціаліст з інформаційної безпеки, Спеціаліст з кібербезпеки, Працівник служби безпеки компанії, Детектив тощо.

Просувати: Фахівець з цифрового маркетингу, Менеджер з маркетингу, Бренд-маркетолог, Перформанс-маркетолог, Бренд-менеджер, Контент-маркетолог, Фахівець з інфлюєнс-маркетингу, Менеджер з партнерського маркетингу, Маркетинговий аналітик, Тренд-вотчер, Digital-стратег, Project-менеджер, Менеджер з продукту, Менеджер з email-маркетингу, Менеджер з рекламного бізнесу, SMM-менеджер, SEO-спеціаліст, PPC-спеціаліст, Таргетолог, Креативний директор, PR-менеджер тощо.

Контролювати: Комплаєнс-офіцер, Аудитор, Внутрішній аудитор, Спеціаліст з управління ризиками, Менеджер з контролю якості, Юрист з корпоративного права, Юрисконсульт, Спеціаліст з екологічного та соціального управління, Фінансовий аналітик, Аналітик бізнес-процесів, Податковий інспектор, Ревізор, Фінансовий інспектор, Фахівець з протидії корупції, частково Бізнес-аналітик, Спеціаліст з економічної безпеки, Фахівець з кібербезпеки, Фахівець з даних, Фінансист, Економіст, Бухгалтер тощо.

Іноземні мови:

Навчати, Викладати: Викладач іноземної мови, Викладач в університеті, Викладач мовної школи, Викладач на мовних курсах, Вчитель іноземних мов в школі, Викладач в онлайн-школі, Викладач у міжнародній школі, Автор курсів іноземних мов, Розробник навчальних матеріалів, Викладач в корпоративному секторі, Викладач у центрі розвитку дітей, Викладач у центрі вивчення мов для дорослих, Викладач у дитячому садку, Репетитор, Тьютор, Викладач у літньому мовному таборі, Методист, частково Викладач мови жестів, Організатор мовних таборів тощо.

Вивчати: Лінгвіст, Філолог, Перекладач, Методист з викладання іноземних мов, частково Викладач іноземної мови, Дипломат, Спеціаліст з міжнародних відносин, Журналіст, Редактор іноземних текстів тощо.

Перекладати: Письмовий перекладач, Усний перекладач, Перекладач-синхроніст, Технічний перекладач, Редактор-перекладач, Гід-перекладач, частково Локалізатор програмного забезпечення, Консультант з міжкультурних комунікацій тощо.

Використовувати в роботі: Менеджер з міжнародних проєктів, Крос-культурний менеджер, Спеціаліст з розвитку бізнесу, Спеціаліст з офшорів, Спеціаліст з міжнародного туризму, Спеціаліст з розвитку міжнародних відносин, Спеціаліст візового центру, Спеціаліст дипломатичної служби, Дипломат, Політик, Політолог, Економіст-міжнародник, Юрист-міжнародник, Журналіст-міжнародник, Авіадиспетчер, Стюардеса, Спеціаліст з локалізації, Спеціаліст з підтримки клієнтів, Спеціаліст з імпорту-експорту, Контент-менеджер, Копірайтер, Туристичний гід, Фахівець з міжнародної логістики, Фахівець з міжнародного рекрутингу, Фахівець з міжнародного маркетингу, Науковець, Міжнародний бізнес-аналітик, Редактор іноземних текстів, Готельний менеджер тощо.

Писати на іноземній мові: Перекладач, Спеціаліст дипломатичної служби, Фахівець візового центру, Журналіст-міжнародник, Фахівець з міжнародних відносин, Дипломат, Політолог, Копірайтер, Технічний письменник, Контент-менеджер, Редактор, Блогер, Сценарист, Фахівець з соціальних мереж, Фахівець з електронної комерції, Фахівець з онлайн-реклами, Фахівець з SEO-оптимізації, Фахівець з міжнародного туризму, Спеціаліст з міжнародного маркетингу, Фахівець з локалізації текстів, ігор, Фахівець з міжнародних грантів, Фахівець з міжнародних патентів, Науковець тощо.

Вести переговори: Менеджер міжнародних проєктів, Крос-культурний менеджер, Спеціаліст з міжнародних відносин, Менеджер комунікаційних технологій, PR-менеджер, HR-менеджер, Менеджер з міжнародних продажів, Менеджер з розвитку бізнесу, Економіст-міжнародник, Юрист-міжнародник, Журналіст-міжнародник, Фахівець з міжнародного маркетингу, Спеціаліст з імпорту-експорту, Менеджер зовнішньоекономічної діяльності, Перекладач, Працівник дипломатичного представництва, Спеціаліст візового центру, Дипломат, Консул, Політик, Політолог, Фахівець з міжнародних грантів тощо.

Ринки:

Управляти: Менеджер проектів, Портфельний менеджер, Інвестиційний банкір, Підприємець, Менеджер з розвитку ринку, Аналітик ринку, Продакт-менеджер, Менеджер з маркетингу, Інвестиційний аналітик, Менеджер з біржових операцій, Трейдер, Брокер, Дилер, Андеррайтер, Менеджер з ризиків, Фінансист, Фінансовий консультант, Фінансовий аналітик, Економіст, частково Бізнес-консультант тощо.

Створювати, Розвивати: Підприємець, Інвестиційний банкір, Менеджер з інновацій, Стратегічний менеджер, Менеджер з розвитку ринку, Аналітик ринку, Менеджер з маркетингу, Фахівець з цифрового маркетингу, Менеджер з електронної комерції, Фахівець з розвитку стартапів, Менеджер з розвитку франчайзингу, Менеджер з розвитку партнерських відносин, Менеджер з реклами, Продакт-менеджер, Інвестиційний аналітик, Менеджер з біржових операцій, Трейдер, Спеціаліст із зовнішньоекономічної діяльності, частково Інвестор, Бренд-менеджер, Категорійний менеджер, Фахівець з маркетингових досліджень, Спеціаліст з стратегічного планування тощо.

Аналізувати, Досліджувати: Аналітик ринку, Аналітик ринкових ризиків, Аналітик даних, Продуктовий аналітик, Аналітик з електронної комерції, Бізнес-аналітик, Фінансовий аналітик, Аналітик соціальних мереж, Маркетолог-аналітик, Інтернет-маркетолог, Психолог із споживання, Тренд-вотчер, Соціолог, Фахівець з реклами, Фахівець з ділової конкурентної розвідки, Економіст-дослідник, частково Веб-аналітик, SEO-спеціаліст, Спеціаліст з стратегічного планування тощо.

ІТ-сфера:

Управляти: Власник ІТ-фірми, Директор ІТ-фірми, Технічний директор, Project-менеджер, Тімлід, Керівник ІТ-відділу, Керівник відділу розробки, Продуктовий менеджер, Менеджер з кібербезпеки, Менеджер з розвитку штучного інтелекту, Менеджер з управління даними, Менеджер з інновацій, частково Аналітик бізнес-процесів, Дата-аналітик, DevOps-інженер, ІТ-консультант, Арт-директор тощо.

Писати програми, код: Intelligent Systems Developer, Quant developer, Розробник програмного забезпечення, Системний програміст, Frontend-розробник, Backend-розробник, Full-stack-розробник, DevOps-інженер, ERP-програміст, Розробник нейроінтерфейсів, Веб-розробник, Розробник штучного інтелекту, Розробник баз даних, Архітектор програмного забезпечення, Розробник мобільних додатків, Big Data-інженер, Data Scientist, Розробник ігор (Game-developer), Розробник блокчейну, Розробник хмарних технологій, Розробник вбудованих систем, Розробник інтерфейсу користувача (UI), Тестувальник-автоматизатор, частково Інженер з машинного навчання, Фахівець з кібербезпеки, Розробник біонічних протезів та імплантів тощо.

Розробляти, Проектувати: Розробник програмного забезпечення, Intelligent Systems Developer, Веб-розробник, Розробник мобільних додатків, Quant-developer, BI-розробник, BI-архітектор, Юзабіліті-спеціаліст, ERP-програміст, UX/UI-дизайнер, Продуктовий дизайнер, Гейм-дизайнер, Розробник баз даних, Архітектор баз даних, Архітектор програмного забезпечення, Архітектор великих даних, Frontend-розробник, Backend-розробник, Full-stack-розробник, Embedded-програміст, Game-девелопер, Інженер даних, Інженер з машинного навчання,

Інженер зі штучного інтелекту, DevOps-інженер, Data Scientist, Розробник нейроінтерфейсів, Системний аналітик, Фахівець з кібербезпеки, Project-менеджер тощо.

Тестувати: Тестувальник ПЗ, Фахівець з автоматизації тестування, QA-інженер, Інженер з навантажувального тестування, Інженер з продуктивності, Інженер із забезпечення якості, Аналітик якості, Тест-дизайнер, DevOps-інженер, Security-інженер, Тест-аналітик, Пентестер, частково Програміст, ERP-програміст, Embedded-програміст, Спеціаліст з інформаційних систем, Системний аналітик тощо.

Займатися дизайном та графікою: UX/UI-дизайнер, Web-дизайнер, Графічний дизайнер, 3D-дизайнер, 3D-аніматор, Game-дизайнер, Фахівець з доповненої та віртуальної реальності, Спеціаліст з візуальних ефектів, Моушн-дизайнер, Художник комп'ютерної графіки, частково Продуктовий дизайнер, Спеціаліст з цифрового маркетингу та реклами, Арт-директор тощо.

Просувати, Оптимізувати: SEO-спеціаліст, PPC-спеціаліст, Email-маркетолог, Маркетолог-аналітик, Аналітик даних, ASO-спеціаліст, Продакт-маркетолог, Performance-маркетолог, Контент-менеджер, Таргетолог, Копірайтер, Link-менеджер, Спеціаліст з юзабіліті, Верстальник, Системний аналітик, Модератор, Веб-аналітик, SMM-фахівець, IT-євангеліст, PR-менеджер тощо.

Займатися адмініструванням: Системний адміністратор, Мережевий адміністратор, Адміністратор баз даних, Адміністратор хмарних сервісів, Адміністратор сайту, Адміністратор систем зберігання даних, Адміністратор кібербезпеки, Адміністратор сервісів, Адміністратор віртуальних систем, Адміністратор систем моніторингу, Спеціаліст з технічної підтримки користувачів, частково DevOps-інженер, Системний програміст, Корпоративний архітектор, Архітектор баз даних тощо.

Займатися маркетингом: Digital-маркетолог, Email-маркетолог, Менеджер з партнерського маркетингу, Продуктовий маркетолог, ASO-фахівець, Event-маркетолог, Growth-маркетолог, Таргетолог, SEO-фахівець, PPC-спеціаліст, Технічний маркетолог, SMM-менеджер, Бренд-маркетолог, Інфлюенс-маркетолог, Контент-маркетолог, Маркетинговий аналітик, Ком'юніті-менеджер, Контент-креатор, Лід-менеджер, частково PR-менеджер, UX-аналітик, Аналітик даних, Веб-аналітик, Керівник проектів тощо.

Навчати, Викладати: Викладач IT-дисциплін, Вчитель інформатики, Коуч, Тренер, Спікер, Інструктор, Методист, Розробник онлайн-курсів, Консультант з IT-освіти, Менеджер з навчання в IT-компанії, Фахівець з адаптації IT-спеціалістів, частково HR-менеджер, Спеціаліст сфери IT-технологій тощо.

Продавати: Sales-менеджер, Enterprise Sales-менеджер, Field Sales-менеджер, Channel Sales-менеджер, Sales development representative (SDR), Sales Operations менеджер, Account менеджер, Customer Success менеджер, IT Solutions Specialist, Менеджер з продажу програмного забезпечення, Експерт з продажу рішень у сфері кібербезпеки, Менеджер з продажу IT-консалтингових послуг, Спеціаліст з продажу обладнання для центрів обробки даних, Менеджер з продажу послуг з розробки програмного забезпечення, Спеціаліст з продажу IT-рішень для електронної комерції, Менеджер з продажу послуг з інтеграції систем, Спеціаліст з

продажу послуг з аналізу даних, Спеціаліст з продажу послуг з цифрової трансформації, частково Business Development менеджер, Lead Generation менеджер, Продакт-менеджер, Sales-інженер тощо.

Захищати: Спеціаліст з кібербезпеки, Аналітик кібербезпеки, Інженер кібербезпеки, Архітектор кібербезпеки, Менеджер з інформаційної безпеки та дослідження загроз, Консультант з кібербезпеки, Фахівець з тестування на проникнення, Криптограф, Фахівець з безпеки хмарних технологій, Фахівець з безпеки Інтернету речей, Фахівець з безпеки даних, Фахівець з безпеки додатків, Фахівець з безпеки операційних систем, Фахівець з безпеки мобільних пристроїв, Фахівець з безпеки штучного інтелекту, Офіцер з інформаційної безпеки, Аудитор інформаційної безпеки, SOC-спеціаліст, частково Системний адміністратор тощо.

Ризик:

Працювати на висоті: Пілот, Штурман, Бортпровідник, Каскадер, Рятувальник, Пожежник, Кранівник, Промисловий альпініст, Будівельник, Мийник вікон на висоті, Арборист, Ригер, Спеціаліст з верхолазних робіт, Стропальник, Покрівельник, Монтажник висотних обладнань, Демонтажник висотних конструкцій, Монтер, Електрик, Зварювальник, Маляр, Облицювальник-висотник, Реставратор будівель, Телекомунікаційний технік, Інспектор мостів та шляхопроводів, Акробат, Еквілібрист, Скелелаз, Парашутист, Інженер з техніки безпеки на висоті, Експерт з неруйнівного контролю, Оператор канатної дороги або вейк-парку тощо.

Працювати на воді, під водою, в печерах, прірвах: Рятувальник на воді, Інструктор з дайвінгу, Капітан судна, Лоцман, Моряк, Боцман, Матрос, Механік, електромеханік судна, Кок, Підводник, Військовослужбовець морської піхоти, Морський прикордонник, Рибовод, Рибалка-промисловик, Водолаз, Стивідор, Тальман, Археолог, Спелеолог, Іхтіолог, Бурильник, Шахтар, Працівник нафтової платформи, Гірничий-інженер, Працівник аквапарку, Каскадер, Тренер з плавання, Тренер з вітрильного спорту, Морський біолог, Океанолог, Гідролог, Гідрогеолог, Гідрограф, Гідроакустик, Інженер-підводник, Інженер-гідротехнік, Еколог тощо.

Керувати транспортом: Персональний водій, Водій легкового автомобіля, Водій вантажного автомобіля, Водій автобуса, Водій тролейбуса, Водій трамвая, Водій таксі, Водій мотоцикла, Водій моторолера, Експедитор, Кур'єр, Гонщик, Каскадер, Бульдозерист, Тракторист, Кранівник, Машиніст тепловоза та електровоза, електропоїзда метро, Пілот, Капітан судна, Космонавт, Випробувач тощо.

Битися, Боротися: Спортсмен-боєць, Боксер, Кікбоксер, Каратист, Майстер з боротьби, Дзюдоїст, Тренер з єдиноборств, Тренер з бойових мистецтв, Інструктор з самооборони, Фехтувальник, Військовослужбовець, Охоронець, Особистий охоронець, Співробітник спецназу, Співробітник спецпідрозділів, Поліцейський, Каскадер, Працівник прикордонної служби, частково Рятувальник, Пожежник, Слідчий, Тюремний наглядач тощо.

Захищати: Військовослужбовець, Тілоохоронець, Охоронець, Співробітник спецназу, Працівник служби безпеки, Поліцейський, Слідчий, Інструктор з самооборони, Інкасатор, Сапер, Працівник прикордонної служби, Спеціаліст з радіаційної безпеки, Фахівець з ядерної безпеки, Епідеміолог, Працівник

пенітенціарної служби, Рятувальник, Пожежник, частково Юрист, Адвокат, Детектив, Журналіст-розслідувач, Соціальний працівник тощо.

Рятувати: Рятувальник ДСНС, Гірський та водний рятувальник, Авіаційний рятувальник, Кінолог-рятувальник, Співробітник МНС, Пожежник, Сапер, Вибухотехнік, Водолаз, Пілот авіації МНС, Парамедик, Фельдшер швидкої допомоги, Лікар, Поліцейський, Співробітник спецназу, Військовослужбовець, Спеціаліст санітарно-епідеміологічної служби, Психолог-рятувальник, частково Ветеринар тощо.

Косметика та Парфумерія:

Створювати: Вчений-косметолог, Хімік-косметолог, Хімік-розробник, Спеціаліст з клінічних досліджень, Технік-лаборант, Біотехнолог, Мікробіолог, Парфумер, Технолог косметичного виробництва, Інженер-технолог парфумерного виробництва, частково Оцінювач ароматів, Бренд-менеджер косметичної, парфумерної компанії, Маркетолог косметичної продукції тощо.

Тестувати, Використовувати в роботі: Косметолог, Парфумер, Хімік-аналітик, Розробник формул косметичних засобів, Технолог косметичного та парфумерного виробництва, Спеціаліст з клінічних досліджень, Лаборант, Експерт з якості косметики, Консультант з тестування косметики, Оцінювач ароматів, Парфумерний консультант, Б'юті-тренер, Б'юті-блогер, Візажист, Парфумерний стиліст, Майстер з манікюру, педикюру, Бровіст, Лешмейкер, Перукар-стиліст, Грімер, Консультант з краси, Спеціаліст з солярію, Іміджмейкер, Косметичний фотограф, Парфумерний фотограф, Косметичний критик, Парфумерний критик, Модель, Актор, Артист, Маркетолог у сфері краси, частково Токсиколог, Дерматолог, Мікробіолог тощо.

Демонструвати: Бренд-амбасадор, Візажист-демонстратор, Модель, Актор, Артист, Парфумерний консультант, Консультант з краси, Б'юті-блогер, Іміджмейкер, Фотограф та відеограф у сфері краси, частково Стиліст, Нейл-майстер тощо.

Продавати, Закуповувати: Комерційний директор, Дистриб'ютор косметики, парфумерії, Торговий представник косметичної, парфумерної компанії, Менеджер з продажу косметики та парфумерії, Продавець-консультант косметичного, парфумерного інтернет-магазину, Тренер з продажу косметики, парфумерії, Косметичний, парфумерний мерчандайзер, Менеджер із закупівель косметики та парфумерії, Байер косметики, парфумерії, Консультант з краси та парфумерії, Спеціаліст з міжнародних продажів та закупівель, Маркетолог, Бренд-менеджер, Аналітик ринку, Категорійний менеджер, частково Менеджер з розвитку косметичного, парфумерного бренду, Косметичний, парфумерний блогер, Спеціаліст із просування косметики та парфумерії в соціальних мережах, Фахівець з логістики, Експерт з якості та сертифікації тощо.

3.6. Методика «Кейрсі» (модернізація Заєць І.В.)

Даний опитувальник розроблений професором Каліфорнійського університету Девідом Кейрсі. Опитувальник «Кейрсі» – методика для визначення

індивідуального типу особистості, створена на основі праць Карла Густава Юнга та Ізабель Маєрс, Катрін Бріггс. Також в інтерпретації типів використано наукові праці Наталії Анатоліївни Бельської. В даній методиці представлено модернізовану інтерпретацію та розширену профорієнтаційну складову, зокрема чітку структуру рекомендованих професійних сфер та професій, а також професій, що підходять частково (у конкретних професійних сферах) (Заєць І.В.).

Інструкція: опитувальник містить ряд тверджень, кожне з яких має два варіанта відповіді – 1 (А) та 2 (Б). Вам потрібно вибрати один із них, який властивий Вам у більшості життєвих ситуацій (більше відповідає Вашій поведінці, Вашим уявленням про себе, Вашим поглядам на життя). Слід пам'ятати, що Всі відповіді рівноцінні, «правильних» чи «неправильних» тут бути не може.

Стимульний матеріал:

1. У компанії (на вечірці) Ви:
 1. спілкуєтеся з багатьма людьми, включаючи і незнайомців;
 2. спілкуєтеся з небагатьма – вашими знайомими.
2. Ви людина швидше:
 1. реалістична, ніж схильна теоретизувати;
 2. схильна теоретизувати, ніж реалістична.
3. Що, на вашу думку, гірше:
 1. «літати у хмарах» (мріяти);
 2. дотримуватися «протоптаної доріжки».
4. Ви більше піддаєтеся впливу:
 1. принципів, законів;
 2. емоцій, почуттів.
5. Ви більш схильні:
 1. переконувати;
 2. «грати на почуттях».
6. Ви волієте працювати:
 1. виконувати все вчасно, у визначений термін;
 2. без певних термінів (строків).
7. Ви схильні робити вибір:
 1. досить обережно;
 2. раптово, імпульсивно.
8. У компанії (на вечірці) Ви:
 1. залишаєтеся допізна, не відчувуючи втоми;
 2. швидко втомлюєтеся і волієте піти раніше.
9. Вас більше приваблюють:
 1. розсудливі люди;
 2. люди з багатою уявою.
10. Вам цікавіше:

1. те, що відбувається в дійсності;
 2. ті події, які можуть статися.
11. Оцінюючи вчинки людей, Ви більше враховуєте:
1. вимоги закону, ніж обставини;
 2. обставини, ніж вимоги закону.
12. Спілкуючись з людьми, Ви схильні:
1. дотримуватись формальностей, етикету;
 2. проявляти свої особисті, індивідуальні якості.
13. Ви людина, скоріше:
1. точна, пунктуальна;
 2. некваплива, повільна.
14. Вас більше турбує необхідність:
1. залишати справи незавершеними;
 2. неодмінно доводити справи до кінця.
15. В колі знайомих Ви, як правило:
1. в курсі подій, що відбуваються;
 2. дізнаєтеся про новини із запізненням.
16. Повсякденні справи Вам подобається робити:
1. загальноприйнятим способом;
 2. своїм оригінальним способом.
17. Ви надаєте перевагу таким письменникам, які:
1. висловлюються буквально, прямо;
 2. користуються аналогіями, алегоріями, метафорами.
18. Що Вас більше приваблює:
1. чіткість думки;
 2. гармонія людських стосунків.
19. Ви відчуваєте себе більш впевнено:
1. роблячи логічні висновки;
 2. практично оцінюючи ситуацію.
20. Ви надаєте перевагу ситуаціям, коли справи:
1. вирішені та влаштовані;
 2. все у перспективі.
21. На вашу думку, Ви людина:
1. серйозна, передбачувана;
 2. безтурботна.
22. Під час телефонних розмов Ви:
1. заздалегідь не думаєте над тим, що будете говорити;
 2. подумки продумуєте те, що буде сказано.
23. На вашу думку, факти:
1. важливі самі по собі;
 2. є проявами загальних закономірностей.
24. Фантазери, мрійники зазвичай:
1. дратують Вас;
 2. доволі симпатичні Вам.
25. Ви частіше дієте як людина:

1. холоднокрівна;
 2. запальна, «гаряча».
26. Що на вашу думку, гірше:
1. бути несправедливим;
 2. бути жорстоким, нещадним.
27. Зазвичай, Ви дієте:
1. ретельно, зваживши свої можливості;
 2. покладаючись на волю випадку.
28. Вам приємніше:
1. купувати що-небудь;
 2. мати можливість купити.
29. У компанії Ви, як правило:
1. першим починаєте бесіду;
 2. чекаєте, коли з вами почнуть розмовляти.
30. Здоровий глузд:
1. рідко помиляється;
 2. помиляється доволі часто.
31. Дітям часто не вистачає:
1. практичності;
 2. уяви.
32. Приймаючи рішення Ви керуетесь:
1. загально прийнятими нормами;
 2. своїми почуттями, відчуттями.
33. Ви людина скоріше:
1. жорстка, ніж м'яка;
 2. м'яка, ніж жорстка.
34. Що, на вашу думку, більше вражає:
1. вміння методично організовувати;
 2. вміння пристосуватися і задовольнятися досягнутим.
35. Що Ви більше цінуєте:
1. визначеність, завершеність;
 2. відкритість, багатоваріантність.
36. Нові та нестандартні стосунки з людьми:
1. стимулюють, додають Вам енергії;
 2. стомлюють Вас.
37. Ви частіше дієте як:
1. людина практична;
 2. людина оригінальна, незвичайна.
38. Ви більше схильні:
1. знаходити користь у стосунках з людьми;
 2. розуміти думки та почуття інших.
39. Що приносить Вам більше задоволення:
1. ретельне та всебічне обговорення суперечливого питання;
 2. досягнення згоди з приводу суперечливого питання.
40. Ви керуетесь більше:

1. розумом;
 2. «велінням серця».
41. Вам більш зручно виконувати роботу:
1. за попередньою домовленістю;
 2. випадкову.
42. Ви зазвичай покладаєтесь:
1. на організованість, порядок;
 2. на випадок, несподіванку.
43. Ви вважаєте за краще мати:
1. багато друзів на нетривалий час;
 2. декілька старих друзів.
44. Ви керуетесь більшою мірою:
1. фактами, обставинами;
 2. загальними положеннями, принципами.
45. Вас більше цікавлять:
1. виробництво та реалізація продукції;
 2. проектування та дослідження.
46. Що Ви радше будете вважати компліментом:
1. «перед нами логічна людина»;
 2. «перед нами чутлива людина».
47. Ви більше цінуєте:
1. незворушність;
 2. захопленість.
48. Ви схильні висловлювати:
1. остаточні та визначені твердження;
 2. попередні та неоднозначні твердження.
49. Ви краще почуваєте себе:
1. після прийняття рішення;
 2. не обмежуючи себе рамками.
50. Спілкуючись з незнайомцями, Ви:
1. легко розпочинаєте тривалі бесіди;
 2. не завжди знаходите спільні теми для розмови.
51. Ви більше довіряєте:
1. своєму досвіду;
 2. своїм передчуттям.
52. Ви відчуваєте себе людиною:
1. більш практичною, ніж винахідливою;
 2. більш винахідливою, ніж практичною.
53. Хто заслуговує більшого схвалення:
1. розсудлива, тверезомисляча людина;
 2. людина глибоких переживань.
54. Ви більше схильні:
1. бути прямим та неупередженим;
 2. співчувати людям.
55. Що, на вашу думку, більш важливо:

1. впевнитися, що все підготовлено та узгоджено;
 2. надати можливість подіям йти своїм шляхом.
56. Відносини між людьми повинні будуватися:
1. на попередній взаємній домовленості;
 2. в залежності від обставин.
57. Коли дзвонить телефон, Ви:
1. поспішаєте підійти першим;
 2. сподіваєтеся, що підійде хтось інший.
58. Що Ви цінуєте в собі більше:
1. розвинене відчуття реальності;
 2. розвинену уяву.
59. Ви більше надаєте значення:
1. тому, що сказано;
 2. тому, як сказано.
60. Що виглядає більшою помилкою:
1. зайва палкість, гарячкуватість;
 2. надмірна об'єктивність, неупередженість.
61. Ви в основному вважаєте себе:
1. тверезим і практичним;
 2. сердечним і чуйним.
62. Які ситуації приваблюють Вас більше:
1. регламентовані та впорядковані;
 2. неупорядковані та нерегламентовані.
63. Ви людина скоріше:
1. педантична, ніж примхлива (капризна);
 2. примхлива (капризна), ніж педантична.
64. Ви частіше схильні:
1. бути відкритим, доступним людям;
 2. бути стриманим, потайливим.
65. У літературних творах Ви надаєте перевагу:
1. буквальності та конкретності;
 2. образності, переносному значенню.
66. Що для Вас важче:
1. знаходити спільну мову з іншими;
 2. використовувати інших у своїх інтересах.
67. Чого б Ви більше собі побажали:
1. ясності роздумів, міркувань;
 2. вміння співчувати.
68. Що гірше:
1. бути невибагливим;
 2. бути занадто вибагливим.
69. Ви надаєте перевагу:
1. запланованим подіям;
 2. незапланованим подіям.
70. Ви схильні діяти скоріше:

1. обдуманно, ніж імпульсивно;
 2. імпульсивно, ніж обдуманно.
71. Чи завжди Ви дотримуєтеся всіх своїх обіцянок
1. завжди
 2. не завжди
72. У Вас ніколи не буває думок, якими б Ви не хотіли ділитися з іншими
1. ніколи
 2. буває
73. Чи вважаєте Ви всі свої звички гарними
1. вважаю
 2. ні
74. Ви ніколи не поширюєте плітки
1. ніколи
 2. іноді
75. Чи завжди Ви говорите лише правду
1. завжди
 2. не завжди
76. Ви ніколи не запізнюєтесь на роботу чи побачення
1. ніколи
 2. трапляється
77. Серед Ваших знайомих немає таких, які б Вам зовсім не подобались
1. ні
 2. є такі
78. Ви ніколи не говорите про речі, в яких зовсім не розумієтесь
1. ніколи
 2. трапляється
79. Чи завжди б Ви платили за перевезення багажу у транспорті, якщо б не боялися контролю
1. завжди
 2. не завжди
80. Чи траплялось Вам погано говорити про кого-небудь
1. ні
 2. іноді траплялось

Бланк для відповідей:

	А	Б		А	Б		А	Б		А	Б		А	Б		А	Б		А	Б
1			2			3			4			5			6			7		
8			9			10			11			12			13			14		
15			16			17			18			19			20			21		
22			23			24			25			26			27			28		
29			30			31			32			33			34			35		
36			37			38			39			40			41			42		
43			44			45			46			47			48			49		
50			51			52			53			54			55			56		
57			58			59			60			61			62			63		
64			65			66			67			68			69			70		

Надання переваги		Надання переваги	
Об'єктивна	Суб'єктивна	Дискретність (систематизація та прийняття рішення)	Континуальність (продовження пошуку інформації)
Логіка (T)	Почуття (F)	Судження (J)	Сприйняття (P)
NT	NF	SJ	SP

Типологія темпераментів Д. Кейрсі

SJ	Сенсорно-раціональний	Guardian Хранителі	ISTJ-ESTJ ISFJ-ESFJ
SP	Сенсорно-іrrаціональний	Artisan Майстри	ISTP-ESTP ISFP-ESFP
NT	Інтуїтивно-логічний	Rational Аналітики	INTJ-ENTJ INTP-ENTP
NF	Інтуїтивно-етичний	Idealist Ідеалісти (гуманітарії)	INFJ-ENFJ INFP-ENFP

Інтерпретація типів:

СЕНСОРНО-РАЦІОНАЛЬНИЙ ТИП (SJ):

ISTJ – ІНТРОВЕРТ СЕНСОРИК ЛОГІК РАЦІОНАЛ,

ESTJ – ЕКСТРАВЕРТ СЕНСОРИК ЛОГІК РАЦІОНАЛ,

ISFJ – ІНТРОВЕРТ СЕНСОРИК ЕТИК (ПОЧУТТЯ) РАЦІОНАЛ,

ESFJ – ЕКСТРАВЕРТ СЕНСОРИК ЕТИК РАЦІОНАЛ.

Дані особистості – мислителі-практики, їх розум уникає всього неясного. Вони завжди думають про результати справи, хочуть внести в справу порядок, структуру, організованість і завершеність. Вони схильні чітко дотримуватись традицій, соціальних норм та стереотипів. Дані особистості надають важливе значення процедурі, регламенту, ритуалу, нагородам та дипломам, титулам і статусу, соціальній ієрархії. Серйозно та відповідально ставляться як до діяльності, так і до спілкування, яке усвідомлюються ними як виконання певних обов'язків. Розумні конформісти (прийняття готових стандартів у поведінці, визнання існуючого стану речей, законів, норм, правил тощо). Успішні організатори, засновники та члени суспільних організацій. Схильні до Я-позиції «Батьки» (згідно Берну). Реалісти, схильні до песимізму, надійні та послідовні.

Здібності до теоретичного навчання, як правило, виражаються в середній мірі.

Характер інноваційної активності – адаптація та удосконалення існуючого.

Компіляції існуючих програм та виконання повсякденної діяльності.

Стимул діяльності: екстраверти: високий статус, престиж, нагороди. Інтроверти: добробут, заробіток, високий рівень життя.

СЕНСОРНО-ІРРАЦІОНАЛЬНИЙ ТИП (SP):

ISTP – ІНТРОВЕРТ СЕНСОРИК ЛОГІК ІРРАЦІОНАЛ,
ESTP – ІНТРОВЕРТ СЕНСОРИК ЛОГІК ІРРАЦІОНАЛ,
ISFP – ІНТРОВЕРТ СЕНСОРИК ЕТИК ІРРАЦІОНАЛ,
ESFP – ЕКСТРАВЕРТ СЕНСОРИК ЕТИК ІРРАЦІОНАЛ.

Дані особистості – «художні натури» та прагматики, не схильні до сентиментальності, романтизму і абстрактних роздумів. Творчо і художньо проявляються в майстерності спонтанних комунікацій та психомоторної обдарованості. Вносять в життя ігрові елементи та імпровізацію, цінують непередбачуваність, легко в ній орієнтуються. Практичні нонконформісти, уникають всього рутинного, заздалегідь відомого, нудного. Прагнуть до свободи та незалежності, схильні до ризику, не люблять дисципліну, реалістичні із схильністю до оптимізму, гнучкі, активні та рішучі при необхідності. При відсутності проблем або особистої зацікавленості в проблемі (задачі) – ліниві, схильні до гедонізму, займати позицію «жити треба сьогодні». «Серфінгісти» – завжди на гребні хвилі.

Здібності до теоретичного навчання, як правило, нижче середнього рівня.

Даним особистостям підходять види діяльності де необхідна миттєва оцінка ситуації, що змінюється чи змінилася; застосування фактору несподіванки плюс адекватна реакція (талановиті тактики, політики, військові, спецслужби, кримінальний світ). Практики живуть «тут і зараз»; вміють ризикувати; ефективні в активності, що вимагає спонтанності та гнучкості. Помилки сприймають як можливості. Цінують процес, акт діяльності, а не ціль і результат. Сенс творчості – розваги. Необхідність в екстримі, емоціях, напрузі – вибір відповідних професій. До них належать: мистецтво, спорт, мандрівки, війна, кримінал, авантюри тощо. Також підходять ручні ремесла, що потребують винахідливості.

Заради креативного рішення поєднують всі можливі ресурси (свої і чужі). Не переносять нормовану по часу роботу, нудьгу і рутину. Здатні до експромту, імпровізації.

Стимул діяльності: екстраверти: високий статус, престиж, нагороди. Інтроверти: добробут, заробіток, високий рівень життя.

ІНТУЇТИВНО-ЛОГІЧНИЙ ТИП (NT):

INTJ – ІНТРОВЕРТ ІНТУЇТ ЛОГІК РАЦІОНАЛ,
ENTJ – ЕКСТРАВЕРТ ІНТУЇТ ЛОГІК РАЦІОНАЛ,
INTP – ІНТРОВЕРТ ІНТУЇТ ЛОГІК ІРРАЦІОНАЛ,
ENTP – ЕКСТРАВЕРТ ІНТУЇТ ЛОГІК ІРРАЦІОНАЛ.

Дані особистості – мислителі, теоретики (успішні також в прикладних науках). Характеризуються винахідливістю, прагненням до наукового пізнання та наукової творчості (до нового знання заради знання). Вони добре відчують потенційні можливості об'єктів, подій, ситуацій, ідей та людей, особливо в умовах дефіциту інформації та використовують це розуміння для прийняття об'єктивного, логічного, раціонального рішення. Такі особистості – перфекціоністи, що ніколи не зупиняються на досягнутому результаті, знаходяться завжди в процесі вдосконалення та розвитку. Незалежні від авторитетів, майже не піддаються навіюванню. Вони опираються на власні критерії оцінки та уявлення про достовірність та компетентність, і на основі цього оцінюють оточуючих та самих себе. Орієнтовані на майбутнє, вміло розробляють стратегічні лінії.

Сильні сторони: здатність до абстрактного мислення та складання загального плану (концепцій, схем, моделей), вміння розмірковувати об'єктивно та логічно, здатність розібратися у внутрішній логіці та принципах функціонування найрізноманітніших систем та організацій, а також вміння чітко і ясно висловлювати свої думки як в усній, так і у письмовій формі. Особистості даного типу – природжені аналітики, критики, висококваліфіковані експерти, вчені. Володіють вираженим аналітичним та інтелектуально-творчим потенціалом.

Їх здібності до теоретичного навчання, як правило, вище середнього рівня.

Сфера застосування: наука, будь-яка аналітика, вища інженерія, високі технології, природничі науки. Рідше – мистецтво, література. Теоретична і експериментальна робота більш важлива, ніж управління та впровадження. Головний тригер креативності – пошук універсального сенсу (сутність речей). Цінність – абсолютне знання (синдром Фауста), істина, компетентність, професійна

майстерність. Найсильніша сторона – винахідливість, генерування принципово нових ідей та оцінка найбільш перспективних в майбутньому. Бачення загальної закономірності в несумісних речах, аналогозування та інтеграція неаналогічних і непов'язаних об'єктів; постійний перегляд уявлень і робочих концепцій з цілю створення чого-небудь вічного та універсального.

Стимул діяльності: екстраверти: унікальність, незвичайність. Інтроверти: інтерес до роботи.

ІНТУЇТИВНО-ЕТИЧНИЙ ТИП (NF):

INFJ – ІНТРОВЕРТ ІНТУЇТ ЕТИК РАЦІОНАЛ,

ENFJ – ЕКСТРАВЕРТ ІНТУЇТ ЕТИК РАЦІОНАЛ,

INFP – ІНТРОВЕРТ ІНТУЇТ ЕТИК ІРРАЦІОНАЛ,

ENFP – ЕКСТРАВЕРТ ІНТУЇТ ЕТИК ІРРАЦІОНАЛ.

Дані особистості – художні натури, високо чутливі до естетичних та етичних нюансів життя. Вони володіють природженою емпатією і високим інтересом до іншої людини. Дані особистості – лабільні, емотивні, мрійливі, оптимістичні, чуттєві, переконливі. Для таких людей велике значення мають духовні пошуки. Найбільшу радість знаходять в спілкуванні, схильні до тісного неформального контакту, вираження згоди, схвалення, вдячності, завжди готові допомогти. Практичні гуманісти. Для них важливі не професійні здібності людини, а її особисті якості. Конформні, мають симпатії та антипатії, часто створюють для себе кумирів. Головне для них бути в згоді із собою та іншими. Такі особистості мають здібності розкривати краще в людях.

Здібності до теоретичного навчання, як правило, виражаються в середній мірі.

Рекомендовані професійні сфери: мистецтво, література, соціономічна діяльність (психологія, педагогіка). Актор – проникає почуттями свого об'єкту і стає втіленням своїх творінь. Письменники – автобіографічні твори, ліричні драми. Художники – автопортрети.

Стимул діяльності: екстраверти: унікальність, незвичайність. Інтроверти: інтерес до роботи.

Примітка: дана інтерпретація була запропонована Н. Бельською.

Також слід зазначити, що наприклад, екстраверсія та інтроверсія вирізняються додатковими характеристиками на які доречно звертати увагу у процесі інтерпретації.

ДЕТАЛЬНА ІНТЕРПРЕТАЦІЯ ПРОФЕСІЙНИХ СФЕР ТА ПРОФЕСІЙ КОЖНОГО ТИПУ:

INFJ – ІНТРОВЕРТ ІНТУЇТ ЕТИК РАЦІОНАЛ. ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

НАУКА: Вчений (науковець), Біолог, Антрополог, Культуролог, Мистецтвознавець, Нейропсихолог, Психолог-дослідник, Соціолог, Науковий співробітник, що займається дослідженнями в галузі освіти тощо.

Особистості даного типу часто володіють природною цікавістю до вирішення складних проблем, аналітичним мисленням. Крім цього, наукова сфера часто пропонує автономію та незалежність, що може бути важливим для особистостей даного типу. Саме тому такі люди можуть вибирати наукову сферу.

ОСВІТА, КОНСУЛЬТАЦІЇ: Викладач (гуманітарні дисципліни, мистецтво), Викладач спеціальних дисциплін, Викладач іноземних мов, Викладач в середній школі або коледжі (громадські науки), Вчитель початкових класів, Педагог, Вихователь, Методист, Психолог, Практичний психолог, Психотерапевт, Психолог в клініці, Консультант з питань освіти, Соціальний працівник, Соціолог, Спеціаліст з освітніх програм, Фахівець з психологічного розвитку, Консультант з професійної орієнтації, Перекладач (усний та письмовий переклад), Юрист (сфера охорони довкілля) тощо.

Вищезазначені професії відкривають перед даним типом можливості використовувати свої ідеї і знання для допомоги іншим. Зазначимо, що в освітньому процесі, їх приваблюють можливості вчитися, пізнавати, розвиватися тощо. Консультування та психологічна допомога вимагають глибокого особистісного контакту, що часто відбувається індивідуально (наодинці). Такий контакт дозволяє таким особистостям створювати глибинні зв'язки з оточенням.

РЕЛІГІЯ: Священик, Чернець, Працівник релігійної організації, Керівник релігійного навчального закладу тощо.

Професійна діяльність у сфері релігії вимагає від людини дуже високої самовіддачі. Філософію праці в даній сфері можна охарактеризувати як місію. Даний тип часто саме так дивиться на свою діяльність, а також з радістю ділиться з людьми своєю філософією та переконаннями.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: Художник, Музикант, Композитор, Драматург, Поет, Письменник, Сценарист, Дизайнер, Дизайнер інтер'єрів, Графічний дизайнер, Ландшафтний дизайнер, Архітектор, Редактор, Костюмер, Модельєр, Event-спеціаліст, Кінодокументаліст, Фотограф, частково Кінорежисер, Журналіст тощо.

Привабливість творчої сфери для даного типу полягає в можливості створювати унікальні твори, нові зразки, спираючись на власні уявлення та ідеї. Мистецтво відкриває перед ними простір для індивідуального самовираження, а результат

нерідко приголомшує інших. В цих професіях дані особистості в більшості ситуацій прагнуть самі організовувати робоче середовище, тримати під своїм контролем процес та результат.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, СОЦІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ: Лікар, Лікар-дослідник, Генетик, Фармацевт, Рентгенолог, Медичний консультант, Науковий співробітник у галузі медицини, Ветеринар, Психіатр, Адміністратор в сфері охорони здоров'я, Директор закладу (установи) надання соціальних послуг, Соціальний працівник, Дієтолог, Логопед, Масажист, Фахівець з корекції, Координатор грантів, Консультант благодійних організацій тощо.

Багатьом особистостям даного типу подобається працювати у вищезазначених організованих структурах, особливо в невеликих колективах з тісними і стійкими особистими зв'язками. Сфери охорони здоров'я та соціальної діяльності дозволяють їм розробляти і розвивати нові підходи до індивідуальних і громадських проблем, а також надають можливість працювати індивідуально з клієнтами та колегами.

БІЗНЕС: Маркетолог (ідеї, послуги), Консультант з розвитку бізнесу, Бізнес-аналітик, Бізнес-консультант, Консультант з менеджменту, Розробник товарів, Спеціаліст з реклами, HR-менеджер, Консультант з організаційного розвитку, Фахівець з брендингу, Спеціаліст з інновацій, частково Креативний директор, Арт-директор (у журналі, веб-сайтів), Продюсер мультимедіа тощо.

Хоча особистості даного типу особливо не тяжіють до кар'єри у бізнесі, існують деякі сфери, де вони можуть знайти себе. Наприклад, підбір персоналу та консультування, щодо організаційного розвитку – це аспекти бізнесу, що потребують прояву інтересу до різних типів людей та вміння співпрацювати з ними. Даному типу подобається допомагати людям знаходити роботу, створювати ефективне робоче середовище, шукати творчі вирішення завдань, де у центрі знаходиться сама людина. Робота у сфері маркетингу надає можливість застосовувати у своїй діяльності творчі рішення та працювати в команді. Даному типу важливо робити істотний внесок у процес діяльності колективу і підтримувати на високому рівні свою особистісну та професійну цілісність.

ТЕХНОЛОГІЇ: Клієнт-менеджер (консультант з технологій), IT-рекрутер, HR-менеджер, Програміст, Аналітик даних, Інженер-конструктор, Розробник ігор, Розробник віртуальної реальності, Дизайнер інтерфейсів, Фахівець з кібербезпеки, Системний адміністратор, частково Інформаційний менеджмент, Керівник проекту тощо.

Представники даного типу можуть стати успішною сполучною ланкою між експертами у тій чи іншій технології та її адресатами. Така роль задовольняє потреби даного типу у взаємодії з людьми та допомозі їм. Також дані особистості можуть успішно займатися сучасними технологіями.

ISTJ – ІНТРОВЕРТ СЕНСОРИК ЛОГІК РАЦІОНАЛ. ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

БІЗНЕС, УПРАВЛІННЯ: Менеджер в організації (виробництво, комерційні організації), Менеджер з виробництва, Менеджер проектів, Менеджер інтернет-

проектів, Бізнес-консультант, Консультант з менеджменту (інвестиції, ділові операції), Директор з технології та якості, Директор з інжинірингу, Тімлід, Категорійний менеджер, Спеціаліст з управління ризиками, Маркетолог, Керівник служби інформації, Менеджер відділу логістики та постачання, Керівник банку, Менеджер відділу кредитів, Начальник фінансового відділу, Фінансист, Економіст, Аудитор, Бухгалтер, Аналітик, Інформаційний менеджмент: Бізнес-аналітик, Бізнес-інформатик, ERP-консультант, Аналітик ділової розвідки, Спеціаліст з планування, частково Інспектор у сфері будівництва, Державний інспектор тощо.

Даному типу нерідко подобається будувати кар'єру в бізнесі, займати керівні посади. Такі особистості досягають успіху в сфері управління, їм вдається забезпечувати безперебійну роботу системи. Вони, як правило, віддають перевагу традиційним стабільним організаціям і забезпечують надійність їх функціонування. В якості менеджерів, вони чітко розподіляють ролі між співробітниками і ясно розписують їм установлений порядок дій. Даний тип вирізняється вмінням командувати, взаємодіяти з людьми, перевіряти та оцінювати роботу інших. Такі особистості люблять працювати в компаніях, що займаються виробництвом матеріальних продуктів або наданням конкретних послуг з відчутними результатами.

ТОРГІВЛЯ, ПОСЛУГИ: *Аналітик продажів, Економіст, Маркетолог, Аналітик ринку, Логіст, Менеджер по роботі з ключовими клієнтами, Керівник готелю, Спортивний тренер, Страховий агент, Оцінювач нерухомості, Спеціаліст з постачання, Спеціаліст з інформаційно-пошукових систем, Державний службовець, Розробник документації для проектів, Спеціаліст з ліцензування, Перекладач, Редактор тощо.*

Вищезазначені професії дозволяють представникам даного типу залишатися у реальному світі вирішувати реалістичні матеріальні завдання. Більшість із них передбачають виконання стандартних операцій та взаємодію з невеликими групами людей. У сфері торгівлі їм подобається мати справу з матеріальним товаром, який вони знають з особистого досвіду. Дана сфера надає можливість їм отримувати конкретні результати. Також, особистості даного типу люблять обіймати керівні посади віддавати розпорядження та накази.

ФІНАНСИ: *Фінансист, Фінансовий аналітик, Фінансовий консультант, Економіст, Банкір, Начальник фінансового відділу, Аудитор, Бухгалтер, Спеціаліст з управління ризиками, Податковий інспектор, Спеціаліст з інвестицій та цінних паперів, Аналітик кредитів, Ревізор банку, Спеціаліст в сфері нерухомості, Оцінювач, Контролер тощо.*

Слід зазначити, що числа – сильна сторона даного типу. Такі люди добре пам'ятають деталі і факти, завжди готові привести аргументи на підтримку своєї позиції. Вони старанно працюють, прагнучи виконати роботу акуратно та якісно. Зазначимо, що для фінансистів важливими є здатність працювати самостійно (наодинці) та аналізувати великі обсяги інформації, а також робити безліч точних обчислень, що є сильними сторонами даного типу.

ОСВІТА: Директор школи, Заступник директора школи, Викладач: точні науки, технічні дисципліни; Вчитель, Адміністратор, Розробник навчальних програм тощо.

Робота у сфері освіти подобається даному типу можливістю виконувати адміністративні чи технічні функції. Такі особистості добре справляються з контролем за роботою школи та складанням розкладів. Вони вміють знаходити практичні способи підтримки життєздатності системи. Даному типу подобається викладати дисципліни, які пов'язані з точними науками, технікою та практичною діяльністю, з передачею та набуттям життєвих навичок.

ПСИХОЛОГІЯ: Психолог-діагност, Профорієнтолог, Психолог-дослідник, Нейропсихолог, Організаційний психолог, частково Соціальний психолог, Освітній психолог, Медичний психолог, Психіатр, Юридична психологія тощо.

Даний тип вирізняється організованістю, надійністю, структурністю та функціональністю, практичністю, вмінням аналізувати дані, що може допомагати їм досягати успіху у вищезазначених професіях сфери психології.

ЮРИСПРУДЕНЦІЯ, ПРАВООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ: Юрист, Юрисконсульт, Юридичний працівник, Нотаріус, Суддя, Судовий експерт, Керівник підрозділу поліції, Керівник детективного агентства, Детектив, Слідчий, Криміналіст, Балістик, Митник, Державний інспектор тощо.

Дані особистості люблять розвивати системи, які служать людям або захищають їх. Для них – важливо мати можливість працювати в рамках організованої структури, вибирати напрямок діяльності і здійснювати необхідний контроль. Застосовуючи свої знання і досвід, вони успішно і впевнено вирішують поточні проблеми. Люди даного типу володіють гарною пам'яттю на факти і деталі та аналітичним мисленням. У всьому, що роблять, вони схильні спиратися на практичні навички.

ТЕХНОЛОГІЇ: Інженер, Програміст, Фахівець з якості програмного забезпечення, IT-аналітик, Системний аналітик, Аналітик даних, Системний архітектор, DevOps-інженер, Адміністратор баз даних, Фахівець з кібербезпеки, частково Інформаційний менеджмент тощо.

Вищезазначені професії надають можливість даному типу застосовувати свої технічні навички та працювати там де потрібна висока точність. Такі особистості скрізь прагнуть отримати підтвердження, помічають всі помилки та недоліки, майже завжди дотримуються певних моделей і систем. Багато з цих професій дозволяють їм працювати самостійно, демонструвати свою здатність до концентрації, відмінну пам'ять, проявляти свої технічні здібності та майстерність. Особистостям даного типу подобається професійна діяльність, де необхідно проявляти організованість, аналіз фактичної інформації та дедуктивне мислення. Таким людям подобається логічний та організований стиль роботи. Вони цінують порядок та акуратність в роботі.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: Лікар, Дослідник в сфері медицини, Біоінженер, Фахівець з медичного матеріалознавства, Фахівець з інформаційних технологій в медицині, Епідеміолог, Медичний статистик, Фармацевт, Лаборант-технолог, Фахівець з фармакологічних технологій, Фахівець з медичного устаткування, Фахівець з хірургічного устаткування, Фахівець з устаткування для аналізів, Фахівець з діагностичного устаткування, Фахівець з

біомедичних технологій, Лікар-діагност, МРТ-діагност, Оптик, Фахівець з лікувальної фізкультури, Фахівець з якості медичної допомоги, Адміністратор лікувальної установи, частково Хірург, Стоматолог, Ветеринар тощо.

Особистостей даного типу приваблює робота в сфері медицини, а особливо у традиційних структурах медичних закладів. Такі особистості уважно вислуховують скарги, надають зважені поради та призначають програми лікування протокольного характеру. Також серед них можна зустріти успішних адміністраторів лікувальних закладів, адже вони виконують свій обов'язок усвідомлено та послідовно. Їм взагалі подобається впорядкованість системи, орієнтація на вирішення завдань та робота яку потрібно виконувати відповідно до графіку. Уміння аналізувати та запам'ятовувати інформацію – сильні сторони даного типу. Діагностика, фармакологія та медичні технології пов'язані із застосуванням технічних навичок – сфери, де особистості даного типу можуть досягати значних успіхів.

ТВОРЧИСТЬ: *Організатор свят, концертів, фестивалів, Продюсер, Головний редактор, Графічний дизайнер, Дизайнер інтер'єру, Архітектор, Ювелір, Реставратор, Музикант колективу, Технічний письменник, частково Відеограф, Фотограф тощо.*

Сфера творчості може приваблювати даний тип, якщо вона дозволяє йому планувати та організовувати творчі проекти, працювати з творчим інструментарієм та створювати щось відчутне, вирішувати творчі завдання та шукати інноваційні рішення. У вищезазначених професіях даний тип може проявити себе та досягати результатів.

INTJ – ІНТРОВЕРТ ІНТУЇТ ЛОГІК РАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

БІЗНЕС, ФІНАНСИ: *Керівник проектів (ІТ-сфера, консалтинг, фінанси, інновації), Консультант менеджменту (управління, інформаційні технології, концепції, стратегії, інновації), Бізнес-консультант, Бізнес-аналітик, Фахівець з управління ризиками, Фінансист, Економіст, Фахівець з фінансового планування, Фахівець з інвестицій, Фінансовий консультант, Фінансовий аналітик, Спеціаліст з стратегічного планування, Аудитор (внутрішній), Податковий консультант тощо.*

Всі вищезазначені професії в сфері бізнесу та фінансів вимагають розвинутих аналітичних здібностей, якими володіють більшість представників даного типу. Також таким особистостям, зазвичай, у професійній діяльності, необхідний певний інтелектуальний виклик. У світі інвестицій та банківських систем дуже затребувані якості даного типу, а особливо їх глобальне перспективне бачення та здатність до довгострокового планування.

ТЕХНОЛОГІЇ: *Вчений, Дослідник, Біохімік, Біоінформатик, Біотехнолог, Нанотехнолог, Хімік, Фізик, Астроном, Спеціаліст ІТ-технологій, Програміст, Фахівець з вивчення даних (Data Scientist), Мобільний розробник, Розробник операційних систем, Розробник інформаційних систем у новому бізнесі, Розробник баз даних, Системний аналітик, Web-аналітик, Спеціаліст з кібербезпеки, Архітектор програмного забезпечення (Software Architect), Архітектор баз даних,*

Інженер з машинного навчання (Machine learning engineer), Інженер даних (Big Data Engineer), Програмний інженер (Software engineer), Системний інженер, Фахівець з штучного інтелекту, Спеціаліст з кібербезпеки, Інженер в галузі біомедицинської техніки, Робототехнік, частково ТімЛід, 3D-проектувальник, Інженер-конструктор тощо.

Даному типу подобається можливість мати справу з високотехнологічним обладнанням, системами та продукцією, що швидко розвивається. Такі особистості прагнуть до творчої самореалізації в розробці нових, оригінальних систем та технологій. Такі особистості цінують можливість працювати над складними завданнями, що вимагають глибокої концентрації та самостійності. Також для них важливим є пошук інноваційних рішень та перспектива бачити кінцевий результат своєї творчої роботи.

ОСВІТА: *Викладач університету: IT технології, природничі науки, математика, Професор університету, Розробник навчальних систем, Викладач онлайн-курсів, Методист, Науковий співробітник, Аналітик даних тощо.*

Даному типу, у більшості випадків, подобається працювати у вищих навчальних закладах, а не у сфері початкової чи середньої освіти, оскільки при викладанні у вищій школі використовуються складні теоретичні концепції та системи, що відкривають широкі перспективи. Розробка навчальних планів, систем та забезпечення їх ефективності – поле для діяльності даних особистостей. Вища школа відкриває перед ними простір для збирання та обробки інформації, так само як і для взаємодії з інтелектуально розвиненими людьми, що дозволяє даному типу розширювати сферу особистісного та професійного розвитку.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Лікар, Лікар-дослідник, Психіатр, Невролог, Кардіолог, Фармаколог-дослідник, Біомедик-дослідник, Біоінформатик, Патолог, Мікробіолог, Генетик, Вірусолог, Імунолог, Алерголог, Епідеміолог, Рентгенолог, МРТ-діагност, Медичний діагност, Патологоанатом, частково Хірург, Лікар ультразвукової діагностики тощо.*

Особистості даного типу часто знаходять задоволення і досягають успіху в галузях медицини, де використовуються найсучасніші технології – системи найвищої складності. В даних сферах медицини такі люди можуть працювати самостійно та незалежно (з мінімальним втручанням з боку інших людей).

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Письменник, Літератор, Сценарист, Композитор, Музикант, Художник, Архітектор, Дизайнер, Графічний дизайнер, Дизайнер інтер'єру, Модельєр, Редактор, Оглядач, Критик, Експерт, Мистецтвознавець, Ювелір, Скульптор, Фотограф, Відеограф, частково Викладач творчих дисциплін тощо.*

Творча сфера діяльності подобається даному типу тим, що відкриває простір для створення чогось оригінального. Письменники, художники використовують інтуїцію для вираження свого бачення та уявлень. Також особистості даного типу можуть стати висококласними експертами або критиками в творчій сфері. Більшість з вищезазначених професій дозволяють працювати даному типу незалежно, встановлювати власні цілі та стандарти.

ДОДАТКОВІ ПРОФЕСІЇ: *Математик, Географ, Біолог, Історик, Археолог, Антрополог, Культуролог, Геолог, Зоолог, Гідролог, Океанолог, Кліматолог,*

Лінгвіст, Філолог, Юрист, Розробник стратегічних планів, Аналітик, Науковий журналіст, Журналіст-дослідник, Аналітик-оглядач, Інженер (в металургії, аерокосмічній, ядерній індустрії), Еколог, Психолог, Психіатр, Соціолог, Криміналіст, Балістик тощо.

Більшість з вищезазначених професій передбачають незалежні дослідження та планування. У процесі розробки стратегій, систем, довгострокових планів включається інтуїція даного типу, а також здатність прокладати послідовний та логічно обґрунтований курс до мети.

INFP – ІНТРОВЕРТ ІНТУЇТ ЕТИК ІРРАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Художник, Ілюстратор, Письменник, Поет, Літератор, Редактор, Музикант, Композитор, Сценарист, Дизайнер, Графічний дизайнер, Дизайнер інтер'єрів, Модельєр, Мистецтвознавець, Кінознавець, Куратор мистецьких виставок, частково Архітектор, Відеограф, Фотограф тощо.*

Мистецтво надає даному типу можливість для самовираження, подання своїх ідей у творчій, індивідуальній манері. Особиста свобода та гнучкість робочого графіку – бажані аспекти для багатьох особистостей даного типу. Багато з них називають себе художниками «в душі», навіть якщо джерелом їх доходів є зовсім не мистецтво.

ОСВІТА, КОНСУЛЬТАЦІЇ: *Професор університету, Науковий співробітник (гуманітарні науки), Педагог, Викладач (гуманітарні науки, мистецтво), Вчитель музики, Психолог, Практичний психолог, Психотерапевт, Консультант, Коуч (індивідуальний), Ментор, Тренер творчих станів, Музико-терапевт, Арт-терапевт, Соціальний працівник, Викладач спеціальних дисциплін, Викладач іноземних мов, Консультант з виховання дітей, Консультант з проблем наркоманії, Перекладач (письмовий переклад), Консультант благодійної організації, Куратор, Фасилітатор, Освітній консультант з індивідуальних траєкторій розвитку, частково Психолог у клініці тощо.*

У сферах освіти та консультування особистості даного типу нерідко знаходять можливості працювати з людьми, сприяючи становленню та розвитку їх особистісного потенціалу. Для них важливо поліпшувати якість життя інших. Їм подобається вчитися, досліджувати глибинні матерії. Вони можуть стати гарними консультантами, психологами, соціальними працівниками, що вміють по-справжньому співчувати бачити «ядро» проблеми та надавати кваліфіковану допомогу людині. Вони намагаються допомогти своїм клієнтам знайти розуміння самих себе і гармонію в особистих відносинах і в житті та отримують від цього справжнє задоволення.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Терапевт, Дієтолог, Нутриціолог, Фізіотерапевт, Реабілітолог, Ерготерапевт, Соціальний працівник (медична допомога вдома), Клінічний психолог, Медичний соціолог, Логопед, Спеціаліст з проблем слуху, Масажист, Мануальний терапевт, Інструктор у галузі охорони здоров'я, Медичний консультант з питань профілактики захворювань та*

здорового способу життя, Спеціаліст з альтернативної та інтегративної медицини, Спеціаліст з паліативної допомоги тощо.

Дана сфера приваблює таких особистостей можливістю близького та довірливого спілкування з пацієнтами. Творча, часто навіть духовна сторона діагностики та фізіотерапії, загальної терапії та масажу є ефективними сферами використання інтуїції та етики як природних преференцій людей даного типу.

РОЗВИТОК ОРГАНІЗАЦІЇ: *Консультант менеджменту (побудова команди та вирішення конфліктів), Консультант з управління змінами, Консультант з організаційного розвитку, Спеціаліст з корпоративної культури та етики, Психолог виробничої організації, Медіатор, Коуч, Тренер з лідерства, Фасилітатор, Розробник програм та технологій (творча сфера), частково HR-менеджер, Рекрутер, Хедхантер тощо.*

Окремі галузі у цій сфері можуть стати для особистостей даного типу джерелом досягнень та задоволення. Таким людям може подобатися працювати в компаніях на посадах, де вони могли б допомогти людині знайти відповідну роботу, займатися підготовкою чи розстановкою кадрів. Особистостям даного типу важливо знати, що їхній внесок цінується, що він – винятково індивідуальний. Саме за таких умов вони можуть отримати задоволення від професійної діяльності у цій сфері.

ТЕХНОЛОГІЇ: *Клієнт-менеджер, Штатний радник (консультант з технологій), Спеціаліст з інновацій та ідей, частково Продуктовий дизайнер, Гейм-дизайнер, Web-дизайнер, UX-дизайнер, Розробник ігор, Фахівець з віртуальної реальності, Фахівець з кібербезпеки, Аналітик даних тощо.*

Багато представників даного типу можуть бути досить успішною сполучною ланкою між експертами у тій чи іншій технології та її користувачами. Також особистості даного типу можуть бути успішними дизайнерами у сфері технологій.

ISFJ – ІНТРОВЕРТ СЕНСОРИК ЕТИК РАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Лікар, Сімейний лікар, Педіатр, Імунолог, Вірусолог, Асистент лікаря, Медична сестра (медбрат), Медичний лаборант, Фізіотерапевт, Спеціаліст з медичних технологій, Фахівець з медичного обладнання, Дієтолог, Медичний психолог, Психіатр, Оптик, Фармацевт, Фахівець з радіологічного обладнання, Фахівець з респіраторних захворювань, Медичний діагност, Рентгенолог, Аудіолог, Офтальмолог, Стоматолог, Фахівець із зубної гігієни, Ортодонт, Масажист, Фахівець з хірургічного обладнання, Технік стоматологічної лабораторії, Фахівець з корекції, Фахівець з медичної інформатики, Експерт з якості медичної допомоги, Патологоанатом, Ветеринар, частково Дослідник у галузі медицини, Косметолог, Тренер з фітнесу тощо.*

Вищезазначені професії надають даному типу безпосередньо впливати на людей. Багато з цих професій передбачають взаємодію з пацієнтом наодинці, фізичний контакт та практичну допомогу людині. Дані професії можуть надавати йому відносну свободу у межах традиційної, організованої структури. Сфера охорони здоров'я відкриває перед такими особистостями можливість допомагати

людям, використовувати технічні навички та встановлювати особистісну взаємодію з оточуючими.

ОСВІТА, СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ: Педагог дошкільного закладу, Вчитель молодших класів, Викладач, Викладач спеціальних дисциплін, Консультант з питань сім'ї та дітей, Соціальний працівник, Психолог, Психотерапевт, Дитячий психолог, Тьютор (наставник), Логопед, Куратор, Методист, Спеціаліст з акредитації, Спеціаліст з професійної орієнтації, Дослідник соціальних проблем та проектів, частково Секретар, Працівник відділу обслуговування клієнтів тощо.

Особистості даного типу проявляють інтерес до роботи у сфері освіти, тому що вона надає можливість допомагати людям та працювати на благо суспільства. Їм подобається викладати в початковій школі, адже вони легко знаходять спільну мову з учнями та можуть ефективно навчати. Також особистостей даного типу може приваблювати адміністративна робота в галузі освіти, особливо якщо вона пов'язана з вузькою спеціалізацією (наприклад: спеціальна освіта) або якщо зона відповідальності – обмежена. Соціальна діяльність подобається даному типу, тому що вони мають змогу допомагати клієнтам та покращувати їхнє життя в практичному сенсі.

БІЗНЕС: Спеціаліст з управління ризиками, Бізнес-аналітик, Фінансовий аналітик, Економіст, Аудитор (внутрішній), Бухгалтер, Фахівець з комплаєнсу, Консультант з організаційного розвитку (внутрішній), Аналітик ринку, Спеціаліст з маркетингових досліджень, Спеціаліст з управління якістю, частково Консультант менеджменту, Бізнес-консультант, Маркетолог, HR-менеджер, Консультант з кредитів, Фахівець з продажу (VIP-клієнти), Спеціаліст з внутрішніх комунікацій, Менеджер проектів тощо.

Представники даного типу можуть знайти сферу бізнесу привабливою завдяки можливості застосовувати свої природні сильні сторони. Аналітичний склад розуму, увага до деталей та системність роблять їх ключовими у таких напрямках, як управління ризиками, фінансовий аналіз та аудит. Етична складова також важлива, оскільки вони сприяє формуванню довіри та побудові довгострокових взаємин з колегами та клієнтами, що є ключовим для успіху в бізнесі.

ЮРИСПРУДЕНЦІЯ: Юрист, Юрисконсульт, Фахівець з міжнародного права, Адвокат, Нотаріус, Працівник суду, Спеціаліст пенітенціарної служби, Спеціаліст ювенальної юстиції, частково Слідчий, Детектив, Поліцейський тощо.

Люди даного типу вирізняються скрупульозністю, надійністю; володіють гарною пам'яттю та аналітичними навичками. Багато з цих професій пов'язані з організованістю, уважністю до деталей, роботою з даними, підтриманням порядку. Також особистості даного типу характеризуються твердими моральними принципами, почуттям обов'язку, готовністю допомагати. Тому багато представників даного типу працюють у правоохоронних органах та юридичній сфері, де вони можуть вирізнитися своєю чесністю та принциповістю та відданістю справі.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: Дизайнер, Графічний дизайнер, Ландшафтний дизайнер, Дизайнер інтер'єру, Модельєр, Декоратор, Реставратор, Художник, Ілюстратор, Іміджмейкер, Ювелір, Флорист, Фотограф, Редактор, Мистецтвознавець,

частково Архітектор, Музикант, Режисер, Сценарист, Веб-дизайнер, Фахівець з 3D-моделювання тощо.

Більшість з вищезазначених професій надають даному типу можливість мати справу з матеріальними предметами. Такі особистості можуть стати успішними декораторами, дизайнерами або модельєрами, використовуючи своє естетичне чуття, розвинену уяву, для реалізації художнього рішення, що підходить клієнту. Дані професії потребують уважного ставлення до кожної дрібниці, а також уміння працювати з партнерами – що є перевагами даного типу.

ТЕХНОЛОГІЇ: *Спеціаліст з ІТ-технологій, Програміст, Тестувальник, SEO-спеціаліст, Контент-менеджер (ІТ-сфера,) Технічний письменник, Адміністратор сайту, Системний адміністратор, DevOps-інженер, Аналітик даних, Системний аналітик, Експерт з кібербезпеки тощо.*

Люди даного типу мають дуже гарну пам'ять. Також вони вирізняються своєю скрупульозністю, надійністю та аналітичними навичками. Тому вони можуть досягати успіху в даній професійній сфері.

INTR – ІНТРОВЕРТ ІНТУЇТ ЛОГІК ІРРАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

ІТ-СФЕРА, ТЕХНОЛОГІЇ: *Вчений, Спеціаліст ІТ-технологій, Дослідник (ІТ-сфера), Розробник програмного забезпечення, Розробник баз даних, Розробник мобільних додатків (Mobile app developer), Розробник ігор (Gamedev), Системний аналітик, Аналітик даних, Фахівець з розвитку ІТ-інфраструктури, Спеціаліст з штучного інтелекту, Фахівець з вивчення даних (Data Scientist), Архітектор програмного забезпечення (Software Architect), Архітектор баз даних, Хмарний архітектор, Інженер з машинного навчання, Інженер-дослідник, Робототехнік, Біоінформатик, Біотехнолог, Нанотехнолог тощо.*

Вищезазначені професії надають можливість даному типу займатися тим, що йому вдається найкраще – аналізувати сутність проблем та розробляти новаторські шляхи їх вирішення. Багатьом таким особистостям подобається працювати з технікою, адже даний тип вирізняється здатністю до розуміння складних систем та знаходити шляхи для виправлення помилок, усунення слабких місць. Особистості даного типу вміють бачити, як продукт, послуга чи система вписуються у структуру компанії, галузі, технології. Вони отримують задоволення від прокладання нових, більш ефективних шляхів, способів та систем.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Медичний дослідник, Біомедик, Генетик, Невролог, Фармаколог-дослідник, Дослідник у галузі біомедичної техніки, Фахівець з медичних технологій, Спеціаліст з фармакологічних технологій, Епідеміолог, Медичний консультант, частково Хірург, Пластичний хірург, Нейрохірург тощо.*

У медицині та близьких до неї професійних сферах діяльності даний тип знаходить можливості для прояву своїх розумових здібностей та висококласного вміння поводитися з сучасною технікою. Професійні сфери, що швидко розвиваються, а саме: неврологія, хірургія, біомедицина, фармакологія часто цікавлять даний тип.

НАУКОВА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Вчений, Дослідник, Експерт, Математик, Фізик, Хімік, Біолог, Мікробіолог, Біохімік, Біофізик, Біотехнолог, Біоінформатик,*

Астроном, Географ, Геолог, Кліматолог, Гідролог, Океанолог, Еколог, Філософ, Економіст-дослідник, Філолог, Лінгвіст, Науковий редактор, частково Антрополог, Археолог, Історик, Професор університету, інституту (наукова діяльність) тощо.

Даний тип часто вибирає наукову діяльність. Такі особистості схильні отримувати задоволення від проведення наукових досліджень, роботи над складними проектами, а також безперервного навчання. Даним особам подобається працювати самостійно, а потім ділитися своїми ідеями та планами з людьми такого ж високого інтелектуального рівня. Але слід зазначити, що такі особистості можуть важко переносити численні правила та бюрократичні розпорядження.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Науковий співробітник (сфера мистецтва); Мистецтвознавець, Культуролог, Кінознавець, Кінодраматург, Письменник, Science-художник, Медіа-художник, Науковий ілюстратор, Архітектор, Музикант, Композитор, Дизайнер (UX\UA дизайн, системний дизайн, архітектурний дизайн, промисловий дизайн, VR\AR дизайн, моушн-дизайн), Оглядач, Критик, Коментатор, Аранжувальник, Сценарист, Редактор фільму, Фотограф, Експерт з оцінки творів мистецтва, частково Художник, Режисер театру чи кіно, Графічний дизайнер, Game-дизайнер, 3D-аніматор, Кінооператор, Спеціаліст з візуальних ефектів тощо.*

Даний тип може вибирати професії творчої сфери, тому що тут є перспектива створити щось по-справжньому оригінальне. У робочому процесі його приваблює можливість отримувати досвід від різних творчих людей. Такі особистості полюбляють працювати самостійно або в невеликому колективі талановитих людей, кожен з яких вносить у поточний процес щось нове та оригінальне. Зазначимо, що натхнення до них може приходити від творчих людей, з якими вони працюють. Їх новаторський дух, винахідливість та здатність створювати незвичайну, неординарну творчу продукцію нерідко приносять їм визнання.

БІЗНЕС: *Економіст, Економіст-аналітик, Фінансист, Фінансовий аналітик, Бізнес-консультант, Бізнес-аналітик, Консультант з управлінських стратегій, Розробник фінансових планів, Фахівець з інвестицій, Консультант менеджменту (комп'ютерно-інформаційна сфера, стратегії, інновації, маркетинг, реорганізація), Розробник інформаційних послуг з нових видів бізнесу, Спеціаліст із стратегічного планування, Консультант з нових ринків та продуктів, Аналітик ринку, Маркетинговий аналітик, частково Підприємець, Маркетолог тощо.*

ДОДАТКОВІ ПРОФЕСІЇ: *Психолог, Психоаналітик, Психіатр, Юрист, Юрисконсульт, Юрист-аналітик, Юрист у галузі інтелектуальної власності, Слідчий, Криміналіст, Детектив, Військовий аналітик, експерт, Співробітник розвідувальної служби, частково Світовий суддя тощо.*

Вищезазначені професії (бізнес та додаткові професії) надають особистостям даного типу можливість проявити свої здібності до аналізу та вирішення складних проблем. Їм подобається вирішувати важкі завдання у професійній діяльності, що вимагають розвинутого логічного мислення та новаторського підходу. Люди даного типу вирізняються умінням бачити місце кожної деталі в єдиній системі, що може бути важливим елементом успішної діяльності для слідчого чи фінансового аналітика, психоаналітика тощо. Також багато з вищезазначених професій надають

широкі можливості для даного типу: від розробки бездоганної юридичної процедури до прогнозування поки що непомітних, але суттєвих процесів в економіці.

ISTR – ІНТРОВЕРТ СЕНСОРИК ЛОГІК ІРРАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

ТОРГІВЛЯ, ОБСЛУГОВУВАННЯ, «ДІЄВА ДОПОМОГА»: *Спеціаліст з електронної комерції, Товарознавець, Фахівець з мерчандайзингу, Контент-менеджер у сфері торгівлі, Логіст, Фахівець з підтримки клієнтів (онлайн-чат); Постачальник (на виробництві), Спеціаліст з обслуговування техніки, Психолог, Поліцейський, Водій, Співробітник розвідки, Судовий виконавець, Пожежник, Рятувальник, Маркшейдер, Приватний детектив, Криміналіст, Юрист, Фотограф, частково Продавець спортивного обладнання, споживчих товарів, Продавець медичних препаратів, Тренер спортивної команди, Бариста тощо.*

Особистості даного типу успішно працюють наодинці, але за необхідності готові поєднати зусилля і працювати в команді. Слід зазначити, що у важких ситуаціях вони швидко можуть активізувати наявні ресурси та приймати адекватні рішення. Багато представників даного типу майстерно, на професійному рівні, володіють інструментами, апаратурою, технікою, транспортними засобами тощо. Також вони схильні до фізичної активності на свіжому повітрі. Дані особистості вирізняються прагненням допомагати іншим людям.

ТЕХНОЛОГІЇ: *Інженер (електротехніка, механіка, будівництво), Інженер-механік, Інженер-будівельник, Інженер-налагоджувальник, Інженер з контролю якості продукції, Інженер-проектувальник, Автомеханік, Фахівець з електроніки, Фахівець з інформаційного обслуговування, Фахівець з телекомунікацій, Комп'ютерний інженер, Технічний експерт з надійності систем, Програміст, Тестувальник програмного забезпечення, Системний адміністратор, Аналітик даних, Системний аналітик, Фахівець з кібербезпеки, Експерт з техніки безпеки, Випробувач, Лаборант, Агротехнік, Авіаційний технік, Спеціаліст з робототехніки, Механік з обслуговування промислового обладнання, Механік сільськогосподарської техніки, Фахівець з гідравлічних систем, Слюсар-інструментальник, частково Технічний інструктор (індивідуальні заняття), Веб-розробник, Геолог, Морський біолог тощо.*

Особистостей даного типу приваблює робота, що пов'язана з технікою, а особливо їх цікавить функціонування механізмів, те як вони працюють. Механіка – це, як правило, професійна діяльність, що може підходити для даних особистостей, оскільки їм властива висока спостережливість та гарна пам'ять. Багатьом представникам даного типу подобається ручна робота. Їх також може приваблювати потреба впорядковувати та прогнозувати в роботі. Такі особистості успішно працюють у сферах, де затребувані здібності до логічного аналізу.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Лікар, Лікар-діагност, Рентгенолог, Лаборант, Аудіолог, Оптометрист, Фахівець з медичного обладнання, Фахівець з хірургічного обладнання, Фахівець з електроенцефалографії, Фахівець з медичних технологій, Медичний інженер, Технік-радіолог, Зубний технік, гігієніст, Фахівець*

з медичної інформатики, Експерт з медичного страхування, Дослідник в галузі медицини, Патологоанатом, частково Хірург, Фахівець з лікувальної фізкультури тощо.

Вищезазначені професії можуть подобатися даному типу через можливість мати справу з технікою, роботу з технічними пристроями, а також високотехнологічним медичним обладнанням та інформаційними системами. Більшість з цих професій вимагають високої точності, терпіння та концентрації, хороших практичних навичок у поводженні з механічними пристроями. Також даний тип часто охоче має справу з чутливим діагностичним обладнанням. Ця сфера дозволяє йому зосередитися на вирішенні конкретних задач, а також може задовольняти прагнення до постійного професійного розвитку та поглиблення знань.

БІЗНЕС, ФІНАНСИ: *Консультант менеджменту (фінансові операції), Консультант з фінансів, Фахівець з інвестицій, Бізнес-консультант, Фінансовий аналітик, Аналітик ринку, Фахівець з фінансового моделювання, Фахівець з фінансового планування, Фахівець з управління ризиками, Фахівець з постачання, Фінансист, Банкір, Економіст, Аудитор, Бухгалтер, Оцінювач, Експерт з оцінки збитків у страховій компанії, Кредитний експерт, Податковий консультант, Актуарій, Спеціаліст з комплаєнсу, Аналітик з інформаційної безпеки у фінансовій сфері тощо.*

Завдяки прагматизму та скрупульозності в роботі із цифрами, особистості даного типу можуть знаходити задоволення та успішно працювати в сфері бізнесу та фінансів. Вони бачать економічну реальність, можуть упорядкувати заплутані раніше дані і знайти правильний шлях в обстановці невизначеності, адекватно реагуючи на швидкі зміни. Зазначимо, що для даного типу важлива обстановка на робочому місці, оскільки такі люди потребують певної особистої свободи. Найкраще для них підходить професійна діяльність, де вони можуть діяти автономно, не брати участь у чисельних нарадах, а також не приділяти багато уваги вимогам загальної корпоративної політики.

РЕМЕСЛА, РУЧНЕ ВИРОБНИЦТВО: *Ремісник, Фахівець з ремонту комп'ютерів, Механік, Муляр, Реставратор меблів, Фахівець з аудіо та відеосистем, Збройовий майстер (Зброяр), Тесляр-оздоблювач, Майстер із виготовлення музичних інструментів, Виробник моделей та шаблонів, Садівник, Лісник, Ландшафтний дизайнер, Скульптор, Ювелір, Годинникар, Різьбяр по дереву, Кераміст, Швець, Кравець, Реставратор, частково Телеоператор, Технік із студійних, сценічних та спеціальних ефектів, Урбаніст, Агроном тощо.*

Відносна незалежність та можливість працювати руками – ось, що може притягувати даний тип у світ ремесл. Таким особистостям подобаються реальні, конкретні завдання, які потребують розвинених психомоторних навичок. Вони можуть бути дуже старанними, коли завдання та робота їх захоплює.

ДОДАТКОВІ ПРОФЕСІЇ: *Водій, Капітан морського, річкового судна, Пілот комерційних авіарейсів, Пілот-інструктор, Бортінженер в авіації, Машиніст, Авіадиспетчер та контролер маршрутів повітряного транспорту, Оцінювач завданих автомобілям збитків у страховій компанії, Слідчий у кримінальних справах, Фермер, частково Спортсмен, Армійський офіцер тощо.*

Особистостям даного типу подобається керувати транспортними та технічними засобами і, взагалі, мати справу з ними. Також їх може зацікавити робота у сфері спорту та правоохоронної діяльності. Загалом, робота, що пов'язана із захопленням – чудовий варіант для даного типу.

ISFP – ІНТРОВЕРТ СЕНСОРИК ЕТИК ІРРАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

МИСТЕЦТВО, РЕМЕСЛА: *Художник, Модельєр, Мультиплікатор, Ілюстратор, Письменник, Дизайнер інтер'єрів та ландшафтів, Графічний дизайнер, Дизайнер ювелірних виробів, Декоратор, Флорист, Реставратор творів мистецтва, Ювелір, Скульптор, Кераміст, Тесляр, Ткач, Гончар, Кравець, Кухар, Садівник, Майстер із виготовлення музичних інструментів, Майстер з виготовлення виробів ручної роботи, частково Фотограф, Актор, Артист, Танцівник тощо.*

Головне, що приваблює особистостей даного типу у цих професіях – це можливість створювати щось гарне та корисне своїми руками. Їм подобається працювати з реальними предметами. Багато з вищезазначених професій можуть мати гнучкий робочий графік, і даний тип має можливість вільно планувати свій час. Цей аспект цілком влаштовує таких людей, адже вони віддають перевагу автономії, їм не подобається дотримуватися адміністративних приписів.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Терапевт, Педіатр, Медсестра (медбрат), Реабілітолог, Фізіотерапевт, Ерготерапевт, Масажист, Мануальний терапевт, Помічник стоматолога, гігієніста, Дієтолог, Фахівець з лікувальної фізкультури, Фахівець з медичного обладнання, Логопед, Фармацевт, Фельдшер, Ветеринар, частково Хірург, Кардіолог, Травматолог, Лікар швидкої допомоги, Тренер з фітнесу, Працівник хоспісу тощо.*

Особистості даного типу можуть отримувати задоволення, працюючи в сфері медицини. Таких людей приваблює можливість працювати руками при наданні різноманітної медичної допомоги, підтримуючи фізично і духовно людей під час кризових ситуацій або після них. Дані особистості, як правило, спостережливі і чуйні, вони вміють помічати навіть незначні зміни. Їм подобається процес розв'язання короткострокових завдань. Важливими аспектами для даного типу є можливість бачити і відчувати реакцію на їх допомогу та працю, вірити у важливість роботи, яку вони виконують.

НАУКА, ТЕХНІКА: *Біолог, Морський біолог, Геолог, Геодезист, Археолог, Антрополог, Гідролог, Океанолог, Ботанік, Метеоролог, Еколог, Зоолог, Інженер, Інженер-будівельник, Технік, Механік, Електрик, Інспектор в авіації, Системний адміністратор, Фахівець з кібербезпеки, частково Науковий журналіст, Телеоператор тощо.*

Даному типу подобається мати справу з дослідженнями, фактами, доказами та практикою застосування знань. Такі особистості мають схильність до практичних дій. Їх може приваблювати можливість працювати на відкритому повітрі, а також різноманітність завдань, що постають перед ними.

ТОРГІВЛЯ, ОБСЛУГОВУВАННЯ: *Товарознавець, Логіст, Продавець-консультант у спеціалізованому магазині (книгарня, музичні інструменти, товари для рукоділля, товари для тварин, еко-товари), Продавець інтернет-магазину, Консультант з нерухомості, Оцінювач антикваріату, Працівник музею, Соціальний працівник (медична допомога вдома, обслуговування дітей та людей похилого віку), Працівник служби соціального забезпечення дітей, Волонтер, Дресирувальник, Спеціаліст з догляду за тваринами, Флорист, Фермер, Садівник, Реставратор, частково Пілот комерційних рейсів (літак, вертоліт), Авіадиспетчер та контролер повітряних перевезень, Мерчендайзер, Фахівець туристичної індустрії, Фахівець з обслуговування VIP-клієнтів, Фахівець з продажу медичних товарів, Експерт із страхування, Машиніст тощо.*

Особистостям даного типу може подобатися працювати у сферах торгівлі та обслуговування. Даний тип любить роботу, яка забезпечує можливість надавати дієву допомогу людям, а також тваринам. Таким особистостям важливо працювати з людьми, які поділяють їх цінності, спонукають до дій, готові до співпраці, вміють встановлювати гармонійні стосунки та цінувати працю один одного.

ОСВІТА, НАВЧАННЯ: *Викладач онлайн-курсів, Педагог дошкільної освіти, Педагог інклюзивної освіти, Помічник викладача, Вчитель початкової школи (природничі дисципліни, мистецтво), Вихователь, Тьютор, частково Репетитор, Тренер спортивної команди у школі тощо.*

Особистостям даного типу подобається сфера освіти та навчання, а саме викладання спеціальних дисциплін, частіше – дітям молодшого віку, адже реалізується потяг особистостей даного типу до спонтанних дій та розваг. Також таким людям важливо мати можливість передавати знання, бачити результат та будувати гармонійні стосунки.

ДОДАТКОВІ ПРОФЕСІЇ: *Детектив, Слідчий, Криміналіст, Військовий, Військовий експерт, Співробітник спецслужб, Експедитор, Рятувальник, Пожежник, частково Спортсмен, Спортивний тренер, Підприємець, Юридичний працівник Тревел-блогер тощо.*

Даному типу можуть підходити види діяльності де необхідна миттєва оцінка ситуації, що змінюється чи змінилася; застосування фактору несподіванки плюс адекватна реакція. Також такі особистості вирізняються спонтанністю та гнучкістю. Можливий вибір професійних сфер, що пов'язані із спортом, мандрівками, війною, надзвичайними ситуаціями та безпекою тощо.

ESFP – ЕКСТРАВЕРТ СЕНСОРИК ЕТИК ІРРАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

ОСВІТА, СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ: *Вчитель (дошкільне навчання, початкова школа), Викладач образотворчого мистецтва, музики, Викладач гуманітарних дисциплін, спеціальних дисциплін, Педагог, Вихователь, Працівник служби соціального забезпечення дітей, Соціальний працівник, Волонтер, Спортивний тренер, Психолог, Коуч, Лектор, Консультант з професійної орієнтації, Аніматор, Організатор дитячих свят тощо.*

Особистостей даного типу може приваблювати робота в сфері освіти, особливо робота з маленькими дітьми (тут більше можливостей для спонтанного застосування нестандартних прийомів, можливість вибору методик). Такі особистості – захоплені, енергійні та дбайливі тренери та педагоги.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Терапевт, Педіатр, Травматолог, Невропатолог, Ерготерапевт, Медична сестра (медбрат), Лікар «швидкої» допомоги, Фізіотерапевт, Дієтолог, Ортопед, Логопед, Мануальний терапевт, Фахівець з лікувальної фізкультури, Помічник стоматолога, Косметолог, Фельдшер, Ветеринар, Медичний консультант, Адміністратор медичної установи, Координатор програм охорони здоров'я, частково Трансплант-координатор, Фармацевт тощо.*

Сфера медицини може зацікавити особистостей даного типу можливістю допомагати людям. Більшість вищезазначених професій вимагають постійного застосування набутих спеціальних навичок. Даний тип любить безпосередньо працювати з людьми, коли його робочий день насичений і проходить в активності. Наприклад: робота в травматологічному пункті вимагає швидкої реакції і здатності приймати правильні рішення, а також вміння заспокоювати людей. Як правило, даний тип любить тварин та охоче лікує їх. Такі особистості легко налагоджують контакти і знаходять задоволення в тому, що полегшують чиєсь життя.

СФЕРА РОЗВАГ, ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Туристичний агент, PR-менеджер у сфері розваг, Блогер, Тревел-блогер, Інфлюенсер, Журналіст, Репортер, Організатор розважальних і спортивних заходів, Організатор дитячих свят або заходів, Аніматор, Ведучий (ведуча) телебачення та радіо, корпоративні заходи, свята, Танцівник, Хореограф, Артист, Актор, Співак, Комік, Стендап-артист, Декоратор, Сценограф, Фотограф, Режисер, частково Дизайнер, Модельєр, Продюсер, Арт-директор тощо*

Даний тип любить розважати інших, як на професійній основі, так і в неформальній обстановці, серед друзів. Такі особистості володіють розвиненим естетичним смаком, вони – чутливі до всього «прекрасного». Ця сфера дозволяє їм «обертатися» серед інших творчих натур. Вони часто прагнуть бути у центрі уваги, заряджають інших позитивом. Дані особистості можуть мати прекрасне відчуття ритму та гармонії, що є важливими у творчості. Вони вміють відчувати настрій аудиторії та підбирати відповідний контент. Також такі люди вирізняються спонтанністю та нестандартним підходом до творчості. Вони можуть легко змінювати напрямок та імпровізувати. Це робить їх цікавими для оточуючих та допомагає їм постійно привносити щось нове. Особистості даного типу можуть любити ризик та виклики, що стимулює їх до нових творчих пошуків.

БІЗНЕС: *Проектний менеджер, Менеджер готельно-ресторанного бізнесу, Менеджер з нерухомості, Торговельний представник, PR-менеджер, Менеджер комунікаційних технологій, HR-менеджер, Менеджер з туризму, Страховий агент, Менеджер з маркетингу, Event-менеджер, Менеджер з реклами, Менеджер з продажу, Менеджер по роботі з клієнтами, Менеджер індустрії моди, Менеджер в сфері мистецтва, Бізнес-консультант, Фахівець з розвитку бізнесу, Фандрайзер тощо.*

Даному типу, зазвичай, не дуже подобається сфера бізнесу, особливо світ корпорацій. Однак більшість з вищезазначених професій пов'язані з активним спілкуванням, не надто жорстким робочим графіком, а тому можуть бути рекомендовані. Таким особистостям може подобатися сфера торгівлі нерухомістю, оскільки тут вони можуть проводити значну частину часу поза офісом і працювати з широким колом клієнтів, пропонуючи їм різні житлові варіанти. Також даному типу подобається займатися сферою PR, комунікаціями, збором пожертвувальних та посередництвом. У цих сферах вони можуть знайти застосування своїм природним вмінням переконувати, встановлювати міжособистісні контакти та здобувати інформацію. Додамо, що їх може зацікавити сфера торгівлі, де важливою складовою є відчуття стилю та моди.

СФЕРА ПОСЛУГ, «ДІЄВОЇ ДОПОМОГИ»: *Адміністратор ресторану, готелю, Менеджер з продажу, Фахівець з обслуговування клієнтів, Стюардеса (стюарт), Офіціант, Бармен, Бариста, Флорист, Кухар, Шеф-повар, Дизайнер інтер'єрів, Фотограф, Організатор заходів, Працівник готельно-ресторанного бізнесу, Спеціаліст туристичного бізнесу, Фахівець з екотуризму, Тамада, Продавець-консультант бутіку, Тренер з фітнесу, Агент з нерухомості, Координатор волонтерських проєктів, Пожежник, Рятувальник, Парамедик, Інструктор з туризму, Спортивний тренер, Адвокат, Консультант, Психолог, Консультант з особистісного розвитку, Фасилітатор, Медіатор, HR-менеджер, Соціальний працівник тощо.*

Сфера послуг приваблює даний тип, в першу чергу, великою кількістю міжособистісних контактів і можливістю використовувати отримані навички. Такі особистості характеризуються теплотою, дружелюбністю та вмінням створювати затишну, домашню атмосферу для інших. Їм подобається працювати, наприклад в ресторанах та клубах, де панує атмосфера відпочинку та задоволення. Також вони добре себе почувають у ролі привітних та щедрих господарів. Слід зазначити, що даний тип може бути душею компанії під час свят. Також даному типу може подобатися працювати в сфері «дієвої допомоги», оскільки це дає можливість безпосередньо допомагати іншим, вирішувати складні ситуації та впливати на життя людей, що відповідає їхнім цінностям та потребі приносити користь.

ДОДАТКОВІ ПРОФЕСІЇ: *Еколог, Психолог, Соціолог, Політолог, Мистецтвознавець, Культуролог, Консультант з етикету, Іміджмейкер, Дипломатичний працівник, Керівник культурних проєктів, частково Науковий журналіст, Викладач вищого навчального закладу, Організатор наукових заходів тощо.*

Особистості даного типу часто володіють ентузіазмом та енергією, комунікативними навичками, організаторськими здібностями, креативністю, вмінням працювати в команді, що може допомагати їм досягати успіху у вищезазначених професіях.

ENFP – ЕКСТРАВЕРТ ІНТУЇТ ЕТИК ІРРАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Журналіст, Репортер, Блогер, Публіцист, Письменник, Сценарист, Сценограф, Драматург, Актор, Артист, Диктор, Коментатор,*

Художник, Дизайнер, Продюсер мультимедіа, Event-менеджер, Арт-директор, Творчий директор колективу (в мультимедіа), Режисер, Креатор, Організатор культурних проєктів, частково Костюмер, Модельєр, Іміджмейкер, Музикант, Композитор, Фотограф Відеограф, Аніматор тощо.

Для даного типу людей важливо постійно використовувати новаторські, оригінальні підходи. Таким особистостям подобається творчий процес і перспектива співпраці з людьми, тому що у них можна черпати натхнення. Чим менше формалізоване і чим більш «рухливе» робоче середовище, тим краще для особистостей даного типу. Також їм добре працюється в умовах незалежності; при цьому їм необхідні постійні, спонтанні взаємодії з оточуючими, які підживлюють їх творчою енергією і допомагають отримувати задоволення від роботи.

ОСВІТА, КОНСУЛЬТУВАННЯ, СОЦІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Викладач гуманітарних дисциплін, Викладач іноземних мов, Викладач (мистецтво, драма, музика), Директор з розвитку, Організатор освітніх заходів, Менеджер соціальних проєктів, Соціальний працівник, Соціальний педагог, Координатор волонтерських проєктів, Координатор програм підтримки, Психолог, Практичний психолог, Психотерапевт, Соціальний психолог, Психолог-консультант (з особистісного розвитку), Спеціаліст з організаційного розвитку, Консультант з питань сім'ї та шлюбу, Коуч, Арт-терапевт, Тренер творчих станів, Особистий тьютор з естетичного розвитку, Тренер (психологічні тренінги), Тренер з розвитку соціальних навичок, Фахівець з соціальної адаптації, Ментор, Фасилітатор, Медіатор, Кар'єрний консультант, Консультант з розвитку громад, Спеціаліст з реабілітації, Екскурсовод, частково Тренер з фітнесу, Адвокат тощо.*

Ці професійні сфери можуть приваблювати даний тип можливістю працювати з людьми та допомагати їм. Люди даного типу можуть бути гарними творчими психологами, що допомагають клієнтам знаходити нові та оригінальні шляхи вирішення проблем. Їх увага зосереджується на майбутньому (особливо майбутньому інших). Вони вміють заряджати клієнтів енергією та відкривати їм шляхи до позитивних змін в житті. Особистостям даного типу подобається сприяти тому, щоб люди розвивали свою духовність та займались самовдосконаленням.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Логопед, Фізіотерапевт, Спеціаліст з реабілітації, Ерготерапевт, Дієтолог, Нутриціолог, Психіатр, Лікар-психотерапевт, Медичний консультант, Координатор програм оздоровлення, Фахівець з паліативної допомоги, Соціальний працівник, Ветеринар, частково Терапевт, Педіатр, Сімейний лікар, Медсестра (медбрат) тощо.*

Сфера медицини може подобатися даному типу, оскільки певні професії тут поєднують в собі спілкування з людьми, необхідність прийняття ефективних рішень, емпатію та творчий підхід до вирішення проблем.

МАРКЕТИНГ: *Спеціаліст з PR-технологій, Фахівець з комунікації, Маркетолог, Консультант з маркетингу, Контент-маркетолог, Бренд-менеджер, Менеджер з реклами, Креативний директор, Арт-директор, Event-менеджер, SMM-менеджер, частково Стратегічний менеджер тощо.*

Особистості даного типу здатні передбачити, як може вплинути реалізація тієї чи іншої ідеї, програми або послуги на інших. У процесі роботи вони враховують

потреби суспільства, при цьому часто знаходять незвичні рішення, що засновані на знаннях природи людини. Даному типу подобається творчо підходити до вирішення проблем, особливо в тих випадках, коли вони працюють у складі енергійної згуртованої команди. Особистості даного типу часто успішно працюють в компаніях в якості PR-менеджерів та менеджерів з реклами.

ПІДПРИЄМНИЦТВО, БІЗНЕС: *Підприємець, R&D менеджер (менеджер з досліджень та розробок), Менеджер з розвитку бізнесу, Менеджер з розвитку нових ринків, Консультант (сфера бізнесу), Комерційний директор (з продажу ідей), Консультант менеджменту (нові шляхи в управлінні, побудова команди), Консультант з розвитку навичок роботи в команді, Консультант з організаційного розвитку, Бізнес-тренер, Лайф-коуч, Медіатор, PR-менеджер, Менеджер комунікаційних технологій, Менеджер з маркетингу, Бренд-менеджер, Проектний менеджер, Інноваційний менеджер, Менеджер творчих проектів, Event-менеджер, Менеджер соціокультурної діяльності, Менеджер готельно-ресторанного бізнесу, Менеджер з туризму, Організатор конференцій, Власник готелю, ресторану, Продюсер, Менеджер в індустрії моди, Спеціаліст з фандрайзингу, Менеджер соціальних проектів, Менеджер з продажу, частково HR-менеджер тощо.*

Особистості даного типу мають здібності до підприємницької діяльності. Їм подобається працювати виключно на себе, незалежність і гнучкість, можливість вибирати, над чим працювати, професійна діяльність з людьми, які їм подобаються. Вони, як правило, виступають генераторами ідей і прагнуть втілити їх в реальність. Багатьом особистостям даного типу подобається консультувати (зокрема, що стосується командної роботи, вирішення конфліктів, підвищення ефективності колективу). Також вони люблять продавати щось нематеріальне, наприклад ідеї. Особистостям даного типу подобається займатися сферою PR технологій, збиранням пожертв та посередництвом. У цих сферах вони можуть використовувати свої природні уміння: переконувати, встановлювати міжособистісні контакти та отримувати інформацію. Також їх може зацікавити сфера торгівлі (де важливою складовою є відчуття стилю та моди). Але слід зазначити, що, в цілому, в традиційному бізнесі їх часто відштовхують численні правила, приписи, стандарти.

ТЕХНОЛОГІЇ: *Фахівець з досліджень та технологій, UX/UI дизайнер, HR-менеджер, IT-рекрутер, Клієнт-менеджер, Штатний радник (консультант з технологій), Інструктор з IT, Тренер з IT, Менеджер проектів, Продуктовий менеджер, Менеджер з маркетингу в IT компанії, Інноваційний менеджер, Стартап-засновник, Венчурний капіталіст, частково Менеджер з продажів IT продуктів тощо.*

Особистостям даного типу подобається творчість та інновації, різноманітність завдань, робота з людьми, можливість розвитку, впливати на світ. Саме тому вони можуть обирати певні професії у даній сфері.

**ESTJ – ЕКСТРАВЕРТ СЕНСОРИК ЛОГІК РАЦІОНАЛ.
ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:**

УПРАВЛІННЯ: Менеджер в організації (виробництво, комерційні організації), Менеджер проектів, Операційний менеджер, Менеджер з розвитку бізнесу, Менеджер з управління ризиками, Фінансовий директор, Бізнес-адміністратор, Консультант менеджменту (управління, ділові операції), Директор з виробництва, Девелопер, Менеджер (сфера будівництва), Менеджер з інформаційних технологій, Директор з технології та якості, Директор з інжинірингу, Комерційний директор, Тімлід, Антикризовий менеджер, Категорійний менеджер, Стратегічний менеджер, Менеджер медичної компанії, Авіа-менеджер, Менеджер готельно-туристичного бізнесу, Керівник філії, Керівник служби інформації, Менеджер відділу логістики та постачання, Керівник банку, Менеджер відділу кредитів, Начальник фінансового відділу, Керівник відділу продажів, HR-менеджер, Офіс-менеджер, Керівник служби безпеки, частково Контролер на підприємстві тощо.

Робота у сфері управління подобається особистостям даного типу можливістю займати керівні посади, впливати на процеси, приймати рішення, реалізовувати стратегії та досягати цілей. Вони досить часто стають хорошими управлінцями, тому що їм подобається віддавати розпорядження, приймати рішення та контролювати співробітників. Даний тип часто вирізняється вмінням командувати, організовувати, взаємодіяти з людьми, перевіряти та оцінювати роботу інших. Наприклад, такі люди можуть досягати значних результатів в операційному менеджменті, оскільки вони спроможні успішно вибудовувати процеси, знаходити системність, забезпечувати злагоджену роботу команди. Можна сказати, що їх стихія – процеси, системність та ефективність.

ТОРГІВЛЯ, ОБСЛУГОВУВАННЯ: Торговий представник (комп'ютери, нерухомість, фармацевтичні товари), Керівник відділу продажів, Керівник відділу маркетингу, Керівник відділу експорту\імпорту, Директор з міжнародних продажів, Директор з розвитку, Комерційний директор, Бренд-менеджер, Менеджер по роботі з ключовими клієнтами, Логіст, Брокер, Економіст, Фахівець із зовнішньоекономічної діяльності, Маркетолог, Керівник готелю, Менеджер ресторану, Менеджер з туризму, Організатор заходів, Менеджер з продажу, Консультант з продажу, Менеджер із закупівель, Спеціаліст з постачання, Страховий агент, Капітан морського судна, Авіадиспетчер, Пілот в комерційній авіації, Диспетчер транспорту, Спортивний тренер, Інструктор з фітнесу, Спеціаліст з ліцензування, Юридичний працівник, Диспашер (фахівець з оцінки збитків при аварії), частково Державний службовець тощо.

Вищезазначені професії дозволяють представникам даного типу залишатися у реальному світі, вирішувати реалістичні, матеріальні завдання. Більшість із них передбачають виконання стандартних операцій та контакти з великими групами людей. Особистості даного типу люблять обіймати керівні посади, віддавати розпорядження та накази. Торгівля матеріальними товарами дає їм можливість отримувати відчутні результати.

ТЕХНОЛОГІЇ, ФІЗИЧНА ПРАЦЯ: Інженер (механіка, приладобудування), Інженер-конструктор, Інженер-технолог, Інженер з якості, Інженер з техніки безпеки, Інженер-енергетик, Інженер 3D-друку, Технолог в клініці, Технічний інструктор, Фахівець з медичного устаткування, Фахівець з аудіоапаратури,

Продакт-менеджер, Фермер, Агроном, Оператор виробничої лінії, Майстер виробництва, Механік, Автослюсар, Будівельник, Електрик, Слюсар, Монтажник, Токар, Фрезерувальник, Зварювальник, частково Проектний менеджер (ІТ-сфера, технології) тощо.

Особистості даного типу володіють вмінням поводитися з технікою та механічними пристроями. Їм подобається професійна діяльність, де потрібна зібраність, організованість, аналіз фактичної інформації та дедуктивне мислення. Таким людям подобається логічний та організований стиль роботи. Вони цінують порядок та акуратність в роботі.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Менеджер творчих проектів, Креативний директор Арт-директор, Event-менеджер, Менеджер соціокультурної діяльності, Менеджер сфери мистецтв, Менеджер індустрії моди, Продюсер, Менеджер з маркетингу (творча сфера); Менеджер з розвитку бізнесу в галереї мистецтв, Продакт-менеджер у творчій індустрії, Головний редактор, Ведучий (ведуча), Тамада, Коментатор, Журналіст, частково Режисер, Дизайнер, Архітектор, Хореограф, Фотограф, Відеограф тощо*

Даному типу може подобатися займати керівні посади у творчій сфері. Він може придумувати щось нове та хоче бачити результат своєї роботи. Такі люди полюбують, коли їхні ідеї втілюються у життя. Особистості даного типу вирізняються організованістю, комунікабельністю, практичністю, рішучістю, вмінням досягати результатів. Тому вони можуть досягати успіху у вищезазначених професіях.

ДОДАТКОВІ ПРОФЕСІЇ: *Лікар, Стоматолог, Викладач (технічні дисципліни), Директор школи, Інженер (будівництво, механіка, металургія), Юрист, Юрисконсульт, Адвокат, Суддя, Прокурор, Працівник дипломатичного представництва, Експерт з оцінки нерухомості, Ріелтор, Банкір, Фінансист, Головний бухгалтер, Прораб, Фахівець з охорони праці та техніки безпеки, Спеціаліст з безпеки об'єктів, Інспектор з охорони довкілля, Податковий інспектор, Поліцейський, Військовий, Слідчий, Детектив, Керівник підрозділу в поліції, детективному агентстві тощо.*

Багато з вищезазначених професій надають можливість особистостям даного типу займати керівні позиції у стабільних організаціях традиційного типу. Деякі із зазначених професій пов'язані з технікою, мають конкретні точки застосування – люди та матеріальні об'єкти. Також для багатьох з цих професій важливими ознаками є здатність дедуктивно мислити та розуміти причинно-наслідкові зв'язки.

ESFJ – ЕКСТРАВЕРТ СЕНСОРИК ЕТИК РАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Головний лікар, Завідувач відділення, Терапевт, Сімейний лікар, Лікар швидкої допомоги, Травматолог, Анестезіолог, Отоларинголог, Асистент лікаря загальної практики, стоматолога, Логопед, Фізіотерапевт, Стоматолог, Косметолог, Дієтолог, Медична сестра (медбрат), Фармацевт, Фахівець з лікувальної фізкультури, Фахівець з корекції, Адміністратор лікувального закладу, Менеджер з продажу медичного обладнання,*

Координатор програм громадського здоров'я, Медичний представник, Провізор, частково Ветеринар тощо.

Сфера охорони здоров'я приваблює даний тип можливістю допомагати людям. Вони застосовують отримані знання та навички для полегшення стану пацієнтів, для зняття болю та запобігання травматизму. Також дана сфера – прекрасний плацдарм для застосування практичних навичок (важлива складова цього типу). До того ж вищезазначені професії дозволяють встановлювати та підтримувати міцні особисті стосунки з пацієнтами та колегами.

ОСВІТА: *Директор дитячого закладу, Директор школи, Заступник директора, Методист, Педагог, Викладач, Вихователь, Вчитель початкової школи, Викладач спеціальних дисциплін, Вчитель іноземної мови, Вчитель фізичного виховання, Викладач університету, коледжу, Педагог-організатор, Консультант з освіти, Менеджер освітніх проектів, Соціальний педагог, Фахівець із роботи з дітьми дошкільного віку, Освітній психолог, Тьютор, частково Репетитор тощо.*

Викладацька діяльність даного типу ґрунтується на особистій участі та прикладі. Таким особистостям подобається робота з учнями молодшого віку та з людьми, зацікавленими у спеціальній тематиці, оскільки задоволення вони черпають у тому, щоб допомагати іншим опановувати базові навички. Безпосередня робота з дітьми відповідає природній енергії даного типу.

СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ, КОНСУЛЬТУВАННЯ: *Психолог, Практичний психолог, Психолог-консультант, Медіатор, Коуч, Соціальний працівник, Консультант, Консультант з виховання дітей, Координатор програм допомоги, Спеціаліст з фандрайзингу, Тренер з особистісного розвитку, Тренер з соціальних навичок, Кар'єрний консультант, Волонтер-координатор, частково Менеджер соціальних проектів, Спеціаліст з розвитку громад, Юридичний працівник, Асистент з юридичних питань, Працівник суду, Адвокат тощо.*

Особистості даного типу часто тяжіють до роботи на благо суспільства, тому охоче беруть участь у діяльності місцевих громадських організацій. Вони вміють налагоджувати контакти та виступати перед аудиторією. В сфері консультування вони мають змогу допомагати людям вирішувати проблеми. Також їм подобається робити свій внесок у діяльність давно існуючих та респектабельних організацій.

БІЗНЕС: *Проектний менеджер, Бізнес-тренер, Бізнес-консультант, Маркетолог, HR-менеджер, Спеціаліст з розвитку персоналу, PR-менеджер, Адміністратор, Консультант менеджменту (професійна підготовка), Консультант з управління, Консультант із стартапів, Спеціаліст з корпоративної етики та соціальної відповідальності, Менеджер готельно-ресторанного бізнесу, Менеджер з туризму, Менеджер сфери охорони здоров'я, Менеджер фітнес-центру, Менеджер салону краси, Менеджер центру розваг, Офіс-менеджер, Менеджер з управління майном (торгові площі, житло), Менеджер по роботі з клієнтами, Оцінювач нерухомості тощо.*

Світ бізнесу відкриває перед особистостями даного типу можливість зустрічатися з багатьма людьми та активно працювати для досягнення поставленої мети. Вони люблять працювати з покупцями, клієнтами. Сфери HR, зв'язків з громадськістю та маркетингу вимагають від спеціаліста організаторських здібностей, комунікабельності та привітності, зосередженості та уваги до деталей, а ці риси

характерні для більшості представників даного типу. Дані особистості вирізняються прагненням до лідерства та здобуття впливу, що також є ключовим у сфері бізнесу.

ТОРГІВЛЯ, ПОСЛУГИ: *Менеджер (виробництво товарів), Менеджер по роботі з ключовими клієнтами, Менеджер з франчайзингу, Менеджер з тендерів, Менеджер з експорту, імпорту, Менеджер з електронної комерції, Менеджер з нерухомості, Супервайзер торгових точок, Менеджер з продажу, Торговий представник (сфера споживчих товарів), Маркетолог, Бренд-менеджер, Спеціаліст відділу обслуговування клієнтів, Адміністратор, Координатор проєктів, Організатор заходів, Працівник благодійного фонду, Туристичний агент, Фахівець з екотуризму, Спеціаліст з готельного бізнесу, Спеціаліст з ресторанного бізнесу, Брокер, Продавець спортивного обладнання та споживчих товарів, Страховий агент, Фахівець із земельної оренди, Перекладач, Перукар, Працівник салону краси, Офіціант, Бариста, Кур'єр тощо.*

Особистості даного типу часто досягають успіхів у сфері торгівлі завдяки товариському характеру, винахідливості, здатності вникнути в потреби іншої людини. Вони нерідко надають перевагу сфері виробництва матеріальних продуктів. Також їм подобається сфера роздрібної торгівлі, тому що вона передбачає відкритий контакт і можливість представляти властивості і переваги конкретного товару. Для них підходить робота, де вони мають можливість встановлювати та розвивати довгострокові відносини з клієнтами. Особистості даного типу часто тяжіють до роботи у сфері обслуговування, насамперед тому, що схильні до безпосередніх контактів з клієнтами. Їм подобається допомагати людям та робити їх життя більш комфортним.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Актор театру та кіно, Актор дубляжу, Артист, Організатор заходів (свята, концерти, фестивалі), Креативний директор, Арт-директор, Ведучий (ведуча), Тамада, Режисер, Продюсер, Дизайнер (Фешн-дизайнер, Дизайнер інтер'єру та екстер'єру, Графічний дизайнер, Ландшафтний дизайнер), Стилист, Модельєр, Модель, Іміджмейкер, Танцюрист, Письменник, Сценарист, Художник, Ілюстратор, Музикант, Фотограф, Відеооператор, Контент-мейкер, Аніматор тощо.*

Особистості даного типу добре розуміються на естетиці та емоційному впливі. Рідна нива для них – сцена, мистецтво, театр, а також мода, дизайн. Також даним особистостям подобається працювати з людьми у сфері створення емоційного та тілесного комфорту. Крім того, для даного типу важливе визнання соціуму та можливість постійно взаємодіяти з людьми, отримуючи від цього емоційний комфорт.

ЕСТР ЕКСТРАВЕРТ СЕНСОРИК ЛОГІК ІРРАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

СОЦІАЛЬНЕ ОБСЛУГОВУВАННЯ, «ДІЄВА ДОПОМОГА»: *Менеджер соціальних проєктів, Координатор волонтерських програм, Організатор соціальних заходів, Консультант з соціальних питань, Соціальний працівник, Соціальний педагог, Тренер з соціальних навичок, Психолог, Медіатор, Фахівець з роботи з сім'ями, Консультант з питань залежності, Консультант з соціальної*

адаптації, Кризовий консультант, Соціальний реабілітолог, Рятувальник, Фахівець служби з надзвичайних ситуацій, Пожежник, Бортпровідник, Поліцейський, Детектив, Слідчий, Співробітник служби безпеки, Військовий, Лікар швидкої допомоги, Медична сестра (медбрат), частково Пілот-інструктор, Пілот комерційних рейсів, Капітан судна тощо.

Особистості даного типу знаходять себе в соціальній сфері, оскільки саме тут затребувана активність, різноманітність та можливість контактувати з різними людьми. Також багато з вищезазначених професій потребують вміння думати, оперативно реагувати на швидкі зміни в ситуації та зберігати холонокровність в надзвичайних обставинах. Їх приваблює можливість безпосередньо впливати на ситуацію та досягати конкретних результатів. Люди даного типу – допитливі та спостережливі, саме тому вони можуть стати успішними детективами та слідчими.

БІЗНЕС, ТОРГІВЛЯ: *Підприємець, Проектний менеджер, Менеджер з розвитку бізнесу, Комерційний директор, Бізнес-консультант, Менеджер з маркетингу, Бренд-менеджер, Менеджер з управління персоналом, PR-менеджер, Менеджер з логістики, Менеджер з продажу нерухомості, Брокер, Консультант менеджменту (ділові операції), Консультант з управління, Страховий менеджер, Фахівець із зовнішньоекономічної діяльності, Категорійний менеджер, Торговий представник, Менеджер по роботі з клієнтами, Керівник відділу продажів, Менеджер з продажу тощо.*

Особистостям даного типу подобаються професії, що пов'язані з гнучкістю, особистою свободою і можливістю вибору. Також вони люблять ризик, що пов'язаний з організацією нової справи або її розвитком. Даний тип розуміється на поведінці та реакціях інших людей і завдяки цьому досягає успіху в сфері продажів. Такі особистості добре себе почувають в процесі переговорів, можуть бути справедливими арбітрами. Також їх приваблює конкуренція в світі торгівлі та страхування. Вони успішно функціонують в системах, які передбачають потужну стимуляцію та велику винагороду.

ФІНАНСИ: *Фінансовий менеджер, Фінансовий консультант, Ризик-менеджер, Менеджер з інвестиційних проектів, Брокер, Трейдер, Дилер, Біржовий маклер, Менеджер з продажу (акції, облигації, цінні папери), Менеджер по роботі з клієнтами, Страховий агент, Фахівець з цінних паперів тощо.*

Світ фінансів може привертати даний тип, коли від нього вимагається висока активність та необхідність йти на ризик. Любов до ризику, гострих відчуттів є для них рушійною складовою, коли вони грають на біржі. Відкритість і дружелюбність даних особистостей дозволяють їм швидко сходитися з безліччю людей і з легкістю отримувати нових клієнтів.

ТВОРЧІСТЬ, РОЗВАГИ, СПОРТ: *Ведучий (ведуча) на радіо і телебаченні, Актор, Артист, Event-менеджер, PR-менеджер, Креативний директор, Арт-директор, Дизайнер, Стендап-комік, Блогер, Діджей, Тамада, Режисер, Сценарист, Продюсер, Фотограф, Музикант, Працівник сфери розваг, Організатор ігор, Менеджер готельно-ресторанного бізнесу, Туристичний агент, Журналіст, Репортер служби новин, Промоутер, Гід, Бармен, Аніматор, Спортивний менеджер, Спортивний скаут, Спортивний журналіст, Спортивний*

коментатор, Спортивний суддя, Професійний спортсмен, Спортивний тренер, Інструктор, тренер з фітнесу, частково Танцівник тощо.

Сфера творчості та розваг надають можливість даному типу реалізувати свої сильні сторони та отримати задоволення від роботи. Зокрема, їм може подобатися: виражати себе та свої ідеї; працювати в динамічному середовищі; взаємодіяти з різними людьми та надихатися їхніми ідеями; знаходити нестандартні рішення та експериментувати; бачити результат своєї роботи та отримувати визнання тощо. Творчість надає можливість таким людям відчувати себе живими, наповненими енергією та натхненням. Вони цінують свободу самовираження, можливість вчитися новому та постійно розвиватися. В сфері розваг особистості даного типу отримують задоволення від роботи, що для них – дуже важливо. Загалом вони люблять та хочуть працювати з людьми. Також багато представників даного типу досягають успіху в професіях, які передбачають змагання та тренерські навички.

ДОДАТКОВІ ПРОФЕСІЇ: *Генеральний підрядник, Керуючий майном (комерція, нерухомість), Постачальник (на виробництві), Логіст, Будівельник, Шеф-повар, Кухар, Інженер, Інженер-будівельник, Спеціаліст з лікувальної фізкультури, Перекладач, частково Викладач (творчі професії), Фермер, Столяр, Автомеханік тощо.*

Багато з вищезазначених професій надають можливість працювати ефективно з реальними предметами, вміло та економічно використовувати інструменти. Особистості даного типу, як правило, розбираються в техніці, добре працюють руками. Їм подобається фізична, ручна праця, що потребує винахідливості; висока активність і навіть напруження, викликане тимчасовими рамками (наприклад, в діяльності фермера або повара).

ЕНТР – ЕКСТРАВЕРТ ІНТУЇТ ЛОГІК ІРРАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

ПІДПРИЄМНИЦТВО, БІЗНЕС: *Підприємець, Інвестор, Засновник стартапів, Менеджер з розвитку бізнесу, Інноваційний менеджер, Креативний директор, Проектний менеджер, Антрепренер, Антикризисний менеджер, Розробник (бізнес концепції, ідеї, інновації), Бізнес-консультант (бізнес концепції, ідеї, інновації), Бізнес-тренер, Стартап-консультант, Консультант менеджменту (управління, маркетинг, реорганізація), HR-менеджер тощо.*

Можна сказати, що особистості даного типу – природжені підприємці. Привабливість вищезазначених професій для них полягає у можливості створювати творчу атмосферу, де є місце нововведенням, гнучким підходам, змінам. Також багато з цих професій пов'язані із взаємодією з людьми, створенням нових концепцій, новаторським мисленням; вони нерідко передбачають певний ризик. Для них важлива відсутність суворої регламентації та можливість впливати на результат. Проекти людей даного типу часто бувають масштабними, нерідко вимагають великих капіталовкладень та участі впливових персон.

МАРКЕТИНГ: *Менеджер з маркетингу, Керівник відділу маркетингу, Директор з маркетингових комунікацій, Менеджер з інфлюенс маркетингу, Бренд-менеджер, Креативний директор, Менеджер з реклами, PR-менеджер, Фахівець у галузі міжнародного маркетингу, Маркетолог, Спеціаліст з цифрового маркетингу,*

Фахівець з інформаційного обслуговування нового бізнесу, Фахівець з інтернет-маркетингу, Ком'юніті менеджер, Розробник рекламних ідей, текстів, Менеджер з продажу (ідей, інновацій), частково Медіа-баєр тощо.

Маркетинг, рекламний бізнес та зв'язки з громадськістю – сфери, де особистості даного типу знаходять можливості співпраці з іншими неординарними людьми. Таким людям подобається світ PR та реклами, що швидко змінюється, де вони можуть використовувати свою чарівність і зв'язки для продажу власних ідей і планів. Дослідження ринку вимагають від особистостей даного типу застосування їхнього вміння відстежувати тенденції, стимулюють їхню нескінченну допитливість та уяву. Додатково, інтуїція може допомагати їм передбачати тренди та потреби клієнтів. Такі люди схильні швидко навчатися, легко адаптуються до нових тенденцій та інструментів маркетингу, вирізняються вмінням будувати партнерські відносини, що є важливим для успіху в даній сфері.

СТРАТЕГІЇ ТА РОЗВИТОК: *Розробник спеціальних проектів, Менеджер з розвитку бізнесу, Спеціаліст з розвитку, Інноваційний менеджер, Керівник проекту, Бізнес-консультант, Бізнес-аналітик, Фахівець із стратегічного партнерства, Стратегічний консультант, Фахівець з інвестицій, Посередник у галузі інвестицій, Керівник відділу навчання та розвитку, Керівник відділу інновацій, Керівник відділу досліджень та розробок, Керівник відділу міжнародного розвитку, Фахівець із мережевої інтеграції, частково Бізнес-тренер, Тренер з особистісного розвитку, Фасилітатор, Коуч, Ментор, Фахівець з розвитку лідерства, Фахівець з розвитку талантів тощо.*

Особистості даного типу можуть досягати значного успіху у сфері стратегій та розвитку, завдяки своїм вмінням здійснювати розрахунки і передбачати тенденції, створювати творчі плани. Також такі люди можуть мати успіх як розробники, що створюють проекти, і їм така діяльність подобається. Крім того, розробникам необхідно проявляти гнучкість, уміння адаптуватися до нових можливостей, готовність застосовувати нові «системи». Особистостям даного типу може подобатися працювати у сфері стратегій, якщо їм надається можливість зосередитись на пошуку новаторських шляхів вирішення проблем, а виконання своїх планів доручити іншим. Також такі люди можуть добре працювати в умовах невизначеності та швидкого реагування на виклики. Вони вирізняються відкритістю до нових ідей, креативністю, інноваційністю, здатністю розробляти нестандартні рішення та досліджувати нові напрямки.

ПОЛІТИКА: *Політик, Керуючий політичним штабом, Керівник виборчого комітету, Керівник аналітичного центру, Політолог, Політтехнолог, Політичний консультант, Стратег виборчої компанії, Експерт з міжнародних відносин, Лобіст, Публічний оратор, Іміджмейкер політика, Медіатор, частково Керівник громадської організації (стратегічний розвиток, пошук нових напрямків та інноваційних рішень), Суспільствознавець (прогнозування тенденцій, розробка стратегій), Спічрайтер тощо.*

У цій сфері особистості даного типу отримують можливість використовувати ідеї, знання, інтелектуальну витонченість; застосовувати енергію та швидкість реакції. Таким людям притаманне вміння відстежувати тенденції, точки де потрібно докласти зусилля, відчувати зміни в громадській думці, а також здатність

адаптуватися до умов середовища. Вони тяжіють до сильних особистостей, і їм подобається працювати з різними типами людей. Багато представників даного типу люблять публічні виступи, можуть бути чудовими ораторами, використовуючи емоції у промовах та демонструючи широту поглядів. Також їх приваблює можливість впливати на глобальні процеси та змінювати світ.

ТВОРЧА ДІЯЛЬНІСТЬ: *Креативний директор, Арт-директор, TALENT-менеджер, Event-менеджер, Продюсер, Головний редактор журналу, Дизайнер, Архітектор, Творчий керівник у ЗМІ, Письменник, Режисер театру, кіно, Сценарист, Репортер, Кореспондент, Розробник ігор, Креатор, Арт-консультант, частково Мистецтвознавець, Культуролог, Літератор, Фотограф, Оглядач, Критик тощо.*

Особистостям даного типу подобається сфера творчості, тому що вона дає можливість використовувати свою енергію, винахідливість, генерувати нові ідеї, аналізувати ситуації з різних точок зору та працювати без жорстких рамок.

НАУКА, ТЕХНОЛОГІЇ: *Вчений, Дослідник, Футуролог, Експерт, Психолог-дослідник, Інженер з інновацій, Інженер-конструктор (винахідник), Інженер з машинного навчання, Кібернетик, Нанотехнолог, Робототехнік, Астроном, Біотехнолог, Біохімік, Біоінформатик, Нейробіолог, Генетик, Селекціонер, Еколог-дослідник, Експерт з моделювання, Розробник програмного забезпечення, Data Scientist (фахівець з обробки даних), Фахівець із штучного інтелекту, Фахівець з хмарних технологій, Фахівець з інтернету речей, Системний архітектор, Game Developer (розробник ігор), Фахівець з кібербезпеки, частково Науковий консультант, Викладач тощо.*

Особистості даного типу, в багатьох випадках, характеризуються винахідливістю, прагненням до наукового пізнання та наукової творчості. Такі люди часто вирізняються здатністю до аналітичного та абстрактного мислення та складання загального плану (концепцій, схем, моделей), вмінням розмірковувати об'єктивно та логічно, здатністю розібратися у внутрішній логіці та принципах функціонування найрізноманітніших систем та організацій. Особистості даного типу можуть бути гарними висококваліфікованими вченими, експертами. Також вони часто володіють вираженим інтелектуально-творчим потенціалом. Такі люди схильні до постійного саморозвитку, пошуку нових рішень та працездатності в умовах складних завдань. Вони вирізняються відкритістю до нових ідей, креативністю, інноваційністю, здатністю розробляти нестандартні рішення та досліджувати нові напрямки.

ENFJ – ЕКСТРАВЕРТ ІНТУЇТ ЕТИК РАЦІОНАЛ.

ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

КОМУНІКАЦІЇ: *Крос-культурний менеджер, Менеджер з комунікацій, Керівник відділу комунікацій, Спеціаліст з комунікаційних технологій, Фахівець з внутрішніх комунікацій, Тренер з комунікацій, Медіа-тренер, Спеціаліст із зв'язків з державними органами, PR-менеджер, Менеджер з реклами, Менеджер в індустрії розваг, Продюсер, Організатор заходів, Політолог, Дипломат, Радіокоментатор, Фандрайзер, Блогер, Бренд-менеджер, Міжнародний комунікатор, Кризовий*

комунікаційник, частково Журналіст, Репортер, Кореспондент, HR-менеджер, Контент-менеджер тощо.

Можна сказати, що особистості даного типу – майстри комунікації. Їм цікаво розуміти інших, вони вирізняються дипломатичністю та відчуттям такту. Такі люди надають перевагу усній формі комунікацій, однак багато з них добре володіють і письмовою мовою. Їм подобається збирати інформацію, розмовляючи з людьми, розуміти особисті аспекти сюжету чи проблеми. Вони можуть досягати успіху у сфері кадрів, політики, продюсування, реклами, зв'язків із громадськістю, у зборах пожертвувачів, особливо в тих випадках, коли самі вірять у продукт, послугу, мету, а робоча атмосфера не заповнена конкуренцією та конфліктами. Особистості даного типу швидко налагоджують відносини з клієнтами, покупцями, колегами, вміють переконувати. Також вони можуть мати лідерські якості, їм подобається обслуговувати інтереси великих та малих груп.

КОНСУЛЬТАЦІЇ: *Консультант з питань управління, Консультант соціальної сфери, Консультант з організаційної культури та змін, Психолог, Психолог-консультант, Психолог навчального закладу, Психотерапевт, Арт-терапевт, Кар'єрний консультант, Коуч, Тренер, Тренер з особистісного розвитку, Тренер з організаційного розвитку, Ментор, Медіатор, Конфліктолог, Фасилітатор, Консультант з питань залежностей, Консультант з професійної реабілітації, Консультант з питань сім'ї та шлюбу, Іміджмейкер, Консультант з етикету, частково Працівник сфери послуг тощо.*

Особистості даного типу обирають сферу консультацій, щоб допомагати клієнтам отримувати задоволення і щастя через пізнання себе. Їм подобається працювати з особистісними проблемами інших та допомагати вирішувати їх. Такі люди вирізняються теплотою, здатністю до співпереживання, тому вони можуть стати гарними психологами, психотерапевтами. Додамо, що особистості даного типу вміло допомагають клієнтам повністю реалізувати свій потенціал, знаходити можливі альтернативні способи вирішення проблем. Завдяки своїй емпатії та дипломатичності вони також успішні у створенні довірливих відносин з клієнтами.

ОСВІТА, ГУМАНІТАРНА СФЕРА: *Менеджер соціальної сфери, Викладач (драматичне мистецтво, образотворче мистецтво, мови), Викладач (гуманітарні науки), Викладач суспільних наук, Викладач спеціальних дисциплін, Декан факультету, Вчитель початкових класів, Вихователь, Соціальний працівник, Організатор освітніх заходів, Консультант благодійної організації, Консультант з питань освіти, Директор дитячого центру, Директор некомерційної організації, Директор соціальної служби, Директор музичної школи, Шкільний психолог, Дитячий психолог, Екскурсовод, Керівник культурних проєктів, Культуролог, Перекладач тощо.*

Особистості даного типу надають перевагу роботі у сфері освіти, оскільки тут вони можуть безпосередньо працювати з людьми, сприяючи їх становленню та розвитку. Вони часто потребують атмосфери злагоженості та співробітництва, терпимості до різних поглядів, відкритого обміну думками та почуттями. Соціальні організації надають можливість їм працювати для покращення життя людей. Такі особистості схильні до лідерства та реалізації своїх проєктів. Для них важливий творчий підхід, можливості постійного розвитку та самореалізації.

ОХОРОНА ЗДОРОВ'Я, МЕДИЦИНА: *Терапевт, Педіатр, Сімейний лікар, Медична сестра (медбрат), Ерготерапевт, Дефектолог, Валеолог, Нутриціолог, Дієтолог, Логопед, Клінічний психолог, Психіатр, Нейропсихолог, Реабілітолог, Фахівець з корекції, Медичний соціальний працівник, Фахівець з паліативної допомоги, частково Фахівець з проблем слуху, Інструктор у галузі охорони здоров'я, Медичний консультант, Медичний консультант з питань громадського здоров'я, Фахівець із загального зміцнення здоров'я (нетрадиційна медицина) тощо.*

Особистості даного типу можуть обирати сферу охорони здоров'я, тому що відкриваються можливості вивчати, діагностувати та лікувати людину як цілісний організм. Вони часто цікавляться психологічним, емоційним, духовним корінням хвороб. Їх можуть захоплювати нові та нетрадиційні методи лікування. Також їм може подобатися застосовувати у лікуванні та корекції (наприклад: порушень мови) творчі елементи. Даний тип схильний до безперервного навчання та розвитку.

УПРАВЛІННЯ, БІЗНЕС: *Бізнес-консультант, Бізнес-тренер, Проектний менеджер, Менеджер з маркетингу, Менеджер з реклами, Інноваційний менеджер, Менеджер з розвитку, Фахівець з управління змінами, PR-менеджер, HR-менеджер, Консультант менеджменту (створення команд, побудова команди), Директор з комунікацій, Фахівець зі стратегічного партнерства, Менеджер готелю, ресторану, Менеджер з туризму, Event-менеджер, Спеціаліст з корпоративної культури, Керівник відділу по роботі з клієнтами, частково Підприємець, Психолог на підприємстві, фірмі, Менеджер з продажу тощо.*

Особистостям даного типу може подобатися сфера бізнес-консультування через незалежний характер відносин із оточуючими. Такі люди – майстри презентацій та інструктажу. Також вони схильні до консультативної діяльності та допомоги клієнтам чи групам людей у підвищенні ефективності своєї діяльності. Представники даного типу здатні енергійно та творчо розробляти нові програми та системи послуг, але для цього бажано, щоб їх робота була спрямована на благо інших. Досить часто вони надають перевагу управлінській та координаційній діяльності в невеликих компаніях або організаціях, де мають можливість здійснювати позитивний вплив на інших людей. Також їм подобається ситуація вибору, процес випробування нових шляхів у роботі. Для них може бути принципово мати можливість керувати своєю професійною діяльністю. Для даних особистостей важлива соціальна відповідальність та етичні принципи у бізнесі.

ТВОРЧА СФЕРА: *Художник, Дизайнер, Декоратор, Флорист, Актор, Артист, Ведучий (ведуча), Танцюрист, Продюсер, Режисер, Сценарист, Іміджмейкер, Кліпмейкер, Тату-майстер, Письменник, Музикант, Фотограф, Менеджер творчих проєктів, Event-менеджер, Менеджер сфери мистецтва, Креативний директор, частково Журналіст тощо.*

Особистості даного типу схильні до творчої діяльності, їм подобається творчість. Дана сфера надає їм можливість проявляти творчі здібності, виражати свої ідеї, досліджувати нові можливості, ділитися емоціями та створювати щось унікальне.

ТЕХНОЛОГІЇ: *Менеджер по взаємодії з клієнтами, Штатний радник (консультант з технологій), HR-менеджер, UX\UA дизайнер, SMM-менеджер,*

Контент-менеджер, Ком'юніті-менеджер, частково Керівник проекту, Менеджер з продукту, Системний адміністратор, Менеджер з інформаційної безпеки тощо.

Особистості даного типу можуть виступати сполучною ланкою між експертами в тій чи іншій технології та її користувачами. Вони також можуть реалізовувати творчий потенціал через створення нових технологічних рішень, управління інноваційними проектами та розвиток комунікаційних стратегій у сфері технологій.

ENTJ – ЕКСТРАВЕРТ ІНТУІТ ЛОГІК РАЦІОНАЛ. ПРОФЕСІЙНІ СФЕРИ ТА ПРОФЕСІЇ:

БІЗНЕС: *Проектний менеджер, Керівник проектів зі змін, Директор з розвитку, Менеджер з розвитку бізнесу, Стратегічний менеджер, Венчурний капіталіст, Ризик-менеджер, Бізнес-консультант, Бізнес-адміністратор, Спеціаліст з бізнес-стратегії, Консультант менеджменту (стратегічний розвиток, реорганізація, планування), Консультант з управління, Консультант з організаційного розвитку, Менеджер з логістики, Менеджер зі збуту продукції, Підприємець, Адміністратор, Керівник відділу планування, Спеціаліст з планування, частково Менеджер з маркетингу, Фахівець з міжнародного маркетингу та торгівлі, Менеджер з нерухомості, Менеджер з реклами тощо.*

Особистостей даного типу часто приваблює сфера бізнесу. Вони віддають перевагу лідерським посадам, пов'язаним з авторитетом, контролем. Їм характерний прямий стиль керівництва, схильність приймати жорсткі, але справедливі рішення. Вони оточують себе незалежними, орієнтованими на результат людьми, які здатні працювати без зайвого контролю та втручання керівництва. Представники даного типу досягають високих посад в організації завдяки своїй здатності впливати на оточуючих, легко знайомитись та контактувати з людьми. Додамо, що в сфері бізнесу вони отримують можливість використовувати свої здібності в сфері планування. Також такі люди цінують можливість впроваджувати інновації та ефективні рішення, що відповідає їхньому системному підходу.

ФІНАНСИ: *Фінансовий менеджер, Фінансовий директор, Керівник фінансового відділу, Фінансовий консультант, Інвестиційний банкір, Банківський спеціаліст з міжнародних питань, Фахівець з цінних паперів, Фахівець з управління ризиками, Керівник відділу комплаєнс, Фахівець з корпоративних фінансів, Економіст, Аудитор, Податковий консультант, Фахівець з фінансового планування, Фахівець з податкового планування, частково Фінансовий аналітик тощо.*

Особистості даного типу часто досягають успіху у фінансовій сфері. Їм подобається заробляти та вкладати гроші, а також працювати з чужими грошима. Також вони люблять змагатися та бути господарями становища. Ця сфера дозволяє їм реалізувати свої здібності, бачити перспективні тенденції, знаходити способи отримувати вигоду для себе та замовника. Вони також можуть отримувати задоволення від аналізу складних фінансових систем та пошуку оптимальних рішень у даній сфері.

КОНСУЛЬТАЦІЇ: *Консультант з управління, Консультант з питань корпоративного управління, Консультант з управління змінами, Бізнес-*

консультант, Консультант з управління бізнес-процесами, Консультант менеджменту, Фінансовий консультант, Консультант з інвестицій, Консультант з оцінки та розвитку бізнесу, Консультант з маркетингу, Консультант з управління ризиками, Консультант із стратегічного планування, Консультант з управління кадрами, Консультант з організаційного розвитку, Консультант з інформаційних технологій; Консультант з інформаційної безпеки, Консультант в сфері освіти, Консультант з питань кар'єри, Консультант з питань розвитку особистості, Експерт з юридичних питань, Консультант із політичних питань, Консультант з продажів тощо.

У сфері консультацій особистостей даного типу приваблює незалежність та різноманітність діяльності; можливість працювати з різними людьми в різних організаціях і отримувати адекватну винагороду за роботу. Представники даного типу часто досягають успіху як бізнес-консультанти або консультанти менеджменту. Також вони вміють знаходити стимули для своїх клієнтів. Такі люди люблять братися за нові проекти. Їм подобається знаходити творчий підхід до справи та ділова активність, навчати інших амбітних людей, сприяти підвищенню їх компетентності.

ТВОРЧИСТЬ: *Менеджер творчих проектів, Менеджер соціокультурної діяльності, Event-менеджер, Креативний директор, Арт-директор, Бренд-менеджер, Підприємець у творчій сфері, Продюсер, Режисер, Директор мистецької студії, музичної школи, частково Головний редактор тощо.*

Творча сфера дозволяє особистостям даного типу розвивати свої таланти. Вони можуть ефективно керувати творчими проектами, а також співпрацювати з іншими творчими людьми. Крім того творча сфера може задовольняти прагнення таких людей до нових викликів та можливостей.

НАУКА, ТЕХНОЛОГІЇ: *Вчений, Дослідник, Експерт, Футуролог, Менеджер з інформаційних технологій, Менеджер ІТ-проектів, Науковий керівник проекту, Тімлід, Product-менеджер, Керівник відділу розробки, ERP-консультант, Бізнес-аналітик, Бізнес-інформатик, Аналітик великих даних, Системний аналітик, Програміст, Розробник штучного інтелекту, Фахівець з машинного навчання, Архітектор даних, Системний архітектор, Технічний консультант, Системний адміністратор, Мережевий адміністратор, Фахівець з кібербезпеки, Еколог-дослідник, Квантовий фізик, Кібернетик, Біомедик, Біохімік, Біотехнолог, Біоінформатик, Генетик, Інженер-конструктор, Робототехнік тощо.*

Особистості даного типу можуть підходити для професійної діяльності, що пов'язана зі сферою науки та новими технологіями. Вищезазначені професії вимагають деяких якостей, які у представників даного типу добре розвинені: вміння засвоювати та обробляти великі обсяги складної інформації; розвинуте логічне мислення, аналітичні здібності; здатність бачити загальну картину; управлінські та організаторські здібності тощо. Також представникам даного типу можуть подобатися інтелектуальні завдання, в сферах екології чи біотехнологіях, біомедицини.

ДОДАТКОВІ ПРОФЕСІЇ: *Суддя, Адвокат, Юрист, Юрисконсульт, Юрист-міжнародник, Керівник підрозділу в органах юстиції, Психолог, Психіатр,*

Медіатор, HR-директор, Викладач (суспільних, гуманітарних чи природничих дисциплін), Політолог, Політичний консультант, Інженер, Пілот тощо.

Вищезазначені професії можуть надавати особистостям даного типу високий статус та високий ступінь контролю над ходом процесів, чого вони прагнуть у своїй професійній діяльності. Такі люди часто обирають професію юриста, досягають успіху в якості суддів або на адміністративних посадах в органах юстиції. Також представникам даного типу можуть подобатися інтелектуальні завдання в сферах психології або психіатрії. В сфері освіти їм часто подобається, коли їх знання знаходять своє застосування у навколишньому світі. Вони можуть використовувати свій викладацький талент в інших сферах (наприклад: політиці чи політичному консультуванні). Також їх часто приваблює можливість постійного навчання, вирішення нестандартних завдань та ефективне управління змінами, що є цінними в таких професіях, як медіатор, консультант чи футуролог.

Примітка: *слід зазначити, що даний перелік професійних сфер та професій не є вичерпним. Також результати даної методики доцільно розглядати у сукупності з даними інших методик, щоб розуміти основну структуру, загальну картину профдіагностики.*

3.7. Методика «Професійні цінності» (модернізація Заєць І.В.)

Методика «Професійні цінності» (модернізація Заєць І.В.) використовується для визначення пріоритетних професійних цінностей особистості.

Інструкція: *Вам пропонується перелік з 22 ціннісних орієнтацій. Уважно ознайомтеся з ними та виділіть серед них 6-10 професійних цінностей, які є актуальними для Вас. Потім розставте виокремлені Вами ціннісні орієнтації в пріоритетному для Вас порядку по місцям (з першого до останнього місця).*

Стимульний матеріал:

- 1 Багато вільного часу
- 2 Працювати на самоті
- 3 Подорожувати по всьому світу
- 4 Висока зарплата
- 5 Творчість
- 6 Різноманітність дій
- 7 Зрозуміла і «легка» робота
- 8 Професійне зростання, розвиток
- 9 Працювати на себе
- 10 Коли робота має результат

- 11 Інтелектуальна праця
- 12 Престижність
- 13 Робота в крупній компанії
- 14 Домогтися високого положення в суспільстві
- 15 Безпека
- 16 Приносити користь
- 17 Робота на природі, на вулиці
- 18 Робота в приміщенні
- 19 Публічність
- 20 Держслужба
- 21 Ручна праця, фізична активність
- 22 Працювати з людьми

IV. МЕТОДИКИ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДІАГНОСТИКИ ІНТЕЛЕКТУ ТА МИСЛЕННЯ

У четвертому розділі практичного посібника представлено методики психологічної діагностики інтелекту та мислення, які доцільно використовувати у профдіагностичній діяльності.

4.1. Методика «Короткий орієнтовний тест»

Методика «Короткий орієнтовний тест» (КОТ) автори В. Н. Бузина, Е. Ф. Вандерлік призначена для визначення інтегрального показника загальних інтелектуальних здібностей особистості.

Інструкція: тест, який вам запропоновано, містить 50 питань. На виконання тесту відводиться 15-20 хвилин. Дайте відповідь на стільки питань, на скільки зможете, і не витрачайте багато часу на одне питання.

Приклади завдань та відповідей:

1. «Швидкий» є протилежним по сенсу слову:

1 – важкий, 2 – пружний, 3 – скритний, 4 – легкий, 5 – повільний.

Правильна відповідь: 5

2. Бензин коштує 44 центи за літр. Скільки коштує 2,5 літра?

Правильна відповідь: 110 центів або 1,1 долар.

3. Мінер-мінор. Ці два слова є:

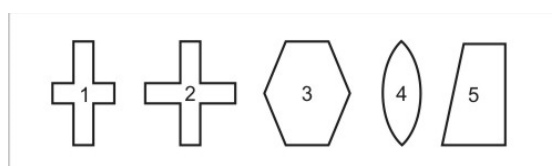
1 – схожими, 2 – протилежними, 3 – ні схожими, ні протилежними за значенням.

Правильна відповідь: 3.

Тестовий матеріал

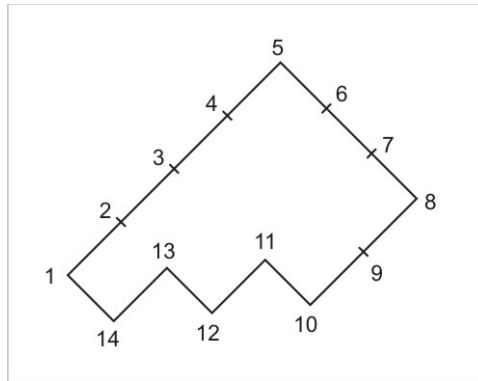
- Одинадцятий місяць року – це: 1 – жовтень, 2 – травень, 3 – листопад, 4 – лютий.
- «Суворий» є протилежним за значенням слову: 1 – різкий, 2 – строгий, 3 – м'який, 4 – жорсткий, 5 – неподатливий.
- Яке з наведених нижче слів має відмінності від інших:
1 – визначений, 2 – сумнівний, 3 – упевнений, 4 – довіра, 5 – вірний.
- Відповідайте *Так чи ні*. Скорочення «н.е.» означає: «нашої ери»? 1 – Так, 2 – Ні.
- Яке із наступних слів відмінне від інших: 1 – співати, 2 – дзвонити, 3 – базікати, 4 – слухати, 5 – говорити.

6. Слово «бездоганний» є протилежним за своїм значенням слову: 1 – незаплямлений, 2 – непристойний, 3 – непідкупний, 4 – безневинний, 5 – класичний.
7. Яке з наведених нижче слів відноситься до слова «жувати» як нюх та ніс:
1 – солодкий, 2 – мова, 3 – запах, 4 – зуби, 5 – чистий.
8. Скільки із наведених нижче пар слів є повністю |цілком| ідентичними?
Sharp | M.C. Sharp|; M.C. Filder E.H. Filder |; E.N. Connor M.G. Conner|; M.G. Woesner O.W. Woerner; | O.W. Soderquist P.E. Soderquist|.
9. «Ясний» є протилежним по сенсу слову:
1 – очевидний, 2 – явний, 3 – недвозначний, 4 – виразний, 5 – тьмянний.
10. Підприємець купив декілька уживаних автомобілів за 3500 доларів, а продав їх за 5500 доларів заробивши при цьому 50 доларів за автомобіль. Скільки автомобілів він продав?
11. Слова «стук» і «стік» мають: 1 – схоже значення, 2 – протилежне, 3 – ні схоже, ні протилежне.
12. Три лимони коштують 45 центів. Скільки коштує 1,5 дюжини.
13. Скільки із цих 6 пар чисел є повністю |цілком| однаковими?
5296 5296, 66986 69686, 834426 834426, 7354256 7354256, 61197172 61197172, 83238224 83238234
14. «Близький» є протилежним до слова: 1 – дружній, 2 – приятельський, 3 – чужий, 4 – рідний, 5 – інший.
15. Яке число є найменшим: 6 0,7 9 36 0,31 5 ?
16. Розставте запропоновані нижче слова в такому порядку, щоб вийшло правильне речення. Як відповідь запишіть дві останні літери останнього слова.
одні відходу ми гостей після нарешті залишилися
17. Який із| приведених нижче п'яти малюнків найбільш відмінний від інших?

18. Два рибалки зловили 36 риб. Перший зловив в 8 разів більше, ніж другий. Скільки зловив другий?
19. «Сходити» і «відродити» мають:
- 1 – схоже значення, 2 – протилежне, 3 – ні схоже, ні протилежне.
20. Розставте запропоновані нижче слова в такому порядку, щоб вийшло речення. Якщо воно правильне, то відповідь буде П, якщо неправильне – Н.
- Мохом обороти камінь набирає зарослий.
21. Дві із наведених нижче фраз мають однаковий сенс, знайдіть їх:
1. Тримати ніс за вітром.
 2. Порожній |пустий| мішок не стоїть.
 3. Троє лікарів не краще за одного.
 4. Не все те золото, що блищить.
 5. У семи няньок дитя без ока.
22. Яке число повинне стояти замість знаку «?»: 73 66 59 52 45 38 ?
23. Тривалість дня і ночі у вересні майже така ж, як і у:
- 1 – червні, 2 – березні, 3 – травні, 4 – листопаді.
24. Припустимо, що перші два твердження вірні. Тоді завершальне твердження буде:
- 1 – вірно, 2 – невірно, 3 – невизначено.
- Всі передові люди – члени партії. Все передові люди займають крупні пости. Деякі члени партії займають крупні пости.
25. Потяг проходить 75 см за $\frac{1}{4}$ с. Якщо він їхатиме із цією ж швидкістю, то яку відстань він пройде за 5 с.?
26. Якщо припустити, що два перші твердження вірні, то останнє: 1 – вірно, 2 – невірно, 3 – невизначено.
- Борі стільки ж років, скільки Маші. Маша молодша за Женю. Боря молодший за Женю.
27. П'ять півкілограмових пачок м'ясного фаршу коштують 2 долари. Скільки кілограм фаршу можна купити за 80 центів?
28. Розстилати і розтягнути. Ці слова: 1 – схожі по сенсу, 2 – протилежні, 3 – ні схожі, ні протилежні.

29. Розділіть цю геометричну фігуру прямою лінією на дві частини так, щоб, після складання їх разом можна було отримати квадрат:

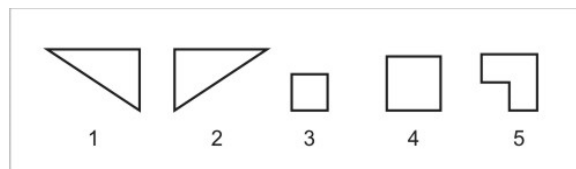

30. Припустимо, що перші два твердження вірні. Тоді останнє буде: 1 – вірно, 2 – невірно, 3 – невизначено.

Саша привітався з Машею. Маша привітався з Дашою. Саша не привітався з Дашою.

31. Автомобіль вартістю 2400 доларів був знижений в ціні під час сезонного розпродажу на $33\frac{1}{3}\%$. Скільки коштував автомобіль під час розпродажу?

32. З'єднайте три із п'яти фігур так, щоб вийшла рівнобедрена трапеція:

33. Для сукні потрібно $2\frac{1}{3}$ м. тканини. Скільки суконь можна пошити із 42 м?

34. Значення наступних двох речень: 1 – схожі, 2 – протилежні, 3 – ні схожі, ні протилежні.

Троє лікарів не краще за одного. Чим більше лікарів, тим більше хвороб.

35. Збільшувати і розширювати. Ці слова: 1 – схожі, – протилежні, 3 – ні схожі, ні протилежні.

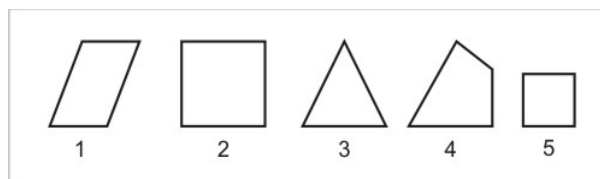
36. Сене | зміст | двох англійських прислів'їв: 1 – схожий, 2 – протилежний, 2 – ні схожий, ні протилежний.

Швартуватися краще двома якорями. Не клади усі яйця в одну корзину | кошик |.

37. Бакалійник купив ящик з апельсинами за 3,6 доларів. У ящику їх було 12 дюжин. Він знає, що 2 дюжини зіпсуються ще до того, як він продасть всі апельсини. За якою ціною йому потрібно продавати апельсини, щоб отримати прибуток в $\frac{1}{3}$ закупівельної ціни?
38. Претензія і претензійний. Ці слова за своїм значенням: 1 – схожі, 2 – протилежні, 3 – ні схожі, ні протилежні.
39. Якби півкіло картоплі коштувало 0,0125 долара, то скільки кілограм можна було б купити за 50 центів?
40. Один з членів ряду не підходить до інших. Яким числом Ви б його замінили: $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{6}$.
41. Віддзеркалюваний і уявний. Ці слова є: 1 – схожими, 2 – протилежними, 3 – ні схожими, ні протилежними.
42. Скільки соток складає ділянку завдовжки 70 м і шириною 20 м?
43. Наступні дві фрази за значенням: 1 – схожі, 2 – протилежні, 3 – ні схожі, ні протилежні.
Гарні речі дешеві, погані дороги. Гарна якість забезпечується простотою, погана – складністю.
44. Солдат, стріляючи у ціль, вразив її в 12.5% випадків. Скільки разів солдатів повинен вистрілити, щоб вразити її сто разів?
45. Один з членів ряду не підходить до інших. Яке число Ви б поставили на його місце: $\frac{1}{4}$ $\frac{1}{6}$ $\frac{1}{8}$ $\frac{1}{9}$ $\frac{1}{12}$ $\frac{1}{14}$?
46. Три партнера по акціонерному товариству вирішили розділити прибуток порівно. Т. вклав у діло 4500 доларів, К. – 3500, П – 2000 доларів. Якщо прибуток складає 2400, то наскільки менший прибуток отримає Т. Порівняно з тим, якщо б прибуток був розділений пропорційно вкладеним грошам?
47. Які два із наведених нижче прислів'їв мають схожий сенс: 1. Куй залізо, доки гаряче. 2. Один у полі не воїн. 3. Ліс рубають, тріски летять. 4. Не все те золото, що блищить. 5. Не по вигляду |виду| суди, а по справах дивися?
48. Значення наступних фраз: 1 – схоже, 2 – протилежне, 3 – ні схоже, ні протилежне.

Ліс рубають тріски летять. Велика справа не буває без втрат.

49. Яка із цих фігур найбільш відмінна від інших?

50. У статті, що друкується, 24000 слів. Редактор вирішив використовувати шрифт двох розмірів. При використанні шрифту великого розміру на сторінці уміщається 900 слів, меншого – 1200. Стаття повинна зайняти 21 повну сторінку журналу. Скільки сторінок має бути надруковано меншим шрифтом?

Обробка, аналіз та інтерпретація результатів:

Ключ:

1.	3		11.	3		21.	3,5		31.	1600		41.	3
2.	3		12.	270		22.	31		32.	1,2,4		42.	14
3.	2		13.	4		23.	2		33.	18		43.	1
4.	1Так		14.	3		24.	1		34.	3		44.	800
5.	4		15.	0,31		25.	1500		35.	1		45.	1/10
6.	2		16.	1(ні)		26.	1		36.	1		46.	280
7.	4		17.	4		27.	1		37.	480		47.	4,5
8.	1		18.	4		28.	1		38.	1		48.	1
9.	5		19.	3		29.	2-13		39.	20		49.	3
10.	40		20.	2(Н)		30.	3		40.	1/8		50.	17

Аналіз результатів доцільно розпочинати з визначення рівня загальних розумових здібностей. Для цього кількість правильно вирішених завдань (Іп) співвідноситься із шкалою рівнів.

Інтегральний показник загальних розумових здібностей (Іп) дорівнює кількості правильних відповідей на питання. Правильна відповідь оцінюється одним балом.

Величина показника Іп	Рівень загальних розумових здібностей
13 і менше	низький
14–18	нижче середнього
19–24	середній
25–29	вище середнього
30 і більше	високий

Також даний тест передбачає діагностику наступних сторін інтелекту: здібності до узагальнення та аналізу матеріалу; гнучкість мислення; інертність мислення, переключення; емоційні компоненти мислення, відволікання; швидкість та точність сприйняття, розподіл та концентрація уваги; вживання мови, грамотність; вибір оптимальної стратегії, орієнтування; просторова уява тощо.

Словесно-логічний інтелект. Лінгвістичні здібності: 2, 5, 6, 7, 9, 11, 16, 19, 24, 28, 30, 43, 47, 48.

Лінгвістичні здібності відповідають за засвоєння сенсу різних слів, розуміння словесних аналогій, виконання логічних операцій із окремими словами. Ця якість пов'язана з розумінням тексту, вмінням розрізняти прямий та переносний зміст висловлювання, правильно інтерпретувати його, абстрагуючись від сенсу конкретної фрази тощо.

Математичний інтелект. Математичні здібності: 13, 17, 22, 27, 33, 42, 44, 46, 50. Математичні здібності - це здібності до швидких і точних обчислень, логічних міркувань, володіння арифметичними навичками, розуміння математичних операцій тощо.

Просторовий інтелект. Просторові здібності: 17, 29, 32, 49.

Просторові здібності включають просторову уяву, володіння геометричними поняттями, вміння подумки оперувати об'єктами на площині і в просторі тощо.

Здібності до узагальнення та аналізу інформації: 1, 2, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 9, 20, 21, 22, 23, 26, 30, 34, 36, 40, 43, 45, 47, 48.

Ці завдання вимагають абстрагування від конкретної фрази і переходу в галузь інтерпретації змісту, встановлення суті фраз та нового повернення до них.

Відсутність емоційної деструкції: 10, 12, 18, 24, 25, 27, 31, 33, 37, 39, 42, 44, 46, 50.

Гнучкість розумових процесів: 11, 19, 28, 35, 38, 41.

Гнучкість мислення, як компонент загальних здібностей, визначають за даними питаннями. Якщо асоціації досліджуваного мають хаотичний характер, то можна говорити про ригідність мислення (наприклад, це може виявитися під час виконання завдання № 11).

Здатність до концентрації та розподілу уваги: 8, 13.

Швидкість і точність сприйняття визначаються завданнями № 8 і 13. Вони визначають здатність у стислі строки працювати з різноманітним матеріалом, виділяти основне в змісті, зіставляти цифри, знаки тощо.

Здатність до узагальнення та аналізу: 14, 15, 16.

Здатність до просторового мислення: 17, 29, 32, 49.

Просторова уява характеризується розв'язанням завдань, які передбачають операції у двовимірному просторі.

Інертність мислення і переключення. Для визначення даних характеристик передбачено спеціальне розміщення завдань у тесті. Чергування різноманітних типів завдань може ускладнювати їх розв'язання у людей з інертними зв'язками минулого досвіду. Такі люди важко змінюють обраний спосіб роботи, не здатні змінювати хід своїх міркувань, переключатися з одного виду діяльності на інший. Їх інтелектуальні процеси малорухливі, темп роботи уповільнений.

Емоційні компоненти мислення та схильність до дистракції (відволікання) виявляються у завданнях, які можуть знижувати показник тесту для респондента (№ 24, 27, 31 та ін.). Емоційно реагуючі респонденти починають посміхатися і звертатися до експериментатора (якщо він є) чи відволікатися на інші речі замість того, щоб бути направленими на об'єкт, тобто завдання.

Орієнтування визначається завдяки аналізу стратегії вибору досліджуваним завдань для вирішення. Деякі досліджувані виконують усі завдання підряд. Інші - лише ті, які для них є легкими і швидко розв'язуються. До того ж у цьому можуть виявлятися нахили досліджуваних. Тут до того ж виявляються схильності

респондентів. Деякі з них переглядають надруковані на даному аркуші тесту завдання і обирають спочатку завдання математичні, такі, що мають числовий зміст, а інші, користуючись цією стратегією, віддають перевагу завданням вербальним.

Вживання мови, грамотність може бути проаналізована завдяки виконання завдань на вміння користуватися мовою. Завдання № 8 передбачає елементарні знання іноземної мови (в межах алфавіту).

Даний тест дозволяє продумати рекомендації для розвитку тих аспектів інтелекту, які повільно або неправильно виконані досліджуваним. Наприклад, якщо він не виконав завдання № 8,13, то йому можна рекомендувати вправи на розвиток концентрації уваги. Якщо досліджуваний погано розв'язує завдання типу № 2, 5, 6, то йому може допомогти читання тлумачних словників, крилатих висловів, прислів'їв та приказок, словників іншомовних слів, а також виконання лінгвістичних завдань.

Примітка: також доцільно використовувати для діагностики інтелекту наступні методики: Тест структури інтелекту Р. Амтхауера (версія IST 2000-R); Тест Д. Векслера (комплексна батарея тестів інтелекту), варіанти тесту: WISC, WAIS; Культурно-вільний тест інтелекту Р. Кеттелла; Інтелектуальні тести Г. Айзенка-Ф. Горбова.

4.2. Методика «Тип інтелекту»

Методика «Тип інтелекту» (автор Г. Гарднер) використовується для визначення типу інтелекту, а також дозволяє виявити вашу схильність до того чи іншого типу діяльності, що може допомогти вам у виборі майбутньої професії. Слід зазначити, що дана методика заснована на теорії та поглядах про структуру інтелекту Говарда Гарднера.

Інструкція: Якщо згодні з твердженням (твердження Вам підходить, характеризує Вас) поставте за ним знак «+», якщо ні «-».

Текст опитувальника:

1. Я вміло працюю із фізичними предметами (працюю руками).
2. У мене гарне відчуття напрямку.
3. Я маю здатність вирішувати суперечки між друзями.
4. Я можу легко запам'ятовувати слова пісень.

5. Я чудово пояснюю теми, які іншим пояснювати важко.
6. Я завжди роблю все поетапно.
7. Я добре знаю себе і завжди розумію, чому я роблю так, а не інакше.
8. Мені подобається суспільна діяльність та громадські заходи.
9. Я добре навчаюсь, слухаючи інших.
10. Коли я слухаю музику, у мене змінюється настрій.
11. Мені подобаються загадки, кросворди, логічні завдання.
12. Для мого навчання дуже важливим є візуальне подання матеріалу: таблиці, графіки, схеми.
13. Я чутливий(а) до настрою та переживань оточуючих.
14. Я навчаюсь краще, коли мені щось потрібно робити самостійно.
15. Перед тим, як вивчати щось, мені необхідно розуміти, що в цьому є щось важливе та потрібне.
16. Я люблю самотність і тишу під час роботи та роздумів.
17. У складних музичних творах я можу на слух виокремити окремі музичні інструменти.
18. Я можу візуально легко уявити події, які я пам'ятаю або які я вигадав(ла).
19. У мене багатий словниковий запас.
20. Я люблю робити записи, письмові тези.
21. У мене гарне почуття рівноваги, я люблю рух.
22. Я прекрасно виокремлюю закономірності між поняттями та явищами.
23. У команді, я співпрацюю з іншими, прислухаюся до їхніх ідей.
24. Я спостережливий(а) і часто бачу те, що не бачать інші.
25. Мене легко вивести із себе.
26. Я люблю працювати та навчатися окремо від інших.
27. Я люблю створювати (писати) музику, музичні композиції.
28. Я добре оперую числами та вирішую складні математичні завдання.

Обробка і оцінка результатів:

<i>Типи інтелекту</i>	<i>Пункти анкети</i>	<i>Загальна сума</i>
Лінгвістичний	5, 9, 19, 20	
Логіко-математичний	6, 11, 22, 28	
Візуально-просторовий	2, 12, 18, 24	
Музичний	4, 10, 17, 27	
Міжособистісний	3, 8, 13, 23	
Внутрішньо-особистісний	7, 15, 16, 26	
Кінестетичний	1, 14, 21, 25	

За кожне співпадіння з ключем нараховується 1 бал. Підрахуйте кількість балів за кожним типом інтелекту.

Результат можна розподілити за умовними рівнями:

0-1 бал – низький рівень;

2 бали – середній рівень;

3 бали – підвищений рівень;

4 бали – високий рівень.

Примітка: в більшості випадків, доцільно зазначати типи інтелекту, що набрали 3-4 бали.

Інтерпретація результатів:

Лінгвістичний інтелект – здатність використовувати мову, свою рідну мову, а також інші мови, щоб висловити те, що на думці і для того, щоб зрозуміти інших людей. Лінгвістичний інтелект найбільше розвинений у поетів, але також необхідний для будь-якого перекладача, письменника, оратора, диктора або людини, для якої мова є важливою базою для діяльності.

Головні ознаки: ефективно працюють з інформацією; люблять писати, читати і слухати; люблять розповідати історії; добре запам'ятовують дати, імена та іншу інформацію; швидко вивчають мови; мають гарну вимову, багатий словниковий запас, добре запам'ятовують письмову і усну інформацію; можуть написати хороший текст; вміють добре пояснювати.

Рекомендовані професійні сфери та професії: дипломат, політолог, письменник, журналіст, вчитель, викладач, поет, лінгвіст, перекладач, артист, диктор, теле або радіо ведучий, частково редактор, психолог, юрист, фахівець з комунікацій, суспільний діяч тощо.

Логіко-математичний інтелект – орієнтація на роботу з числами, схемами, таблицями; володіння логічним мисленням. Люди з даним типом інтелекту люблять вирішувати логічні завдання і головоломки, мислити на більш абстрактному рівні в порівнянні із своїми однолітками, розбиратися в причинно-наслідкових зв'язках. Такі особистості вирізняються математичними здібностями. Даний тип інтелекту розвивається в міру дорослішання людини та відповідно її

здібностям до математики. Логіко-математичний інтелект, як правило, добре розвинений у математиків, науковців, детективів тощо.

Головні ознаки: логічне мислення; увага до деталей; здатність розпізнавати закономірності та аналізувати інформацію, розвинуті навички вирішення проблем; добре вирішують складні обчислення; вміння швидко розпізнавати причини та наслідки; вирішувати математичні задачі; наявність концептуального мислення.

Рекомендовані професійні сфери та професії: економіст, фінансист, бухгалтер, аналітик, програміст, інженер, науковець, математик, детектив, частково спеціаліст з планування, страховий брокер тощо.

Візуально-просторовий інтелект – здатність представляти просторовий світ в своєму розумі. Такі особистості можуть створювати у своїй голові 3D-моделі, вирішуючи геометричне завдання або малюючи об'ємне зображення. Просторовий інтелект може бути використаний в мистецтві та науці. Якщо ви володієте просторовим інтелектом і орієнтовані на творчість, то у вас більше шансів стати художником або скульптором, декоратором, архітектором. Аналогічним чином, для деяких наук (анатомія і топологія) просторовий інтелект має важливе значення. Також у поєднанні з математичними знаннями люди з розвиненим візуально-просторовим інтелектом можуть досягати успіху в професіях архітектора або інженера, набувають цінного вміння легко читати карти та схеми.

Головні ознаки: візуальне та просторове сприйняття; створення візуальних та просторових образів, легке оперування ними. Такі особистості мислять образами і «картинками»; обожнюють малювати, фарбувати, ліпити; добре сприймають карти та діаграми; люблять спостерігати все в русі, розглядати слайди та фотографії. Також такі люди цінують мистецтво, мають яскраво виражений естетичний смак і мають гарну пам'ять на обличчя.

Рекомендовані професійні сфери та професії: художник, архітектор, інженер, конструктор, проектувальник, фахівець з 3D-моделювання, фахівець з віртуальної та доповненої реальності, дизайнер, декоратор, ювелір, скульптор, частково геодезист, фотограф, пілот, моряк тощо.

Музичний інтелект – це здатність чути музичні образи, розпізнавати та пам'ятати їх, маніпулювати ними; здатність розрізняти, ритм, тембр та тон. Цей тип інтелекту дозволяє відчувати, створювати, відтворювати музику. Люди, що володіють розвиненим музичним інтелектом, не тільки легко запам'ятовують музику, але і не можуть викинути її з голови. Також вони люблять грати на музичних інструментах.

Головні ознаки: музичні здібності; чутливість до різноманітності звуків у навколишньому середовищі; гарне почуття ритму, музичний слух та музичний талант; вміння розбирати музичні композиції на елементи і відстежувати всі інструменти, що звучать в них; розуміння музичної структури, ритму та нот.

Рекомендовані професійні сфери та професії: музикант, композитор, диригент, співак, вчитель музики, діджей, музичний продюсер, звукорежисер, акустичний інженер, артист, тамада, саунд-дизайнер, аранжувальник, фахівець звуковому супроводу тощо.

Міжособистісний інтелект – характеризується гарним розумінням інших людей; спілкуванням з іншими людьми. Ці якості дуже важливі для вчителів, психологів, лікарів, продавців або політиків. Той, хто постійно спілкується з іншими людьми, повинен бути майстром в сфері міжособистісних відносин.

Головні ознаки: комунікативні та організаторські здібності; здатність розуміти та ефективно взаємодіяти з іншими людьми, помічати різницю між людьми. Такі особистості найкраще навчаються, завдяки залученості в спілкування з іншими; є посередниками під час дискусій та суперечок; як правило, добре розуміють почуття, мотиви, бажання та наміри інших людей; вирізняються вмінням здійснювати ефективні вербальні та невербальні комунікації; баченням ситуації з різних точок зору; здатністю вирішувати конфлікти.

Рекомендовані професійні сфери та професії: менеджер, психолог, консультант, вчитель, викладач, вихователь, коуч, HR-менеджер, PR-менеджер, політик, тренер, наставник, журналіст, менеджер з продажу, соціальний працівник, лікар тощо.

Внутрішньо-особистісний інтелект. Особистості з вираженим внутрішньо-особистісним інтелектом демонструють почуття незалежності, силу волі; реально усвідомлюють свої плюси та недоліки; виконують завдання добре тоді, коли їм

нічого не заважає; вміють керувати собою; люблять працювати на самоті; точно описують свої почуття; вчаться на власних помилках; мають розвинене почуття власної гідності.

Головні ознаки: самосвідомість, самоаналіз і саморефлексія; внутрішня об'єктивність; добре розуміє свої сильні і слабкі сторони; любить аналізувати теорії та ідеї, планувати своє життя; вміє визначати свій емоційний стан.

Рекомендовані професійні сфери та професії: вчений, дослідник, науковий співробітник, професор, філософ, викладач, частково письменник, психолог тощо.

Кінестетичний інтелект – це здатність маніпулювати фізичними об'єктами і використовувати фізіологічні навички. Такі люди добре орієнтуються в часі і просторі. Такі особистості багато рухаються, займаються спортом, танцями, єдиноборствами. Вони не можуть сидіти на одному місці тривалий час, їм завжди потрібно щось робити. Вирізняються чудовою фізичною формою, активно використовують просторове мислення. Спортсмени, танцюристи, хірурги повинні мати добре розвинений тілесно-кінестетичний інтелект.

Головні ознаки: здатність ефективно управляти своїм тілом; висока рухова активність, чітка координація, спритність, тактильна пам'ять; розвинене відчуття простору та предметів навколо себе, відчуття часу; люблять створювати речі своїми руками.

Рекомендовані професійні сфери та професії: спортсмен, хірург, хореограф, танцівник, ремісник, пожежник, цирковий артист, частково актор, артист, ювелір, скульптор, повар, кондитер, косметолог, будівельник, водій тощо.

4.3. Методика «Тип мислення»

Методика «Тип мислення» (модифікація Г. Резапкіна) дозволяє визначити переважаючий тип або типи мислення, а також містить профорієнтаційні аспекти.

Інструкція: Якщо згодні з твердженням (твердження Вам підходить, характеризує Вас) поставте за ним знак «+», якщо ні «-».

Тестовий матеріал:

1. Мені легше щось зробити самому, ніж пояснювати іншому.
2. Я цікавлюся розробкою комп'ютерних програм.
3. Я люблю читати книжки.

4. Мені подобається живопис, скульптура, архітектура.
5. Навіть у налагодженій справі я намагаюся дещо покращити.
6. Я краще розумію, якщо мені пояснюють на предметах або малюнках.
7. Я люблю грати в шахи.
8. Я легко висловлюю свої думки як в усній, так і в письмовій формі.
9. Коли я читаю книжку, я чітко бачу її героїв та події, які в ній змальовуються.
10. Я надаю перевагу самостійному плануванню своєї роботи.
11. Мені подобається все робити своїми руками.
12. У дитинстві я створював(ла) свій шифр для переписки з друзями.
13. Я надаю велике значення сказаному слову.
14. Знайомі мелодії викликають у мене в голові певні картини.
15. Різноманітні захоплення роблять життя людини яскравішим.
16. При вирішенні задач мені легше слідувати методом спроб та помилок.
17. Мені цікаво розбиратися у природі фізичних явищ.
18. Мені цікава робота ведучого теле та радіопрограм або журналіста.
19. Мені легко уявити предмет чи тварину, яких немає у природі.
20. Мені більше подобається процес діяльності, ніж сам результат.
21. Мені подобалось в дитинстві збирати конструктор з деталей, лего.
22. Я надаю перевагу точним наукам (математика, фізика).
23. Мене захоплює точність та глибинність деяких віршів.
24. Знайомий запах викликає у моїй пам'яті події минулого.
25. Я не хотів(ла) би підпорядковувати своє життя певній системі.
26. Коли я чую музику, мені хочеться танцювати.
27. Я розумію красу математичних формул.
28. Мені легко говорити перед будь-якою аудиторією.
29. Я люблю відвідувати виставки, вистави, концерти.
30. Я піддаю сумніву навіть те, що для інших є очевидним.
31. Я люблю займатися рукоділлям, щось майструвати.
32. Мені б було цікаво розшифрувати древні писання.
33. Я легко засвоюю граматичні конструкції мови.
34. Я згоден (на) з Ф. М. Достоевським, що краса врятує світ.
35. Не люблю ходити одним і тим же шляхом.
36. Істинно тільки те, до чого можна доторкнутися руками.
37. Я легко запам'ятовую формули, символи, умовні позначення.
38. Друзі люблять слухати, коли я їм щось розповідаю.
39. Я легко можу уявити в образах зміст розповіді чи фільму.
40. Я не можу заспокоїтись, доки не доведу свою роботу до бездоганності.

Ключ до тесту

№	Тип мислення	Питання
1.	Предметно-дійове	1, 6, 11, 16, 21, 26, 31, 36
2.	Абстрактно-символічне	2, 7, 12, 17, 22, 27, 32, 37
3.	Словесно-логічне	3, 8, 13, 18, 23, 28, 33, 38
4.	Наочно-образне	4, 9, 14, 19, 24, 29, 34, 39

5.	Креативність (творче мислення)	5, 10, 15, 20, 25, 30, 35, 40
----	--------------------------------	-------------------------------

Обробка результатів тесту

Підрахуйте кількість плюсів у кожному з п'яти рядків. Кожен рядок відповідає певному типу мислення.

Кількість балів у кожній колонці вказує на рівень розвитку даного типу мислення: 0-2 бали – низький рівень, 3-5 балів – середній рівень, 6-8 балів – високий рівень.

Інтерпретація результатів:

Предметно-дійове мислення властиво людям справи. Такі особистості засвоюють інформацію через рухи. Зазвичай, вони володіють гарною координацією рухів. Їхніми руками створений весь навколишній предметний світ. Вони добре керують машинами, збирають комп'ютери тощо. Без них неможливо реалізувати блискучу ідею. Це мислення важливо для спортсменів, артистів, танцюристів тощо.

Абстрактно-символічним мисленням володіють багато вчених – фізики, біологи, хіміки, математики, економісти, програмісти, аналітики тощо. Вони можуть засвоювати інформацію за допомогою математичних кодів, формул, схем тощо. Завдяки особливостям такого мислення на основі гіпотез зроблено чимало відкриттів у різних сферах науки.

Словесно-логічне мислення виокремлює людей з яскраво вираженим вербальним інтелектом. Завдяки розвиненому словесно-логічному мисленні – вчений, дипломат, політик, викладач, перекладач, письменник, філолог, журналіст можуть сформулювати свої думки і донести їх до людей. Це вміння необхідно керівникам, політикам і громадським діячам тощо.

Наочно-образним мисленням володіють люди з художнім складом розуму, які можуть представити і те, що було, і те, що буде, і те, чого ніколи не було і не буде – художники, поети, письменники, режисери. Архітектор, конструктор, дизайнер, художник, фотограф, режисер, сценарист – повинні володіти розвиненим наочно-образним мисленням.

Креативність – це здатність мислити творчо, знаходити нестандартні рішення задач. Креативність – якість талановитих в будь-якій сфері діяльності людей.

Примітка: для багатьох професій необхідне поєднання різних типів мислення.

V. ПРОЕКТИВНІ МЕТОДИКИ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ВПРАВИ

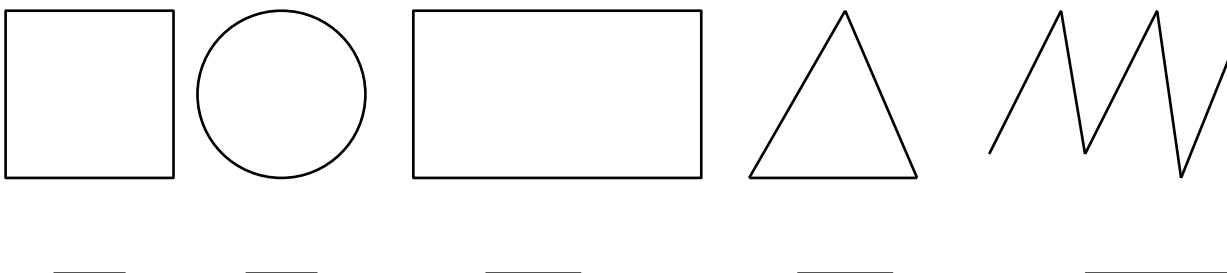
На етапі профдіагностики доцільно також використовувати проективні методики та психологічні вправи профорієнтаційного спрямування. Вони надають можливість досліджуваному переключитися з текстових методик. Відповідно, рівень напруги може зменшуватися, що дозволяє йому відпочити від попереднього навантаження. Застосування проективних методик та психологічних вправ надає додаткову інформацію та дозволяє мати альтернативну діагностичну складову, що також можна використовувати у профдіагностичній та профконсультативній роботі.

5.1. Проективна методика «Психогеоетричний тест»

Проективна методика дослідження особистості «Психогеоетричний тест» (С. Деллінгер в адаптації А. Алексєєва, Л. Громової) дозволяє: швидко визначити тип особистості; отримати достатньо розгорнуту характеристику особистісних якостей та особливостей поведінки особистості. Також в ній розглядаються можливі варіанти професійних сфер та професій, що відповідають представленим типам.

Інструкція: перед Вами – п'ять фігур. Подивіться на них уважно та визначте, яка із фігур Вам найбільше підходить (подобається), з якою Ви можете асоціювати себе. Проранжуйте всі фігури від 1 до 5, де на першому місці буде та фігура, яка Вам найбільше подобається (підходить), з якою Ви себе асоціюєте,. На другому місці опиниться та фігура, яка трохи менше Вам подобається, і на останньому місці опиниться та фігура, яка зовсім не підходить для Вас. У бланку для роботи під кожною представленою фігурою зазначте обраний номер. Бажаємо успіхів.

Бланк для роботи:

Після того, як вибір зроблено, проводиться інтерпретація результатів. Фігура, яка опинилася на першому місці дає можливість визначити головні, домінуючі риси характеру та особливості поведінки. Фігури, які опинилися на другому та третьому місці також беруться до уваги у процесі інтерпретації, бо дають можливість визначити важливі риси характеру та особливості поведінки.

Примітка: *рекомендовано здійснювати інтерпретацію перших трьох виборів фігур досліджуваного.*

Інтерпретація результатів:

Квадрат. Якщо вашою основною фігурою виявився «Квадрат», то ви – невтомний трудівник. *Головні ознаки:* працьовитість, старанність, завзятість у доведенні справи до кінця, витривалість, терпіння, методичність; потреба в інформації та схильність до роботи з нею; колекціонування, систематизація даних та фактів, ерудиція, компетентність; аналітичність, логіка, послідовність міркувань; раціональний склад розуму; практична реалізація, опрацювання ідей та проектів (зазвичай чужих); увага до деталей, любов до порядку, потреба у розпланованому житті, акуратність, схильність до педантизму; орієнтація на моральні нормативи.

Всі інформаційні накопичення у «Квадратів» – систематизовані. «Квадрати» зазвичай вирізняються аналітичним мисленням. Вони надзвичайно уважні до деталей і дрібниць, люблять порядок. Ідеал «Квадрата» – розплановане, передбачуване життя, йому не до вподоби зміни звичного ходу подій. Він постійно все упорядковує.

У яскраво виражених «Квадратів» може спостерігатись емоційна холодність, сухість, схильність до песимізму; дистанційність, прямолінійність чи формальність у спілкуванні; уникнення комунікативних видів діяльності; проблеми з ухваленням рішення за умови дефіциту інформації та часу. Надмірна пристрасть до деталей, потреба в додатковій, уточнюючій інформації, часто, позбавляє «Квадрата» оперативності.

Коло. Це міфологічний символ гармонії. Той, хто вибирає дану фігуру, щиро зацікавлений у добрих міжособистісних взаємостосунках. Вища цінність для

«Кола» – люди та їх благополуччя. *Головні ознаки:* орієнтація на людей та добрі стосунки з ними. Виражені доброзичливість, емпатія, здатність слухати і чути, емоційно відгукуватися; висока чутливість, виражена емоційність; інтуїція, психологічна проникливість; альтруїзм і колективізм, миротворчість, безконфліктність; афіліативна потреба; надмірна поступливість (крім питань справедливості), прагнення до соціального схвалення; нерішучість; неамбіційність, слабкість у «політичних іграх».

Якщо вашою основною фігурою є «Коло», то ви людина, яка перш за все цінує комунікацію та здатна стабілізувати стосунки між людьми. Таким людям притаманна висока чутливість, розвинута емпатійність – здатність співпереживати, співчувати, емоційно відгукуватися на переживання іншої людини. Людина «Коло» найчастіше виявляється тим ядром, яке скріплює робочий колектив, тобто стабілізує групу, вболіває за свій колектив і завжди популярна серед колег. «Коло» орієнтується швидше на людей, ніж на справу. Людина «Коло» щаслива лише тоді, коли всі співпрацюють один з одним. Для «Кола» немає нічого важчого, ніж вступати в міжособистісні конфлікти. У разі виникнення конфлікту, найімовірніше, що ця фігура поступиться першою. Але «Коло» виявляє твердість стосовно питань моралі або порушення справедливості. У даних особистостей переважає образне мислення, розвинена інтуїція, емоційно забарвлене реагування на події, орієнтація на суб'єктивні фактори (цінності, оцінки, почуття тощо), прагнення знайти загальне навіть у протилежних точках зору.

Трикутник. Якщо вашою основною фігурою є «Трикутник», то Ви людина, яка прагне до лідерства та домінування над іншими. *Головні ознаки:* лідерські та організаторські здібності; цілеспрямованість, прагматизм, розвинені вольові якості; енергійність, стенічність, рішучість; самовпевненість; здатність швидко аналізувати ситуацію, одночасно виділяючи у ній головне та відкидаючи деталі; прагнення до суперництва, конкуренції, установка на успіх і досягнення мети, честолобство; амбіції, азарт; схильність до ризику, спонтанність, захопленість; неконформність, впертість, егоцентризм, категоричність, нетерпимість до заперечень; може проявлятися агресивність; майстерність «політичної інтриги»; не

гребує ніякими засобами для досягнення цілі; може ігнорувати питання моралі; слабо виражене почуття провини.

Особливістю «Трикутників» є здатність концентруватися на головному, на суті проблеми. «Трикутники» енергійні, сильні особистості, здатні швидко оцінювати ситуацію та приймати рішення; вони ставлять зрозумілі цілі і, як правило, досягають їх. «Трикутники» дуже впевнені в собі, вони постійно відстоюють свою правоту та амбіції, їх кредо – конкуренція з іншими. Такі люди здатні швидко знаходити ефективний спосіб розв'язання проблеми. Вони швидко навчаються та засвоюють корисну інформацію. «Трикутники» мають потребу в постійному суперництві та керівництві. Вони дуже не люблять виявлятися неправими і часто не визнають свої помилки; не люблять змінювати свої рішення, часто бувають категоричними, не визнають заперечень і в більшості випадків чинять по своєму. Головна негативна якість «Трикутника» – сильно виражений егоцентризм, спрямованість на себе.

Домінуюча установка в будь-якій справі – це установка на перемогу, виграш, успіх. «Трикутники» – честолюбні, прагнуть досягти високого становища, набути високого статусу. «Трикутники» на шляху до вершин влади не виявляють особливої педантичності у ставленні до моральних норм, вони досягають поставленої мети будь-якими шляхами.

Зигзаг. Якщо вашою основною фігурою є «Зигзаг», то ви людина, яка цінує мистецтво та продукує творчі ідеї. «Зигзаг» символізує креативність та творчість. ***Головні ознаки:*** творчий початок, креативність; неординарність і своєрідність особистості, ексцентричність та непередбачуваність поведінки; нестандартність, оригінальний погляд на речі; розвинене естетичне почуття (або своєрідна естетична система); важке перенесення рутини, шаблонів, правил та інструкцій, а також необхідності працювати у жорстко структурованих умовах; постійна потреба у різноманітності, новизні та свободі; слабо дотримуються субординації та ієрархії, конфліктність при захисті значущих ідей; гарне почуття гумору, дотепність; непрактичність, нереалістичність, наївність; спрямованість у майбутнє і зануреність у свої ідеї; захопленість, підвищена збудливість, відзначається деяка

психічна неврівноваженість, схильність до нервово-психічних розладів або швидкої виснаженості; слабо виражена здатність до системної роботи; спостерігається «розгойдування» від стану підвищеної активності та напруги до повної розслабленості, ліні та апатії; слабка орієнтація на моральні нормативи.

«Зигзагів» можна віднести до вільно думаючих людей, вони залюбки вносять зміни до шаблонів, сталих правил, інструкцій тощо. «Зигзаги» прагнуть до змін, трансформацій, їм важко бути продуктивними в атмосфері заборон, контролю, підзвітності, їм необхідна різноманітність, високий рівень стимуляції та незалежність від інших на своєму робочому місці. Вони здатні до винаходів та відкриттів, можуть побачити незвичайне у звичайних речах, їх творчий потенціал – безмежний. Вони не фіксуються на деталях, тому здатні будувати цілісні, гармонійні концепції й образи, бачити красу. «Зигзаги», як правило, мають розвинений естетичний смак, вміють розуміти та творити прекрасне. Домінуючим стилем мислення «Зигзага» є синтетичний стиль. Комбінування абсолютно різних, несхожих ідей і створення на їх основі чогось нового, оригінального є властивістю «Зигзагів». «Зигзаг» зовсім не зацікавлений в консенсусі і домагається синтезу не шляхом поступок, а навпаки – загостренням конфлікту ідей і побудовою нової концепції. Вони хочуть бути незалежними від інших у своїй роботі. Їх основне призначення – генерувати нові ідеї. «Зигзаги» спрямовані на майбутнє і більше цікавляться можливістю, ніж дійсністю. Світ ідей для них так само реальний, як світ речей для інших. Чималу частину життя вони проводять у цьому ідеальному світі, це обумовлює наявність таких рис, як непрактичність, нереалістичність і наївність. «Зигзаги» – невтомні проповідники своїх ідей і здатні організувати всіх навколо себе. Однак їм не вистачає дипломатичності: вони нестримані, дуже експресивні, ексцентричні, що заважає їм втілювати свої ідеї в життя. Вони не наполягають на доведенні справи до кінця, бо з втратою новизни зникає й інтерес до ідеї.

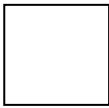
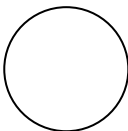
Прямокутник. Символ перехідного стану або періоду життя, що пов'язаний із закінченням одного та початком іншого етапу (перехід із статусу студента у статус фахівця або з підлеглого – у керівники тощо). Вибір даної фігури може

також означати незадоволеність наявним способом життя та пошук нового положення чи навіть прагнення змін, їх передчуття. Основний психологічний стан – відчуття заплутаності в проблемах і невизначеності у відношенні до себе на даний момент.

Якщо дана характеристика проявляється стабільно, суб'єкту притаманні наступні особливості: постійна внутрішня збудженість; непослідовність та непередбачуваність вчинків; занижена самооцінка, наявність комплексу неповноцінності, підвищена у зв'язку з цим уразливість та проблеми із самоствердженням; постійний пошук новизни (методів роботи, стилю життя тощо), допитливість, інтерес до всього, що відбувається, відкритість для нових ідей, цінностей, способів мислення та життя; низька продуктивність у роботі через відсутність дисципліни, схильність до лінощів; періодично спостерігається перебільшена сміливість; виражена залежність від соціального схвалення, пошук його, апеляція до жалю та захисту (можливі істеричні риси); довірливість, наївність, навіюваність, інфантильність; небезпека стати об'єктом маніпуляцій зі сторони інших.

Найбільш характерні риси «Прямокутників» – непослідовність та непередбачуваність вчинків упродовж перехідного періоду. Серед позитивних сторін можна зазначити сміливість, допитливість, жвавий інтерес до всього, що відбувається, бажання змін. Якщо ви обрали прямокутник, пам'ятайте, що це лише певна стадія, яка мине. «Прямокутники» здатні змінюватися, вони зазвичай прагнуть стати кращими в чомусь, шукають нові методи роботи, стиль життя тощо. «Прямокутники» намагаються робити те, чого ніколи раніше не робили. У цей період вони відкриті для нових ідей, цінностей, способів мислення.

Нижче розміщено таблицю із стислою інтерпретацією до методики «Психогеометрія». У таблиці представлено позитивні якості та риси характеру, що виступають ресурсом особистості; риси характеру та якості, які можуть бути бар'єрами у життєдіяльності; перелік професій, що відповідають зазначеним типам особистості (обраним фігурам).

<i>Фігура</i>	<i>Позитивні якості та риси характеру, що виступають ресурсом</i>	<i>Риси характеру та якості, які можуть бути бар'єрами</i>	<i>Можливі варіанти професій</i>
	Акуратність в роботі Витривалість Впорядкованість Допитливість Ерудованість Завзятість Любов до порядку Методичність Надійність Наполегливість Організованість Ощадливість Планування діяльності та життя Поміркоvanість Посидючість Потреба в новій інформації Прагнення високої якості у роботі Прагнення дотримуватись правил, зразків, інструкцій Працелюбність Раціональність Розсудливість Системність Схильність до аналізу Схильність доводити розпочату справу до кінця Схильність до узагальнень Твердість у прийнятті рішень Терплячість Уважність до деталей	Впертість Дріб'язковість Емоційна стриманість Зайва обережність Консерватизм Нестача фантазії Педантичність Передбачуваність Скупість Стереотипність	Економіст Бухгалтер Працівник банківської сфери Діловод Електротехнік Інженер Інспектор Ревізор Контролер з якості Копірайтер Коректор Лінгвіст Філолог Митник Нотаріус Перекладач Редактор Рерайтер Системний адміністратор частково: Юрист Програміст Аналітик Лікар-діагност тощо
	Безконфліктність Висока чуттєвість Відданість Відкритість Готовність допомагати Добродушність Доброзичливість Доброта Дружелюбність Емпатійність Здатність переконувати і мотивувати інших Комунікабельність Прагнення до гармонійних стосунків між людьми Співчутливість	Балакучість Безпечність Безтурботність Довірливість Конформність Легковажність Нав'язливість Нерішучість Низька мотивація досягнення Поступливість Слабка концентрація	Адміністратор Консультант Викладач Вчитель Вихователь Гувернер Медицина (сервіс) Офіціант Продавець-консультант Психолог Соціальний працівник Офіс-менеджер частково: PR-менеджер

	Справедливість Турботливість Уміння слухати та чути інших Щедрість		HR-менеджер Юрист тощо
	Вихід із зони комфорту Відкритість до нових ідей Готовність до змін Допитливість Живий інтерес Незадоволеність наявною ситуацією Новий погляд на речі Пошук кращої ситуації Прагнення стати краще Швидке засвоєння нової інформації	Відсутність опори Довірливість Емоційна нестабільність Наявність проблем Напруженість Непередбачуваність Непослідовність Нерозсудливість Низька самооцінка Схильність до навіювань	Стан пошуку та кардинальних змін у житті, професії. Тимчасова стадія
	Активність Вміння брати на себе відповідальність Вміння концентруватися на головному Готовність ризикувати Енергійність Здорове честолюбство Конкуренція Лідер, який веде за собою Прагнення до високого статусу Прагнення зробити кар'єру Рішучість Сильна особистість Схильність до змагання Упевненість у собі Установка на перемогу Швидке реагування та прийняття рішення	Бачить те, що хоче бачити Безпечність Егоцентричність Імпульсивність Категоричність Конфліктність Не визнає заперечень Не визнає помилки Не змінює своїх рішень Нестримність Нетерпимість Орієнтованість на статус Підступність Прагматична орієнтація Протистояння Самовпевненість Хитрість	Менеджер (управлінець) Менеджер готельно-ресторанного бізнесу Підприємець Проектний менеджер Менеджер з маркетингу Тімлід Директор Менеджер з туризму Менеджер з продажу частково: професії, які пов'язані з ризиком: Пожежник Рятувальник частково: Тренер тощо

	Експресивність Естетичність Захопленість справою Інтуїтивність Креативність Мрійливість Незалежність Нестандартні погляди та рішення Образність мислення Оригінальність Прагнення генерувати нові ідеї Розкутість Розроблення концепцій Спрямованість у майбутнє Творчий підхід Творчі ідеї	Ексцентричність Мінливість настрою, поведінки та стосунків Наївність Може не доводити ідеї до реалізації Нелогічність Неорганізованість Непрактичність Непослідовність Нестриманість Прямолінійність у висловах	Актор Артист Дизайнер Модельєр Декоратор Композитор Сценарист Музикант Фотограф Художник Винахідник частково: Режисер Продюсер Кінооператор Дослідник Науковець Журналіст тощо
---	--	--	--

5.2. Психологічна вправа «Мої позитивні сторони» (Заєць І.В., Шевенко А.М.)

Вправа «Мої позитивні сторони» (Заєць І.В., Шевенко А.М.) використовується з метою виявлення та осмислення досліджуваним його сильних сторін. Опрацювання вправи дозволяє досліджуваному краще зрозуміти свої переваги та ресурсні сторони. Також досліджуваний має можливість визначити сторони, які потенційно можуть виступати бар'єрами в житті та професійній діяльності. Дана вправа розкриває можливості самопрезентації, а також дозволяє побачити як особистість себе характеризує та усвідомлює.

Інструкція: перед Вами знаходиться бланк для роботи (за його відсутності можна працювати, поділивши аркуш паперу на дві половинки). Подумайте та зазначте власні позитивні якості, сильні сторони, все те, що Вас вигідно вирізняє поміж інших. Також запишіть сторони, над якими Вам потрібно попрацювати (мінуси). Необхідно зазначити не менше п'яти плюсів та мінусів (орієнтовний час виконання вправи – 10-15 хв.).

Бланк для роботи:

Позитивні сторони	Сторони, над якими потрібно працювати

Інтерпретація: при опрацюванні даної вправи ми звертаємо увагу на те, з яких сторін досліджуваний розпочав свою роботу (доцільно спитати про це на етапі діагностики). Як швидко він наповнював ту чи іншу колонку (спостереження під час виконання вправи). Яких сторін зазначено більше (плюсів чи мінусів). Обов'язково аналізується наявність чи відсутність діаметрально протилежних сторін у відповідях досліджуваного. Також доцільно звертати увагу на швидкість включення досліджуваного в роботу та темп виконання завдання.

На етапі профконсультації бажано з'ясувати, які сторони досліджуваному було легше пригадати та зазначити. Також доцільно співставляти відповіді досліджуваного з результатами інтерпретації методик, пояснювати взаємозв'язки. Обговорити, що кожна особистість унікальна та має певний спектр якостей, якими вигідно вирізняється поміж інших людей. Рекомендовано навчитися використовувати свої ресурсні сторони для саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації.

5.3. Профорієнтаційна вправа «Мої професії» (Заєць І.В.)

Профорієнтаційна вправа «Мої професії» (Заєць І.В.) використовується для визначення професійних сфер та професій, які подобаються та не подобаються досліджуваному, а також для аналізу мрій дитинства та поточних професійних прагнень, і виявлення професійних сфер та професій, в яких він бачить та не бачить себе у майбутньому.

Інструкція: напишіть 5 професійних сфер, професій які Вам подобаються і 5 – які не подобаються. Також потрібно записувати професійні сфери та професії про які ви мріяли у дитинстві та зараз, а також в яких ви бачите та не бачите себе у майбутньому.

Професійні сфери та професії які подобаються (+)	Професійні сфери та професії які не подобаються (-)

Примітка: дана вправа дає нам додаткову інформацію про професійні сфери та професії які подобаються та не подобаються досліджуваному, а також де він бачить та не бачить себе у майбутньому в професійному плані. На зазначені аспекти доцільно звертати свою увагу при написанні профорієнтаційної характеристики.

5.4. Анкета «Мої улюблені справи» (Заєць І.В., Шевенко А.М.)

Анкета «Мої улюблені справи» (Заєць І.В., Шевенко А.М.) використовується для визначення улюблених справ (хобі) досліджуваного.

Інструкція: вам необхідно записати три і більше видів діяльності, які Вам подобається виконувати. Зазначте ту роботу, що приносить Вам задоволення, виконання якої не викликає труднощів. Тобто, зазначте ваші хобі.

1. _____

2. _____

3. _____

4. _____

Примітка: дана анкета надає додаткову інформацію, на яку доцільно звертати свою увагу при написанні профорієнтаційної характеристики.

Примітка: слід зазначити, що перелік запропонованих методик у посібнику не є вичерпним. Також доцільно використовувати у профорієнтаційній діагностиці методики: методика Кеттела (16 RF-опитувальник), тест вибору кольорів Люшера, проективну психологічну методику Сонді тощо.

ДОДАТКОВІ МАТЕРІАЛИ ДО ПРАКТИЧНОГО ПОСІБНИКА

Таблиця актуальних професійних сфер та професій.

Примітка: матеріали взято із сайту <https://proforientator.com.ua/ua/>

ПРОФЕСІЇ	НАЙМЕНУВАННЯ ГАЛУЗІ ЗНАНЬ СПЕЦІАЛЬНІСТЬ НАПРЯМ ПІДГОТОВКИ СПЕЦІАЛІЗАЦІЇ/ОПИС
- Архітектор, промисловий дизайн - Експертиза управління нерухомістю - Інженер – будівельник - Інженер-проектувальник - Ріелтор	Архітектура та будівництво Архітектура та містобудування Архітектура та містобудування Будівництво та цивільна інженерія Геодезія та землеустрій Гідротехнічне будівництво Водна інженерія та водні технології Будівництво та архітектура Управління та адміністрування Будівництво та цивільна інженерія Менеджмент Підприємництво, торгівля та біржова діяльність
Інженер-землевпорядник, геодезист	Архітектура та будівництво Геодезія та землеустрій Біологічний факультет
Інженер-конструктор	Архітектура та будівництво Механічна інженерія Архітектура та містобудування Будівництво та цивільна інженерія Геодезія та землеустрій Гідротехнічне будівництво, водна інженерія та водні технології Прикладна механіка Галузеве машинобудування Авіаційна та ракетно-космічна техніка Суднобудування Інжиніринг, комп'ютерне моделювання
- Агроном, фермер - Агроінженер	Аграрні науки та продовольство Агрономія Агроінженерія Агроном - це найважливіший фахівець сільського господарства. Саме в його завдання входить розробка нових методів підвищення врожайності, культивування видів, освоєння нових, раніше не властивих цій місцевості сільськогосподарських рослин. Агроном - це вчений-селекціонер і бригадир на сільськогосподарських роботах.

• Географ, метеоролог	Природничі науки Географія Економіко-географ - фахівець в області регіональної економіки (просторове розміщення продуктивних сил). Метеоролог - фахівець з фізики земної атмосфери. Синоптик - фахівець з прогнозування погоди. Кліматолог - фахівець з клімату Землі. Геоморфолог - спеціаліст по формах рельєфу. Океанолог - фахівець з природи та фізики вод Світового океану. Гідролог - фахівець з внутрішніх вод Землі (ріки, озера і т. д.). Картограф - фахівець зі створення карт і атласів. Топограф - фахівець зі створення великомасштабних (високоточних) карт земної поверхні і планів місцевості. Геодезист - спеціаліст за вимірювання форм і розмірів Землі та визначення координат точок на земній поверхні. Фізико-географ - фахівець з формування, сучасного стану та подальшого розвитку земних ландшафтів різного ієрархічного рівня (природні зони, райони і т. д.). Ґрунтознавець - спеціаліст по різних типах ґрунтів. Гляціолог - фахівець по нівальним (сніго-льодовиковим) областям Землі. Кріолітолог - фахівець з багаторічної мерзлоти. Спелеолог - спеціаліст по печерах та інших пустотах в земному рельєфі. Політико-географ (геополітик) - фахівець з аналізу політичної ситуації в різних країнах і виявленню закономірностей у просторовому розміщенні політичних явищ, наприклад виборів. Екіст (соціальний географ) - фахівець по просторовому розміщенню соціальних (громадських) явищ. Демограф - фахівець зі статистики і просторового розміщення населення. Етнолог - фахівець по етносам (народам Землі). Біогеограф (ботанік і зоолог) - фахівець по просторовому розміщенню флори і фауни Землі. Географ-туризмознавець - фахівець з просторових аспектів в туризмі. Країнознавець - фахівець по тій чи іншій країні / регіону світу. Військовий географ - фахівець із застосування просторових особливостей в стратегії і тактиці. Географ - спеціаліст за географічною освітою (педагог) в середній або вищій школі. Еколог - фахівець в області охорони навколишнього середовища.
• Біохімік, мікробіолог • Біолог, ґрунтознавець	Біологія Біохімія Молекулярна біологія та біотехнологія Мікробіологія та вірусологія Фізіологія і біохімія рослин Біологічна експертиза Біоекологія та ботаніка Зоологія та екологія тварин Біотехнологічні виробництва Аквакультура

	Сільське господарство Біотехнологічні виробництва Біоіндикація (екологічний моніторинг, оцінка якості водних ресурсів та ґрунту - за станом флори) Консультування з утримання тварин Харчова промисловість, культивування грибів Практична медицина та фармація
Біоінженер, біоінформатик	Природничі науки Хімія Біотехнологія та біоінженерія - міждисциплінарна галузь, яка виникла на стику біологічних, хімічних і технічних наук, тому обравши цю спеціальність ти фактично одержиш три освіти одночасно! Фахівці спеціальності «Біотехнології та біоінженерія» точно знають, як одержати лікувальні препарати, харчові добавки і біологічно активні речовини, забезпечити сільське господарство бактеріальними добривами, засобами захисту рослин, поновлюваними джерелами енергії, щоб зменшити масштаби забруднення планети різноманітними відходами, працюють над створенням нових організмів методами біоінженерії, моделюють біологічні процеси та створюють ліки методами біоінформатики.
Фізик, біофізик	Природничі науки Фізика та астрономія Прикладна фізика та наноматеріали Експериментальна фізика: теоретична ядерна фізика Експериментальна фізика Фізика плазми Прикладна фізика Медична фізика Медична радіаційна фізика Медична біофізика
Нанотехнолог	Автоматизація та приладобудування Мікро- та наносистемна техніка Високі фізичні технології Фізика живих систем Фізика новітніх джерел енергії Розробка, створення електронних схем, заснованих на елементах розміром з молекулу або атом. Розробку роботів (наномашин, нанороботів) розміром з молекулу. А також методи дослідження таких об'єктів. Нанотехнологія - міждисциплінарна область, що знаходиться на стику науки (фундаментальної і прикладної) і техніки. Вчений, який досліджує матеріали на молекулярному і атомарному рівні і створює об'єкти з компонентів, що мають нанорозміри.
Інженер – еколог	Природничі науки Екологія

	Несе відповідальність за дотримання природоохоронного законодавства підприємствами, які можуть впливати на навколишнє середовище. Проводить екологічні експертизи, оформлює документацію, складає проекти і плани.
Еколог-аналітик	Природничі науки Екологія Екологія, охорона навколишнього середовища та збалансоване природокористування.
- Геолог - гірничий інженер	Природничі науки Освіта/Педагогіка Науки про землю Професійна освіта (Гірництво) Геофізика Геохімія, петрологія Мінералогія Геоінформатика Геологія нафти і газу
Інженер – хімік	Природничі науки Хімічна та біоінженерія Освіта/Педагогіка Охорона здоров'я Хімія Хімічні технології та інженерія Загальна хімія та полімерів Аналітична хімія Неорганічна хімія Фармацевтична хімія Фізична та колоїдна хімія Біотехнології та біоінженерія Біомедична інженерія Середня освіта (Хімія) Професійна освіта (хімічні технології) Фармація, промислова фармація
- Інженер – технолог (поліграфія) - Верстальник - Друкар	Виробництво та технології Освіта/Педагогіка Механічна інженерія Видавництво та поліграфія Професійна освіта (Видавничо-поліграфічна справа) Галузеве машинобудування Технології електронних мультимедійних видань Цифрові технології репродукування
Технолог харчової промисловості, біотехнік	Виробництво та технології Аграрні науки та продовольство Освіта/Педагогіка Хімічна та біоінженерія Харчові технології

	Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва Професійна освіта (Технологія виробництва і переробки продуктів сільського господарства) Професійна освіта (харчові технології) Хімічні технології та інженерія Біотехнології та біоінженерія Біомедична інженерія Промислова біотехнологія Молекулярна біотехнологія Екологічна біотехнологія та біоенергетика Хімічні основи харчових технологій Процеси і апарати харчових виробництв Технологія оздоровчих продуктів
Технолог легкої промисловості	Виробництво та технології Освіта/Педагогіка Технології легкої промисловості Професійна освіта (Технологія виробів легкої промисловості) Конструювання та моделювання швейних виробів Дизайн та проектування взуття і галантерейних виробів
Інженер – електронник	Електроніка та телекомунікації Електроніка Телекомунікації та радіотехніка Авіоніка
Інженер в сфері телекомунікації	Електроніка та телекомунікації Освіта/Педагогіка Професійна освіта (електроніка, радіотехніка та телекомунікації)
Електрик, електромонтажник	Освіта/Педагогіка Електроніка та телекомунікація Професійна освіта (Електроніка, радіотехніка та телекомунікації) Професійна освіта (Електротехніка та електромеханіка) Професійна освіта (зварювання) Електроніка Телекомунікації та радіотехніка Авіоніка
Сервісний інженер	За фахом
Інженер-енергетик	Електрична інженерія Освіта/Педагогіка Електротехніка, електротехніка та електромеханіка Енергетичне машинобудування Теплоенергетика

	Атомна енергетика Гідроенергетика Професійна освіта (Енергетика)
• Інженер-металург	Механічна інженерія Металургія
• Інженер з охорони праці та техніки безпеки	Освіта/Педагогіка Професійна освіта (Охорона праці)
• Інженер з якості	За фахом Розробляє та підтримує в актуальному стані нормативну документацію. Забезпечує та контролює якість (продукції, процесів) на підприємстві у відповідності до стандартів.
• Зоолог, кінолог	Ветеринарна медицина Аграрні науки та продовольство Технологія виробництва і переробки продукції тваринництва Спеціалізовані курси Зоологія Ентомологія Паразитологія Гельмінтологія Розведення чистопородних особин з необхідним генотипом. Підготовка та дресирування собак для певних цілей (порятунків, пошук вибухових і наркотичних речовин, пошукова робота і т.д.). Інструктаж собаківників з питань породи, утримання і дресирування; Участь в оглядах, змаганнях і конкурсах
• Ветеринарний лікар	Ветеринарна медицина Ветеринарна гігієна, санітарія та експертиза
• Генетик, генетичний консультант	Біологія Медицина Селекція і генетика сільськогосподарських культур Медична генетика Фармакогенетика Генотерапія Геноаналітика
• Лікар-стоматолог	Охорона здоров'я Стоматологія Медицина

• Лікар загальної практики (сімейний лікар) • Лікар швидкої та невідкладної медичної допомоги, хірург • Лікар внутрішньої медицини • Медсестра, медбрат • Фармацевт-провізор • Косметолог	Медсестринство Педіатрія Медична психологія Фармація, промислова фармація Технології медичної діагностики та лікування Фізична терапія, ерготерапія Громадське здоров'я
• Політолог, філософ	Соціальні та поведінкові науки Гуманітарні науки Політологія Філософія Політичний менеджмент та державне управління Політичний маркетинг та паблік рилейшенз Політологія міжнародних відносин Порівняльна політологія
• Дипломат (міжнародні відносини) • Зв'язки з громадськістю, PR • Країнознавство	Міжнародні відносини, суспільні комунікації та регіональні студії Міжнародна інформація Країнознавство Міжнародні відносини і дипломатія (Країни Близького Сходу) Міжнародні відносини і дипломатія (Країни Європейського Союзу) Міжнародні економічні відносини Зовнішня політика та національна безпека Міжнародна та європейська безпека Інформаційно-аналітична діяльність у міжнародних відносинах Міжнародні відносини і дипломатія Культурологія країн світу
• Адвокат • Юрист • Нотаріус	Право Міжнародне право Вирішуючи присвятити себе юриспруденції, ви повинні, перш за все, розуміти, що "юристи" - це не одна професія, це цілий ряд дуже різних професій, кожна з яких має свою специфіку. Професії нотаріусів, суддів і прокурорів, хоча і є юридичними, але настільки специфічні, що про них можна написати окремо. Навіть робота корпоративного юриста всередині компанії, так званого in-house lawyer, і робота юриста з юридичної фірми досить сильно відрізняються. Значну частину робочого часу, вивчають матеріали справ, проекти документів, опрацьовуючи законодавство і судову практику.

• Менеджер в організації (виробництво, комерційні організації) • Проектний менеджер, підприємець • Менеджер з туризму та готельно-ресторанного бізнесу • Менеджер з продажу • Менеджер інтернет-проектів • Логіст • Event-менеджер • Бізнес – тренер • Фахівець у галузі державного й муніципального управління • Товарознавець, менеджер із закупівель • Комерція (торговельна справа)	Управління та адміністрування Міжнародні відносини Соціальні та поведінкові науки Сфера обслуговування Освіта/Педагогіка Облік та оподаткування Фінанси, банківська справа та страхування Менеджмент Підприємництво, торгівля та біржова діяльність Міжнародні економічні відносини Економіка Готельно-ресторанна справа Професійна освіта (товарознавство) Менеджмент соціокультурної діяльності Публічне управління та адміністрування Економіка та управління бізнесом Ділове адміністрування Логістика Економіка та управління організаціями Менеджмент туризму та готельного бізнесу Менеджмент курортної сфери Екологічний менеджмент Менеджмент безпеки Аграрний менеджмент Будівельний менеджмент Медичний та фармацевтичний менеджмент Промисловий менеджмент Менеджмент охоронної діяльності Менеджмент підприємницької діяльності Менеджмент землепорядкування та кадастру Транспортний менеджмент та логістика Менеджмент митної справи Менеджмент організацій місцевого самоврядування Менеджмент харчових технологій Менеджмент спортивного туризму Менеджмент громадського харчування Менеджмент зовнішньоекономічної діяльності Управління міжнародним бізнесом Менеджмент міжнародної торгівлі Менеджмент міжнародного туризму Менеджмент регіонального і державного управління
• Менеджер з персоналу	Економіка та підприємництво Економіка та управління персоналом у медичних та фармацевтичних установах Економіка та управління персоналом у будівельних організаціях Економіка та управління персоналом у промисловості Економіка та управління персоналом
• Економіст • Бухгалтер	Управління та адміністрування Економіка та підприємництво

• Аудитор • Працівник банку • Фінансовий аналітик • Податковий інспектор	Облік та оподаткування Фінанси, банківська справа та страхування Фінансовий менеджмент Міжнародна економіка та фінанси Міжнародні валютно-кредитні та фінансові відносини Міжнародна економіка та банківська справа Облік аналіз і аудит: у сільськогосподарському господарстві, зовнішньоекономічної діяльності, бюджетних установах, комерційних банках і страхових компаніях, в галузях народного господарства, туристичного і готельного бізнесу, транспортної галузі і логістики, в аграрному секторі. Облік, контроль і ревізія Експертиза, оцінка і облік нерухомого майна Обліково-фінансові процеси Інформаційно-аналітичне забезпечення управління бізнесом за результатами обліково-фінансових процесів Стратегічний аудит основних напрямів соціально-економічного розвитку на макроекономічних та регіональних рівнях Оціночна діяльність у сфері бізнесу
• Бренд-менеджер • Маркетолог • Менеджер з реклами	Управління та адміністрування Маркетинг Міжнародний бізнес та маркетинг Міжнародний маркетинг та реклама Транспортний маркетинг Електронний маркетинг Екологічний маркетинг Маркетинг харчових технологій Аграрний маркетинг Будівельний маркетинг Маркетинг мас-медіа та Видавничо-поліграфічної справи Маркетинг друкованої продукції Маркетинг медицини та фармації Промисловий маркетинг Торгівельний маркетинг Маркетинг книгорозповсюдження Маркетинг спортивного туризму Транспортний маркетинг та логістика Маркетинг охоронної діяльності Енергетичний маркетинг Маркетинг зеленого туризму Маркетинг страхової справи Маркетинг послуг Маркетинг банківської установи Маркетинг в міжнародному бізнесі Маркетинг в туризмі та готельному бізнесі Спортивний маркетинг Промисловий маркетинг на міжнародному ринку Цільовий маркетинг на вітчизняному та зарубіжному

	ринках Маркетингове ціноутворення на міжнародному ринку Маркетинг соціально-культурного середовища Планування маркетингової діяльності Маркетинг збутової діяльності Маркетинг територій
- Документознавець - Секретар-референт	Освіта/Педагогіка Професійна освіта (документознавство) Спеціалізовані курси
Соціолог-статист	Соціальна та поведінкові науки Соціологія Соціологія управління та паблік рилейшенз Соціологія міжнародних відносин Соціологія масових комунікацій та журналістика Електоральна соціологія Екологічна соціологія Соціологія державного та місцевого самоврядування Соціально-психологічне консультування
- Математик - Програміст - Проектувальник інтерфейсів, фахівець з юзабіліті (usability) - Системний адміністратор - Системний аналітик - Тестувальник програмного забезпечення - Бізнес-інформатика - Інформатика в гуманітарних сферах - Інформаційні системи в економічній сфері - Фахівець з автоматизації технологічних процесів Веб-дизайн, комп'ютерна графіка - Графічний дизайн, анімація - Дизайнер – макетник	Соціальні науки Інформаційні системи та технології Математика Статистика Прикладна математика Менеджмент Економічна кібернетика Економіка підприємства Соціально-економічна статистика Інформаційні технології Автоматизація та приладобудування Інженерія програмного забезпечення Комп'ютерні науки Комп'ютерна інженерія Програмна інженерія Системний аналіз Кібербезпека Інформаційні технології Автоматизація та комп'ютерно-інтегровані технології Метрологія та інформаційно-вимірвальна техніка Мікро- і наносистемна техніка Середня освіта (Інформатика) Образотворче мистецтво Спеціалізовані курси Прикладне програмування (інтегровано з системою Microsoft) Аналітик комп'ютерних систем Мережеві технології та системне адміністрування (інтегровано з системою Microsoft та Cisco) Системний аналіз Web-програмування: розробка сайтів (інтегровано з

	програмою Microsoft та Autodesk) Дизайн друкованої продукції Макетник
Бармен, стюардеса, офіціант	Освіта/педагогіка Професійна освіта (Сфера обслуговування) Спеціалізовані курси
Повар-кондитер	Професійна освіта
- Дошкільний педагог, гувернер - Педагог (гуманітарні науки) - Педагог (фізика/математика) - Логопед	Освіта/Педагогіка Дошкільна освіта Освіта/педагогіка Середня освіта (за предметними спеціалізаціями)
- Тренер-викладач зі спорту - Інструктор з туризму	Освіта/Педагогіка Середня освіта (Фізична культура) Фізична культура і спорт Спеціалізовані курси Сфера обслуговування
Дефектолог, фахівець у галузі спеціальної психології	Соціальні та поведінкові науки Охорона здоров'я Психологія Медична психологія Спеціальна освіта
Соціальний працівник	Соціальна робота Соціальне забезпечення Спеціалізовані курси Соціально-педагогічна діяльність та соціальна реабілітація Соціально-правова робота Менеджмент у соціальній сфері
Психолог-консультант	Соціальні та поведінкові науки Психологія Практична психологія Медична психологія Психологія державного управління
Історик (мистецтвознавець, культуролог)	Гуманітарні науки Освіта/Педагогіка Релігієзнавство Історія та археологія Філософія

• Перекладач-філолог • Гід-екскурсовод-перекладач • Копірайтер • Коректор • Сценарист	Гуманітарні науки Освіта/педагогіка Журналістика Середня освіта Філологія Релігієзнавство Філософія Культурологія Історія та археологія Журналістика Українська мова і література Англійська мова, французька, іспанська та інші. Польська мова і література Германські мови та література Прикладна лінгвістика Українська мова і література Польська мова і література Германські мови та література Літературна творчість (редактор текстів)
• Редактор • Журналіст	Журналістика та соціальна комунікація Журналістика Кореспондент іноземного видання Контент-менеджер Копірайтер Власний кореспондент Спеціальний кореспондент Літературний співробітник Міжнародний оглядач Політичний оглядач Працівник відділу зв'язків з громадськістю Працівник відділу реклами Прес-секретар Відповідальний редактор Редактор інтернет-видання Літературний редактор Науковий редактор Редактор студії Редактор телепрограм Технічний редактор Художній редактор Редактор-перекладач Тележурналіст Радіожурналіст Телеведучий Член головної редакції державний службовець у сфері інформаційно-аналітичного забезпечення Член редакційної колегії

• Телерадіоведучий	Журналістика Гуманітарні науки Культура і мистецтво Спеціалізовані курси Журналістика Філологія Сценічне мистецтво Аудіовізуальне мистецтво та виробництво Спеціалізовані курси
• Актор (театру/опери/балету)	Культура і мистецтво Спеціалізовані курси Хореографія Сценічне мистецтво Музичне мистецтво Спеціалізовані курси
• Продюсер	Культура і мистецтво Журналістика Менеджмент соціокультурної діяльності Медіапродюсування Спеціалізовані курси
• Режисер	Культура і мистецтво Хореографія Музичне мистецтво Сценічне мистецтво Сценарна майстерність і режисура кіно Спеціалізовані курси
• Звукорежисер	Культура і мистецтво Аудіовізуальне мистецтво та виробництво Звукорежисура
• Фотограф, відеооператор	Культура і мистецтво Спеціалізовані курси Аудіовізуальне мистецтво та виробництво Кіно- телеоператорство Спеціалізовані курси
• Декоратор-дизайнер, модельєр, дизайнер інтер'єру • Ландшафтний дизайнер • Флорист (декоратор- квіткар)	Культура і мистецтво Спеціалізовані курси Дизайн (графічний дизайн, дизайн одягу (взуття), дизайн середовища, промисловий дизайн) Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація Спеціалізовані курси
• Стилист-іміджмейкер	Спеціалізовані курси

Ювелір	Культура і мистецтво Образотворче мистецтво, декоративне мистецтво, реставрація Дизайн (за спеціалізаціями «Графічний дизайн», «дизайн одягу (взуття)», «Дизайн середовища», Промисловий дизайн) Художнє та ювелірне литво Комп'ютеризовані процеси лиття Ливарне виробництво чорних і кольорових металів
Машиніст електропоїзда	Професійна освіта Залізничний транспорт Електроенергетика, електротехніка та електромеханіка
Авіадиспетчер	Механічна інженерія Авіаційна та ракетно-космічна техніка
- Авіаційний технік, судноремонтник, механік з ремонту транспорту - Механік автосервісу	Транспорт Механічна інженерія Річковий та морський транспорт Авіаційний транспорт Залізничний транспорт Морський та річковий транспорт Транспортні технології (за видами транспорту) Автомобільний транспорт Прикладна механіка Матеріалознавство Галузеве машинобудування Авіаційна та ракетно-космічна техніка Суднобудування Металургія
Пілот, штурман, судноводій	Транспорт Авіаційна та ракетно-космічна техніка Річковий та морський транспорт
- Військовослужбовець - Спецназ (ЗМОП) - Рятівник МНС Силів структури - Митник	Цивільна безпека Воєнні науки, національна безпека, безпека державного кордону. Право Пожежна безпека Пожежна безпека (для вищих військових навчальних закладів (закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання), військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти) Правоохоронна діяльність (для вищих військових навчальних закладів (закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання), військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти) Державна безпека Безпека державного контролю Військове управління (за видами збройних сил) Забезпечення військ (сил)

	Озброєння та військова техніка (крім вищих військових навчальних закладів (закладів вищої освіти із специфічними умовами навчання), військових навчальних підрозділів закладів вищої освіти Національна безпека (за окремими сферами забезпечення і видами діяльності)
Слідчий правоохоронна діяльність	Право Помічник приватного детектива Безпека діяльності організацій та установ

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Барко В. І. Адаптація опитувальника «Великої п'ятірки» для використання психологами національної поліції України. *Юридична психологія*. 2018. №3(41). С. 229–236.
2. Барко В. І., Кириєнко Л. А., Барко В. В. Професійний психологічний добір на службу до поліції з використанням адаптованого індивідуально-типологічного опитувальника. *Право і безпека*. 2017. № 3 (66). С. 125–132.
3. Бельська Н.А. Інформаційні можливості тесту «Психометрія-2м» у психологічному консультуванні (додаток до тесту С. Деллінгер «Психометрія»): журнал *Освіта та розвиток обдарованої особистості* № 8-9 (15-16) /08-09/2013. Київ – 2013. – С. 200-205.
4. Н. Бельська. Можливості застосування психотипології К.Г.Юнга – Д.Кейрсі в псих.-пед. практиці. 2021. <https://www.youtube.com/watch?v=nLMWM6GhkvQ> (дата звернення: 8.01.2024).
5. Бельська, Н.А. Можливості застосування типології та індикатора Майерс-Бріггс (МБТІ) у профорієнтаційній діяльності зі старшокласниками. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*, 2 (69). 2018. с. 34-38.
6. Вітківська О.І. Професійне самовизначення особистості і практичні аспекти професійної консультації: [монографія] / О.І. Вітківська. – К.: Наук. світ, 2001. – 91 с.
7. Діагностика індивідуально-психологічних властивостей особистості: навчально-методичний посібник / А.Б. Неурова, О.С. Капінус, Т.Л. Грицевич. – Львів: НАСВ, 2016. – 181 с.
8. Заєць І.В. «Актуальність професійної орієнтації в умовах воєнного стану». Матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2021 рік «Сучасні проблеми підготовки вчителя: теорія і практика». 2022. С. 63-66.
9. Заєць І.В. Діагностичне забезпечення психологічного супроводу професійного самовизначення старшокласників. «Профорієнтація: стан і перспективи розвитку»: Збірник матеріалів VIII психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича. Київ: ДКС «Центр». 2018. С. 31-35
10. Заєць І.В. Особливості вибору професії в умовах світових змін. *Мережева взаємодія Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України та закладів освіти України і зарубіжжя*: збірник матеріалів звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2023 рік. Київ: Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 2024. С. 80-82.
11. Заєць І.В. Особливості екстраверсії як важливої психологічної характеристики особистості. *Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка –заклад вищої освіти*: збірник матеріалів Х Міжнародної науково-практичної конференції. Київ: Національний авіаційний університет. 2024. С. 296-305.
12. Заєць І.В. Особливості інтроверсії як важливої психологічної характеристики особистості. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції «Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка –заклад вищої освіти». НАУ, м. Київ. 2023. С. 298-306.
13. Заєць І.В. Особливості професійної діагностики в умовах світових змін. Матеріали звітної науково-практичної конференції Інституту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2022 рік. «Розвиток педагогічної науки і практики в умовах воєнного та повоєнного часу». ПООД, м. Київ. 2023. С. 181-184.
14. Заєць, І.В. Особливості професійної орієнтації в умовах світових змін. *Вісник київського інституту бізнесу та технологій*, 51(2). 2024. С. 84-92.

15. Заєць І.В. Професійна орієнтація: актуальність в наш час та перспективи майбутнього. *Профорієнтація: стан і перспективи розвитку*: зб. матеріалів Х ювілейних Всеукр. псих.-пед. читань, присв. пам'яті докт. пед. наук, проф. Федоришина Бориса Олексійовича. Київ: Ін-т пед. освіти і освіти дорослих ім. Івана Зязюна НАПН України, 2020. С. 45–50.
16. Заєць І.В. Професійна орієнтація: сучасні тенденції та майбутнє робочих місць. *Психолого-педагогічний супровід професійного розвитку суб'єктів педагогічної освіти і освіти дорослих в сучасних реаліях України*: зб. тез матеріалів Звіт. наук.-практ. конф. Ін-ту педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України за 2024 рік. Київ: Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. 2025. С. 105–107.
17. Заєць І.В. Штучний інтелект та майбутнє професій. *Профорієнтація: стан і перспективи розвитку*: збірник матеріалів XV ювілейних Всеукраїнських психолого-педагогічних читань, присвячених пам'яті доктора педагогічних наук, професора Федоришина Бориса Олексійовича. Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України, м. Київ. 2025. С. 46–50.
18. Заєць І.В., Шевенко А.М. Науково-практичне забезпечення профдіагностичної і профконсультативної діяльності / Метод. реком. – К.: ПООД ім. Зязюна НАПН України, 2022. – 124 с.
19. Ігнатович О.М. Теоретико-методологічні засади психологічного консультування дорослих з проблем кар'єрного розвитку. *Наукова спадщина академіка Івана Зязюна у вимірах сучасності*: збірник матеріалів І науково-практичної конференції / ред.колегія: В.П. Андрущенко, В.Г. Кремень, Н.Г. Ничкало; укл. Н.В. Гузій. – Київ: вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2017 – С.280–284.
20. Кар'єрне консультування: практичний посібник / Заєць І.В., Ігнатович О.М., Татаурова-Осика Г.П., Шевенко А.М.; [за ред. О. М. Ігнатович]. – Київ. – 2019. – 292с.
21. Лавриченко Н. Множинний інтелект і обдарованість у теоретичній моделі Говарда Гарднера. *Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології*, № 4 (58). 2016. С.11–20.
22. Леонгард К. Акцентуйовані особистості – К., Пер. з нім. [Предисл. і ред. Блейхера В.М.] / К. Леонгард – 2-е вид. стер. – К.: Виш. шк. Головне видавництво, 1989. – 375 с.
23. Побірченко Н. А. Людина і праця: навч. посіб. для 10-го кл. / Н. А. Побірченко, О. П. Сергєєнкова, І. В. Підтілок. – К.: Наш час, 2006. – 180 с.
24. Методики дослідження психічного здоров'я та благополуччя персоналу організацій: психологічний практикум. Л. М. Карамушка, О. В. Креденцер, К. В. Терещенко, В. І. Лагодзінська, В. М. Івкін, О. С. Ковальчук; за ред. Л. М. Карамушки. Київ: Інститут психології імені Г.С. Костюка НАПН України, 2023. 76 с.
25. Прикладна психодіагностика в Національній гвардії України: метод. посіб. / Колесніченко О. С. та ін.; за заг. ред. проф. І. І. Приходька. Харків: НАНГУ, 2020. 388 с.
26. Професійна орієнтація: підручник [для студентів] / Єгорова Є. В., Ігнатович О. М., Кобченко В. В., Литвинова Н. І., Марченко І. Б., Мерзлякова О.Л., Синявський В. В., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М.; [за ред. О. М. Ігнатович]. – Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2014. 240 с. ISBN 978-966-189-333-6.
27. Професійна орієнтація: теорія і практика: науково-методичний посібник [для педагогічних працівників] / За ред. О.В. Мельника. – Івано-Франківськ: Видавництво «Тіповіт», 2011. – Вип. № 2. – 278 с.
28. Профорієнтатор Україна: <https://proforientator.com.ua/ua/> (дата звернення: 10.04.2024).
29. Профорієнтаційна робота психолога / Упоряд. Т. Гончаренко. – К.: Шк. Світ, 2007. – 128 с.
30. Психодіагностика професійного самовизначення особистості: навч. метод. посіб. / І.М. Щербакова, Г.А. Стадник – Суми: Вид-во СумДПУ імені А.С.Макаренка, 2012. – 324 с.

31. Психодіагностичний комплекс з вивчення особистості студента: практ. посібник / Л.В. Пляка, С.В.Огарь. – Х.: НФаУ, 2016. – с. 124.
32. Психологічний словник / авт. уклад.: В.В.Синявський, О.П.Сергієнкова; за ред. Н.А.Побірченко. – К.: Наук. світ, 2007. – 274 с.
33. Психологічний супровід навчання різних категорій дорослого населення : монографія / [Помиткін Е.О., Рибалка В.В., Ігнатович О.М., Павлик Н.В., Становських З.Л., Радзімовська О.В., Татаурова-Осика Г.П., Бастун М.В., Іванова О.В., Шевенко А.М. Засць І.В. Жмурко М.Д.]; за ред. Н.В. Павлик. – Київ, 2019. 475 с.
34. Психологія особистості: Словник-довідник / за ред. П.П.Горностая, Т.М.Титаренко. – К. Рута, 2001. – 320 с.
35. Психологія професійної діагностики та професійного консультування: практичний посібник / Ігнатович О. М., Татаурова-Осика Г. П., Шевенко А. М. ; за ред. О. М. Ігнатович. – Кропивницький: Імекс-ЛТД, 2021. 225 с.
36. Психологія профорієнтації в системі педагогічної освіти: монографія / Єгорова Є.В, Ігнатович О.М, Кобченко В.В, Литвинова Н.І, Марченко І.Б., Мерзлякова О.Л., Синявський В.В., Татаурова Г.П., Шевенко А.М.;[за ред. О.М. Ігнатович.] – К.: Педагогічна думка, 2014. – 375 с.
37. Розвиток психологічної готовності педагогічного персоналу до професійної діяльності в умовах Нової української школи : аналітичні матеріали / [Ігнатович О.М., Помиткін Е.О., Рибалка В.В., Павлик Н.В., Становських З.Л., Іванова О.В., Радзімовська О.В., Засць І.В., Шевенко А.М., Татаурова-Осика Г.П.] ; за ред. Н.В. Павлик. – Київ, 2022. – 278 с.
38. Симоненко С. М., Чебан О. М. Особливості впливу індивідуальних властивостей на творчу діяльність особистості / С. М. Симоненко, О. М. Чебан // Наука і освіта. – 2013. – № 7 – С. 270-277.
39. Синявський В.В. Психологічні основи професійної консультації безробітних: навч.-метод. посіб. Київ: ІПК ДСЗУ, 2011. 90 с.
40. Ситуація на ринку праці та діяльність Державної служби зайнятості України. file:///C:/Users/User/Downloads/08_sytuaciya_na_rp_ta_diyalnist_dsz_2022_.pdf
<https://www.dcz.gov.ua/analitics/67> (дата звернення: 12.06.2024).
41. Татаурова-Осика Г. П. Технологія визначення професійної придатності та професійно важливих якостей особистості. *Проблеми сучасної психології*: зб. наук. праць К-ПНУ ім. Івана 223 Огієнка, Ін-ту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка, Л. А. Онуфрієвої. Вип. 6. Ч. 2. Кам'янець-Подільський: Аксіома, 2019. С. 274-283.
42. Технології професійної орієнтації населення в умовах ринку праці: [кол. мон.] / Н.А. Побірченко, Н.І. Литвинова, В.В. Синявський, О.Л. Мерзлякова, Г.П. Татаурова, Є.В. Єгорова, І.Б. Марченко, А.М. Шевенко, В.В. Кобченко. – К.: Педагогічна думка, 2011. – 256 с.
43. Федоришин Б.О. Психолого-педагогічні основи професійної орієнтації старшокласників. Автореф. дис. док. пед. наук. – К.: 1996. – 48 с.
44. Федоришин Б.О. Сучасні засади професійної орієнтації школярів. Педагогічний процес: теорія і практика. 2002. Вип. 1. С. 226–237.
45. Чуйко Г.В., Колтунович Т.А., Чаплак Я.В. Загальна психологія: індивідуально-психологічні особливості особистості: навч. посібник. Чернівці: Чернівець. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2025. 212 с.
46. Шевенко А. М. Активізація супроводу молоді у виборі професії: сучасні інновації. *Майбутнє психології в умовах сучасної України*: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. НУБіП України, м. Київ, Україна, 2024. С. 143-146.
47. Шевенко А. М. Комплексна програма створення профорієнтаційного простору професійного самовизначення старшокласників як чинника особистісного зростання / А. М.

- Шевенко // Освіта та розвиток обдарованої особистості. - 2021. - № 3. С. 52-60. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2021_3_12
48. Шевенко А.М. Професійне самовизначення старшокласників як чинник особистісного зростання: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук : 19.00.07 «Педагогічна та вікова психологія» /А. М. Шевенко. – К., 2021. – 22 с.
49. Bill J. Bonnstetter, Judy I. Suiter. - Universal Language DISC. Reference Manual (14th edition). - С. 39. - 2011, TTI International. - ISBN 978-0-9707531-4-4.
50. Briggs-Myers I. B., McCaulley M., Hammer A. L. MBTI Manual: A guide to the development and use of the Myers-Briggs Type Indicator. 3rd ed. Palo Alto, CA., 1998. 420 p.
51. Costa P. T, McCrae R. R.. Revised NEO Personality Inventory (NEO-PI-R) and NEO Fife – Factor Inventory (NEO-FFI). Professional Manual. 1992, Odessa, Fl.: Psychological Assessment Resources. 101 p.
52. Dellinger S. Psychogeometrics: How to use geometric psychology to influence people. New Jersey: Prentice-Hall, 1989. P. 118.
53. Future of jobs report 2025. World economic forum, january 2025.
54. Future of jobs report 2023. World economic forum, may 2023.
55. Gardner, H. Frames of mind: The theory of multiple intelligences (10 anniversary ed.). New York, NY: Basic Books. 1993. 37 p.
56. Holland J. L. Haking vocational choice: A theory of careers. N. Y., 1973. 150 p.
57. Paul J. Hartung Handbook of Innovative Career Counselling. Jacobus G. Maree (Ed.). Springer Nature Switzerland. 2019. DOI: <https://doi.org/10.1007/978-3-030-22799-9>.
58. W.M.Marston. Emotions of Normal People. TTI International, 2012. ISBN 978-0-9707531-6-8.